

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitimde Program Geliştirme ve Öğretim Bilim Dalı

İLKÖĞRETİM 7. SINIF VATANDAŞLIK VE İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ PROGRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Nihat UYANGÖR

DOKTORA TEZİ

Ankara, 2007

İLKÖĞRETİM 7. SINIF VATANDAŞLIK VE İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ PROGRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Nihat UYANGÖR

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı

DOKTORA TEZİ

Ankara, 2007

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Nihat UYANGÖR

Aileme

ÖZET

UYANGÖR, Nihat. İlköğretim 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının Değerlendirilmesi, DOKTORA TEZİ, Ankara, 2007.

Bu çalışmanın amacı, İlköğretim 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersi programının hedef ve davranışlarının ulaşılabilirliği, davranışlar arasındaki örüntü, programın öğrencilerin tutumuna olan etkisi ve öğretmen-öğrencilerin program hakkındaki görüşlerini ortaya koymaktır.

Çalışmada var olan program göz önüne alınarak; öğrencilerin hedef davranışlara ulaşma düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı, her bir ünitedeki hedef-davranışlar arasında nasıl bir örüntü olduğu, programın öğrencilerin tutum düzeylerine etkisi ve programa ilişkin öğretmen ve öğrencilerin görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada; mevcut durumun olduğu gibi ortaya konulmaya çalışılması nedeni ile betimsel nitelikli tarama modeli araştırmanın yöntemi olarak benimsenmiştir. Araştırmanın örneklemini 2004–2005 öğretim yılında Balıkesir ili merkez ilçesinde bulunan ve LGS başarı ortalaması dikkate alınarak alt ve üst olmak üzere ayrılan 9 okul ve bu okullarda öğrenim görmekte olan yaklaşık 700 öğrenci ve bu okullarda dersleri yürüten öğretmenler oluşturmuştur.

Araştırmacı öğrencilerin, erişilerini ve ünite sonlarındaki başarılarını tespit edebilmek için ön denemesi yapılan ve geçerlilik ve güvenilirliği sağlanan ve çoktan seçmeli sorulardan oluşan test kitapçıklarını kullanmıştır. Programa ilişkin öğrencilerin duyuşsal özelliklerini belirlemek üzere tutum ölçeği kullanılmıştır. Programa ilişkin, öğretmen ve öğrencilerin görüşlerini almak amacı ile görüşme formu kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda üst ve alt grup okullarda okuyan öğrencilerin ön test-son test puanları arasında son test lehine bir farkın olduğu, davranışların çoğuna öğrencilerin ulaşamadığı belirlenmiştir. Davranışların önsel örüntüsü ile tetrakorik korelasyon sonuçları arasında önkoşulluluk açısından benzerlikler olmakla birlikte farklılıklarında

bunduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra bazı davranışların programdan kopuk olduğu ilgili davranışların gözden geçirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Programın duyuşsal özelliklere etkisini test etmek için kullanılan tutum ölçeğinin analizi sonucunda; grubun geneli açısından ön-son test puanları arasında anlamlı bir farkın olmadığı gibi sayısal olarak son test puanının ön testten daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Öğretmen ve öğrencilerle yapılan görüşmeler sonucunda dersin hedef davranışlarının öğrencilerin seviyelerinin üzerinde olduğu, öğretmenlerin kazandırmakta zorlandıkları, öğretmenler tarafından zamanın yetersiz bulunduğu, öğrencilerin derste yer alan konuları günlük yaşamlarında düşünmelerine rağmen derste sıkıldıkları belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler

Program geliştirme, program değerlendirme, vatandaşlık ve insan hakları eğitimi

ABSTRACT

UYANGÖR, Nihat. Evaluation of Primary School Seventh Grade the Citizenship and Human Rights Curriculum, Doctorate Dissertation, Ankara, 2007.

The aim of this research is to display the accessibility of the objectives and behaviors of primary school seventh grade the citizenship and human rights curriculum, the pattern among the behaviors, the effects of the curriculum on the students' attitudes and the students' and teachers' opinions on the curriculum.

In the study, with reference to the existing curriculum; it is attempted to identify whether there was a meaningful difference between the students' accession levels to behavioral objectives or not, what kind of pattern between the behavioral objectives in each unit there were, the effects of the curriculum on the students' attitude levels and the teachers and students opinions on the curriculum. In the study, to display the existing situation as it is, a descriptive survey model is embraced as the research model. The sample of the study is consisted of nine schools which are in Balıkesir city center and separated as lower and upper in deference to the LGS achievement average separated as lower and upper in deference to the LGS achievement average scores and about 700 students who are attending these schools and the teachers who lecture in these schools in 2004-2005 academic year.

The researcher used the booklets which were carried out the preliminary study and provided validity and reliability and included multiple choice typed questions to determine the students' performances and achievements. Attitude scale was used to determine the students' affective characteristics. In order to determine the students' and teachers' opinions related to the curriculum, interview forms were used.

According to the research results, there was a significant difference between the students who are in the upper and lower group schools in favor of the post-test, it is indicated that students couldn't gain the behaviors. It was seen that there were

similarities between the prior pattern of the behaviors and tetrachoric correlation results regarding prior condition, and also there were differences. In addition to that, it was indicated that some behaviors were desultory, related to behaviors should be reviewed.

Analyzing the attitude scale which were used to test the effect of the curriculum on the affective characteristics, for the generality of the group, not only was there no a significant difference between pre and post test scores, but also post-test scores were lower than the pre-test scores numerically.

Interviewing with the teachers and students, it was determined that the behavioral objectives of the course were higher for the students' level, the teachers were in difficulty to get the students gain, the time was not enough for the teachers, the students got bored in the lesson although they thought the subjects which were in the course in their daily life,

Key Words

Curriculum development, curriculum evaluation, teaching citizenship and human rights

İÇİNDEKİLER

SAYFA

BİLDİRİM.....	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xi
ÖNSÖZ.....	xiii

BÖLÜM I

1. Giriş.....	1
1.1 Problem Durumu	1
1.2 Programın Öğeleri.....	4
1.2.1 Hedefler.....	4
1.2.2 İçerik.....	6
1.2.3 Eğitim Durumu.....	9
1.2.4 Değerlendirme.....	11
1.3 Program Değerlendirme.....	13
1.4 Vatandaşlık ve İnsan Hakları	23
1.5 Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi.....	19
1.6 Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının Genel Amaçları.....	23
1.7 Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının Özel Amaçları.....	26
1.8 Problem Cümlesi.....	28
1.9 Alt Problemler.....	28
1.10 Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	29
1.11 Sınırlılıklar.....	30

1.12	Sayıtlılar.....	31
1.13	Tanımlar.....	31
1.14	Kısaltmalar.....	32
1.15	İlgili Araştırmalar.....	33

BÖLÜM II

2	YÖNTEM.....	40
2.1	Araştırma Deseni.....	40
2.2	Evren-Örnekleme.....	41
2.3	Verilerin Toplanması.....	45
2.4	Veri Toplama Araçları.....	46
2.4.1	Nicel Alt Problemlere Yanıt Aramak Amacıyla Kullanılan Veri Toplama Araçları.....	46
2.4.1.1	Bilişsel Giriş Davranışları Testi, Erişi Testi, İzleme Testleri.....	46
2.4.1.2	Tutum Ölçeği.....	48
2.4.2	Nitel Alt Problemlere Yanıt Aramak Amacıyla Kullanılan Veri Toplama Araçları.....	49
2.4.2.1	Görüşme Formu.....	49
2.5	Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması.....	51
2.5.1	Nicel Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması.....	51
2.5.1.1	Erişi Testi.....	51
2.5.1.2	İzleme Testi.....	51
2.5.1.3	Tutum Ölçeği.....	52
2.5.2	Nitel Verinin Çözümlemesi ve Yorumlanması.....	53
2.5.2.1	Görüşme Formu.....	53

BÖLÜM III

3 BULGULAR VE YORUM	55
3.1 Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Uygulamalarına Katılan Öğrencilerin Erişi Düzeyleri.....	58
3.2 Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programında Yer Alan Davranışların Ulaşılabilirlik Düzeyi.....	60
3.3 Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programında Yer Alan Davranışlar Arasındaki Örüntü.....	94
3.4 Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamasının Öğrencilerin Tutum Düzeylerine Etkisi.....	125
3.5 Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programına İlişkin Öğretmen ve Öğrencilerin Görüşleri.....	131

BÖLÜM IV

4 SONUÇ VE ÖNERİLER	165
5.1 Sonuçlar	165
5.2 Öneriler	169
KAYNAKÇA	172
EKLER	179
EK-I Deneme Uygulaması Testleri	179
EK-II Asıl Uygulama Testleri	204
EK- Tutum Ölçeği	226
III	
EK- Görüşme Formu	228
IV	
EK-V Kritik Davranışları Belirleme Ölçeği	233
ÖZGEÇMİŞ	237

TABLOLAR LİSTESİ

2.1	Balıkesir İli Merkez İlçesinde Bulunan İlköğretim Okullarının 2004 Yılı LGS Sosyal Net Ortalamasına Göre Başarı Sıralaması	42
2.2	Balıkesir İli Merkez İlçesinde Bulunan İlköğretim Okullarının 2004 Yılı LGS Sosyal Net Ortalamasına Göre Örneklem İçerisine Giren Okullar ve Bu Okullardaki Öğrenci Sayısı	44
3.1	Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Uygulamalarına Katılan Okullardaki Öğrencilerin ÖN ile SON Testten Elde Ettikleri Ortalama Başarı Puanlarının Karşılaştırılması	56
3.2	Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Uygulamalarına Katılan Üst Grup Okullardaki Öğrencilerin Ön test - Son Test Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	57
3.3	Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Uygulamalarına Katılan Alt Grup Okullardaki Öğrencilerin Ön test - Son Test Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması	58
3.4	Araştırma Kapsamındaki Alt ve Üst grup Okullarda Yer Alan Öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının “İnsanlığın Ortak Mirası” Ünitesindeki Davranışlara Ulaşma Düzeyi	62
3.5	Araştırma Kapsamındaki Alt ve Üst Grup Okullarda Yer Alan Öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının “İnsan Hakları” Ünitesindeki Davranışlara Ulaşma Düzeyi.....	69
3.6	Araştırma Kapsamındaki Alt ve Üst Grup Okullarda Yer Alan Öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının “Etik ve İnsan Hakları” Ünitesindeki Davranışlara Ulaşma Düzeyi.....	78
3.7	Araştırma Kapsamındaki Alt ve Üst Grup Okullarda Yer Alan Öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının “Temel Haklar ve Özgürlükler” Ünitesindeki Davranışlara Ulaşma Düzeyi.....	86
3.8	7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının “İnsanlığın Ortak Mirası” Ünitesine İlişkin Tetrakorik Korelasyon Sonuçları.....	96
3.9	7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının “İnsan Hakları” Ünitesine İlişkin Tetrakorik Korelasyon Sonuçları.....	102

TABLolar LİSTESİ –devam

3.10	7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının “Etik ve İnsan Hakları” Ünitesine İlişkin Tetrakorik Korelasyon Sonuçları.....	109
3.11	7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının “Temel Haklar ve Özgürlükler” Ünitesine İlişkin Tetrakorik Korelasyon Sonuçları.....	118
3.12	7.Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Uygulamalarına Katılan Öğrencilerin ÖN Tutum Puanları İle SON Tutum Puanlarının Karşılaştırılması	126
3.13	7.Sınıf Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Uygulamalarına Katılan Alt ve Üst Grup Okullardaki Öğrencilerin ÖN Tutum Puanlarının Karşılaştırılması	127
3.14	7.Sınıf Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Uygulamalarına Katılan Alt ve Üst Grup Okullardaki Öğrencilerin SON Tutum Puanlarının Karşılaştırılması	128
3.15	7.Sınıf Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Uygulamalarına Katılan Üst Grup Okullardaki Öğrencilerin ÖN ile SON Tutum Puanlarının Karşılaştırılması	128
3.16	7.Sınıf Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Uygulamalarına Katılan Alt Grup Okullardaki Öğrencilerin ÖN ile SON Tutum Puanlarının Karşılaştırılması	129
3.17	7.Sınıf Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Uygulamalarına Katılan Üst ve Alt Grup Okullardaki Öğrencilerin ÖN-SON Tutum Ortalama Fark Puanlarının Karşılaştırılması	130

ŞEKİLLER LİSTESİ

		SAYFA
		A
3.1	7.Sınıf Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Programı “İnsanlığın Ortak Miras”ı Ünitesi İle İlgili Önsel Davranış Örüntüsü.....	95
3.2	7.Sınıf Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Programı “İnsanlığın Ortak Miras”ı Ünitesi İle İlgili Tetrakorik Korelasyon Sonuçlarına Dayalı Davranış Örüntüsü.....	95
3.3	7.Sınıf Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Programı “İnsan Hakları” Ünitesi İle İlgili Önsel Davranış Örüntüsü.....	101
3.4	7.Sınıf Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Programı “İnsan Hakları” Ünitesi İle İlgili Tetrakorik Korelasyon Sonuçlarına Dayalı Davranış Örüntüsü.....	101
3.5	7.Sınıf Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Programı “Etik ve İnsan Hakları” Ünitesi İle İlgili Önsel Davranış Örüntüsü.....	108
3.6	7.Sınıf Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Programı “Etik ve İnsan Hakları” Ünitesi İle İlgili Tetrakorik Korelasyon Sonuçlarına Dayalı Davranış Örüntüsü.....	108
3.7	7.Sınıf Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Programı “Temel Haklar ve Özgürlükler” Ünitesi İle İlgili Önsel Davranış Örüntüsü ..	116
3.8	7.Sınıf Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Programı “Temel Haklar ve Özgürlükler” Ünitesi İle İlgili Tetrakorik Korelasyon Sonuçlarına Dayalı Davranış Örüntüsü.....	117

GRAFİKLER LİSTESİ

		SAYFA
3.1	7. Sınıf Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Uygulamalarına Katılan Üst ve Alt Gruplardaki Okullardaki Öğrencilerin ÖN ile SON Testten Elde Ettikleri Ortalama Başarı Puanlarının Karşılaştırılması.....	59
3.2	Araştırma kapsamındaki alt ve üst grup okullarda yer alan öğrencilerin 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının “İnsanlığın Ortak Mirası” Ünitesindeki davranışlara ulaşma düzeyi.....	67
3.3	Araştırma kapsamındaki alt ve üst grup okullarda yer alan öğrencilerin 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Öğretim Programının “İnsan Hakları” Ünitesindeki davranışlara ulaşma düzeyi.....	76
3.4	Araştırma kapsamındaki alt ve üst grup okullarda yer alan öğrencilerin 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının “Etik ve İnsan Hakları” Ünitesindeki davranışlara ulaşma düzeyi.....	84
3.5	Araştırma kapsamındaki alt ve üst grup okullarda yer alan öğrencilerin 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Öğretim Programının “Temel Haklar ve Özgürlükler” Ünitesindeki davranışlara ulaşma düzeyi.....	93

ÖNSÖZ

Bu araştırmada; İlköğretim 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersi programında yer alan hedef-davranışların ulaşılma düzeyi, davranışların örüntüsü, programın duyuşsal özelliklere etkisi ve öğretmenler ile öğrencilerin programa ilişkin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmamın her aşamasında bana yol gösteren, yardımlarını benden esirgemeyen, akademik olarak gelişmemde bana büyük katkı sağlayan hem kişiliği hem de akademik kimliğiyle her zaman örnek aldığım danışmanım sayın Prof.Dr. Özcan DEMİREL'e, Akademik hayata başlamamda ve sürdürmemde bana yardımcı olan, her başım sıkıştığında hem akademik hem de insani açıdan yardımını her zaman esirgemeyen sayın hocam Prof.Dr. Nevin SAYLAN'a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Doktora eğitimim sırasında bilimsel anlamda gelişmeye katkı sağlayan, kendi bilgilerini benimle paylaşan sayın hocalarım Yrd.Doç.Dr. Esed YAĞCI ve Yrd.Doç.Dr. Melek DEMİREL'e ayrıca teşekkür ederim.

Çalışmamın her aşamasında bana desteklerini esirgemeyen, başım sıkıştığında kendilerine koştuğum dostlarım, arkadaşlarım Yrd.Doç.Dr. Bünyamin YURDAKUL, Arş.Gör. Hasan Hüseyin ŞAHAN ve Arş.Gör.İbrahim TUNCEL'e teşekkür ederim.

Çalışmam sırasında bana kolaylık gösteren araştırma örnekleme içerisinde olan okul müdürlerine, öğretmenlere ve öğrencilere ayrıca teşekkür ederim.

Tanıdığım andan itibaren her zaman yanımda olan, bana her türlü desteği sağlayan, doktora eğitimine başladığım anda kendi akademik kariyerini yarıda keserek yanımda olan, benimle beraber sıkıntıları, mutlulukları paylaşan sevgili eşim Yrd.Doç.Dr. Sevinç MERT UYANGÖR'e ve hayatımıza girmesiyle ailemize neşe getiren, bizim mutluluk kaynağımız olan oğlumuz Yiğit UYANGÖR'e teşekkür ederim.

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu bölümde; problem durumu, problem tümcesi, alt problemler, araştırmanın amacı ve önemi, sayıtlılar, sınırlılıklar, tanımlar, kısaltmalar üzerinde durulmuş ve ilgili araştırmalar üzerinde durulmuştur.

1.1 Problem Durumu

Bilim ve teknolojidaki sürekli yenilikler ve ilerlemeler, bilginin nitelik ve nicelik açısından değişerek gelişmesine neden olmaktadır. İlkel çağlarda insanlar sadece yaşamlarını devam ettirebilecek düzeyde bilgiye ihtiyaç duyarlarken, günümüzde insanın ihtiyaç duyduğu bilgi tahmin edilemeyecek kadar büyük boyutlara ulaşmıştır (Oğuz 1995: 9).

Önceleri toplumlar geleneksel ve tarıma dayalı iken daha sonraları sanayi ve bilgi ağırlıklı toplumlar şekline dönüşmüştür. Toplumların gelişmişlik düzeyleri daha önceden demir-çelik üretimi ile ölçülürken, bulunulan çağın toplumlarında ise bu ölçüt bilgi olmaktadır. Bilgi toplumunda iş kollarının paylaşımı % 15 hizmet sektörü, % 5-10 sanayi sektörü, % 5-10 tarım sektörü,% 65-67 bilgi sektörü şeklinde sıralanmaktadır (Akkoyunlu 1993:1).

Bilginin bu denli önem kazandığı ve bir ülkenin gelişmişliğinin en önemli göstergelerinden birinin eğitim olduğu çağımızda, eğitime verilen önem giderek artmaktadır. Öğrencilerin daha nitelikli ve daha fazla bilgi ile donanık olarak eğitim sisteminden ayrılması istenmektedir. Bu nedenle, eğitim, bütün toplumlar için vazgeçilmez bir öneme sahip hale gelmiştir.

Bu denli öneme sahip eğitim, farklı bilim adamları tarafından değişik şekillerde tanımlanmıştır. Tanımlardaki bu çeşitlilik bilim adamlarının farklı felsefeleri

benimsemelerinden kaynaklanmaktadır. Ancak farklı olan bu tanımların benzerlik gösteren yanları da bulunmaktadır.

Tanımlar incelendiğinde, yaygın olarak kabul gören tanım Ertürk tarafından yapılandır. "Eğitim bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir" (1998:12). Yapılan diğer tanımlar Ertürk'ün tanımıyla benzerlik göstermektedir. (Çilenti 1997:12, Alkan 1979:4, Fidan 1986:6, Sönmez 2004:2, Oğuzkan 1981:25.) Eğitimin tanımları incelendiğinde, eğitim yardımı ile bireyin davranışlarında değişiklikler meydana gelmesi gerektiği, bu değişikliklerin kasıtlı ve istendik yönde olması gerektiği ve eğitimin bir süreç olduğu üzerinde durulduğu görülmektedir. Bireyin davranışlarında istendik değişiklikler meydana gelebilmesi için ise önceden iyi bir planlamanın yapılması gerekmektedir. Eğitim hizmetlerinden yararlanan bireylerde önceden belirlenen davranış değişikliklerinin olması beklenmekte ve bu sayede toplumun şekillenmesinin rasgelelikten uzaklaşması amaçlanmaktadır. Nitelikli bir eğitim için ön koşul, başlangıçta iyi bir planlamanın yapılmasıdır. Planlama sürecinin ürünü ise eğitim ve öğretim süreçlerinde yararlanılması ve eğitime yön vermesi gereken programlardır.

Literatürde eğitim programının çok çeşitli tanımlarının yapıldığı görülmektedir. Bu tanımlar bireylerin sahip oldukları felsefeye göre farklılaşmaktadır. Literatürde yer alan tanımlar incelendiğinde;

Varış (1994), eğitim programını, bir eğitim kurumunun çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı, milli eğitim ve kurumun amaçlarının gerçekleşmesine dönük tüm faaliyetler olarak tanımlamaktadır. Aynı zamanda, öğretim programlarını, kol etkinliklerini, özel günlerin kutlanmasını, rehberlik hizmetlerini, sağlık etkinliklerini, gezileri, yetiştirme kurslarını, sanatsal ve kültürel çalışmaları ve benzeri etkinlikleri de eğitim programı kapsamına almaktadır.

Ertürk (1998:95), yetişek olarak adlandırdığı eğitim programını belli esaslara göre düzenlenip örgütlenmiş öğrenme yaşantıları sistemi olarak açıklamaktadır. Demirel (2003:4) ise, eğitim programını "öğrenene, okulda ve okul dışında

planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneği" olarak tanımlamaktadır.

Saylan (1998:54) ise, eğitim programını, program tasarısı olarak ele almakta ve "eğitim sürecinde bireylere hangi davranışların nasıl kazandırılacağı, davranışların kazanılıp kazanılmadığının nasıl belirleneceği ve eksikliklerin, yanlışların ne şekilde giderilebileceğinin yani uygulamada işe koşulacak tüm değişkenlerin planıdır" şeklinde tanımlamaktadır.

Tyler'e göre eğitim programı; eğitimin amaçlarına ulaşmak için, okul tarafından planlanan ve yönetilen öğrencilerin tüm öğrenmeleridir (Saylan 1995:6). Saylor ve Alexander (1978:6), programı okul içi ve dışındaki bütün durumlarda hedeflenen sonuçlara ulaşmak için girişilen çabaların tümü olarak tanımlamaktadır (Saylan 1995:6). Özçelik (1989:4) programı, öğrenme-öğretme sürecinde nelerin, niçin ve nasıl yer alacağını gösteren bir kılavuz olarak tanımlamaktadır. Doğan (1985:5) ise programı; öğrencilerden beklenen öğrenmeyi meydana getirebilmek için planlanan faaliyetlerin tümü olarak tanımlamaktadır.

Bu bağlamda uygulamada işe koşulacak programda temel olarak dört öğenin bulunması gerektiği söylenebilir. Bunlar; 1) Program sonunda öğrencilerin sahip olmaları gereken hedef ve davranışlar, 2) "ne öğretelim" sorusunun yanıtının verildiği içerik, 3) öğrencilerin istenilen davranışları kazanabilmesi için yaşamaları gereken eğitim-öğretim durumları ve 4) eğitim programının hedef ve davranışlarının ne derecede kazandırıldığı ya da program hakkında karar vermeye ışık tutacak ölçme ve değerlendirme etkinlikleridir. Programların hazırlanması ve değerlendirilmesinde bu dört öğenin temel alınması önemli bir koşul olmaktadır. Eğitim belirli bir program dahilinde yürütülmekte ve önceden planlanmaktadır. Eğitim-öğretim yoluyla verilen hizmetlerin niteliği, bireylerde kalıcı öğrenmeleri ve istendik davranış değişimlerini ortaya çıkarabildiği oranda artacaktır. Eğitim faaliyetlerinin istenilen nitelikte olabilmesi için programın yukarıda belirtilen öğeleri içermesi gerekmektedir. Burada belirlenen öğeler aşağıda açıklanmaya çalışılmaktadır.

1.2. Programının Öğeleri:

1.2.1 Hedef: Eğitim etkinlikleri planlı ve belirli bir zaman dilimi ile sınırlı olmak zorundadır. Sınırlı zaman dilimi içerisinde planlı eğitim etkinlikleriyle öğrencilere kazandırılacak özellikler de sınırlı ve planlı olmalıdır. Bu nedenle, öğrencilere her özellik değil önemli olan özelliklerin kazandırılması gerekmektedir. Bu gerekçeyle öğrencilere kazandırılması istenen özellikler öncelikli olarak belirlenmelidir.

Hedef kavramı ile ilgili olarak bilim adamları tarafından yapılan tanımlar incelendiğinde: Ertürk (1998:24) hedefi, yetiştirilen bireyde bulunması uygun görülen eğitim yoluyla kazandırılabilir nitelikteki özellikler olarak belirtmektedir. Demirel (2003) ise hedefi, öğrenciye kazandırılmak üzere seçilen istendik özellikler olarak tanımlayarak Ertürk ile benzer bir tanım yapmaktadır. Tekin (1991:11) hedefi daha genel anlamda ele almakta ve toplumun yetiştirdiği bireyde bulunmasını öngördüğü özellikler olarak belirterek hedefleri toplumsal yapının özellikleri içerisinde görmektedir. Sönmez (2004:21) ise, hedefi kişide gözlenmesi kararlaştırılan istendik özellikler olarak belirtmekte ve özellikleri bilgi, beceri, değer, ilgi, tutum, güdülenmişlik, kişilik vb. olarak ele almakta ve temel kavram olarak istendik sözcüğünü vurgulamaktadır.

Yukarıda hedefler ile ilgili olarak verilen tanımlar incelendiğinde, genel olarak eğitim-öğretim faaliyetleri sonucunda bireyde meydana gelmesi beklenen davranış değişikliklerinin hedefler yardımı ile belirlendiği sonucu çıkarılabilir. Bu çalışmada da elde edilen bu sonuç benimsenmiştir.

Program geliştirmenin ilk aşamasının hedef-davranışların belirlenmesi olduğu, program geliştirme alanında uzman bireylerin üzerinde uzlaştığı konulardan birisidir. Çünkü, programın diğer öğeleri olan içerik, öğrenme öğretme süreçleri ve değerlendirme işlemleri programın hedeflerine uygun olarak düzenlenmektedir. Sönmez (2004:22-25), hedeflerin belirlenmesinde toplumsal gerçek, konu alanı, kişi ve doğanın göz önüne alınması gerektiğini belirtmektedir.

Eğitimde hedefler; uzak hedefler, genel hedefler ve özel hedefler olarak sıralanmaktadır. Uzak hedefler; ülkenin politik felsefesini yansıtmakta, eğitim hizmetlerinin yönünü belirlemede ve genelde kısa ifadelerden oluşmaktadır. Genel hedefler; uzak hedeflerin yorumudur ve okulun işgörüsünü yansıtmakta, yetişen bireyde bulunması istenilen davranışların harekete geçmesini sağlamakta ve eğitimde yapılacak etkinliklere yön vermektedir. Özel hedefler ise; genel hedefler doğrultusunda bireyin kazanması istenilen davranışsal özellikler ve bir disiplin ya da çalışma alanı için hazırlanmış olan davranışsal özelliklerdir. (Demirel 2003, Ertürk 1998, Erden 1993, Saylan 1995).

Hangi düzeyde ifade edilirse edilsin, hedeflerin belirli nitelikleri taşıması gerekmektedir. Bu nitelikleri şu şekilde özetlemek mümkündür.

Hedefler,

- toplumun koşullarına ve gereksinmelerine yanıt vermelidir.
- insanların temel gereksinmelerini karşılayacak yönde olmalıdır.
- demokratik ideallere uymalıdır.
- kendi içinde çelişki halinde bulunmamalıdır.
- istenen davranış değişikliğini açıklayan bir yönde dile getirilmelidir.
- belli bir programla gerçekleştirilebilecek şekilde gerçekçi olmalıdır.
- gelişmeye dönük ve süreklilik içinde olmalıdır.
- öğretmene yönelik değil öğrenciye yönelik olmalıdır.
- davranışa dönüştürülebilir nitelikte olmalıdır.
- "bilgisi, becerisi, gücü, yeteneği, oluş, hoşgörölülük" gibi sözcüklerden biri ile bitmelidir.
- öğrenme özelliğini belirtecek nitelikte olmalıdır.

- genel ve aynı zamanda sınırlı olmalıdır. Bir hedef tek bir öğrenme ürününü kapsamalıdır.
- hangi konu içeriğiyle ilgili olarak gerçekleştirileceği belirtilmelidir.
- birbirlerini destekler nitelikte olmalıdır. Bir ders için belirlenen hedefler, kendi içinde mantıksal açıdan tutarlı olmalıdır.
- bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanda bir aşamalılık göstermeli birbirlerini tamamlamalı ve desteklemelidir.
- gözlenebilir ve ölçülebilir olmalıdır.
- ulaşılabilir ve değişmeye açık olmalıdır (Demirel 2003: 109-110, Varış 1996:.97, Ertürk 1998:53, Sönmez 2004: 28-30, Saylan 1995:53)

1.2.2. İçerik: Eğitim programlarının hazırlanmasında öncelikle hedefler belirlenmekte, daha sonra ise belirlenen hedefleri gerçekleştirmeye dönük içerik düzenlemesine geçilmektedir. Bu bağlamda içerik, bir anlamda öğrenciyi hedeflere götüren araç olma görevini üstlenmektedir (Sözer 1998:64). Varış (1994:114) “İçeriğin, olguların ve olayların ezberlenmek üzere, ansiklopedik bir şekilde bir araya getirilmesi değil, yaşama alanlarının anlam taşıyan bölümlerinin aktif bir çabayla düzenlenmesi” olduğunu vurgulamaktadır.

Programın içerik boyutunda daha önceden belirlenmiş olan hedeflere ulaşmak amacıyla “ne öğretilim” sorusuna yanıt aranır. Bu açıdan bakıldığında programın içerik boyutunda daha önceden belirlenmiş olan hedefler doğrultusunda öğrencilere verilecek olan bilgilerin düzenlenmesi söz konusudur (Demirel 2003:120).

Eğitim programlarında içeriğin düzenlenmesinde farklı yaklaşımlar olsa da temelde içeriğin öğrencinin dünyasına uygun olması gerektiği benimsenmiştir. İçeriğin öğrencinin dünyasına uygunluğu sorusu iki yönden incelenebilir.

1. Yaşama yakınlık ilkesi (Aktüalite ilkesi) : Öğrenciyi ilgilendiren, onun düşüncesine aktüeldir, onun yaşamına yakındır. Dersin yaşama yakınlık ilkesi pratikte farklı biçimler almaktadır. Bu biçimler:
 - a) Bir coğrafi yere bağlı olma: Önce ana vatanını bilme.
 - b) Günümüze dayalı olma: Öğrencinin günlük yaşantılarının tema halini alması.
 - c) Dersin öğrencilere dayalı olması: Öğretmenin öğrenci için önemli olanı iyi tespit etmelisi.
2. Öğrenci düzeyine uygunluk ilkesi: Sınıfta birden fazla öğrenci vardır ve düzeyleri birbirinden farklı olabilir. Bu nedenle öğretmen bu dengeyi iyi kurabilmelidir (Hesapçioğlu, 1995).

Bir programının içeriği, hedeflerde öngörülen yeterlikleri kazandırmak üzere, öğrencilere sunulan yaşantılardan oluşmaktadır. Bu yaşantılar, genellikle hedeflere yönelik ve konu alanlarına dayalı olarak düzenlenmektedir. Belki de bu yüzden, içeriğin düzenlenmesi denildiğinde, çoğunlukla konuların sıralanması işi akla gelmektedir. Oysa, gerçek durum farklıdır. İçerik öğrenmenin ve böylelikle hedeflere ulaşmanın yalnızca bir aracıdır.

Gagne, öğrenme ürünlerini beşe ayırmaktadır.

Sözel bilgiler, programlarda en çok bulunan içerik türüdür. Derslerin içeriğidir. Terimler, isimler tanımlar bu kategoride yer alır. Burada, genel olarak ezberlemeye ve ifade etmeye dayalı yaşantılar yer alır. Daha çok “ne”, “nerede”, “kim”, “ne kadar”, “ne zaman” gibi soruların karşılığı arandığı için isim, olgu ve fikirler üzerinde durulur.

Zihinsel beceriler, bireyin değişik kavram ve sembolleri kullanarak çevresiyle iletişim kurmasına olanak tanıyan içerik türüdür. Genelde “niçin” ve “nasıl” sorularının yanıtı olan bu tür yaşantılar, kendi içinde ayırt etme, kavramlar, kurallar ve sorun çözme olarak aşamalı bir sıra izler.

Tutumlar, belirli koşullar altında özel tercih ve kararları seçme eğilimi olarak tanımlanabilir. Eğitim yoluyla, insanların tutumlarını değiştirmek kolay değildir, ama olanaklıdır.

Bilişsel stratejiler, bireylerin algılama, öğrenme ve düşünme gibi davranışlarını yönlendiren içsel süreçlere dayalı etkinliklerdir. Kendilerine öğretilmemiş olsa bile, öğrenciler bilişsel stratejilerin bazılarını çok yaygın olarak kullanmaktadırlar. “Bir şeyi öğrenmenin en iyi yolu nedir?” sorusunun karşılığı olan yineleme, özetleme, benzetim oluşturma, soru türetme, modelleme ve görselleştirme gibi etkinlikler bilişsel stratejilere örnek olarak gösterilebilir.

Devinsel yeterlikler, belli bir sonuca ulaşmak için bedensel gücün kullanımını öngörür ve çoğu zaman “yapılacak işlemler hangi sırayı izlemelidir?” sorusunun yanıtını oluşturur. Bazı durumlarda araç gereç kullanmak da gerekebilir. Özellikle, teknik aygıtların kullanıldığı eğitim durumlarında, bireylerin hem araç-gereci doğru kullanmaları, hem işlem basamaklarını belirtilen sıra içinde tamamlamaları, hem de nitelikli ürün ortaya koymaları istenir (Gagne, 1985).

Programın içerik boyutunda yer alacak konuların seçilmesi ve düzenlenmesi kolay bir iş değildir ve uzmanlık gerektirmektedir. Bilindiği gibi günümüz, bilgi çağıdır ve bilgi durağan değil sürekli bir artış içerisinde. Bu artan bilgi, toplumu etkilediği gibi, eğitim programlarını da etkilemektedir. Bu durum ise programda yer alacak bilgilerin seçiminde önemli güçlüklerin yaşanmasına neden olmaktadır. Bu nedenle, içeriğin seçiminde gelişigüzellik söz konusu olamaz. İçeriğin seçiminde belirli soruların yanıtlanması gerekmektedir. Bunlar şöyle sıralanabilir:

- İçeriğin evrensel bir anlamı var mı?
- İçerik günün sorunlarına çözüm bulabilecek geçerlikte mi?
- İçerik programın hedefleri ile tutarlı mı?
- İçerik kültür ve sosyal yapı ile uyumlu mu?

- İçerik ğrencilerin gelişim düzeylerine uygun mu?
- İçerik ğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına cevap vermekte mi?
- İçerik ğrencileri ezberlemekten çok öğrenmeye yönlendiriyor mu?
- İçerik belirli bir zaman dilimi içerisinde gerçekleştirilebilecek yapıda mı?
- İçerik ğrenci için anlamlı ve kullanılabilir mi?
- İçerikte yer alan konular kendi içerisinde ve bilimsel gerçeklerle tutarlı mı?
- İçerik somuttan soyuta, basitten karmaşığa, günümüzden geçmişe ya da geleceğe, olaydan kavram ve genellemelere, yakın çevreden uzağa özelliklerini taşıyor mu? (Demirel 2003, Kısakürek 1987, Büyükkaragöz 1997)

1.2.3. Eğitim Durumu: Programda hedefler ve içeriğın belirlenmesinden sonra eğitim durumları düzenlenmektedir. Belirlenen hedeflerin, içerik yardımıyla ğrenci davranışlarında istendik değişiklikleri meydana getirebilmesi için eğitim durumlarının düzenlenmesine oldukça önem gösterilmelidir. Eğitim durumları bir anlamda programın öğrenciye yansıyan boyutu olarak görülebilir.

Eğitim durumu, program geliştirmenin süreç boyutunu oluşturmaktadır. Öğrencilerde istenilen davranış değişikliklerinin gerçekleşebilmesi için eğitim durumlarının etkili bir biçimde düzenlenmesi gerekir. Programın bu boyutunun, ğretmen için öğretme, ğrenci için de öğrenme fırsatları anlamını taşıdığını söylemek mümkündür (Demirel 2003:135). Ders içeriğine uygun yöntem ve teknikler, ders araç-gereçleri, ders içi ve ders dışı etkinlikler, bu etkinliklerin nasıl gerçekleştirileceği, derslik, atölye, laboratuvar, kütüphane vb. yerler eğitim durumlarının kapsamına girmektedir (Büyükkaragöz 1997:23).

Eğitim durumlarında “nasıl” sorusuna yanıt aranır. Programda belirlenen hedeflerin öğrencilere en etkili ve en kısa sürede nasıl öğretileceği bu boyutta ele alınır. Hedef-davranışların öğrencilere kazandırılmasında hangi yöntem ve tekniklerin kullanılacağı, ders içerisinde hangi etkinliklerin gerçekleştirileceği, öğrenmeyi kolaylaştırma ve çabuklaştırma için hangi araç-gereçlerin kullanılacağı eğitim durumlarında belirlenir.

Eğitim durumlarının düzenlenmesinde dikkat edilmesi gereken noktaları Saylan (1995: 53-54) şöyle açıklamaktadır: Eğitim durumları; programın hedef ve içerik boyutlarını kapsayacak şekilde, öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun, öğrenciyi tatmin edici ve öğrenciyi ileri seviyelere götüreceğ şekilde, ekonomik, istenmeyen davranışların ortaya çıkmasını önleyen, bir anda birçok hedefin gerçekleşebilmesine olanak sağlayan, mevcut koşullara ve olanaklara uygun, birbiriyle tutarlı ve kaynaşık olmalıdır.

Eğitim durumlarında, hedef davranışları öğrenciyeye kazandırmak için gerekli uyarıcılar düzenlenip işe koşulmaktadır (Sönmez 2004: 127). Bu noktadan hareketle, eğitim durumları ne derece etkili düzenlenirse, gerçekleşen eğitimin kalitesinin de o düzeyde artacağını söylemek mümkündür. Bu nedenle, programın daha işlevsel ve nitelikli hale gelebilmesi için eğitim durumlarının düzenlenmesinde birtakım ölçütler göz önüne alınmalıdır. Dikkat edilmesi gereken ölçütler şöyle açıklanabilir.

Eğitim durumları,

- hedefler ve içerikle tutarlı olmalıdır.
- öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyine, ilgi, tutum ve ihtiyaçlarına uygun olmalıdır.
- olabildiğince fazla sayıda davranışın gerçekleşmesine olanak sağlamalıdır.
- istenmeyen davranışların ortaya çıkmasına fırsat vermemelidir.

- önceki ve sonraki eğitim durumları birbiri ile uygunluk göstermelidir.
- içerisinde hedef davranışlar için gerekli koşullar belirlenmelidir (Çilenti 1985; Sözer 1998).

1.2.4. Değerlendirme: Değerlendirme programın son ögesi olarak kabul edilmektedir. Program, eğitim durumları sonunda öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediğini belirlemek için belirli ölçütleri ortaya koymalı ve işlem yolları önermelidir. Değerlendirme ögesi bir anlamda öğrenme düzeyinin göstergesi olarak kabul edilebilir.

Postner (1995)'e göre değerlendirme; birey ya da bir grup birey tarafından obje, kişi ya da bir takım işlemlerin değeri hakkında karar verme işidir. Değerlendirme, programın kabul edilip edilmeyeceği, değiştirilip değiştirilmeyeceği ya da ortadan kaldırılıp kaldırılmayacağı konularında karar verebilmek için gerekli olan bilgiyi toplamak amacı ile yapılan işlem ya da işlemler topluluğudur (Ornstein ve Hunkins, 1988). Özçelik (1982)'e göre, değerlendirme aslında bir karar verme işlemidir ve bu yönüyle ölçmeden ayrılmaktadır. Ona göre değerlendirme; "ölçme sonucunu bir ölçüt ile karşılaştırma ve bu yolla ölçme sonucuyla belirlenmiş olan özellik hakkında bir karara varma işlemi" dir. Bilen (1996:8) değerlendirmenin bireyin davranışlarında oluşması beklenen istendik davranış değişmelerinin, belirlenen ölçütler çerçevesinde oluşup oluşmadığını ortaya çıkarma süreci olduğunu vurgulamaktadır.

Öğrencilerin başarısını ölçmek amacıyla hazırlanan ölçme araçları, öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel özellik ve becerilerini ölçebilmeli ve ölçme araçları geçerlik, güvenirlik, kullanılabilirlik, objektiflik, kapsamlılık ve ayırt edicilik özelliklerine sahip olacak nitelikte hazırlanıp uygulanmalıdır (Özçelik 1982:121-144).

Bilişsel nitelikteki davranışsal özelliklerle ilgili öğrenme eksiklikleri ile bu öğrenme eksikliklerine yol açan güçlüklerin belirlenmesinde kullanılan ölçme

araçları eğitim durumlarının yani öğretimin bir parçasıdır. Bu ölçme araçlarının sonuçlarına dayalı olarak yalnızca not verme ve öğrenci başarısını değerlendirme yoluna gidilmemelidir. Bu ölçme araçlarının sonuçlarına bakılarak aynı zamanda öğretim hizmetinin etkililik derecesi ve uygulanan öğretim programının işe yararlığı değerlendirilebilir.

Ölçme-değerlendirme ile bir anlamda daha önceden belirlenmiş olan hedeflere öğrencilerin ulaşma derecesi ortaya konmuş olur. Bu nedenle, eğitim programlarında değerlendirme ögesi var olmalıdır. Değerlendirme ögesi ölçme etkinlikleri sonucunda elde edilen verilere dayalı olarak işlevsellik kazanmaktadır. Değerlendirme ögesinin istenen işlevi yerine getirebilmesi için, öğrencilerin program sonunda elde ettikleri başarı düzeylerinin geçerlik ve güvenilirliği daha önceden sağlanmış olan ölçme araçları yardımıyla ölçülmesi gerekmektedir. Sınama durumları ve araçları ile ilgili olarak dikkat edilecek hususları Demirel (2003:155-157) şöyle açıklamaktadır:

1. İlk iş olarak belirtke tablosu düzenlenmelidir.
2. Değerlendirmenin hangi amaçla düzenleneceği belirlenmelidir.
3. Sınama durumu bilişsel, duyuşsal, devinişsel alanların niteliklerine ve davranışın düzeyine göre belirlenmelidir.
4. Sınama durumları hedef davranışların yoklanmasında işe koşulacak uygun soru tiplerine göre hazırlanmalıdır.
5. Sınama durumu yoklanacak davranışla ilgili olmalıdır.
6. Sınama durumu açık, seçik ve anlaşılır olmalıdır.
7. Soru, olumsuz söz ya da söz öbekleri ile bitiyorsa, bunların altı ya çizilmeli ya da italik yazılmalıdır.
8. Soru çoktan seçmeli ise, soru kökü ve seçeneklerde anlatım birliği bulunmalıdır. Soru kökü ve seçenekler çok uzun olmamalı, yinelemelere, tek olumlu ya da olumsuz seçeneğe yer verilmemelidir. Seçenekler arasında tek doğru yanıt bulunmalı, çeldiriciler bilenleri yanıltmamalı, bilmeyenlere çekici gelmelidir. Seçenek sayısı sınıf düzeylerine uygun olmalıdır. Soru kökünde vurgulanan "en doğru", "en az", "çelişen" ya da "tutarsız" gibi kelimelerin altı çizilmelidir.
9. Eğer hedef davranış gerektirmiyorsa, öğrencinin doğru yapabilmesi için bilgiler tam ve doğru olarak verilmeli, bilimsel ve mantıksal hatalar yapılmamalıdır.
10. Sınama durumu bilenle bilmeyeni ayırmalıdır. Bileni

şaşırtmamalı, bilmeyene ipucu vermemelidir.

11. Her soru bağımsız olmalı, bir soru diğerinin ipucu olmamalıdır.
12. Sorunun yanıtlanması için yeterli zaman verilmelidir. Yeterli zaman soru sayısı, güçlük ve yeterlik düzeyiyle ilgilidir.
13. Sınava durumunda dönüt, düzeltme ve ipucu kullanılmamalıdır.
14. Kolay sorular başa, sona ve ortaya dağıtılmalıdır.
15. Benzer nitelikteki sorular gruplandırılmalıdır.
16. Sınav ortamı davranışın gerektirdiği koşullara göre düzenlenmelidir.
17. Sınav ortamında davranışın niteliği gerektirmiyorsa öğrenciyi kızılmamalı, küçük düşürücü, motivasyonunu bozucu, isteğini kırıcı, şaşırtıcı, korkutucu vb. istenmedik örüntülerden kaçınılmalıdır.
18. Kopya çekmeye olanak tanınmamalıdır.
19. Sınav ve davranış için gerekli her türlü araç ve gereç bulunmalıdır. Bunlar öğrencinin kolayca alıp kullanacağı bir yerde olmalıdır.

Eğitim etkinliklerinde kullanılacak olan bütün programlar yukarıda sayılan hedef, içerik, eğitim durumu ve değerlendirme öğelerini içermelidir. Ancak, bir programın bütün öğeleri içermesi onun etkili olduğu anlamına gelmez. Hazırlanmış ve uygulanmada işe koşulmuş olan her programın değerlendirilmesi gerekmektedir. Değerlendirme sistemin daha iyi işlemesine ve programdan elde edilecek olan ürünün niteliğinin yükselmesine hizmet edecektir. Bu nedenle, eğitimde programların hazırlanması kadar değerlendirilmesi de ayrı bir öneme sahiptir.

1.3 Program Değerlendirme

Eğitim-öğretim sistemini etkileyen; program, öğretmen, öğrenci, veli, araç-gereç vb. pek çok değişken vardır. Değişkenlerin bu derecede fazla olması onun kontrolünü de zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, sistemin geliştirebilmesi, işlerliğinin kontrol edilebilmesi için sürekli olarak uygulanmakta olan programların değerlendirilmesi gereklidir.

Erden (1995) program değerlendirmeyi gözlem ve çeşitli ölçme araçları ile eğitim programının etkililiği hakkında karar verme süreci olarak ele alırken; Ertürk (1998) değerlendirmeyi program geliştirmenin son ve tamamlayıcı halkası olarak görmekte ve eğitim amaçlarının gerçekteşme derecesini belirleme süreci olarak tanımlamaktadır. Demirel (2003) değerlendirmeyi daha geniş bir boyutta ele almakta ve değerlendirmenin programın etkililiği hakkında veri toplama, verileri ölçütlerle karşılaştırıp yorumlama ve karar verme işi olduğunu belirtmektedir.

Program değerlendirme program hakkında karara varma işi olarak yorumlanabilir. Program değerlendirme; düzenlendiği, geliştirildiği ve uygulandığı durumlarda bir programın istenilen sonuçları üretip, üretmediği konusuna odaklanır. Ayrıca, uygulanmadan önce programın güçlü ve zayıf yönleri, uygulandıktan sonra ise etkililiği değerlendirme çalışması ile belirlenebilir (Ornstein ve Hunkins 1988).

Program değerlendirmede farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımlara genel olarak bakıldığında, değerlendirmede, değerlendirilecek programın farklı öğelerine yoğunlaşıldığı görölmektedir. Program anlayışı kişiden kişiye farklılaştığından değerlendirme anlayışı da değişim göstermektedir. Oysa program bir bütündür ve her öğesinin öğrencilere farklı bir katkısı söz konusudur. Bu nedenle, yapılacak olan program değerlendirme çalışmalarında program bir bütün olarak görölmeli ve programın yalnızca bir bölümü değerlendirme kapsamına alınmalıdır (Postner, 1995). Ertürk (1998), yetişek tasarısına bakarak, erişiye bakarak, öğrenmeye bakarak, ürüne bakarak program değerlendirmelerinin yapılabileceğinden söz etmektedir. Demirel (2003) bu farklı yaklaşımlardan en çok tercih edilenin hem sürece hem de ürüne ağırlık veren değerlendirme yaklaşımlarının olduğu üzerinde durmaktadır. Bu farklı görüşler, program değerlendirmede farklı yöntem ve tekniklerin izlenmesini de beraberinde getirmektedir. Öğrencilerin davranışlarında hedefler doğrultusunda meydana gelen değişmeler; gözlem, hedef dayanaklı testler ve tutum ölçekleri gibi ölçme araçları ile nicel olarak belirlenebildiği gibi nitel

araştırma yöntem ve teknikleri de değerlendirme amacına göre kullanılabilir (Erden, 1993: 14).

Günümüzde eğitimciler tarafından geliştirilen hem niceliksel hem de niteliksel yöntemlere ağırlık veren program değerlendirme modelleri bulunmaktadır. Bu modellerin önemli bir kısmı geniş kapsamlı program değerlendirme projeleri sırasında ortaya konmuştur. Program değerlendirme modelleri büyük ölçüde program geliştirme yaklaşımlarına göre farklılık göstermektedir. Program geliştirmedeki çeşitlilik nedeniyle program değerlendirme için de tek bir model önermek mümkün değildir (Erden, 1993:11).

Değerlendirme, öğretim süreci ile ilgili doğru kararlar verebilmek için uygun olan verilerin toplanması ve yorumlanması süreci olarak düşünülebilir. Buradan hareketle, değerlendirmeye ilişkin olarak üç temel noktadan söz edilebilir. Birincisi; değerlendirmenin sürekli bir iş olduğudur. Değerlendirme, öğretime başlamadan önce başlar, öğretim sırasında ve öğretim sonunda da devam eder. İkincisi; değerlendirme süreci planlıdır ve değerlendirme belirli bir amaca yöneliktir. Üçüncüsü; karar vermeye esas olacak verileri toplamak için değerlendirme doğru güvenilir ve duyarlı ölçme araçlarının kullanılmasını gerektirir. Değerlendirme, öğretimin nasıl ilerlediğini saptamak, sonucun ne olduğunu belirlemek ve öğretimin nasıl daha iyi yapılabileceğini göstermek için gerekli verileri toplamayı içerir.

Eğitim Sisteminde, bireylerdeki yetersiz ve istenmedik davranışların onarılması, sistemin geliştirilebilmesi ve öğrenci başarısı açısından değerlendirme önem kazanır. Bu açıdan bakıldığında eğitimde kontrol, sistemin her aşamasında olmalıdır. Gerçekleştirilen bu kontrol, sistemin yenilenmesine de hizmet edebilmelidir. Bu nedenle, geliştirilmiş ve uygulanmaya konmuş her program, uygulama sonucu elde edilecek veriler doğrultusunda değerlendirilmeli ve buradan elde edilen sonuçlara göre gerekli düzenlemeler yapılarak tekrar uygulamaya konmalıdır. Bunu yapabilmeyen yolu ise program değerlendirmenin her uygulama sonucunda işe koşulması ile mümkündür.

Bir ünitedeki öğrenme eksikliklerini saptayabilmek için, ilgili üniteye gerçekleştirilmek istenen bütün davranışsal özellikler, geçerlik ve güvenilirliği yüksek olan ölçme aracı ya da araçlarıyla ölçülmelidir. Öğrencinin bir üniteye öğrenme eksiklikleri saptanacaksa, o üniteye ilişkin bütün hedef ve hedef davranışların öğrencide gerçekleşip gerçekleşmediği belirlenmelidir. Böyle bir uygulama gerçekleştirilmezse öğrencinin ilgili üniteye eksikliklerinin neler olduğunu bilmek mümkün olmayacaktır (Özçelik, 1982).

Baykul (2000), bir eğitim programının sağlam olabilmesi için, programda yer alan hedeflerin ulaşılabilir olmasını, davranışlar arasındaki örüntünün uygun ve hedeflerle tutarlı olması gerektiğini belirtmektedir. Ona göre uygulanmakta olan program hakkında karar verebilmek için yapılacak olan değerlendirme faaliyetlerinin de bu doğrultuda olması gerekmektedir. Yapılan çalışmada da Baykul tarafından benimsenen bu yaklaşım temele alınmıştır.

Yapılan çalışmada Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi programı değerlendirilmeye çalışılacağından aşağıda bu dersle ilgili olabileceği düşünülen kavramsal yapı sunulmaya çalışılmıştır.

1.4 Vatandaşlık ve İnsan Hakları

İlk defa 1789 Fransız ihtilali ile siyasi bir anlam kazanan "Vatandaşlık" kelimesi, son iki asırda sözlüklerimize girmiştir. Fransız Millî Meclisi tarafından kabul edilerek 26 Ağustos 1789 tarihinde yayınlanan "İnsan ve Vatandaş /Yurttaş Hakları Beyannamesi (Declaration Des Droits De L'Homme Et Du Citoyen) başlıklı belge, "vatandaş" kelimesini hafızalara yerleştirmiştir (Yılmaz 2002).

Her rejimde yönetenler ve bir kamusal alan vardır, ama yalnızca demokratik rejimlerde vatandaş kavramı yer almaktadır (Schmitter ve Karl 1992:13). Vatandaşlık, bir ferdin belli bir devlete ait olduğunu ifade eden bir kavramdır; doğumla kazanılan bir haktır ve bir devletin insanlarını diğer insanlardan ayırmaktadır (Nomer 1989:3).

Vatandaşlık, siyasi anlamda bağımsız bir devlete mensup olma ve bireylerin baskın güçler karşısında kendisini koruyacak yasal haklara sahip olması anlamına gelmektedir (Yılmaz 2002:92).

Vatandaşlık bireylere yasal haklar kazandırır. Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarda kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerle kaybedilir. Günümüzde vatandaşlık hiçbir şekilde farklılık gözetilmeksizin bireyin ezilmesine izin vermeyen bir statüdür. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Vatandaşlığı şöyle tanımlamaktadır: "Türk Devleti'ne Vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür" (mad.66). Böylece Anayasal olarak dil, din, ırk farkı gözetilmeksizin her birey vatandaşlık statüsünü elde etmiş demektir.

Bir ülke için vatandaşlık bilincinin gelişmesi son derece önemlidir. Vatandaşlık bilincinin gelişmesi, ülkede yaşayan bireylerin vatan sevgisinin güçlenmesini, vatanının gelişmesi için daha fazla gayret içerisinde olmasını sağlamaktadır. Bir ülkede vatandaşlık kavramının tam olarak yerleşebilmesinde önemli kavramlardan biri de "İnsan hakları"dır.

İnsan hakları terimi, insanlığın belli bir gelişme çağında teorik olarak bütün insanlara tanınması gereken ideal hakların tümünü ifade etmektedir (Kepenekçi 2000:1-2).

İnsan Hakları: soyut, teorik ve felsefi bir kavram olmaktan çok öte tüm insanların insan olmalarından dolayı doğumla kazandıkları, kadın, erkek, çocuk ve benzeri farklar gözetilmeksizin, insanlık ailesinin bir üyesi olmaları nedeniyle sahip oldukları haklardır (Kepenekçi 2000:113). Başka bir deyişle, insan hakları; bütün insanların dil, din, ırk, cinsiyet, ekonomik ve sosyal konum vb. durumları nedeniyle hiçbir ayırım gözetilmeksizin yalnızca insan olmalarından dolayı, insanlık onurunun gereği sahip oldukları hakların tümünü kapsamaktadır (Duman 2001:100).

İnsan hakları "doğal haklar, temel haklar" olarak ta anılmaktadır. Tüm insanların her yönden eşit olduğu devredilemez, vazgeçilemez, sınırlanamaz ve dokunulamaz haklar, insanın insan olarak doğmakla sahip bulunduğu haklardır.

Bu haklar, anayasalarda bunlara değinilse de, değinilmese de vardır. Ancak, bu hakları güvenceye bağlayarak, devletin bu haklara dayandığını içeren anayasalar daha güçlü ve çağdaştır (Özden 1994:194).

İnsan hakları ya da kamu özgürlükleri genel olarak, insan onurunu korumayı, bireyin maddi ve manevi gelişmesini sağlamayı amaçlayan haklardır. Kısaca insan hakları, bireylerin yalnızca insan olmaları nedeniyle kazandıkları haklardır. İnsana özgü olarak kabul edilen bu haklar, bütün insanların, hatta bazı durumlarda henüz doğmamış olanların bile her zaman ve her yerde sahip olması gereken haklardır. Bu sebeple de insan haklarına sahip olmak için özel bir çaba gerekmez (Doğan 2001:228).

İnsan hakları, hakların özel bir grubudur, bir kişinin yalnızca insan olduğu için sahip olduğu haklardır. Bunlar en üstün ahlakî haklardır. Bununla birlikte, insan hakları, daha alt düzeydeki haklarla veya bu hakları yerleştirme mücadelesiyle yakından ilgilidir (Donnelly 1995:22).

Gelişme ve uygarlaşma sadece beslenme, barınma, sağlık ve eğitim gibi maddi kavramlardaki ilerleme ile ilgili değildir. Gelişme ve uygarlaşma aynı zamanda kimlik, güvenlik, insan özgürlüğü gibi maddi olmayan kavramlarla da ilgili olmak zorundadır (Sorensen 1993:86). İçinde bulunulan çağ için yapılan "uzay çağı", "sanayi ötesi çağı", "iletişim çağı", "bilgisayar çağı" gibi nitelemeler, bilim ve teknoloji alanındaki atılımlar insanlığın ulaştığı oldukları noktayı vurgulamaktadır. Fakat uygarlık demek, sadece bilim ve teknolojiye ilişkin ilerleme demek değildir. Uygarlık her şeyden önce bir değer yargıları sistemi, bütünüyle bir insanlık anlayışıdır (Kapani 1991:13). Bu bağlamda, insan haklarının son yıllarda toplumlar için daha fazla bir öneme sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Bireyin kendisini tüm yönleri ile geliştirebilmesi, yaşadığı çevreyi ve toplumu kavrayabilmesi, çevresinde yaşanan sorunlara ilgi duyup bunları çözme düşüncesi ve eylemi içerisinde olabilmesi, toplumda katılımcı ve yararlı bir rol oynayabilmesi ve bu amaçları gerçekleştirmek için sorumluluklar alabilmesinin

öncelikli koşulu, sahip olduğu hak ve sorumlulukları bilmesine bağlıdır (Gülmez, 1996: 47).

Vatandaşlık ve İnsan Hakları bilincinin gelişmesinde eğitim önemli bir rolü üstlenmektedir. Bu nedenle, Vatandaşlık ve İnsan Hakları bilincinin eğitim yoluyla geliştirilebilmesi için gerekli çaba sarf edilmelidir. Vatandaşlık bilincinin geliştirilebilmesi için eğitim sürecinde çeşitli dersler ve etkinliklerden faydalanmak mümkündür. İlköğretim düzeyinde yer alan Vatandaşlık ve İnsan Hakları eğitimi dersi bu amaca ulaşmada yararlanılabilecek önemli dersler arasındadır.

1.5 Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi:

Bir ülkenin hedeflediği toplumsal, ekonomik ve teknolojik düzeye ulaşmasını sağlamada en önemli kaynaklardan biri de nitelikli insan gücüdür. Bu bağlamda, insan kaynağının eğitim süreci içerisinde istenen yeterlikte yetiştirilmiş olması gerekmektedir. Eğitim sisteminin, bu görevi yerine getirebilmesi için, bireye en güncel bilgilerin sunulduğu, bireyin öğrenme sorumluluğunun kendisine verildiği ve özgürce gelişebileceği bir çevre oluşturulması gerekir.

İnsan hakları eğitimi; ancak demokratik bir ortamda gerçekleşebilmektedir. Bu nedenle, insan hakları eğitimi de ailede ve okullarda demokratik bir ortamda uygulanarak verilmelidir. Özellikle, okullarda "Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi" dersi ve eğitici kol çalışmaları buna yönelik olmalıdır. Bu ders ve çalışmalarda öğrencilerin insan hakları ve demokrasi kültürünü yaşayarak kazanmaları sağlanmalıdır (Yamanlar 1999:118).

Bireyin, kendisini tüm yönlerden geliştirilebilmesi, yaşadığı çevreyi ve toplumu kavrayabilmesi, sorunlarına ilgi duyup çözümüne düşünsel ve eylemsel olarak katılması, toplumda etkin ve yararlı bir rol oynayabilmesi ve bu amaçla sorumluluk üstlenebilmesi, öncelikle öznesi olduğu hak ve özgürlükleri öğrenerek "hak bilinci" edinmesine bağlıdır. İnsan Hakları eğitimi, bireyin "edilgen" kimliğinden sıyrılarak "etkin, özgür ve katılımcı yurttaş kimliği

kazanmasını, sivil toplumun ve sonuç olarak demokrasinin katılımcı boyutunun geliştirilip güçlendirilmesini sağlayacaktır (Gülmez 1998:2-3)

İnsan hakları ile ilgili belgelerde eğitim, "İnsan kişiliğini tüm yönleriyle geliştiren, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı pekiştiren bir etkinlik" olarak tanımlanmaktadır (Altunya 1999: 79). Gülmez, İnsan Hakları Eğitimi bilgi, yetenek, anlayış ve davranışlardan oluşan evrensel bir insan hakları kültürü aşılıp yerleştirmeyi amaçlayan bilgilendirme etkinliklerinin tümü olarak belirtmektedir (1998;1). İnsan hakları, bireylerin yaşam standartlarını belirlemekte, verilecek eğitim yoluyla bireylerin yaşam standartlarının yükselmesine katkıda bulunmakta ve yaratıcılıklarını geliştirmektedir (Flowers, 2000).

1990'lı yıllarda daha yoğun biçimde dünya gündemine giren "insan hakları eğitimi" kavramı 1994 ve 1997 yıllarında kabul edilen İnsan Hakları Eğitimi Birleşmiş Milletler Onyılı Eylem Planı'nda ve İnsan Hakları Eğitimi Ulusal Planları Hazırlama Yönergesinde şöyle tanımlanmaktadır: "İnsan hakları eğitimi; bilgi, yetenek, anlayış ve davranışlardan oluşan evrensel bir insan hakları kültürü aşılıp yerleştirmeyi amaçlayan bilgilendirme ve eğitim etkinliklerinin tümüdür" (Gülmez 2000: 318). Bireyin sahip olduğu hakları bilmesi ve bu haklarla yaşayabilmesi için demokratik yaşamı içerisinde bu hakları görebilmesi gerekir. Bu nedenle insan hakları eğitimi, sosyal ve politik eğitimin bir parçası olabilmelidir (Cunningham 1991:102).

İnsan Hakları Eğitimi etkinliklerinin amaçları Birleşmiş Milletler Onyılı Eylem Planında aşağıdaki şekilde açıklanmaktadır (Gülmez 2000:319):

1. İnsan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmek
2. Kişinin tam gelişip serpilmesini ve onur duygusunun gelişmesini sağlamak
3. Tüm uluslar ve yerli halklar ile ırksal, etnik, dinsel ve dilsel gruplar arasında anlayış ve hoşgörüyü, kadın-erkek eşitliğini ve dostluğu geliştirmek
4. Tüm insanların, özgür bir toplumun yaşamına yararlı biçimde katılmalarını sağlamak
5. BM'nin barışçı eylemine yardımcı olmak

İnsan Hakları eğitiminin eğitim ve öğretim sisteminin tüm biçim ve kademelerinde yer alması, programların bu amacı gerçekleştirecek biçimde düzenlenmesi, uluslararası hukukun yanı sıra ulusal hukuktan da doğan bir zorunluluktur (Gülmez, 2000:331). İnsan hakları eğitimi evrensel insan hakları kültürünü oluşturabilmek için bireylerin davranışlarında gerekli değişimleri sağlayabilecek bilgi ve becerilerin kazandırılmasını amaçlayan bir yapıda gerçekleştirilmelidir (Davies, 2000:5).

İnsan hakları eğitimi ile öğrencilere uluslararası insan haklarını kullanabilme becerisini geliştirmeyi, ülkelerindeki ve diğer ülkelerdeki ekonomik ve politik sorunlarla ilgili objektif kararlar verebilmeyi öğretmek gerekmektedir. İnsan hakları tüm uluslar tarafından kabul edilmiş standartlardır. Renk, ırk, cinsiyet, ayrımı yapılmaksızın tüm insanlar için geçerlidir. Bu nedenle, insan hakları eğitimi sırasında öğrencilerin evrensel değerlerle, ulusal değerlerin sentezini yapabilmeleri ve insan hakları ile ilgili standartları değerlendirebilecek duruma gelmeleri sağlanmalıdır (Kepenekçi 2000: 12-14).

İnsan haklarında önemli bir konuda bu bilgilerin öğrencilere kitabi bir dille anlatılması değil bu bilgilerin öğrenciler tarafından özümsemesi, davranışa dönüştürülebilmesidir. Bir anlamda öğrenciler demokrasiyi ve haklarını bilgi olarak değil yaşayarak fark edebilmelidir. Bunu yaşamalarının yollarından birisi de okul ve sınıf ortamının vatandaşlık ve insan haklarına uygun hale getirilmesidir (Gülmez, 1996, 11-12; Ertürk, 1993,177; Kısakürek, 1985,57.). Okulda bireylerin insan haklarını yaşayabilmesinin diğer bir koşulu da öğretmen davranışlarının öğrencilerin bu ortamı yaşayabilmesine olanak tanımasıdır. Yani bir anlamda öğretmenler öğrencilere model olmalıdır.

Öğretmen yetiştiren kurumların derslerinde VİH eğitiminin eksik olduğu, oysa bu dersin bilimsel davranmayı gerektirdiği; bu nedenle, öğretmenlerin lisans eğitimleri sırasında VİH konusunda bilgilendirilmesi gerektiği unutulmamalıdır. (Öztürk, 1999, 28; Avrupa Konseyi, 1985). Aynı zamanda, bu dersin öğretiminde geleneksel yaklaşımlardan çok öğrencilerin demokratik davranışlar geliştirmelerinin hedeflendiği, öğrencilerin aktif olarak derse katıldığı yöntem ve teknikler ve ders dışı etkinliklerle yaşama uygulayabilmenin yanı sıra disiplinler

arası bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiği de çeşitli araştırmalar sonucunda ortaya konulmuştur (Üstündağ, 1998, 35; Kepenekçi, 2000, 289; Demirtaş, 1998, 20; Kılbaş, 1997, 289).

20. yy boyunca ülkemizde insan hakları eğitimine önem verilmeye başlamıştır. Ülkemizin Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi üyesi olması nedeni ile de insan hakları ile ilgili ilkeleri benimsemiş ve bu ilkelerin yerine getirilip getirilmediğini denetleyecek kurumlar oluşturulmuştur.

1995 yılına kadar Vatandaşlık Bilgisi adı ile yürütülmekte olan ders, Milli Eğitim Bakanlığı ve insan haklarından sorumlu Devlet Bakanlığı arasında 14.03.1995 tarihinde imzalanan protokol ve Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 01.08.1995 tarih ve 289 sayılı kararıyla Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersi 1995-1996 Eğitim - Öğretim yılında İlköğretim 8. Sınıflarda okutulmaya başlanmıştır.

1997–1998 Eğitim-Öğretim yılından itibaren “Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi” dersi 7. ve 8. sınıflarda haftada birer saat olarak düzenlenmiştir. Daha önce temel eğitim 8. sınıflarda haftada iki saat okutulan Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi ders programında hiçbir değişiklik yapılmamış sadece mevcut öğretim programı 7. ve 8. sınıflara göre yeniden düzenlenerek ders süresi haftada bir saat olacak şekilde belirlenmiştir. Bu dersi okutacak branş öğretmenleri ise Sosyal Bilgiler, Tarih, Coğrafya ve Felsefe grubu (Psikoloji, Sosyoloji, Felsefe) öğretmenleri olarak belirlenmiştir. Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi ders programı son olarak 1998 yılı Temmuz ayında yayınlanan 2490 sayılı tebliğler dergisinde yeniden düzenlenmiş ve 1998-1999 yılından itibaren uygulanmaya konulmuştur.

2006-2007 öğretim yılına kadar uygulanmakta olan ders 04.06.2007 tarih ve 111 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu kararı ile kabul edilen İlköğretim Okulları Haftalık Ders Çizelgesinde yer almamıştır. Öğretim sürecinden çıkarılan dersin konuları 12.07.2004 tarih ve 11 sayılı kararla değiştirilen 4 ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programı ile 30.06.2005 tarih ve 188 sayılı karar ile değiştirilen ve 2006–2007 öğretim yılından itibaren kademeli olarak uygulanması kararlaştırılan 6 ve

7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi programlarına ara disiplin konuları olarak eklenmiştir.

1.6 Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının Genel Amaçları:

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersi'nin genel amaçları aşağıdaki şekilde açıklanmaktadır (İlköğretim Okulu Ders Programları 2002:85).

1. İnsan olma bilincini kazanabilme
2. İnsan haklarının etik boyutunu tanıyabilme
3. Vatandaş olma bilincini kazanabilme
4. Vatandaşlık hak ve sorumluluklarını kavrayabilme
5. İnsan haklarının korunmasında kişinin rolünü kavrayabilme
6. Demokratik devletin vatandaşlarına karşı görev ve sorumluluklarının farkında oluş
7. Devlete karşı görev ve sorumluluklarına uygun davranabilme.
8. Kişi hak ve özgürlüklerinin ancak demokratik devlet yapısında kullanılabileceğini, demokratik devlet yapısının da kişi hak ve özgürlüklerinin yerleşmesi ile güçlenebileceği kavrayabilme
9. Vatandaş olarak temel hak ve özgürlüklerin farkında oluş
10. Temel hak ve özgürlükleri kullanmaya istekli oluş
11. İnsan haklarının bütün insanlar için ayırım gözetilmeden doğuştan gelen, vazgeçilmez, devredilmez ve dokunulmaz haklar olduğunu kavrayabilme
12. İnsan haklarının korunmasının gereğini kavrayabilme
13. Atatürk ilke ve İnkılâplarının insan haklarıyla ilişkisini kavrayabilme
14. Atatürk'ün insan haklarına verdiği önemi kavrayabilme
15. "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesinin insanlık için taşıdığı önemi takdir ediş.

Bu dersin eğitim ve öğretiminde; öğrencilere bilgi kazandırmanın yanı sıra, insan haklarının korunup uygulanmasıyla ilgili düşünce ve davranışları kazandırma amaçlanmaktadır. "Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi" dersinin beklenen amacı yerine getirebilmesi ancak hedeflenen davranışların gerçekleştirilmesiyle mümkündür. Bunun için uygulamada aşağıdaki hususlara dikkat edilmelidir (İlköğretim Okulu Ders Programları 2002:83-84).

1. Davranışların gerçekleştirilebilmesi için soru-cevap, tartışma, örnek olay, dramatizasyon (canlandırma), grup tartışmaları gibi yöntem ve

- teknikleri uygulanıp, öğrenciler araştırma ve incelemeye yönlendirilir.
2. Bugün ulaşılan çağdaş uygarlık düzeyinin, insanlığın ortak çabası sonucu oluştuğu; insanlara ön yargısız, hoşgörülü, sevgi ve saygıya dayanan anlayışla yaklaşılması gerektiği kavratılmalıdır.
 3. Öğrencilere, demokratik kişilik kazandırabilmek ve kişiliklerini davranışlara yansıtılabilmek için sınıf, okul içi ve okul dışı etkinliklerden yararlanma ortamı sağlanır. Başkalarının görüş ve düşüncelerini saygıyla karşılayabilmenin, eleştirilere açık olmanın, insanların iyi davranışlarını ve başarılarını takdir etmenin gereği ve önemi vurgulanır.
 4. Atatürk'ün eseri ve emaneti olan Türkiye Cumhuriyeti'nin özgürlükçü, demokratik ve lâik bir rejim olarak totaliter rejimlere üstünlüğü vurgulanır. Vatanımızın, bağımsızlığımızın, Cumhuriyetimizin ve egemenliğimizin her türlü değerini üstünde tutulması gerektiği kavratılır.
 5. Kişi hak ve özgürlükleri, katı hukuk kuralları şeklinde değil ezberletilmeden örnek olaylarla verilmeli, insan haklarının evrensel tanımı, ilke ve ölçüleri öğretilerek benimsetilmelidir. Ayrım gözetmeden insanların doğuştan gelen vazgeçilmez, devredilmez, dokunulmaz nitelikteki temel hak ve özgürlüklerini eksiksiz ve kesintisiz olarak kullanma bilinci kazandırılmalıdır.
 6. İnsan hakları, ile ilgili kuruluşlar, bildirge ve sözleşmeler bilgi düzeyinde verilerek, amaçları ve işlevleri kısa ve öz olarak öğrencilerin ders dışı eğitim etkinlikleri ile araştırmaları ve sınıfta tartışarak uygulama yapmaları sağlanır.
 7. İnsan haklarının, demokrasi ve barış kavramları ile bağlantıları üzerinde durularak, bu kavramların bir bütün olduğu belirtilir.
 8. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin insan haklarına saygılı, demokratik, lâik, sosyal bir hukuk devleti olduğu uygun olan her ortamda vurgulanır.
 9. İnsan haklarının korunması ve geliştirilmesi, ancak öğrenmek, anlamak, sahip çıkmak ve onu hayata geçirmekle olanaklıdır.
 10. Konular işlenirken, programdaki sıraya uymak esas olmakla birlikte, önemli güncel olaylardan yararlanarak bazı konuların işleniş sırası değiştirilebilir. Böylece, öğrencilerin olayları gözleyip yaşamalarına fırsat verilerek, toplumsal yaşamla bağlantı kurmaları sağlanır.
 11. "Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi" dersinin amaç ve davranışlarının sadece bu derste gerçekleşebileceği düşünülmemeli, öğretmen konuları işlerken, yeri geldikçe diğer derslerle de ilişki kurmalıdır.
 12. "Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi" dersinin özünde insana, insan onuruna saygı ve sevgi yatar. Bu nedenle, dersin,

öğrencilerin kendilerini her fırsatta ve her koşulda ifade edebilecekleri, arkadaşlarına ve öğretmenlerine saygıyı öğrenecekleri bir etkinlik hâline getirilmesi gerekir. Öğretmen, sınıfta amaç ve davranışlarla ilgili demokratik bir hava yaratmalı, tartışma ortamı açmalı ve öğrencilerin serbest tartışmasına izin vermeli, kişisel düşünce ve inançlarını benimsetmeye çalışmamalıdır.

13. Bu derste, Atatürk ilke ve inkılâplarının benimsetilmesi açısından önemli eğitim ortamları hazırlanır. Cumhuriyet, ulusal egemenlik, bağımsızlık konuları işlenirken Atatürk ve arkadaşlarının bu konulardaki özel çabaları da vurgulanır.
14. Derste, programın amaçlarında yer alan ilkeleri pekiştirmeye yönelik belge ve okuma parçaları metin olarak okutulabileceği gibi, gerektiğinde açık oturum, panel, forum, sempozyum vb. sözlü tartışma yollarına da baş vurulur.
15. Konuların işlenişinde; öğretimi pekiştirmek ve kolaylaştırmak amacıyla konularla ilgili CD-ROM, video kaset, film şeridi, slaytlar, tepegöz vb. eğitim araç ve gereçleri kullanılabilir. Bu araçlar, illerde ilgili kurumlardan sağlanabilir.
16. Bu programa göre hazırlanacak 7. ve 8. sınıf ders kitapları. A4 ebadında 8-10; B5 ebadında 10-13 forma olacaktır.
17. Programın sonunda yer alan belirtke tablosu (dikey boyutunda amaçların yatay boyutunda ise konuların yer aldığı iki boyutlu tablo), eğitim ihtiyacı bakımından davranışların önem derecesini göstermektedir. Öğretmen, yatay boyuttaki konular ile dikey boyuttaki amaçların çakıştığı noktalara bakarak öğrencilere hangi düzeyde amaç davranışların kazandırılması gerektiği hakkında bilgi sahibi olur.

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersi'nin genel amaçları ve bu amaçlara ulaşılabilmesi için uygulamada dikkat edilmesi gerekli görülen hususlar incelendiğinde, derste bilişsel yönün yanı sıra duyuşsal yönün de ele alındığı görülmektedir. Bu ders yoluyla öğrencilerde gerekli bilgilerin yanı sıra olumlu duyuşsal özellikler de geliştirilmek istenmektedir. Bunun yanı sıra, dersin öğrenci merkezli olarak işlenmesi, öğrenciye insan hakları konusunda öğrendiklerini günlük yaşamına aktarabilme yollarının da gösterilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

1.7 Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının Özel Amaçları:

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi ders programında 7. sınıfların özel amaçları aşağıdaki şekilde belirtilmiştir (İlköğretim Okulu Ders programları 2002:89):

1. İnsanlığın ortak mirası ile ilgili temel kavramların anlam bilgisi
2. İnsanlığın ortak mirası ile ilgili temel ilkeler bilgisi
3. İnsanlığın ortak mirası ile ilgili temel ilkeleri açıklayabilme
4. İnsanlığın ortak mirası ile ilgili temel ilkelerin belirgin özelliklerini kestirebilme
5. İnsanlığın ortak mirası ile ilgili temel ilkeleri yeni durumlarda kullanabilme
6. İnsanlığın ortak mirası olan eserleri korumayı takdir ediş
7. İnsan hakları ile ilgili temel kavramların anlam bilgisi
8. İnsan hakları ile ilgili temel olgular bilgisi
9. İnsan hakları ile ilgili temel ilkeler bilgisi
10. İnsan hakları ile ilgili temel ilkeleri açıklayabilme
11. İnsan hakları ile ilgili temel ilkelerin belirgin özelliklerini kestirebilme
12. İnsan hakları ile ilgili temel ilkeleri yeni durumlarda kullanabilme
13. Etik ve insan hakları ile ilgili temel kavramların anlam bilgisi
14. Etik ve insan hakları ile ilgili temel özellikler bilgisi
15. Etik ve insan hakları ile ilgili temel ilkeler bilgisi
16. Etik ve insan hakları ile ilgili temel ilkeleri açıklayabilme
17. İnsan haklarını koruma ve savunmaya istekli oluş
18. Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel kavramların anlam bilgisi
19. Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili sınıflamalar bilgisi
20. Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel ilkeler bilgisi
21. Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel ilkeleri açıklayabilme
22. Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel ilkelerin belirgin özelliklerini kestirebilme
23. Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel ilkeleri yeni durumlarda kullanabilme
24. Temel haklar ve özgürlükleri korumaya istekli oluş
25. İnsan haklarının işlevselleştirilmesinde devletin görevlerinin farkında oluş

26. Atatürk'ün insan hak ve özgürlüklerine önem verdiğini kavrayabilme.

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersinin özel amaçları incelendiğinde, hedeflerde bilişsel alanın bilgi, kavrama ve uygulama basamaklarının yer aldığı görülmektedir. Ayrıca, az da olsa duyuşsal alanla ilgili amaçlar da yer almaktadır. Oysa dersin özelliği düşünöldüğünde duyuşsal alanla ilgili amaçların daha fazla olması gerekmektedir.

Bireyin kendisini tüm yönleri ile geliştirebilmesi, yaşadığı çevreyi ve toplumu kavrayabilmesi, çevresinde yaşanan sorunlara ilgi duyup bunları çözme düşüncesi ve eylemi içerisinde olabilmesi, toplumda katılımcı ve yararlı bir rol oynayabilmesi ve bu amaçları gerçekleştirmek için sorumluluklar alabilmesinin öncelikli koşulu, sahip olduğu hak ve sorumlulukları bilmesine bağılıdır (Gölmez, 1996: 47). Bireyin ilgili özelliklere sahip olabilmesi ise öncelikli olarak okulların görevi olarak düşünölmektedir.

Vatandaşlık ve insan hakları bilincinin geliştirilebilmesi için eğitim sürecinde çeşitli dersler ve etkinliklerden faydalanmak mümkündür. İlköğretim düzeyinde yer alan “Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi” dersi bu amaca ulaşmada yararlanılabilecek önemli dersler arasındadır. Vatandaşlık ve insan hakları bilincinin geliştirilmesinde okullarda, öğrencilerin yalnızca bu bilgilerle donanık değil aynı zamanda buradan elde ettiği bilgileri davranış haline getirebileceği bir yapıda eğitim-öğretim verilmelidir. Aynı zamanda, geliştirilmiş ve uygulamaya konmuş her programın değerlendirmeye ihtiyacı vardır. Bu değerlendirme sonuçları bir anlamda yetiştirilecek olan bireyleri de dolaylı olarak etkileyecektir.

Eğitim uygulamalı bir bilim alanıdır. Bu nedenle, eğitim problemlerine masa başında değil, problemlerin kaynağında yani okulda çözüm aramak gerekir. Eğitim sisteminde ortaya çıkan problemlerin çözümü bir ölkede izlenen milli eğitim politikasına, okuldaki öğrencinin davranışının dönüştürölmesine, söz konusu olan eğitim programlarının geliştirilmesine bağılı bulunmaktadır (Varış, 1994: 4-6). Belirtilen gerekçelerden hareketle “7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi” dersinin programının uygulamanın içerisinde

değerlendirilmesine ihtiyaç vardır. Bu bağlamda, çalışmada ele alınan temel problem aşağıda sunulmuştur.

1.8 PROBLEM CÜMLESİ:

İlköğretim 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersi programında yer alan hedef-davranışların ulaşılma düzeyi, davranışların örüntüsü, programın duyuşsal özelliklere etkisi ve öğretmenler ile öğrencilerin programa ilişkin görüşleri nelerdir?

1.9 ALT PROBLEMLER:

1. Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Uygulamalarına Katılan öğrencilerin erişim düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
 - a) Öğrencilerin ön test- son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
 - b) Üst Grup okullarda yer alan öğrencilerin ön test - son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
 - c) Alt Grup okullarda yer alan öğrencilerin ön test - son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Araştırma kapsamındaki alt ve üst grup okullarda yer alan öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının her bir ünitesindeki davranışlara ulaşma düzeyi nedir?
3. Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi programında yer alan ünitelerin davranışları arasında nasıl bir örüntü vardır? Bu örüntü, uzmanlarca oluşturulan örüntü ile farklılık göstermekte midir?
4. Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamalarının öğrencilerin derse yönelik tutum düzeyine etkisi nedir?
5. Öğretmenler ile öğrencilerin programa ilişkin görüşleri nelerdir?

1.10 ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Program geliştirme bir süreçtir ve hiçbir zaman hazırlanmış ve uygulanmakta olan bir programın tamamlanmış olması söz konusu değildir. Hazırlanmış ve uygulamada işe koşulmuş olan her programın değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, yapılan bu çalışma ile İlköğretim 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi programının hedef ve davranışlarının ulaşılabilirliği, davranışlar arasındaki örüntü, programın öğrencilerin tutumuna olan etkisi ve öğretmen-öğrencilerin program hakkındaki görüşlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bir ülke için vatandaşlık ve insan hakları bilincinin gelişmesi son derece önemlidir. Vatandaşlık ve insan hakları bilinci, o ülkede yaşayan bireylerin vatan sevgisinin güçlenmesini, birbirleriyle olan ilişkilerinde daha dikkatli olmalarını ve vatanın gelişmesi için daha fazla gayret içerisinde bulunmalarını sağlayacaktır. Bu nedenle, vatandaşlık ve insan hakları bilincinin geliştirilebilmesi için eğitim sürecinde işe koşululan önemli derslerden biri de İlköğretim düzeyinde yer alan Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersidir.

Eğitim sistemi içerisinde bu derece öneme sahip olan dersin uygulamada işe koşulmuş programının her program gibi değerlendirilmeye ihtiyacı vardır. Yapılan bu değerlendirme çalışması ile öğrencilerin hedef-davranışlara ulaşma durumları belirlenerek, programın hedef-davranışlarının işleyip işlemediği, öğrenci düzeyine uygunluğu belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca davranışlar arasındaki örüntü ortaya çıkarılarak ön koşul ilişkisinin ne düzeyde olduğu ve bu örüntünün uzmanların ortaya koyduğu örüntü ile paralellik gösterip göstermediği belirlenmiştir. Bunun yanı sıra öğretmen ve öğrencilerle görüşmeler yapılarak programın uygulayıcıları ve programdan etkilenenlerin görüşleri alınmıştır.

Çalışma ile elde edilen veriler doğrultusunda program hakkında verilecek kararlara ve programın geliştirilmesine yönelik bilimsel çalışmalara rehberlik edilebileceği düşünülmektedir. Ayrıca, elde edilen veriler doğrultusunda program ile ilgili ileriye dönük düzenleme ve iyileştirme çalışmaları ile programın geliştirilmesine yönelik öneriler sunulmuştur.

Program değerlendirme alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde; araştırmalarda, anket gibi veri toplama araçları ile görüş almaktan öteye gidilemediği gözlemlenmiştir. Daha fazla bireye uygulanan bu tür çalışmalarla genel bulgulara ulaşılmakta buna karşın elde edilen bulguların işlerliği sınırlı kalmaktadır. Katılımcıların bakış açısıyla ayrıntılı ve derinlemesine bilgiler elde etmek üzere tasarılan bu araştırma deseni ile: 1) programın hedef-davranışlarına öğrencilerin ulaşma düzeylerini belirlemeye, 2) programın hedef-davranışları arasındaki örüntüleri belirlemeye 3) programın uygulanmasında ortaya çıkan sorunları belirlemeye ve 4) programın uygulanması ile oluşan sorunların nasıl giderilebileceğine ilişkin önerileri belirlemeye yönelik bulgular elde edilmiştir. Ulaşılan bulguların araştırmacılara, uygulayıcılar olarak öğretmenlere ve program geliştirme uzmanlarına bir bakış açısı kazandıracığı düşünülmektedir.

1.11 SINIRLILIKLAR

Bu araştırma,

1. Kapsam açısından İlköğretim 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersi öğretim programı ile ,
2. Veri toplama aracı olarak, tutum ölçeği, izleme ve erişim testleri ve görüşme formları ile,
3. Duyuşsal özelliklerin belirlenmesinde tutum ölçeği ile,
4. Veri kaynağı açısından öğrenci, öğretmen, ders programında yer alan hedef-davranışlar ve ulaşılabilen literatür ile,
5. Süre açısından, 2004-2005 eğitim öğretim yılı ile,

sınırlı tutulmuştur.

1.12 SAYILTILAR

Bu araştırma ile ilgili sayılılar;

- a. Hedef davranışları ölçmek amacıyla hazırlanan testin uygun olup olmadığı konusunda görüş bildiren uzmanlar ve öğretmenler incelemelerini yapmışlar ve gerçek görüşlerini belirtmişlerdir.
- b. Hedef davranışları ölçmek amacıyla geliştirilen testlerin uygulandığı öğrenci grubu, uygulamada gerçek bilgi ve becerilerini yansıtmışlardır.
- c. Kritik davranışların belirlenmesinde uzmanlar ve öğretmenler incelemeler yapmış ve gerçek görüşlerini belirtmişlerdir.
- d. Öğretmenler programın uygulanması sırasında programın gereklerini yerine getirmişlerdir.

1.13 TANIMLAR

Program Geliştirme Uzmanı: Üniversitelerin eğitim programları ve öğretim ana bilim dalında görev yapmakta ve bu alanda uzman olan bireyler.

Katılımcılar: Program geliştirme uzmanları, öğretmenler, öğrencilerden oluşan grup.

Program Değerlendirme: Çeşitli ölçme araçları ile eğitim programlarının etkililiği hakkında veri toplamayı, elde edilen verileri belirli ölçütlerle karşılaştırılıp yorumlamayı ve programın etkililiği hakkında karar vermeyi içeren süreç (Erden 1993:10).

Kodlama: Veriler arasında yer alan anlamlı bölümlere isim verme, verileri inceleme, karşılaştırma, kavramlaştırma ve ilişkilendirme süreci (Yıldırım ve Şimşek 2000).

Tema: Verinin incelenmesi ile elde edilen kavramların birbiriyle belirli kategoriler altında sınıflandırılması, kavramların birbirleriyle olan ilişkilerinin ortaya çıkarılması ve bu ilişkilerin daha üst düzeyde kavramlarla açıklanması süreci (Yıldırım ve Şimşek 2000).

Tetrakorik Korelasyon: Normal dağılıma sahip olduğu halde yapay olarak iki kategorili hale getirilmiş iki değişken arasındaki ilişkinin hesaplanmasıdır. Bu teknikte iki değişken arasındaki ilişki ortaya konmaya çalışılır (Baykul, 1999).

Davranış Örüntüsü: Program içerisindeki bir davranışın ön şartı olan davranışların konulmuş olması hem de bunların konuluş sırasının uygun olması esasına dayanan davranışlar arasındaki ilişki (Baykul, 2000).

1. 14 KISALTMALAR

VİHE: Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi

1.15 İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu araştırma konusuyla benzerlik taşıdığı düşünülen araştırmalara ve program değerlendirme alanında yapılmış olan bazı araştırmalara aşağıda yer verilmiştir.

Yiğittir 2003 yılında yaptığı çalışmasında İlköğretim 7. sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersi özel amaçlarının gerçekleştirilme düzeyini incelemiştir. Bu çalışmada, dersin özel amaçlarının gerçekleştirilme derecesi anket yardımı ile saptanmıştır. Çalışmanın amacı olarak 7. sınıfta dersi alan 8. sınıf öğrencilerinin amaçları ne derecede davranışa dönüştürebildiklerinin belirlenmesi ifade edilmiştir. Araştırma alan araştırması olarak düzenlenmiştir. Araştırmada evren olarak 2002-2003 eğitim öğretim yılında Ankara ilindeki MEB'e bağlı resmi ilköğretim okullarında okuyan 8. sınıf öğrencileri ve bu okullarda görev yapan öğretmenler alınmış, örneklem olarak ise 770 öğrenci ve 60 öğretmen random olarak seçilmiştir. Veri toplama aracı olarak öğretmen ve öğrenciler için iki ayrı anket kullanılmıştır. Sonuçta dersin özel amaçlarının öğretmenler tarafından ağırlıklı olarak "çok" derecesinde gerçekleştiği görüşü belirtilmiştir. Ancak öğretmenler, öğrencilerin davranışları uygulamaya dökemediklerini de belirtmişlerdir. Öğretmenler gibi öğrencilerin çoğunluğu da (%74) dersin özel amaçlarının gerçekleştiğini ifade etmişlerdir.

Kıvanç 2003 yılında yaptığı çalışmada, İlköğretim İnsan Hakları Eğitimi Sürecinin Avrupa Konseyi İnsan Hakları Eğitimi Tavsiye Kararları Çerçevesinde Öğretmenler Tarafından Değerlendirilmesini yapmıştır. Çalışmanın amacı İlköğretim 7. ve 8. sınıflarda Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersine giren öğretmenlerce kazandırılan bilgi ve beceriler, okul iklimi ve öğretmenlerin yetiştirilmesi boyutlarıyla Avrupa Konseyi İnsan Hakları Eğitimi Tavsiye Kararları çerçevesinde değerlendirilmesi olarak belirtilmiştir. Çalışmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, verilen eğitim ile konsey tarafından öğrencilere kazandırılması gereken bilgi ve becerilerin hiç birinin istenilen seviyede gerçekleşmediği belirlenmiştir.

Şenol 2002 yılında yaptığı çalışmada, Türklerde İnsan Hakları ve Bu Konunun İlköğretim Müfredatındaki Yeri'ni incelemiştir. Çalışma, doküman incelemesi şeklinde ele alınmış ve İlköğretimde İnsan Haklarının Yeri belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma sonucunda; 7. ve 8. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersi programında ve Bakanlıkça tavsiye edilen kitaplarda insan hakları konusunda Türk tarihine hiç yer verilmediği, programın batı kültürü bir ürün olarak görüldüğü; bu nedenle de, programda değişiklik yapılması gerektiği önerilmiştir.

Yamasaki 2002 yılında yaptığı çalışmada, İnsan Hakları Eğitimi ile ilgili olarak İlkokul seviyesinde bir durum çalışmasını gerçekleştirmiştir. Çalışma nitel olarak araştırmacı tarafından bir ilkokulda yapılmıştır. Araştırmacı çalışmada, Öğrencilerin arkadaşları ile olan ilişkilerinde davranışları nasıl olmalıdır?, İnsan hakları eğitiminin öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel becerilerine katkıları nelerdir? ve Okullar insan haklarını nasıl kazandırabilir? sorularına yanıt aramıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan durum çalışması tercih edilmiştir. Bu amaçla araştırmacı çalışmada, gözlem, görüşme ve anket kullanmıştır. Araştırma sonucunda; programda çocukların yaşantılarının dikkate alınması gerektiği, insan hakları ile ilgili temel kavramların çocukluk çağı içerisinde kazandırılmasının önemli olduğu, insan hakları ile ilgili olarak verilen örneklerin çocukların günlük yaşamları içerisinde alınması gerektiği, öğrendikleri bilgileri günlük yaşamlarında görmeleri ve uygulayabilmelerinin sağlanması ve okul yöneticilerinin insan hakları eğitimine destek olması gerektiği sonuçları elde edilmiştir.

Lapayase 2002 yılında yaptığı " The work of Human Rights Educators: Critical Pedagogy in Action" adlı çalışmada, ABD'deki altı insan hakları ile ilgilenen eğitimcinin çalışmalarını incelemiştir. Çalışmanın gerçekleştirilmesinde farklı veri toplama araçları kullanan araştırmacı temel olarak, görüşme, gözlem ve doküman analizi yöntemlerini kullanmıştır. Çalışma sonucunda insan hakları eğitimi için 4 ana unsur; Bireyler arasında var olan kültürel farklılıkları anlama, öğrencilerin kişisel deneyimlerini dikkate alma, dersin eğitiminde

öğrenci katılımını üst düzeyde tutma ve sosyal aktivitelere ağırlık verme olarak belirlemiştir.

Çıplak 2002 yılında yaptığı çalışmada İlköğretim 7. ve 8. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programlarını Değerlendirmiştir. Çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmada veri kaynağı olarak öğretmen ve öğrenciler alınmış, veri toplama aracı olarak ise anket kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini 7. ve 8. sınıfta okuyan öğrenciler ve bu sınıflara derse giren öğretmenler oluştururken, örnekleme ise 50 öğretmen ve tesadüfi olarak seçilen 200 öğrenci oluşturmuştur. Çalışma ile aşağıda verilen sonuçlara ulaşılmıştır.

- 1) Katılımcılar; dersin hedeflerinin açık-seçik yazıldığı, konuların kolaydan zora sıralandığı, öğrencileri hayata hazırladığı, içerik ile tutarlı olduğu görüşündedirler.
- 2) Katılımcılar içerikle ilgili olarak, içeriğin hedeflere uygun olarak düzenlendiği, içeriğin önkoşul özellikler dikkate alınarak oluşturulduğu, somuttan soyuta , kolaydan zora doğru sıralandığı, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte olduğunu belirtmişlerdir.
- 3) Katılımcılar öğrenme-öğretme süreci ile ilgili olarak; ders için ayrılan sürenin yeterli olmadığı, öğretmenler tarafından düz anlatım ve soru cevap tekniklerinin ağırlıklı olarak kullanıldığı, derste yeterince araç-gerecin kullanılmadığını belirtmişlerdir.
- 4) Katılımcılar ölçme ve değerlendirmeye ilişkin olarak; öğretmenlerin daha çok yazılı yoklamayı tercih ettikleri, başarısızlığın nedenini öğrenme-öğretme sürecindeki eksikliklerden kaynaklandığını belirtmişlerdir.
- 5) Program geliştirmeye ilişkin olarak öğretmenler, dersin konularının değiştirilmesini, mevcut ölçme araçlarında değişiklik yapılmasını, öğretmen el kitabı hazırlanması gerektiğini belirtmişlerdir.

Karataş 2002 yılında yaptığı araştırmada, Cumhuriyet Dönemi İlköğretim programlarında Vatandaşlık Eğitimi üzerinde durmuştur. Araştırma tarama modelinde tasarlanmıştır. Araştırmanın evrenini İstanbul ili Bağcılar ilçesi sınırları içerisindeki resmi ilköğretim okullarında 2001-2002 yılları arasında okuyan öğrenciler ve bu okullarda görev yapmakta olan öğretmenler oluştururken, örneklem olarak sosyo-kültürel özellikleri farklı 4 okulda bulunan 400 öğrenci ve 20 okulda görev yapan 50 öğretmen seçilmiştir. Verilerin toplanmasında kaynak taraması, anket ve tutum ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda;

- 1) Vatandaşlık eğitiminde toplumsal gerçeklerden hareket edilmediği, beklentisel toplum koşullarından hareket edilerek hedeflerin yazıldığı; bu nedenle, hedeflerin gözden geçirilmesi gerektiği,
- 2) Öğretmenlerin hazırlanan programları sınıf içerisinde uygulamakta zorlandıkları, derste yer alan bilgilerin kuru bilgiler olduğu öğrencilerin gerçek yaşantılarında bu bilgileri göremedikleri, ders saatlerinin yetersiz olarak bulunduğu, öğrencilerin tutum puanlarının 8. sınıfta 7. sınıftakinden daha düşük olduğu sonuçları elde edilmiştir.

Metin 2002 yılında yaptığı çalışmada, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Dersinde Demokratik Tutum Geliştirme ve İnsan Hakları Öğretiminin Önemi üzerinde durmuştur. Çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmanın verilerinin toplanmasında araştırmacı anket kullanmıştır. Araştırma sonucunda; okulların öğrenciye istenen seviyede demokratik bir ortam sağlayamadığı, idari kadrolarda görev yapan öğretmenlerin, tavır ve hareketleri ile demokrasinin yerleşmesine katkı sağlayamadıkları, öğrencilere yalnızca insan olmalarından dolayı bile saygı göstermede sıkıntıların olduğu, hedef ve davranışların öğrenciler tarafından tam olarak algılanamadığı ve öğretmenlerin farklı yöntem ve teknikler kullanmadığı ortaya çıkmıştır.

Arıkan 2002 yılında yaptığı çalışmada Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersi eğitim programını öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirmiştir. Çalışmada tarama modeli kullanılmış, veriler öğretmenlerden anket yolu ile elde edilmiştir. Çalışma sonucunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- 1) VİHE dersine; sosyal bilgiler, coğrafya ve tarih öğretmenleri ağırlıklı olarak girmektedir. Ayrıca, öğretmenler kendilerini bu alanda yeterince etkin hissetmemektedir.
- 2) Öğretmenler programda yer alan hedeflerin tam olarak gerçekleşmediği görüşündedir.
- 3) Dersin içeriği öğretmenler tarafından yeterli düzeyde bulunmamaktadır. Öğretmenler: konuların; programdaki amaçlara, öğrenci gelişim düzeyine, birbiriyle bağlantılı olduğuna, öğrencilerin bilgi ve becerilerini geliştirmeye, sosyal tutumları değiştirmeye biraz uygun olduğunu belirtirken, konuların; somuttan soyuta, genelden özele sıralanmadığı, gerçek yaşama hiç uygun olmadığını belirtmektedirler.
- 4) Öğretmenlerin, VİHE dersini işlerken daha çok düz anlatım ve soru-cevap yöntemini kullanırken en az ise beyin fırtınasını kullandıkları belirlenmiştir.
- 5) Öğretmenler içeriğin yeterince akıcı ve anlaşılır olmadığı, verilen sözcüklerin öğrenci gelişim düzeyine uygun olmadığı görüşünü belirtmişlerdir.
- 6) Öğretmenler, dersin değerlendirme aşamasında klasik ve sözlü sınavı daha fazla tercih ederken zaman zaman da olsa çoktan seçmeli testleri kullanmaktadırlar.

Güven 2002 yılında yaptığı çalışmada, İlköğretim 7. ve 8. Sınıflarda Okutulmakta Olan Vatandaşlık ve İnsan Hakları Dersini veren öğretmenlerin nitelikleri ve derste karşılaştıkları problemler üzerinde durmuştur. Araştırma betimsel niteliktedir. Araştırmanın evrenini 2001-2002 eğitim-öğretim yılı Erzincan ili Merkezi ve İlçelerinde İlköğretim II. Kademe VİHE dersini yürüten

öğretmenler oluşturmaktadır. Çalışmada evren üzerinde durulduğundan örneklem alınmamış evrenin tamamına anket gönderilmiş ve geri dönen toplam 69 anket değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmada araştırmacı tarafından geliştirilen anket kullanılmıştır. Çalışma ile aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

- 1) Öğretmenlerin çoğunluğu; tarih, coğrafya ve sosyal bilgiler öğretmenidir.
- 2) Öğretmenlerin çoğunluğu VİHE dersi ile ilgili herhangi bir ders ya da hizmet içi eğitim kursu almamışlardır.
- 3) Öğretmenler, ders için yeterli araç-gerecin olmadığını belirtmişlerdir.
- 4) Öğretmenler, programın uygulama ve geliştirme konusunda problemlendiğini belirtmişlerdir.
- 5) Öğretmenler ders konularının öğrencilerin seviyelerine uygun olmadığını, dersteki kavramları kazandırmakta güçlük çektiklerini belirtmişlerdir.
- 6) Öğretmenler, dersin süresinin yetersiz olduğunu, ölçme aracı geliştirmede güçlük yaşadıklarını belirtmişlerdir.
- 7) Öğretmenler, dersin hedeflerinin öğrencilerin günlük yaşamları ile çeliştiğini belirtmişlerdir.

Shiman 1999 yılında yaptığı çalışmasında, insan haklarının üç boyutunu birleştirmiştir. Bu çalışmasında İnsan hakları eğitimi programı klavuzunu oluşturmuştur. Bu klavuzda insan hakları öğretimi, insan hakları ihlallerine karşı öğretim ve tüm insanlara adalet ve saygıyla yaklaşımın söz konusu olduğu bir eğitim verilmesi üzerinde durmuştur. Hazırladığı klavuzda temele Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'ni almıştır. Bu klavuzda öğrencilerin farklı kültürlerin özelliklerini bilmesi gerektiğini ve bunları kendi kültürü ile karşılaştırmaları gerektiğini bekitmektedir.

Türker 1999 yılında yaptığı çalışmada, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi ders kitaplarını öğretmen görüşleri yardımı ile değerlendirilmiştir. Çalışmada veri

toplama aracı olarak anket kullanılmış ve anketlerin analizi sonucunda aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

- 1) Ders kitaplarının sınıf içi uygulamalara imkan tanıyacak nitelikte düzenlenmediği belirlenmiştir.
- 2) Ders kitaplarında yer alan resimler ve kapak öğrencilerin ilgisini çekecek nitelikte hazırlanmamıştır.
- 3) Ders kitapları öğrencilerin gelişim düzeyine uygun bulunmamıştır.
- 4) Ders kitaplarının öğrencinin gerçek yaşamı içerisinde yer almadığı, değişme ve gelişmelere açık olmadığı belirlenmiştir.

Baxi 1994 yılında yaptığı, İnsan Hakları Eğitimi: Üçüncü Yüzyılın Sözü konulu çalışmasında günümüzün "İnsan Hakları" çağı olarak düşünülmesi gerektiği üzerinde durmuştur. Çalışmasında insan hakları eğitiminin tarihi gelişimi ve şu andaki durumu incelenmiştir. Bu çalışma sonucunda; İnsan hakları eğitimine İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin kaynaklık etmesi, İnsan haklarının etkili verilebilmesi için dünyada yaşanan insan hakları ihlalleri ile ilgili örneklerin verilmesi, İnsan hakları eğitimi yaymak için yalnızca okulların değil, farklı kurum ve kuruluşlarında işe koşulması ve insan haklarının etkili ve verimli bir şekilde kazandırılabilmesi için sürekli olarak güncel bilgilerle donanık olunması gerektiği sonuçları ortaya çıkmıştır.

İncelenen araştırma sonuçları değerlendirildiğinde; hedeflerin Türk toplum yapısı ile uyuşmaması nedeni ile tama olarak gerçekleştirilemediğini ve buna bağlı olarak içerikte yer alan konularında öğrenciler için açık olmadığını belirtmektedirler. Öğretmenler dersin değerlendirmesinde daha çok çoktan seçmeli soruları ve açık uçlu sınavları tercih etmektedirler. Oysa dersin özelliği gereği sınavların performans türünde olması düşünülebilir. Bunun yanı sıra öğretmenler dersin işenmesinde daha çok düz anlatım yöntemini tercih etmekte bu da öğrencilerin dersten sıkılmasına neden olmaktadır. Araştırma sonuçları ile yapılan bu çalışma arasında benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

BÖLÜM II

2 YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın alt problemlerini çözümlmek için gerekli verilerin toplanmasında izlenen yöntemi somutlaştırmak amacıyla; araştırma deseni, çalışma grubu, verilerin toplanması, veri toplama araçları ile verilerin çözümü ve yorumlanması üzerinde durulmuştur.

2.1 Araştırma Deseni

Bu çalışmada, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi programı göz önüne alınarak; öğrencilerin hedef davranışlara ulaşılma düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı, her bir ünitedeki hedef-davranışlar arasında nasıl bir örüntü olduğu, programın öğrencilerin tutum düzeylerine etkisi ve programa ilişkin öğretmen ve öğrencilerin görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada; mevcut durum olduğu gibi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu nedenle, betimsel nitelikli tarama modeli araştırmanın yöntemi olarak benimsenmiştir. “Betimsel araştırmalar ilgilenilen durumu tanımlamaktadır. Tarama modelinde de var olan bir durumun var olduğu şekliyle betimlenmesi amacı vardır” (Karasar,1991).

İnsan hakları kavramının güncel bir konu olması, programın değerlendirilmesinde birçok veri kaynağının kullanılabilmesi, veri kaynaklarından elde edilecek bulguların sebep sonuç ilişkileri açısından derinlemesine incelenebilmesi, programın değeri konusunda nasıl ve neden soruları ile karar verilebilmesi, genellemelerden çok var olan programın betimlenmesi ve geliştirilmesine yönelik uygulama esaslarının ortaya çıkarılabilmesi bir anlamda yalnızca mevcut durumdan yola çıkılarak programın uygunluğu hakkında karar verilebilecek olması nedeni ile bu model tercih edilmiştir.

2.2 Evren-Örneklem

Araştırmanın evrenini Balıkesir ili Merkez ilçesinde İlköğretim 7. sınıflarda 2004–2005 eğitim öğretim yılında öğrenim görmekte olan 3821 öğrenci oluşturmaktadır. Evrenin tamamına ulaşmanın mümkün ve ekonomik olmaması nedeni ile araştırmada örneklem seçimine gidilmiştir. Araştırma kapsamına giren Balıkesir İli Merkez İlçesi 7. sınıfında eğitim-öğretim faaliyetlerine devam etmekte olan 3821 kişinin ne kadarının örnekleme alınacağı belirli olasılıklarla aşağıdaki formül kullanılarak hesaplanmıştır.

Araştırmada kullanılacak örneklemin büyüklüğü aşağıdaki formüle bağlı olarak elde edilmiştir. (Çingir, 1994; Özdamar, 2001)

$$n = \frac{N \times c^2 \times Z^2}{(N - 1) \times d^2 + Z^2 \times c^2} \sim \frac{3821 \times 64 \times 1,64^2}{3820 \times (0,5)^2 + 1,64^2 \times 64}$$

Formüldeki simgelerin açılımı şöyledir:

n= örneklem büyüklüğü

N= Evren (Anakütle)

z^2 = güvenirlik düzeyi

d^2 = kabul edilebilir hata miktarı

c^2 = Evrenin tahmini varyansı

Örneklemin evren ortalamasından farkı (kabul edilebilir hata miktarı) 0,5 ve güvenirlik düzeyi % 90 alınmıştır. Deneklerin ölçülen özelliklerle ilgili varyansı (64) ön deneme formu uygulaması sonucu elde edilmiştir. Belirlenen bu değerler yukarıdaki formüllerde yerlerine konularak örneklem büyüklüğü 584 olarak hesaplanmıştır.

Sonuç olarak, yukarıdaki olasılıklar ve oranlar kabul edildiğinde, tesadüfi yollarla seçilecek 584 kişinin evrendeki denekleri temsil etme olasılığı % 90 güvenirliktedir denilebilir.

Örneklem büyüklüğü sayısal olarak belirlendikten sonra örneklem seçiminde kullanılmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı Öğretim Teknolojileri Genel Müdürlüğü Ölçme Değerlendirme Dairesi başkanlığına resmi yazı ile müracaat edilerek Balıkesir ili ilköğretim okullarına ait 2004 yılı LGS başarı durum tablosu alınmıştır. Alınan tablo incelenmiş ve dersin sosyal olması ve daha sağlıklı veri elde edilebileceği gerekçesinden hareketle sosyal net ortalaması olarak en başarılı okuldan en başarısız olana doğru Tablo 2.1'de sunulduğu haliyle sıralanmıştır.

Tablo 2.1

Balıkesir İli Merkez İlçesinde Bulunan İlköğretim Okullarının 2004 Yılı LGS Sosyal Net Ortalamasına Göre Başarı Sıralaması

S.No	Okul Adı	Sos. Net Ort.
1	MEHMETÇİK İLKÖĞRETİM OKULU	13,1
2	ALTIEYLUL İLKÖĞRETİM OKULU	12,4
3	ATATÜRK İLKÖĞRETİM OKULU	11,4
4	CİGDEM BATUBEY İLKÖĞRETİM OKULU	10,5
5	23 NİSAN İLKÖĞRETİM OKULU	10,4
6	FEVZİ ÇAKMAK İLKÖĞRETİM OKULU	10,4
7	HATİCE FAHRİYE EĞİNLİOĞLU İLKÖĞRETİM OKULU	10,4
8	KARAHALLILAR İLKÖĞRETİM OKULU	10
9	ALISUURI İLKÖĞRETİM OKULU	9,6
10	ZAĞNOSPAŞA İLKÖĞRETİM OKULU	9,1
11	M.ŞEREF EĞİNLİOĞLU İLKÖĞRETİM OKULU	8,7
12	ALI HIKMET PAŞA İLKÖĞRETİM OKULU	8,6
13	GAZİ İLKÖĞRETİM OKULU	8,2
14	PLEVNE İLKÖĞRETİM OKULU	8,2
15	ALBAY TAYYAR-NURAN OĞUZ İLKÖĞRETİM OKULU	7,8
16	BURHAN ERDAYI İLKÖĞRETİM OKULU	7,7
17	NAMIKKEMAL İLKÖĞRETİM OKULU	7,6
18	SAKARYA İLKÖĞRETİM OKULU	7,4
19	BALIKESİR KARESİ İLKÖĞRETİM OKULU	7,3
20	FATİH İLKÖĞRETİM OKULU	7,3
21	GAZİOSMANPAŞA İLKÖĞRETİM OKULU	7,3
22	MUSTAFA KEMAL ATATÜRK İLKÖĞRETİM OKULU	7,1
23	M.AKİF ERSOY İLKÖĞRETİM OKULU	7
24	M.VEHBİ BOLAK İLKÖĞRETİM OKULU	6,2
25	EDİP GÜRCÜN İLKÖĞRETİM OKULU	6,1

26	YILDIZ MAHALLESİ 75.YIL İLKÖĞRETİM OKULU	6,1
27	KUVAYI MİLLİYE İLKÖĞRETİM OKULU	5,7
28	KAYABEY İLKÖĞRETİM OKULU	5,4
29	CUMHURİYET İLKÖĞRETİM OKULU	5,3
30	GENERAL KEMAL BALIKESİR İLKÖĞR.OK.	4,7
31	YUNUS EMRE İLKÖĞRETİM OKULU	4,2
32	MERKEZ ECE AMCA İLKÖĞRETİM OKULU	3,3

Örnekleme içerisinde LGS Sosyal net ortalamasına göre üst ve alt düzeylerdeki okullarda öğrenim görmekte olan öğrenci sayılarının dengelenmesi amacı ile üst grupta yer alan 3 okul ve bu okulda öğrenim görmekte olan yaklaşık 350 öğrenci ile alt grupta yer alan 6 okul ve bu okullarda öğrenim görmekte olan 350 öğrenci çalışmanın kapsamı içerisine alınmıştır. Üst düzey olarak kabul edilen 3 okul ile 350 öğrenciye ulaşılabilmektedir. Ancak, başarı sıralamasında altta yer alan okullardaki öğrenci sayılarının yetersiz olması nedeni ile 6 okul ile 350 öğrenciye ulaşılabilmektedir. Örnekleme büyüklüğü 584 olarak hesaplanmasına karşın elde edilecek verilerde kayıplar yaşanabileceği düşüncesi ile uygulama yaklaşık 700 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Her bir üniteye ilişkin testin uygulanması sırasında sınıfta bulunan öğrenci sayısı değişebilmekle birlikte örnekleme alınan okullar ve bu okullardaki yaklaşık öğrenci sayıları Tablo 2.2'de verilmiştir.

Tablo 2.2

Balıkesir İli Merkez İlçesinde Bulunan İlköğretim Okullarının 2004 Yılı LGS Sosyal Net Ortalamasına Göre Örneklem İçerisine Giren Okullar ve Bu Okullardaki Öğrenci Sayıları

S.No	Okul Adı	Öğr.Sayısı
1	MEHMETÇİK İLKÖĞRETİM OKULU	122
2	ALTIEYLUL İLKÖĞRETİM OKULU	128
3	ATATÜRK İLKÖĞRETİM OKULU	110
4	KUVAYI MİLLİYE İLKÖĞRETİM OKULU	55
5	KAYABEY İLKÖĞRETİM OKULU	100
6	CUMHURİYET İLKÖĞRETİM OKULU	55
7	GENERAL KEMAL BALIKESİR İLKÖĞR.OK.	70
8	YUNUS EMRE İLKÖĞRETİM OKULU	30
9	MERKEZ ECE AMCA İLKÖĞRETİM OKULU	35

Çalışmanın nitel alt problemleri olan; Programın uygulanmasına ilişkin öğretmen ve öğrencilerin görüşleri nelerdir? sorusuna yanıt aramak için öğrenci ve öğretmenlerle görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın örnekleme alınan öğrenci sayısının yüksek olması nedeni ve belirli sayıdaki öğrenciyle görüşüldükten sonra veri doyumunun olacağı ve elde edilecek verilerin bir müddet sonra dublikasyona neden olabileceği varsayımından hareketle, öğrencilerin tamamı ile görüşülmemiştir. Bu nedenle aykırı durum örnekleme tekniği kullanılmıştır. Bu teknikte aykırı durumlar ele alınır ve bu durumlarda yola çıkılarak betimleme yapılır.

Görüşülecek öğrencilerin belirlenmesi amacıyla öğrencilerin karnelerinin alınmış, başarılı ve başarısız olan öğrenciler her sınıf için ayrı ayrı belirlenmiştir. Ancak, bir sınıfta not olarak aynı düzeyde başarılı ve başarısız öğrenci sayısının birden fazla olması nedeni ile öğretmen kanılarından hareketle uygulama yapılan sınıflardan bir başarılı bir de başarısız olmak üzere iki öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Bu doğrultuda toplam 9 okulda 26 sınıfta öğrenim görmekte olan 52 öğrenci ile görüşülmüştür.

Öğretmenlerle yapılacak olan görüşmede bir sınırlamaya gidilmemiş uygulamanın yapılmakta olduğu okullarda görev yapmakta olan 15 öğretmen ile görüşülmüştür.

2.3 Verilerin Toplanması

Öğrencilerin her bir üniteye yer alan hedef-davranışlara ulaşma düzeylerini ve davranışlar arasındaki örüntüyü belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen ve güvenilirliği sağlanmış olan erişim testi ve izleme testleri kullanılmıştır. Erişim testi programın uygulanmasının başında ve sonunda öğrencilere uygulanarak aradaki fark belirlenmeye çalışılmıştır. İzleme testleri ise, her ünitenin başında öğrenciler üniteye konuları görmeden ve ünitenin sonunda yani öğretim gerçekleşikten sonra uygulanmıştır.

Dersin duyuşsal yönünün de bulunması ve ders sonunda öğrencilerin tutumlarında değişiklik olup olmadığını belirlemek amacıyla tutum ölçeği kullanılmıştır. Tutum ölçeği, programın başında ve sonunda öğrencilere uygulanmış ve aradaki fark yorumlanmaya çalışılmıştır.

Programa ilişkin öğrenci ve öğretmenlerin görüşlerini almak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen, uzman görüşleri alınan ve ön denemesi yapılmış olan standartlaştırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Bu görüşmelerde temel amaç programın uygulama biçimine, karşılaşılan sorunlara ve çözüm önerilerine ilişkin verileri toplayabilmektir. Çalışmanın yürütüldüğü bütün okullardaki her öğretmen ile birebir şekilde görüşme yapılmıştır. Yapılan görüşmeler kasete alınmış, yalnızca bir öğretmenin izin vermemesi nedeni ile onun görüşleri yazılı olarak kaydedilmiştir. Öğrencilerle yapılan görüşmelerde görüşmecisi sayısının fazla olması nedeni ile örneklem alma yoluna gidilmiştir. Her sınıftan en başarılı ve en başarısız gruptan birer öğrenci öğretmenin de yardımı alınarak seçilmiş ve bu iki öğrenci ile görüşme yapılmıştır.

2.4 Veri Toplama Araçları

Araştırmada belirlenen alt problemlere yanıt aramak amacıyla aşağıda sunulan veri toplama araçlarından yararlanılmıştır. Bunlar:

2.4.1. Nicel Alt Problemlere Yanıt Aramak Amacıyla Kullanılan Veri Toplama Araçları:

2.4.1.1. Erişi Testi- İzleme Testleri

Araştırmanın; Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Uygulamalarına Katılan öğrencilerin erişim düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?, Araştırma kapsamındaki alt ve üst grup okullarda yer alan öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının her bir ünitesindeki davranışlara ulaşma düzeyi nedir? ve Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programında yer alan ünitelerin davranışları arasında nasıl bir örüntü vardır? sorularına yanıt aramak üzere, erişim testi ve izleme testleri kullanılmıştır. Erişim testinin geliştirilmesinde araştırmacı programda yer alan hedef davranışları aynen alarak bir form haline getirmiştir EK-5. Hazırlanan bu form program geliştirme uzmanlarına ve ders öğretmenlerine dağıtılarak hedef-davranışlar içerisinden kendilerine göre kritik olanları belirlemelerini istemiştir. Bu form sonucunda uzmanların ve öğretmenlerin ortak olarak üzerinde durdukları maddeler frekans haline getirilmiş ve üzerinde yoğunlaşılacak davranışlar program içerisinden kritik olarak belirlenmiştir. Belirlenen davranışlar erişim testinde yer almıştır.

İzleme testlerinin hazırlanması aşağıda yer alan aşamalara göre gerçekleştirilmiştir.

1. **Öncelikli olarak literatür incelenmiş ve konularla ilgili olarak araştırmacı bilgiye sahip olmaya çalışmıştır.**
2. **Uygulanacak olan testlerle ilgili olarak test planı hazırlanmıştır.**

3. İncelenen kaynaklardan hareketle dersin bütün davranışlarını kapsayacak şekilde sorular hazırlanmıştır. Bu aşamada çeşitli ders kitaplarından ve uzman görüşlerinden yararlanılmıştır.
4. Öğretim programının her bir ünitesi kendi içerisinde ele alınarak ünitelerdeki davranışları yoklamak üzere her davranışla ilgili en az iki, bazı davranışlarla ilgili olarak üçer soru hazırlanmış ve dersin tüm ünitelerine yönelik olarak toplam dört adet test kitapçığı elde edilmiştir.
5. Öğrencilere sunulacak soru kitapçıklarının yanı sıra cevaplama kolaylığı sağlaması açısından cevaplama formu hazırlanmıştır.
6. Elde edilen dört adet deneme kitapçığı öncelikli olarak ölçme değerlendirme uzmanları, program geliştirme uzmanları ve öğretmenlere sunulmuş her bir sorunun istenen davranışları ölçüp ölçmediği, uygun olup olmadığı değerlendirmeye alınmıştır.
7. Yukarıda yer alan özelliklere göre geliştirilmiş olan dört adet deneme kitapçığı 2003-2004 eğitim öğretim yılı bahar dönemi sonunda dersi almış olan ve örneklem grubuna alınması planlanan bireylere yakın olan okullarda yeter sayıda ($155+161+143+145=604$) öğrenciye uygulanmıştır.
8. Deneme uygulaması ve oluşturulan testler şu şekildedir.
Programın;
 - 7.1. I.ünitesinde yer alan 14 davranışı ölçmek üzere toplam 34 sorudan oluşturulan test kitapçığı 155 öğrenci üzerinde,
 - 7.2. II. Ünite de yer alan 16 davranışı ölçmek üzere toplam 34 sorudan oluşan test kitapçığı 161 öğrenci üzerinde,
 - 7.3. III. Ünite de yer alan 17 davranışı ölçmek üzere toplam 39 sorudan oluşan test kitapçığı 143 öğrenci üzerinde,

7.4. IV. Ünite de yer alan 25 davranışı ölçmek üzere toplam 55 sorudan oluşan test kipçığı 145 öğrenci üzerinde uygulanmıştır. EK:I

9. Uygulama bitiminde elde edilen veriler üzerinde Ite man for Windows programı kullanılarak madde analizi yapılmış işleyen ve işlemeyen maddeler belirlenmiştir. Bu belirleme doğrultusunda hangi soruların eriş testinde hangilerinin izleme testlerinde kullanılabileceğine karar verilmiş ve her bir testin güvenilirliği ayrı ayrı hesaplanmıştır. Bu testlere ait güvenilirlik katsayıları aşağıdaki şekildedir.

8.1. I. ünitenin güvenilirlik katsayısı .90

8.2. II. ünitenin güvenilirlik katsayısı .85

8.3. III. ünitenin güvenilirlik katsayısı .88

8.4. IV. ünitenin güvenilirlik katsayısı .89

8.5. Eriş testinin güvenilirlik katsayısı .91 olarak hesaplanmıştır. EK-II

10. Böylece, öğretim programının dört ünitesindeki tüm davranışları yoklamak üzere hazırlanmış dört adet izleme testi ve eriş testi oluşturulmuştur.

11. Güvenirliği sağlanmış olan deneme formları gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra son haline getirilmiş ve örneklem kapsamına alınan okullarda uygulanmıştır.

2.4.1.2 Tutum Ölçeği

Araştırmanın diğ er bir alt problemi olan Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamalarının öğrencilerin derse yönelik tutum düzeyine etkisi nedir?" sorusuna yanıt aramak amacıyla Demirel ve diğ erleri tarafından geliştirilen ve güvenilirliği .97 olarak bulunan tutum ölçeği kullanılmıştır. Tutum

ölçeği 2004-2005 eğitim öğretim yılı güz döneminin başında yani öğrenciler dersi almadan önce ve bahar yarıyılı sonunda yani öğrenciler dersi aldıktan sonra olmak üzere iki kez uygulanmıştır. Araştırmada kullanılan ölçek EK-III'de sunulmuştur.

2.4.2 Nitel Alt Probleme Yanıt Aramak Amacıyla Kullanılan Veri Toplama Aracı:

2.4.2.1 Görüşme Formu

Çalışmanın 5. alt problemi olan, Öğretmenler ile öğrencilerin programa ilişkin görüşleri nelerdir? sorusuna yanıt aramak amacı ile görüşme formu kullanılmıştır.

Görüşme; insanların neyi ve neden düşündüklerini, duygu, tutum ve hislerinin neler olduğunu, davranışlarını yönlendiren faktörleri ortaya çıkarmayı sağlayan bir yöntemdir (Ekiz, 2003).

Patton (1998) üç tür görüşmeden söz etmektedir: Sohbet tarzı görüşme, görüşme formu ve standartlaştırılmış görüşme.

- 1- Sohbet tarzı görüşme: Araştırmacının gözlem amacıyla doğrudan alana katıldığı durumlarda kullanılır. Doğal konuşmalardır, önceden belirlenmiş sorular yoktur.
- 2- Görüşme formu: Amaç, katılımcının bakış açısını ortaya çıkarmaktır. Araştırmacı görüşmede önceden hazırladığı sorulara sadık kalır. Ancak katılımcının getireceği görüşlere göre farklı sorular sorabilir. Araştırmacı katılımcının anlamlarını ya da bakış açılarını anlamak için bir kaç temel konuya karar verir. Açık uçlu sorular vardır, katılımcı istediği gibi cevap verebilir.
- 3- Standartlandırılmış görüşme: Sorular belli bir sıraya konmuştur ve her katılımcıya aynı sıra ile sorulur. Katılımcılar istedikleri gibi cevap verebilirler. Çok katılımcının olduğu durumlarda tercih edilebilir.

Bu çalışmada, katılımcı sayısının birden fazla olması ve araştırmacıdan kaynaklanabilecek yanlılığı ortadan kaldırmak amacıyla standartlaştırılmış görüşme formu tercih edilmiştir. Görüşme amacıyla program ve programın uygulanmasına ilişkin olarak belirlenen sorular sıraya konarak standart bir form hazırlanmış ve katılımcılara bu sorular görüşme sürecinde yöneltilmiştir.

Görüşme formunun hazırlanmasında aşağıdaki sıra izlenmiştir:

- 1) Araştırmanın alt probleminden hareketle öncelikli olarak literatür taraması sonucu olası sorular öğretmen ve öğrenciler için ayrı ayrı olarak belirlenmiştir. Soruların belirlenmesinde; açık olması, amaçlı olması, farklı yorumlara neden olmaması, yönlendirici olmamasına dikkat edilmiştir.
- 2) Hazırlanan bu sorular incelenmiş ve uzman görüşleri de alınarak araştırma problemine hizmet edeceği belirlenen sorular form içerisine dahil edilmiştir.
- 3) Sorular program geliştirme ilkelerine uygun olarak belirli bir sıraya konulmuştur. Daha sonra bu soruların bir kısmının öğrenciler tarafından anlaşılabilmesi ya da yanlış anlaşılması ihtimali göz önüne alınarak soruların alternatifleri de yazılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin ve öğrencilerin görüşme akışlarını kontrol etmek ve görüşmenin derinleşmesini sağlamak amacı ile sondalara yer verilmiştir.
- 4) Yukarıda anlatılan ilkelerle hazırlanan görüşme formları öncelikli olarak uzman ve öğretmenlerin görüşlerine sunulmuştur. Uzman ve öğretmen kanıları doğrultusunda sorular, alternatifleri ve sondalar üzerinde gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra formların işlevliliğini belirlemek amacı ile bir öğretmen ve 3 öğrenci ile görüşme formları denenmiştir. Deneme sonucunda görüşme formlarının uygulanabilir olduğu belirlenmiştir. Asıl uygulamada kullanılan öğretmen ve öğrenci görüşme formları EK-4'de verilmiştir.

2. 5. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Bu alt bölümde sırası ile öncelikle nicel verilerin çözümü ve yorumuna; daha sonra nitel verilerin çözümüne ve yorumuna yer verilecektir.

2.5.1 Nicel Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması:

2.5.1.1 Erişi Testi

Araştırmanın birinci alt problemi olan Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi programı uygulamalarına katılan öğrencilerin erişim düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır? sorusuna yanıt aramak için uzmanlarca kritik olarak belirlenen davranışları ölçme amacı taşıyan 35 sorudan oluşan test kitapçığı öğretim döneminin başında alt ve üst grup okullarda öğrenim görmekte olan 685 öğrenciye uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar Excel programına aktarılmıştır. Elde edilen puanlar üzerinden aritmetik ortalama, standart sapma ve ortalama farklar belirlenmiştir. Gruplar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek üzere ise bağımsız gruplar için "t" testi (independent t-test), grupların kendi içinde farkın anlamlılığını belirlemek için ise bağımlı gruplar için "t" testi (paired sample t-test) kullanılmıştır. Elde edilen bulgular tablolastırılarak öncelikle istatistiksel olarak açıklanmış daha sonra elde edilen veriye yorum eklenmeye çalışılmıştır.

2.5.1.2 İzleme Testleri

Araştırmanın ikinci ve üçüncü alt problemleri olan, Araştırma kapsamındaki alt ve üst grup okullarda yer alan öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının her bir ünitesindeki davranışlara ulaşma düzeyi nedir? ve Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programında yer alan ünitelerin davranışları arasında nasıl bir örüntü vardır? Bu örüntü, uzmanlarca oluşturulan örüntü ile farklılık göstermekte midir? sorularına yanıt aramak için her bir

ünitedeki tüm davranışları ölçme amacı taşıyan 4 adet test kitapçığı her ünitenin başında ve sonunda olmak üzere iki defa alt ve üst grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilere uygulanmıştır. Elde edilen cevaplardan maddelerin doğru cevaplanma yüzdeleri (madde güçlük indeksleri) tüm grup, üst ve alt grup olmak üzere ayrı ayrı hesaplanmıştır. Davranışlara ulaşılabilirlik düzeyi için ölçüt 0,75 olarak alınmıştır.

Davranışlar arasındaki örüntünün belirlenmesi amacı ile maddelerin doğru ve yanlış yanıtlanma durumlarını ortaya koymak ve nasıl dağıldığını belirlemek için çapraz tablolar alınmıştır. Gözeneklere düşen eleman sayısı kullanılarak maddelerin (davranışların) birbirleri ile ilişkilerini ortaya koymak üzere Tetrakorik korelasyon tekniğinden yararlanılmıştır.

Programda yer alan hedef ve davranışlar ve bunlar arasındaki hipotetik ilişkiler, araştırmanın temelini oluşturmuştur. Öngörülen olarak ortaya konulmaya çalışılan bu ilişkilerin, uygulama sonrasında da ortaya çıkıp çıkmadığı tetrakorik korelasyon katsayıları ile incelenmiştir. Değerlerin manidarlığı ile ilgili olarak, $n=691$ için tablo değeri .115 olarak belirlenmiş bu değer, ilişkinin varlığı konusunda kriter olarak kabul edilmiştir. Ortaya konulan ve sayısal değerlerle desteklenen davranış örüntüsü, araştırmanın başlangıcında hipotetik olarak ortaya konulan örüntü ile karşılaştırılmıştır. Hipotetik olarak ortaya konulan ilişkilerin, sayısal olarak ortaya konulan örüntüde bulunup bulunmadığı incelenmiştir. Hedef ve davranışların örüntüsü ile ulaşılabilirliğinden hareketle programın öğeleri konusunda bazı değerlendirmelere ve yorumlara gidilmiştir.

2.5.1.4 Tutum Ölçeği

Tutum ölçeğinin analizinde iki uygulama arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla öncelikle veriler Excel programı yardımıyla 1'den 5'e kadar rakam verilerek kaydedilmiştir. Daha sonra ölçekte yer alan olumsuz maddelerin dönüşümleri gerçekleştirilmiş ve veri analize hazır hale getirilmiştir.

Elde edilen ön ve son tutum puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla; tüm grup, alt grup ve üst gruplar arası ön-son tutum puanları ve alt grup ön-son ile üst grup ön-son puanları arasındaki farkı belirlemek üzere *SPSS for Windows (Statistical Package for the Social Science)* paket programı yardımıyla bağımlı gruplar için t testi yapılmıştır.

Nicel verilerin analizi sonucunda ulaşılan bulgular, alt problemle ilişkilendirilerek tablolar haline getirilmiş ve yorumlanmıştır. Tabloların yorumlanmasında öncelikli olarak istatistiksel olarak ulaşılan sonuçlar verilmiş ve bunların nedenleri elde edilen diğer veriler ve araştırma sonuçları ile açıklanmaya çalışılmıştır.

2.5.2 Nitel Verinin Çözümlemesi ve Yorumlanması:

2.5.2.1 Görüşme Formunun Çözümlemesi

Araştırmanın beşinci alt problemi olan, Öğretmenler ile öğrencilerin programa ilişkin görüşleri nelerdir? sorusuna yanıt aramak için araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formu doğrultusunda araştırmaya katılan öğretmen ve öğrencilerle öğretim yılı sonunda yani programın tamamlanmasından sonra görüşme yapılmış ve görüşmeler kasede kaydedilmiştir.

Uygulama sonrasında, öncelikle tüm veriler bir araya getirilmiştir. Burada amaç araştırmacının bütün veri setini görmesi ve hepsine hakim olmasını sağlamaktır. Öğretmen ve öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler tek tek araştırmacı tarafından bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Elde edilen veri seti araştırmacı tarafından okunarak nasıl bir sınıflamanın yapılacağı belirlenmiş, araştırma öncesi ve araştırma süreci ile elde edilen bilgilere dayalı olarak bir kodlama listesi çıkarılmaya çalışılmıştır. Elbette ortaya çıkan bu kodlama listesi çözümleme süreci içerisinde zaman zaman değişikliğe uğramıştır. Bu kodlama sonrası hangi kodların bir arada bulunacağı yani ana temalar oluşturulmuştur. Daha sonra aynı tema altında yer alan öğrenci ve öğretmen görüşleri ayrı ayrı bir araya getirilmiştir. Araştırmacı belirlenen temalar doğrultusunda görüşleri dile getirmiş ve bu görüşleri doğrudan alıntılarla

desteklemeye çalışmıştır. Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliği ile ilgili olarak; yapılan analiz sırasında ulaşılan yorumlar öncelikli olarak doğrudan alıntılarla desteklenerek veri seti ortaya konmuştur. Görüşme formunun geliştirilmesinde program geliştirme ilkeleri ve programın öğeleri sürekli olarak ilişkilendirilmiş, böylelikle veri toplama aracının literatür ile tutarlılığı sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca, elde edilen sonuçların güvenilirliği için veri seti iki uzmana daha gönderilmiş ve benzer kod ve temalara ulaşıp ulaşılmadığı test edilmeye çalışılmıştır.

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, belirlenen yöntem dahilinde elde edilen nicel ve nitel veriler araştırmanın temel amacı doğrultusunda çözümlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın nicel alt problemlerine ilişkin elde edilen bulgular, oluşturulan tablolar ve grafikler yardımıyla özetlenmiş, önce istatistiksel olarak verilmiş daha sonra bu veriler yorumlanmaya çalışılmıştır. Nitel veriler içerik analizi sonucunda ulaşılan bulgular, belirlenen temalar yardımıyla örgütlenmiş ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

3. 1. Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Uygulamalarına Katılan öğrencilerin erişim düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Araştırmanın birinci alt problemi: : Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Uygulamalarına Katılan öğrencilerin erişim düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

- d) Öğrencilerin ön test son - test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- e) Üst Grup okullarda yer alan öğrencilerin ön test - son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- f) Alt Grup okullarda yer alan öğrencilerin ön test - son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

şeklinde ifade edilmiştir. Oluşturulan alt problemi test etmek için araştırmacı tarafından geliştirilen ve kritik davranışları ölçmeyi amaçlayan test dönemin başında ve sonunda araştırmanın örnekleme içerisine alınan yaklaşık 650 öğrenciye uygulanmıştır. Testin uygulanmasından sonra, deneklerin tümü, alt ve üst grup okullar kendi aralarında ayrı ayrı ele alınmış ve elde edilen puanların ortalaması, standart sapması, ortalama farklı ve elde edilen "t" değeri aşağıda sunulmuştur.

Araştırma kapsamına alınan tüm öğrencilerin ön-son test puanlarının ortalaması, standart sapması, ortalama farklı ve elde edilen “t” değeri Tablo 3.1 de verilmiştir.

Tablo 3.1
Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Uygulamalarına Katılan Okullardaki Öğrencilerin ÖN ile SON Testten Elde Ettikleri Ortalama Başarı Puanlarının Karşılaştırılması

Grup	N	\bar{X}	S	Sd	\bar{X}_{ERISI}	t
ÖN	685	16,72	6,60	684	5,21	21,68*
SON	685	21,93	7,75			

*p<.05

Tablo 3.1’de, sunulan ortalama puanlar incelendiğinde, öğrencilerin ön test puanlarının ortalamasının 16,72 son test puanlarının ortalamasının ise 21,93 olduğu görülmektedir. Öğrencilerin erişim düzeylerine ilişkin puanların ortalamaları arasında son test lehine 5,21 puanlık bir fark bulunmaktadır. Bu fark öğrencilerin dersin hedef davranışlarını kazanmış olduklarını gösterebilir. Öğrencilerin erişim düzeyine ilişkin puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek üzere yapılan karşılaştırma, hesaplanan “t” değerinin ,05 manidarlık düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir [t=21,68 (p<.05)]. Elde edilen bulguya dayalı olarak Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamalarına katılmadan önce öğrencilerinin belirli bir ön bilgi ile derse başlamakla birlikte gerçekleştirilen öğrenme öğretme etkinliklerinin öğrencilerin başarıları üzerinde anlamlı bir fark yarattığını söylemek mümkündür. Öğrenciler ders öncesinde zaten konularla ilgili belirli bir bilgiye sahiptirler ve elbette gerçekleşen öğrenme-öğretme etkinlikleri sonucunda bir gelişmenin olması beklenebilir. Ancak bu istenen düzeyde midir? Bu durum öğrencilerle yapılan görüşmelerden birisi ile özetlenebilir.

“Ben dersi almadan önce bunlarla ilgili olarak yeterince bilgi sahibi olduğumu düşünmüyordum gerçi şu anda da yeterli bilgiye tam olarak sahip olduğumu söyleyemem ancak birazda olsa haklarımın neler olduğunu öğrendim. Bunları öğrenmeden önce de hakkımı arayabiliyordum bende çok fazla değişiklik olduğunu söyleyemem ama şu anda belki de daha bilinçli oldum.Ö4”

Buna benzer olarak, Yiğittir 2003 yılında yaptığı çalışmada da benzer bir sonuca ulaşılmıştır. 770 öğrenci ve 60 öğretmen ile yaptığı çalışmada dersin hedeflerinin gerçekleşme durumunun öğretmenler tarafından “çok” derecesinde gerçekleştiğini ancak hedefleri davranış haline getirmekte zorlandıklarını bulmuştur.

Araştırma kapsamına alınan üst grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilerin ön-son test puanlarının ortalaması, standart sapması, ortalama farkı ve elde edilen “t” değeri Tablo 3.2 de verilmiştir.

Tablo 3.2
Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Uygulamalarına Katılan Üst Grup Okullardaki Öğrencilerin ön test - son test puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Grup	N	\bar{X}	S	Sd	\bar{X}_{ERISI}	t
ÖN	353	19,01	6,75	352	7,52	23,66*
SON	353	26,53	5,60			

*p<.05

Tablo: 3.2’de, sunulan ortalama puanlar incelendiğinde, üst grup okullarda yer alan öğrencilerin ön test puanlarının ortalamasının 19,01 son test puanlarının ortalamasının ise 26,53 olduğu görülmektedir. Üst grup okullarda yer alan öğrencilerin erişim düzeylerine ilişkin puanların ortalamaları arasında son test lehine 7,52 puanlık bir fark bulunmaktadır. Üst grup okullarda yer alan öğrencilerin erişim düzeyine ilişkin puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek üzere yapılan karşılaştırma, hesaplanan “t” değerinin ,05 manidarlık düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir [t=23,66 (p<.05)]. Elde edilen bulguya dayalı olarak Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamalarına katılmadan önce üst grup okullarda yer alan öğrencilerinin belirli bir ön bilgi ile derse başlamalarına rağmen gerçekleştirilen öğrenme öğretme etkinliklerinin anlamlı bir fark yarattığını söylemek mümkündür.

Araştırma kapsamına alınan alt grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilerin ön-son test puanlarının ortalaması, standart sapması, ortalama farkı ve elde edilen “t” değeri Tablo 3.3 de verilmiştir.

Tablo 3.3
 Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Uygulamalarına Katılan Alt Grup Okullardaki Öğrencilerin ön test - son test puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Grup	N	\bar{X}	S	Sd	\bar{X}_{ERISI}	t
ÖN	332	14,28	5,48	331	2,75	8,85*
SON	332	17,03	6,65			

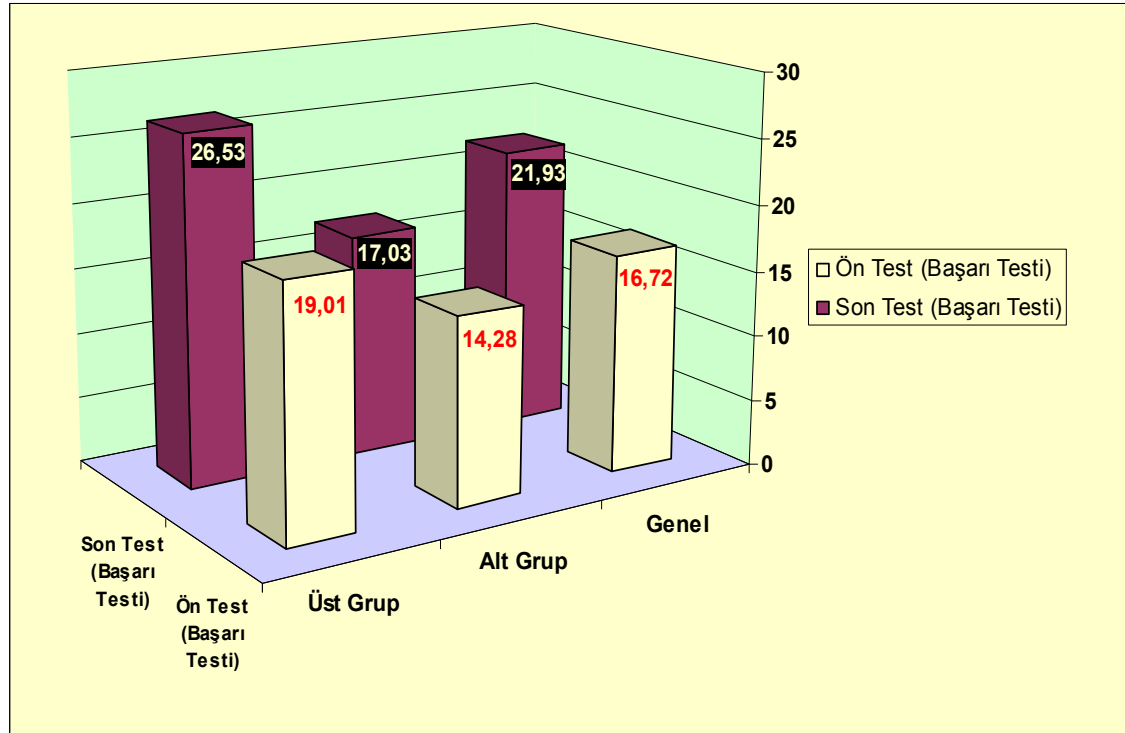
*p<.05

Tablo 3.3'de, sunulan ortalama puanlar incelendiğinde, alt grup okullarda yer alan öğrencilerin ön test puanlarının ortalamasının 14,28 son test puanlarının ortalamasının ise 17,03 olduğu görülmektedir. Alt grup okullarda yer alan öğrencilerin erişim düzeylerine ilişkin puanların ortalamaları arasında son test lehine 2,75 puanlık bir fark bulunmaktadır. Alt grup okullarda yer alan öğrencilerin erişim düzeyine ilişkin puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek üzere yapılan karşılaştırma, hesaplanan "t" değerinin ,05 manidarlık düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir [t=8,85 (p<.05)]. Elde edilen bulguya dayalı olarak Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Öğretim Programı uygulamalarına katılmadan önce alt grup okullarda yer alan öğrencilerinin belirli bir ön bilgi ile derse başlamalarına rağmen gerçekleştirilen öğrenme öğretme etkinliklerinin anlamlı bir fark yarattığını söylemek mümkündür.

Araştırma kapsamına alınan tüm öğrencilerin, üst grup ve alt grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilerin ön-son test puanlarının ortalaması, toplu olarak bar grafik halinde grafik 3.1 de verilmiştir.

Grafik 3.1

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Uygulamalarına Katılan Tüm, Üst ve Alt Gruplardaki Okullardaki Öğrencilerin ÖN ile SON Testten Elde Ettikleri Ortalama Başarı Puanlarının Karşılaştırılması

Grafik 1.1'de, sunulan ortalama puanlar incelendiğinde, üst grup okullarda yer alan öğrencilerin ön test puanlarının ortalamasının 19,01 son test puanlarının ortalamasının ise 26,53 olduğu görülmektedir. Üst grup okullarda yer alan öğrencilerin erişim düzeylerine ilişkin puanların ortalamaları arasında son test lehine 7,52 puanlık bir fark bulunmaktadır. Alt grup okullarda yer alan öğrencilerin ön test puanlarının ortalamasının 14,28 son test puanlarının ortalamasının ise 17,03 olduğu görülmektedir. Alt grup okullarda yer alan öğrencilerin erişim düzeylerine ilişkin puanların ortalamaları arasında son test lehine 2,75 puanlık bir fark bulunmaktadır. Tüm öğrencilerin ön test puanlarının ortalamasının ise 16,72 son test puanlarının ortalamasının ise 21,93 olduğu görülmektedir. Tüm öğrencilerin erişim düzeylerine ilişkin puanların ortalamaları arasında son test lehine 5,21 puanlık bir fark bulunmaktadır.

Bu sonuçlardan da anlaşılacağı üzere, üst ve alt gruplarda yer alan öğrencilerin ön-son test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmasına rağmen üst grup okullarda yer alan öğrencilerin ortalama puan farkları (7,52) alt grup okullarda yer alan öğrencilerin ortalama puan farklarından (2,75) daha fazladır. Yani üst grup okullarda yer alan öğrenciler öğretim uygulamaları sonucunda alt grupta yer alan öğrencilere göre daha fazla bir erişim elde etmişlerdir. Üst grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilerin erişim düzeylerinin alt grup okullardan daha fazla olmasının nedenleri olarak, öğrencilerin daha üst sosyo-ekonomik düzeyde olması, ailelerin çocuklarının eğitimi ile daha fazla ilgilenmesi ve öğrencilerin daha bilinçli olması gösterilebilir. Öğrencilerin tümü ile ilgili olarak ön-son test puanları arasında anlamlı bir fark olmakla birlikte (5,21) bu fark çok yüksek değildir. Ancak istatistiksel olarak öğrencilerin öğretim uygulamalarından olumlu olarak etkilendiklerini söylemek mümkündür.

3.2 Araştırma kapsamındaki alt ve üst grup okullarda yer alan öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının her bir ünitesindeki davranışlara ulaşma düzeyi.

Araştırmanın ikinci alt problemi: “Araştırma kapsamındaki alt ve üst grup okullarda yer alan öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının her bir ünitesindeki davranışlara ulaşma düzeyi nedir?” şeklinde ifade edilmiştir. Oluşturulan bu alt probleme cevap aramak üzere araştırmacı tarafından hazırlanan ve geçerlik güvenirlik çalışması yapılan ve programın dört ünitesindeki tüm davranışları ölçmeye yönelik olarak hazırlanan 4 adet izleme testi kullanılmıştır. Testler öğrenciler dersi almadan önce her bir ünitenin başında uygulanmış ve elde edilen sonuçlar öğrencilere bildirilmiştir. Öğretmenler ile yapılan işbirliği sonucu her ünite bitiminde daha önceden uygulanan testin aynısı öğrencilere tekrar uygulanmıştır. Bu uygulama programın dört ünitesi için ayrı ayrı gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlar üzerinden programın her bir ünitesindeki davranışların ön test ve son test sonuçları için ayrı ayrı P_j değerleri hesaplanmış ve aradaki fark ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde öncelikli olarak tüm grup

ele alınmış daha sonra veriler alt ve üst düzey okullara göre ayrılmış ve değerler bu veriler üzerinden değerlendirilmiştir.

Bu çalışma sonucunda elde edilen veriler her bir ünite için ayrı ayrı çizelgeleştirilmiş ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

Araştırma kapsamındaki alt ve üst grup okullarda yer alan öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının “İnsanlığın Ortak Mirası” Ünitesindeki davranışlara ulaşma düzeyine ilişkin hesaplanan P_j değerleri ve bu değerler arasındaki fark Tablo 3.4 de verilmiştir.

Tablo: 3.4
Araştırma Kapsamındaki Alt ve Üst Grup Okullarda Yer Alan Öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının “İnsanlığın Ortak Mirası” Ünitesindeki Davranışlara Ulaşma Düzeyi*

Aşamalı Sınıflama	Hedef	Davranışlar	Üst Grup			Alt Grup			Genel		
			Ön test (P _j)	Son Test (P _j)	Fark (P _j)	Ön test (P _j)	Son Test (P _j)	Fark (P _j)	Ön test (P _j)	Son Test (P _j)	Fark (P _j)
BİLGİ	1. İnsanlığın ortak mirası ile ilgili temel kavramların anlam bilgisi	1. “İnsan” kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma.	0,89	0,94	0,05	0,77	0,87	0,10	0,83	0,90	0,07
		2. “İnsanlık” kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma.	0,59	0,85	0,26	0,57	0,57	0,00	0,58	0,72	0,14
		3. “Ortak Miras” kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma.	0,76	0,88	0,12	0,55	0,74	0,19	0,66	0,81	0,15
	2. İnsanlığın ortak mirasının sanat, düşünce, edebiyat ve bilim mirası olduğunu söyleme/yazma.	1.İnsanlığın ortak mirasının sanat, düşünce, edebiyat ve bilim mirası olduğunu söyleme/yazma.	0,19	0,63	0,44	0,18	0,36	0,18	0,18	0,50	0,32
		2. Sanat mirasının korunması gerektiğini söyleme/yazma.	0,73	0,79	0,06	0,43	0,64	0,21	0,58	0,72	0,14
		3. Düşünce ve edebiyat mirasının korunması gerektiğini söyleme/yazma.	0,53	0,63	0,10	0,36	0,50	0,14	0,45	0,57	0,12
KAVRAMA	3. İnsanlığın ortak mirası ile ilgili temel ilkeleri açıklayabilme.	4. Bilim mirasının dünya ülkelerinin hizmetine sunulması gerektiğini söyleme/yazma.	0,77	0,88	0,11	0,46	0,72	0,26	0,62	0,80	0,18
		1. İnsanlığın ortak mirasını oluşturan sanat, düşünce ve edebiyat eserlerinin neden korunması gerektiğini açıklayarak söyleme/yazma.	0,59	0,71	0,12	0,42	0,52	0,10	0,51	0,62	0,11
	4. İnsanlığın ortak mirası ile ilgili temel ilkelerin belirgin özelliklerini kestirebilme.	2. İnsanlığın ortak mirasını oluşturan sanat, düşünce ve edebiyat eserlerinin ulusal ve uluslar arası düzeyde nasıl korunabileceğini açıklayarak söyleme/yazma.	0,66	0,86	0,20	0,58	0,73	0,15	0,62	0,80	0,18
		3. Ortak mirasa ülkemizden ve başka ülkelerden yeni ve orijinal örnekler söyleme/yazma.	0,54	0,64	0,10	0,54	0,6	0,06	0,54	0,62	0,08
UYGULAMA	5. İnsanlığın ortak mirası ile ilgili temel ilkeleri yeni durumlarda kullanabilme.	1. İnsanlığın sanat, edebiyat ve bilim mirasının korunmaması durumunda neler olabileceğini açıklayarak söyleme/yazma.	0,76	0,91	0,15	0,64	0,73	0,09	0,70	0,83	0,13
		2. Bilim, edebiyat ve sanat ürünlerinin insanlığın ortak mirası olarak görmemenin doğuracağı sonuçları açıklayarak söyleme/yazma.	0,54	0,81	0,27	0,46	0,55	0,09	0,50	0,69	0,19
		1. İnsan hakları korunmadığında neler olabileceğini açıklayarak söyleme/yazma.	0,34	0,53	0,19	0,32	0,42	0,10	0,33	0,48	0,15
		2. İnsan hakları evrensel ilkeler olarak görülmezse neler olabileceğini açıklayarak söyleme/yazma.	0,41	0,69	0,28	0,32	0,41	0,09	0,37	0,56	0,19

* Davranışlara ulaşma düzeyi %75 alınmıştır.

Tablo: 3.2 incelendiğinde, üst grup okullarda yer alan öğrencilerin “Bilgi” basamağındaki 1. hedefin 1. ve 3. davranışlarına sahip olarak Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamalarına katıldıkları; ön testte ulaşamadıkları görülen 2. davranışa ise programın uygulanmasının sonunda ulaşabildikleri belirlenmiştir. Üst grup okullarda yer alan öğrenciler bilgi basamağında yer alan 1. hedefin tüm davranışlarına ulaşmışlardır. Alt grup okullarda yer alan öğrenciler ise ön testte 1. davranışa sahip iken, son testte, ne 2. davranışa ne de 3. davranışa ulaşamamışlardır. Bu durum bize alt gurup okullarda öğrenim görmekte olan öğrenciler açısından eğitim-öğretim fırsatlarının amacına ulaşamadığını, öğrencilerin bilgi düzeyinin en alt basamağı olan kavramlar bilgisindeki hedefi dahi kazanmada zorlandıklarını göstermektedir. “Bilgi” basamağındaki 1. hedefin 1. davranışına öğrencilerin geneli ön testte sahip iken; son testte yalnızca 3. davranışa ulaşabilmişlerdir. Bunun yanında, tüm öğrencilerin hem ön testte hem de son testte 2. davranışa (“İnsanlık” kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma.) ulaşamadıkları belirlenmiştir. Davranışta yer alan kavram incelendiğinde soyut niteliktedir. Yaş düzeyi ve Piaget’nin gelişim dönemleri dikkate alındığında öğrencilerin söz konusu davranışa ulaşamamaları doğal görülebilir. Çünkü gelişimsel olarak bu yaşta bulunan öğrenciler henüz “somut işlemler döneminde” ve soyut kavramları anlamakta zorlanmaktadırlar. Davranışa ulaşamamanın nedeni öğrencilerin gelişimsel özelliklerinden kaynaklanmış olabilir.

“Bilgi” basamağında yer alan 2. hedefin davranışlarına ulaşma düzeyi incelendiğinde, üst grup okullarda yer alan öğrencilerin ön testte 4. davranışa program öncesinde sahip oldukları, son testte ise ön testte olduğu gibi 1. ve 3. davranışlara ulaşamadıkları buna karşılık 2. ve 4. davranışları kazandıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin ulaşamadıkları davranışlardan 1. davranış (İnsanlığın ortak mirasının sanat, düşünce, edebiyat ve bilim mirası olduğunu söyleme/yazma) incelendiğinde öğrencilerin ön test P_J lerinin 0,19 son test P_J lerinin ise 0,63 olduğu görülmektedir. İki test arasında ise ,44 gibi bir fark bulunmaktadır. Bu durum öğrencilerin ilgili davranışı kazanmada önemli gelişme gösterdiklerini ancak belki de davranışın karmaşık gelmesi nedeni ile

hedeflenen düzeye ulaşamadıklarını göstermektedir. Alt grup okullarda yer alan öğrenciler ise program öncesinde hiçbir davranışa sahip olmadıkları gibi program uygulamasının sonunda da hiçbir davranışı kazanamamışlardır. Bu durum alt grup okullarda okuyan öğrenciler açısından 2. hedefte problem olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin geneline bakıldığında, ön testte hiçbir davranışa sahip değilken, son test sonucunda yalnızca 4. davranışa ulaşabilmişlerdir. Genel olarak tüm öğrenciler açısından, vatandaşlık ve insan hakları eğitimi programı uygulama süreçlerinin “Bilgi” basamağının 2. hedefinde yer alan 1,2 ve 3. davranışları öğrencilere kazandırmada etkili olmadığını söylemek mümkündür. Bu hedef içerisinde yer alan kavramlar incelendiğinde, kavramların öğrencilerin günlük yaşantıları içerisinde olduğu ancak bunları yaşantıları yoluyla çoğu zaman yaşayamadıkları ve bu nedenle kazanmada zorlanmış olabilecekleri söylenebilir.

“Kavrama” basamağında yer alan 3. hedefin davranışlarına ulaşma düzeyi incelendiğinde, üst grup okullarda yer alan öğrencilerin ön testte hiçbir davranışa sahip olmadıkları, son testte ise yalnızca 2. davranışa ulaşabildikleri buna karşılık, 1. ve 3. davranışlara ulaşamadıkları belirlenmiştir. Alt grup okullarda yer alan öğrencilerin hedefe ulaşma düzeyleri incelendiğinde, program öncesinde hiçbir davranışa sahip olmadıkları gibi program uygulamasının sonunda da hiçbir davranışı kazanamamışlardır. Bu durum, öğrencilerin bilgi basamağındaki davranışları tam olarak kazanamamalarından kaynaklanmış olabilir. Öğrencilerinin geneline bakıldığında ön testte hiçbir davranışa sahip olmadıkları, son testte ise yalnızca 3. davranışa ulaşabildikleri; diğer iki davranışa ulaşamadıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin “İnsanlığın ortak mirasını oluşturan sanat, düşünce ve edebiyat eserlerinin neden korunması gerektiği” ve “Ortak mirasa ülkemizden ve başka ülkelerden yeni ve orijinal örnekler verme” davranışlarını kazanamamaları, alt düzeydeki davranışları tam olarak kazanamamalarına bağlanabilir. Genel olarak tüm öğrenciler açısından bakıldığında, vatandaşlık ve insan hakları eğitimi programı uygulama süreçlerinin Kavrama düzeyinin 3. hedefinde yer alan 1. ve 3. davranışları öğrencilere kazandırmada etkili olmadığı buna karşılık 2. davranışı kazandırmada etkili olduğunu söylemek mümkün olabilir.

“Kavrama” düzeyinde yer alan 4. hedefin davranışlarına ulaşma düzeyi incelendiğinde, üst grup okullarda yer alan öğrencilerin, ön testte 1. davranışa sahipken, son testte her iki davranışa da ulaştıkları görülmektedir. Üst grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrenciler kavrama basamağında yer alan 4. hedefin tüm davranışlarını kazandıkları için bu hedef gerçekleşmiştir denebilir. Alt grupta yer alan öğrenciler, program öncesinde hiçbir davranışa sahip olmadıkları gibi program uygulamaları sonrasında da hiçbir davranış kazanamamışlardır. Bu durum yine önceki hedeflerin kazanılmamış olması ile açıklanabilir. Öğrencilerin tümüne bakıldığında, ön testte hiçbir davranışa sahip olmadıkları, son testte ise 1. davranışa ulaşabilirken 2. davranışa ulaşamadıkları belirlenmiştir. 2. davranışın tüm öğrenciler açısından ulaşılabilir olmamasının nedeni olarak alt grup öğrencilerin ilgili davranış açısından ön-son test puan farklarının (0,09) oldukça düşük olması gösterilebilir.

“Uygulama” basamağında yer alan 5. hedefin davranışlarına ulaşma düzeyi incelendiğinde, üst ve alt grup okullarda yer alan öğrenciler ön testte hiçbir davranışa sahip olmadıkları gibi son testte de hiçbir davranışa ulaşamamışlardır. Bu durum ise uygulama düzeyindeki davranışın, üst ya da alt grup ayrımı olmaksızın öğrenciler tarafından kazanılamadığını göstermektedir. Öğrencilerin tümüne bakıldığında, ön testte hiçbir davranışa sahip olmadıkları gibi son testte de hiçbir davranışa ulaşamadıkları belirlenmiştir. Bu durum, uygulanan öğrenme-öğretme etkinliklerinin öğrencilere davranışları kazandırmada yeterli olmadığını göstermektedir. Hedefin uygulama düzeyinde olması nedeni ile öğrencilerin bu davranışı kazanabilmeleri için öncelikle alt düzeydeki hedefleri kazanmaları gerekir sayılısından hareket edildiğinde, öğrencilerin bilgi basamağında yer alan toplam yedi davranıştan yalnızca üçünü, kavrama basamağında yer alan toplam beş davranıştan da ikisini kazanmış olmaları bu durumun en büyük nedeni olarak gösterilebilir.

Tablo genel olarak değerlendirildiğinde, üst grup okullardaki öğrenciler, bilgi düzeyinde yer alan toplam 7 davranıştan 3 üne (1-1,1-3,1-4) sahip olarak programa başlarken program sonunda, bu davranışların 5 ini (1-1,1-2,1-3,2-2, 2-4) kazanabilmişlerdir. Kavrama düzeyinde yer alan toplam 5 davranıştan

yalnızca 1 tanesine (4-1) program öncesinde öğrenciler sahip iken, program uygulamaları sonucunda 5 davranıştan 3'ünü (3-2,4-1,4-2) kazanılabilmişlerdir. Uygulama düzeyindeki 2 davranıştan hiçbirine öğrenciler sahip olmadıkları gibi program sonrasında da bu davranışları kazanamamışlardır.

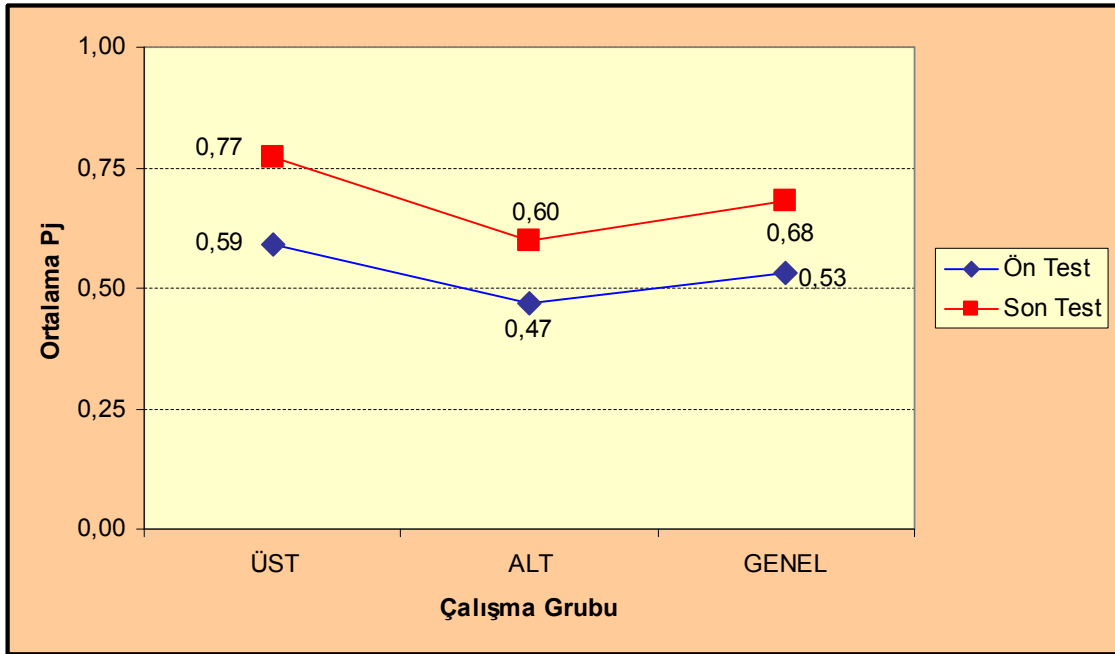
Alt grup okullarda yer alan öğrenciler bilgi basamağında yer alan toplam 7 davranıştan 1 tanesine (1-1) sahip olarak programa başlarken program sonunda, toplam 7 davranıştan yine 1 (1-1) ini kazanmışlardır. Alt grup okullarda yer alan öğrenciler bilgi basamağındaki davranışlara program uygulamaları sonucunda ulaşamamışlardır. Kavrama düzeyinde yer alan toplam 5 davranıştan hiçbirine program öncesinde öğrenciler sahip olmadıkları gibi, program uygulamaları sonucunda da hiçbir davranışa ulaşamamıştır. Uygulama düzeyindeki 2 davranıştan hiçbirine öğrenciler sahip olmadıkları gibi program sonrasında da bu davranışları kazanamamışlardır. Bu durum ise alt grup okullarda “İnsanlığın Ortak Mirası” ünitesindeki davranışlardan yalnızca birinin kazanıldığını göstermektedir ki bu sonuç düşündürücüdür. Çünkü öğrenciler bu davranışa program öncesinde zaten sahiptirler. Bu nedenle verilen eğitim sonucunda öğrenciler hiçbir davranışı kazanmadan programdan ayrılmaktadır denebilir.

Öğrencilerin geneline bakıldığında, bilgi düzeyinde yer alan toplam 7 davranıştan 1'ine (1-1) sahip olarak programa başlarken program sonunda, toplam 7 davranıştan 3'ünü (1-1,1-3,2-4) kazanmışlardır. Kavrama düzeyinde yer alan toplam 5 davranıştan hiçbirine program öncesinde öğrenciler sahip değil iken, program uygulamaları sonucunda 5 davranıştan 2'si (1-2,2-1) kazanılabilmıştır. Uygulama düzeyindeki 2 davranıştan hiçbirine öğrenciler program uygulaması öncesi sahip olmadıkları gibi program sonrasında da bu davranışları kazanamamışlardır.

Araştırma kapsamındaki alt ve üst grup okullarda yer alan öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının “İnsanlığın Ortak Mirası” Ünitesindeki davranışlara ulaşma düzeyine ilişkin hesaplanan P_j değerleri genel olarak Grafik 3.2 de verilmiştir.

Grafik: 3.2

Araştırma Kapsamındaki Alt ve Üst Grup Okullarda Yer Alan Öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının "İnsanlığın Ortak Mirası" Ünitesindeki Davranışlara Ulaşma Düzeyi

Grafik 3.2 incelendiğinde, üst grup okullardaki öğrencilerin ön testten aldıkları puanla (,59) son testten aldıkları puan (,77) arasında son test lehine bir farkın (,18) olduğu söylenebilir. Benzer olarak alt grup okullardaki öğrencilerin ön testten aldıkları puanla (,47) son testten aldıkları puan (,60) arasında son test lehine bir fark (,13) vardır. Üst grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilerin erişim düzeyleri alt grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilerden daha yüksek olmakla birlikte arada belirgin bir fark bulunmamaktadır. Öğrencilerin geneline bakıldığında, ön testten aldıkları puan (,53) ile son testten aldıkları puan (,68) arasında son test lehine bir farkın (,15) olduğunu söylemek mümkündür. Öğrencilerin son test puanlarının ön test puanlarına göre daha yüksek olması, uygulanan programın etkililiğine ilişkin bir gösterge olarak değerlendirilebilir. Ancak, üst grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilerin son test puanlarının belirlenen sınırının üzerinde olduğu buna karşılık alt grup ve öğrencilerin genelinde bu sınırın altında kaldığı grafikten anlaşılmaktadır. Bu nedenle ilgili ünite için programın öğrencilerin erişim

düzeylelerine belirli bir katkıı olmakla birlikte 0,75 düzeyleine taşımada yetersiz kaldığı söylenebilir.

Araştırma kapsamındaki alt ve üst grup okullarda yer alan öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının 2. Ünitesi olan “İnsan Hakları” Ünitesindeki davranışlara ulaşma düzeyleine ilişkin hesaplanan P_j değerleri ve bu değerler arasındaki fark Tablo 3.5 de verilmiştir.

Tablo: 3.5
Araştırma Kapsamındaki Alt ve Üst Grup Okullarda Yer Alan Öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının “İnsan Hakları”
Ünitesindeki Davranışlara Ulaşma Düzeyi*

Aşamalı Sınıflama	Hedef	Davranışlar	Üst Grup			Alt Grup			Genel		
			Ön test (P ₁)	Son Test (P ₂)	Fark (P ₃)	Ön test (P ₁)	Son Test (P ₂)	Fark (P ₃)	Ön test (P ₁)	Son Test (P ₂)	Fark (P ₃)
BİLGİ	1. İnsan hakları ile ilgili temel kavramların anlam bilgisi	1. Hak kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	0,59	0,88	0,29	0,40	0,68	0,28	0,50	0,78	0,28
		2. İnsan Hakları kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	0,88	0,93	0,05	0,71	0,74	0,03	0,79	0,84	0,05
		3. "Evrensellik" kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	0,70	0,86	0,16	0,46	0,65	0,19	0,58	0,76	0,18
	2. İnsan hakları ile ilgili temel olgular bilgisi	4. İnsan hakları düşüncesini hazırlayan düşünceleri söyleme/yazma	0,42	0,53	0,11	0,25	0,26	0,01	0,34	0,40	0,06
		5. Yeni Çağ'da insan hakları düşüncesinin gelişimini söyleme/yazma	0,28	0,38	0,10	0,26	0,28	0,02	0,27	0,33	0,06
		6. 20. yüzyılda insan hakları düşüncesinin gelişimini söyleme/yazma	0,73	0,80	0,07	0,46	0,47	0,01	0,60	0,64	0,04
KAVRAMA	3. İnsan hakları ile ilgili temel ilkeler bilgisi.	1. İnsan haklarının evrensel ilkeler olduğunu söyleme/yazma	0,71	0,86	0,15	0,42	0,56	0,14	0,57	0,72	0,15
		2. İnsan haklarının korunması gerektiğini söyleme/yazma	0,73	0,79	0,06	0,45	0,57	0,12	0,59	0,69	0,10
	4. İnsan hakları ile ilgili temel ilkeleri açıklayabilme	3. İnsan haklarının neden evrensel ilkeler olduğunu açıklayarak söyleme/yazma	0,66	0,79	0,13	0,38	0,56	0,18	0,53	0,68	0,15
		4. İnsan haklarının neden korunması gerektiğini açıklayarak söyleme/yazma	0,47	0,55	0,08	0,36	0,45	0,09	0,42	0,50	0,08
		5. İnsan haklarını korumanın nasıl gerçekleştirilebileceğini açıklayarak söyleme/yazma;	0,41	0,61	0,20	0,29	0,35	0,06	0,35	0,49	0,14

Tablo: 3.5 (Devamı)
Araştırma Kapsamındaki Alt ve Üst Grup Okullarda Yer Alan Öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının “İnsan Hakları” Ünitesindeki Davranışlara Ulaşma Düzeyi*

Aşamalı Sınıflama	Hedef	Davranışlar	Üst Grup			Alt Grup			Genel		
			Ön test (P _J)	Son Test (P _J)	Fark (P _J)	Ön test (P _J)	Son Test (P _J)	Fark (P _J)	Ön test (P _J)	Son Test (P _J)	Fark (P _J)
KAVRAMA	5. İnsan hakları ile ilgili temel ilkelerin belirgin özelliklerini kestirebilme	6. İnsan hakları korunmadığında neler olabileceğini açıklayarak söyleme/yazma	0,69	0,76	0,07	0,43	0,49	0,06	0,56	0,63	0,07
		7. İnsan hakları, evrensel ilkeler olarak görülmezse neler olabileceğini açıklayarak söyleme/yazma	0,72	0,82	0,10	0,38	0,53	0,15	0,56	0,68	0,12
UYGULAMA	6. İnsan hakları ile ilgili temel ilkeleri yeni durumlarda kullanabilme.	1. İnsan haklarının korunmadığı durumlara bir örnek söyleme/yazma	0,71	0,82	0,11	0,45	0,56	0,11	0,59	0,70	0,11
		2. İnsan haklarının korunduğu durumlara bir örnek söyleme/yazma	0,65	0,81	0,16	0,34	0,44	0,10	0,50	0,63	0,13
		3 İnsan hakları ile ilgili verilen yeni bir durumda kullanılan veya kullanılmayan ilkeleri söyleme/yazma	0,52	0,69	0,17	0,39	0,44	0,05	0,46	0,57	0,11

* Davranışlara ulaşma düzeyi %75 alınmıştır.

Tablo: 3.5 incelendiğinde, üst grup okullarda yer alan öğrenciler “Bilgi” basamağındaki 1. hedefin 2. davranışına sahip olarak Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamalarına katılırken; ön testte sahip olmadıkları görülen 1. ve 3. davranışlara öğretim programı uygulamalarının sonunda ulaşabilmişlerdir. Üst grup okullarda yer alan öğrenciler bilgi basamağının 1. hedefi olan “insan hakları ile ilgili temel kavramların anlam bilgisi” hedefini tam olarak kazanabilmişlerdir. Hedefin bilgi basamağının kavramlar bilgisi düzeyinde olması nedeni ile beklenen bir veri elde edildiği söylenebilir. Alt grup okullarda yer alan öğrenciler, ön testte aşamalı sınıflamanın “Bilgi” basamağındaki 1. hedefin hiçbir davranışına sahip değilken öğretim uygulamaları sonrasında da hiçbir davranışa ulaşamamışlardır. Bu durum bize üst gruptaki öğrencilerin “İnsan hakları ile ilgili temel kavramların anlam bilgisi” hedefine tam olarak ulaşabilirken, alt gruptaki öğrencilerin ulaşamadığını göstermektedir. Bu durum ise düşündürücüdür. Bilgi basamağının en alt düzeyi olan kavramlar bilgisi düzeyindeki bir hedefin hiçbir davranışının kazanılamamış olması verilen eğitimin niteliğinin de bir göstergesidir. Öğrencilerin geneline bakıldığında, ön testte 2. davranışa sahip iken, son testte hedefin bütün davranışlarının kazanıldığı belirlenmiştir. Bu durum, İnsan Hakları Ünitesi’nin “İnsan hakları ile ilgili temel kavramların anlam bilgisi” hedefinin öğrencilerin tümü tarafından kazanıldığı bir göstergesi olarak düşünülebilir. Hedefin kavram düzeyinde olması, kazanılmasında önemli bir faktör olabilir.

“Bilgi” basamağında yer alan 2. hedefin davranışlarına ulaşma düzeyi incelendiğinde, üst grup okullarda yer alan öğrencilerin, öğretim uygulamalarından önce hiçbir davranışa sahip olmadıkları halde öğretim uygulamaları sonrasında yalnızca 3. davranışa (20. yüzyılda insan hakları düşüncesinin gelişimini söyleme/yazma) ulaşabildikleri, buna karşılık 1. ve 2. davranışlara ulaşamadıkları tespit edilmiştir. Olgular bilgisi düzeyinde bir hedef olmasına rağmen davranışların çoğu kazanılamamıştır. Alt grupta yer alan öğrenciler ise program öncesinde hiçbir davranışa sahip olmadıkları gibi uygulama sonunda da hiçbir davranışı kazanamamışlardır. Bu grupta yer alan öğrencilerin kavramlar bilgisi basamağındaki hiçbir davranışı kazanamamış

olmaları, olgular bilgisi basamağındaki bu davranışları kazanmalarına olumsuz etki yapmış olabilir. Çünkü davranışlar arasında ön koşulluluk ilişkisi vardır. Öğrencilerin geneline bakıldığında, ön testte hiçbir davranışa sahip değildirler. Öğretim uygulamalarının sonrasında ise öğrenciler yine hiçbir davranışa ulaşamamışlardır. Genel olarak tüm öğrenciler açısından, vatandaşlık ve insan hakları eğitimi öğretim programı uygulama süreçlerinin “Bilgi” basamağının 2. hedefinde yer alan davranışları öğrencilere kazandırmada etkili olmadığını söylemek mümkündür. Olgular bilgisi basamağında olan hedefin davranışlarına bakıldığında bu davranışların (“İnsan hakları düşüncesini hazırlayan düşünceleri söyleme/yazma”, “Yeni Çağ’da insan hakları düşüncesinin gelişimini söyleme/yazma”, “20. yüzyılda insan hakları düşüncesinin gelişimini söyleme/yazma.”) öğrencilerin günlük yaşamları içerisinde olmaması davranışların kazanılamamasının bir nedeni olarak da gösterilebilir.

“Kavrama” basamağında yer alan 3. hedefin davranışlarına ulaşma düzeyi incelendiğinde, üst grup okullarda yer alan öğrencilerin program öncesinde her iki davranışa da sahip olmadıkları, programın uygulanmasından sonra ise her iki davranışa da ulaşılabildikleri belirlenmiştir. Bu durum “Kavrama” basamağındaki ilgili hedefin tam olarak kazanıldığına bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Alt grup okullarda yer alan öğrencilerin 3. hedefe ulaşma düzeyleri incelendiğinde, öğrenciler program öncesinde hiçbir davranışa sahip olmadıkları gibi program uygulamasının sonunda da hiçbir davranış kazanamamışlardır. Bu durum üst ve alt grup okullardaki farkı yansıtmaktadır. Üst grup okullardaki öğrenciler program öncesinde hiçbir davranışa sahip değilken program sonrasında iki davranış da kazanabilmişlerdir. Alt grup okullarda yer alan öğrenciler ise program öncesinde sahip olmadıkları halde program sonunda da bir kazanım gerçekleştirememişlerdir. Üstelik ön ve son testler arasındaki farka bakıldığında da her iki davranış açısından da çok az bir fark olduğu görülmektedir. Alt grup okullardaki öğrencilerin farklarının düşük olması ayrıca grubun genelinde de davranışların kazanılamamış olarak görülmesine neden olmaktadır. Ayrıca davranışın kazanılamamasının bir nedeni olarak alt grup okullardaki öğrencilerin “Bilgi” basamağındaki hedefleri gerçekleştirememiş olmaları da gösterilebilir. Öğrencilerin geneline bakıldığında, öğretim uygulamaları öncesinde hiçbir

davranışa sahip olmadıkları gibi, öğretim uygulamalarının sonrasında da hiçbir davranışa ulaşamamışlardır. Genel olarak tüm öğrenciler açısından, vatandaşlık ve insan hakları eğitimi programı uygulama süreçlerinin “Kavrama” düzeyinde yer alan hedefin davranışlarını öğrencilere kazandırmada etkili olmadığı söylenebilir. Buna bir neden olarak ise bilgi basamağındaki 2. hedefin (İnsan hakları ile ilgili temel olgular bilgisi) kazanılmamış olması gösterilebilir.

“Kavrama” düzeyinde yer alan 4. hedefin davranışlarına ulaşma düzeyi incelendiğinde üst grup okullarda yer alan öğrencilerin program uygulamaları öncesinde hiçbir davranışa sahip değilken, program uygulamaları sonrasında yalnızca 1. davranış olan “İnsan haklarının neden evrensel ilkeler olduğunu açıklayarak söyleme/yazma” davranışını kazanabildikleri buna karşılık diğer iki davranış kazanamadıkları belirlenmiştir. Alt grup okullarda yer alan öğrenciler ise, program öncesinde hiçbir davranışa sahip olmadıkları gibi öğretim uygulamaları sonrasında da hiçbir davranışa ulaşamamışlardır. Tüm öğrenciler ön testte hiçbir davranışa sahip olmadıkları gibi öğretim uygulamaları sonrasında da hiçbir davranış kazanamamışlardır. Bu bağlamda, bilgi ve kavrama basamağında yer alan hedeflerin kazanılmamış olmasının bu hedefin de kazanılamamasına neden olduğu söylenebilir. Çünkü üst düzeydeki hedeflerin kazanılabilmesi için öncelikli olarak daha alt düzeydeki hedeflerin kazanılmış olması gerekmektedir.

“Kavrama” düzeyinde yer alan 5. hedefin davranışlarına ulaşma düzeyi incelendiğinde, üst grup okullarda yer alan öğrencilerin program uygulamaları öncesinde hiçbir davranışa sahip değilken, program uygulamaları sonrasında her iki davranış da kazandıkları belirlenmiştir. Alt grup okullarda yer alan öğrenciler ise, program öncesinde hiçbir davranışa sahip olmadıkları gibi öğretim uygulamaları sonrasında da hiçbir davranışa ulaşamamışlardır. Bu durum, üst grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilerin alt düzeydeki hedefleri kazanmış olmaları nedeni ile bu düzeydeki davranışları kazanmada zorluk çekmediklerini göstermektedir. Ancak alt grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrenciler alt düzeydeki hedefleri kazanamadıkları için bu düzeyin davranışlarını da kazanamamışlardır. Tüm öğrencilerin ön testte hiçbir

davranışa sahip olmadıkları gibi öğretim uygulamaları sonrasında da hiçbir davranışı kazanamadıkları görülmektedir.

“Uygulama” düzeyinde yer alan 6. hedefin davranışlarına ulaşma düzeyi incelendiğinde, üst grup okullarda yer alan öğrencilerin ön teste hiçbir davranışa sahip olmadıkları halde öğretim etkinlikleri sonrasında 1. ve 2. davranışları kazanırken 3. davranışı kazanamadıkları görülmektedir. Ortaya çıkan bu veriye göre üst grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilerin uygulama düzeyindeki hedefi büyük ölçüde kazandıkları söylenebilir. Alt grup okullarda yer alan öğrenciler program öncesinde hiçbir davranışa sahip olmadıkları gibi program uygulamasının sonunda da hiçbir davranışı kazanamamışlardır. Bu durum “Uygulama” düzeyindeki hedefin üst grup okullardaki öğrenciler tarafından kazanılırken alt grup okullardaki öğrenciler tarafından kazanılmadığını göstermektedir. Öğrencilerin geneline bakıldığında, ön teste hiçbir davranışa sahip olmadıkları gibi öğretim uygulamaları sonrasında da hiçbir davranışı kazanamadıkları görülmektedir. Bu durum uygulanan öğrenme-öğretme etkinliklerinin öğrencilere “Uygulama” basamağındaki davranışları kazandırmada yeterli olmadığını göstermektedir. Hedefin uygulama düzeyinde olması nedeni ile öğrencilerin bu davranışı kazanabilmeleri için öncelikle alt düzeydeki hedefleri kazanmaları gerekir sayıtlısından hareket edildiğinde, öğrencilerin toplam 16 davranıştan yalnızca 3’ünü kazanmış olmaları bu durumun en büyük nedeni olarak gösterilebilir.

Tablo genel olarak değerlendirildiğinde, üst grup okullardaki öğrenciler; bilgi düzeyinde yer alan toplam 6 davranıştan 1’ine (1-2) sahip olarak programa başlarken program sonunda, toplam 6 davranıştan 3’ünü (1-1,1-2,1-3,2-3) kazanmışlardır. Kavrama düzeyinde yer alan toplam 7 davranıştan hiçbirine program öncesinde öğrenciler sahip değil iken, program uygulamaları sonucunda 7 davranıştan 5’ini (1-1,1-2,2-1,3-1,3-2) kazanılabilmişlerdir. Uygulama düzeyindeki 3 davranıştan hiçbirine öğrenciler ön teste sahip olmadıkları halde program uygulaması sonrasında 2 davranışı (1-1,1-2) kazanılabilmişlerdir. Kazanılan 2 davranış incelendiğinde “İnsan haklarının korunduğu durumlara bir örnek söyleme/yazma” ve 1. davranış olan “İnsan

haklarının korunmadığı durumlara bir örnek söyleme/yazma” davranışlarının benzer özellikler taşıdığı bu durumun da davranışların kazanılmasında önemli bir unsur oluşturabileceği söylenebilir.

Alt grup okullarda yer alan öğrenciler bilgi düzeyinde yer alan toplam 6 davranıştan hiçbirine program öncesinde sahip olmadıkları gibi program uygulaması sonrasında da hiçbir davranışı kazanamamışlardır. Yani bir anlamda alt grupta yer alan öğrenciler bilgi basamağındaki davranışların hiçbirine program uygulamaları sonucunda ulaşamamışlardır. Kavrama düzeyinde yer alan toplam 7 davranıştan hiçbirine program öncesinde öğrenciler sahip değil iken, program uygulamaları sonucunda da hiçbir davranışa ulaşılamamıştır. Uygulama düzeyindeki 3 davranıştan hiçbirine öğrenciler sahip olmadıkları gibi program sonrasında da bu davranışları kazanamamışlardır. Bu durum alt grup okullarda “İnsan Hakları” ünitesindeki davranışlardan hiçbirinin kazanılmadığını göstermektedir ki bu sonuç düşüncüdür. Verilen eğitim sonucunda öğrenciler hiçbir davranışı kazanmadan programdan ayrılmaktadırlar.

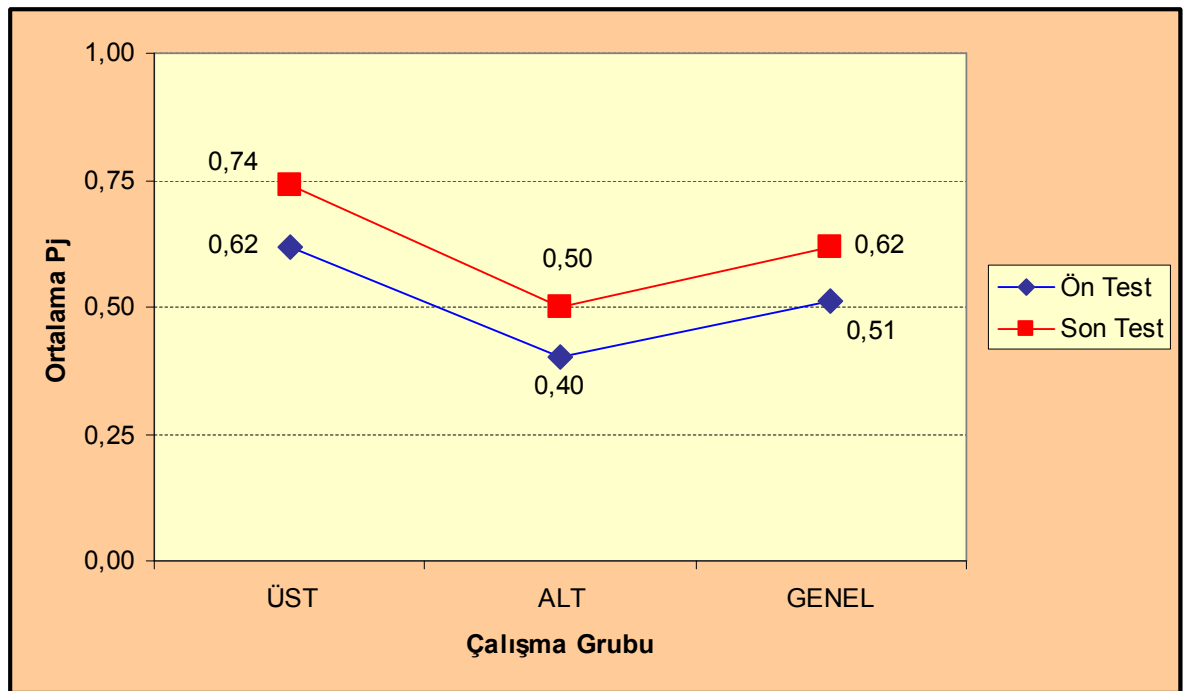
Öğrencilerin geneline bakıldığında, bilgi düzeyinde yer alan toplam 6 davranıştan 1'ine (1-2) öğrenciler sahip olarak programa başlarken program sonunda, toplam 6 davranıştan 3'ünü (1-1,1-2,1-3) kazanmışlardır. Bilgi düzeyinde yer alan kavramlar bilgisi ile ilgili davranışların tümü kazanılmış olmasına rağmen olgular bilgisi basamağındaki hedefin hiçbir davranışı kazanılamamıştır. Bu durum olgular bilgisi düzeyindeki hedefin davranışlarının öğrencilerin günlük yaşamları içerisinde olmaması ile açıklanabilir. Kavrama düzeyinde yer alan toplam 7 davranıştan hiçbirine program uygulaması öncesinde öğrenciler sahip olmadıkları gibi program uygulamaları sonucunda da hiçbir davranışı kazanamamışlardır. Programın daha önceki hedefi olan olgular bilgisi ile ilgili hiçbir davranışın kazanılmamış olması bu davranışların da kazanılamamış olmasına neden olarak gösterilebilir. Uygulama düzeyindeki 3 davranıştan hiçbirine öğrenciler program öncesi sahip olmadıkları gibi program sonrasında da bu davranışları kazanamamışlardır. Bunun yanı sıra öğrencilerin ön-son test farklarına bakıldığında bu farklarında oldukça düşük olduğu

görülmektedir. Bu durumla ilgili olarak öğrencilerin bilgi ve kavrama basamağındaki hedefleri tam olarak kazanamamış olmalarının uygulama düzeyindeki hedefi kazanmalarını olumsuz yönde etkilemiş olabileceğı söylenebilir.

Araştırma kapsamındaki alt ve üst grup okullarda yer alan öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının 2. Ünitesi olan “İnsan Hakları” Ünitesindeki davranışlara ulaşma düzeyine ilişkin hesaplanan P_j değerleri toplu olarak Grafik 3.3 de verilmiştir.

Grafik: 3.3

Araştırma Kapsamındaki Alt ve Üst Grup Okullarda Yer Alan Öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının “İnsan Hakları” Ünitesindeki davranışlara ulaşma düzeyi

Grafik 3.3 incelendiğinde, üst grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilerin ön testten aldıkları puanla (,62) son testten aldıkları puan (,74) arasında son test lehine bir farkın (,12) olduğunu söylemek mümkündür. Alt grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilerin ön testten aldıkları puanla (,40) son testten aldıkları puan (,50) arasında son test lehine bir farkın (,10) olduğunu söylemek mümkündür. Üst grup okullardaki öğrenciler daha fazla bilgi

ile programa başlamaktadır. Buna paralel olarak da son test puanları alt grup okullardaki öğrencilerden yüksektir. Ancak üst ve alt düzeyde yer alan okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilerin hedefleri kazanım durumlarına bakıldığında neredeyse eşit olduğu da söylenebilir. Öğrencilerin geneline bakıldığında, ön testten aldıkları puanla (,51) ile son testten aldıkları puanlar (,62) arasında son test lehine bir farkın (,11) olduğunu söylemek mümkündür. Öğrencilerin son test puanlarının ön test puanlarına göre daha yüksek olması uygulanan programın etkililiğine ilişkin bir kanıt olarak değerlendirilebilir. Ancak hiçbir grupta belirlenen sınıra ulaşamamıştır.

Araştırma kapsamındaki alt ve üst grup okullarda yer alan öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının 3. Ünitesi olan “Etik ve İnsan Hakları” Ünitesindeki davranışlara ulaşma düzeyine ilişkin hesaplanan P_j değerleri ve bu değerler arasındaki fark Tablo 3.6 da verilmiştir.

Tablo: 3.6

Araştırma Kapsamındaki Alt ve Üst Grup Okullarda Yer Alan Öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının "Etik ve İnsan Hakları" Ünitesindeki Davranışlara Ulaşma Düzeyi

Aşamalı Sınıflama	Hedef	Davranışlar	Üst Grup			Alt Grup			Genel		
			Ön test (P _j)	Son Test (P _j)	Fark (P _j)	Ön test (P _j)	Son Test (P _j)	Fark (P _j)	Ön test (P _j)	Son Test (P _j)	Fark (P _j)
BİLGİ	1 Etik ve insan hakları ile ilgili temel kavramların anlam bilgisi	1. "Ahlâk" kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	0,91	0,94	0,03	0,68	0,82	0,14	0,80	0,88	0,08
		2. "Ahlâklılık" kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	0,57	0,71	0,14	0,46	0,49	0,03	0,52	0,60	0,08
		3. "Etik" kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	0,79	0,87	0,08	0,50	0,65	0,15	0,65	0,77	0,12
		4. "Kişi" kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	0,86	0,92	0,06	0,59	0,71	0,12	0,73	0,82	0,09
		5. "Sorumluluk" kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	0,82	0,88	0,06	0,68	0,72	0,04	0,75	0,80	0,05
	2. : Etik ve insan hakları ile ilgili temel özellikler bilgisi	6. Ahlâk kurallarının özelliklerini söyleme/yazma	0,65	0,73	0,08	0,35	0,40	0,05	0,51	0,57	0,06
		7. Ahlâklılık ilkelerinin özelliklerini söyleme/yazma	0,74	0,85	0,11	0,45	0,54	0,09	0,60	0,70	0,10
		8. Etik değerlerin özelliklerini söyleme/yazma	0,72	0,72	0,00	0,50	0,51	0,01	0,61	0,62	0,01
	3. Etik ve insan hakları ile ilgili temel özellikler bilgisi	9. Ahlâklılık ilkelerinin ilkin aile ortamı içinde kazanıldığını söyleme/yazma	0,87	0,94	0,07	0,63	0,72	0,09	0,75	0,84	0,09
		10. İnsanın etik değerlerinin gerçekleşebilmesi için insanın etik değerleri bilgisinin gerekli olduğunu söyleme/yazma	0,79	0,85	0,06	0,61	0,68	0,07	0,70	0,77	0,07
		11. İnsan olma sorumluluğunun gerektirdiklerini söyleme/yazma	0,79	0,88	0,09	0,58	0,67	0,09	0,69	0,78	0,09

Tablo: 3.6 (Devam)

Araştırma Kapsamındaki Alt ve Üst Grup Okullarda Yer Alan Öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının “Etik ve İnsan Hakları” Ünitesindeki Davranışlara Ulaşma Düzeyi

Aşamalı Sınıflama	Hedef	Davranışlar	Üst Grup			Alt Grup			Genel		
			Ön test (P _j)	Son Test (P _j)	Fark (P _j)	Ön test (P _j)	Son Test (P _j)	Fark (P _j)	Ön test (P _j)	Son Test (P _j)	Fark (P _j)
KAVRAMA	4. Etik ve insan hakları ile ilgili temel ilkeleri açıklayabilme	1. İnsanların etik değerlerinin kişilerce gerçekleştirilebilmesi için insan haklarının neden korunması gerektiğini açıklayarak söyleme/yazma	0,57	0,57	0,00	0,36	0,45	0,09	0,47	0,51	0,04
		2. Etik bilgisi ile insan hakları ilkeleri arasında nasıl bir ilişki olduğunu açıklayarak söyleme/yazma	0,54	0,67	0,13	0,39	0,40	0,01	0,47	0,54	0,07
		3. İnsan haklarının korunabilmesi için insanın etik değerleri bilgisinin neden gerekli olduğunu açıklayarak söyleme/yazma	0,38	0,47	0,09	0,29	0,27	0,02	0,34	0,36	0,02
		4. İnsan olmanın neden bazı sorumluluklar yüklediğini açıklayarak söyleme/yazma	0,47	0,61	0,14	0,28	0,40	0,12	0,38	0,51	0,13
		5. İnsanların neden bu sorumlulukları yerine getirmeleri gerektiğini açıklayarak söyleme/yazma	0,61	0,79	0,18	0,36	0,42	0,06	0,49	0,61	0,12
		6. Her mesleğin kendine özgü etik değerleri olduğunu açıklayarak söyleme/yazma	0,50	0,63	0,13	0,32	0,41	0,09	0,41	0,53	0,12

Tablo: 3.6 incelendiğinde, Üst grup okullarda yer alan öğrenciler “Bilgi” basamağındaki 1. hedefin (Etik ve insan hakları ile ilgili temel kavramların anlam bilgisi) 4 (1-1,1-3,1-4,1-5) davranışına sahip olarak Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamalarına katılırken; ön testte sahip olmadıkları görülen 2. davranışa öğretim programı uygulamalarının sonunda da ulaşamamışlardır. Ulaşamayan kavrama bakıldığında bunun “Ahlaklılık” olduğu görülmektedir. Bu sınıftaki öğrenciler için kavramın soyut olması davranışın kazanılmamasının bir nedeni olarak gösterilebilir. Alt grup okullarda yer alan öğrenciler, ön testte aşamalı sınıflamanın “Bilgi” basamağındaki 1. hedefinin hiçbir davranışa sahip değilken öğretim uygulamaları sonrasında ise yalnızca 1. davranışa ulaşabilmişlerdir. Bu durum üst grup okullardaki öğrencilerin “Etik ve insan hakları ile ilgili temel kavramların anlam bilgisi” hedefine program öncesi sahip iken, alt grup okullardaki öğrencilerin uygulama sonrası dahi hedefin çoğu davranışına ulaşamadıklarını göstermektedir. Bu durum yapılan eğitim-öğretim faaliyetlerinin öğrenciler üzerinde etkili olmadığı bir kanıtı olarak gösterilebilir. Öğrencilerin geneli, ön testte 2 (1-1,1-5) davranışa sahip iken, son testte 4 (1-1,1-3,1-4,1-5) davranışa ulaşabilmişlerdir. Bu durum, Etik ve İnsan Hakları Ünitesi’nin “Etik ve insan hakları ile ilgili temel kavramların anlam bilgisi” hedefinin öğrencilerin tümü tarafından kazanıldığı bir kanıtı olarak gösterilebilir. Hedefin kavram düzeyinde olması kazanılmasında önemli bir faktör olabilir. Ancak, grubun genelinde davranışların ulaşılabilir olmasında üst grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilerin çoğunluğunun davranışlara program uygulamaları öncesinde sahip olması ve uygulama sonrasında yüksek bir başarı göstermeleri nedeni ile ortalamayı yükseltmiş olması önemli bir faktördür.

“Bilgi” düzeyinde yer alan 2. hedefin (Etik ve insan hakları ile ilgili temel özellikler bilgisi) davranışlarına ulaşma düzeyi incelendiğinde, üst grup okullarda yer alan öğrencilerin, öğretim uygulamalarından önce hiçbir davranışa sahip olmadıkları halde öğretim uygulamaları sonrasında yalnızca 2. davranışa ulaşabildikleri, buna karşılık 1. ve 3. davranışlara ulaşamadıkları tespit edilmiştir. Bu durum üst grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrenciler

açısından hedefin gerçekleştirilemediğinin bir göstergesidir. Alt grup okullarda yer alan öğrenciler ise program öncesinde hiçbir davranışa sahip olmadıkları gibi uygulama sonunda da hiçbir davranışı kazanamamışlardır. Bir anlamda 2. hedef alt grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrenciler tarafından kazanılamamıştır. Öğrencilerin geneline bakıldığında, ön testte hiçbir davranışa sahip değil iken öğretim uygulamalarının sonrasında da hiçbir davranışa ulaşamamışlardır. Genel olarak tüm öğrenciler açısından, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi programı uygulama süreçlerinin Bilgi düzeyinin 2. hedefinde yer alan davranışları öğrencilere kazandırmada etkili olmadığını söylemek mümkündür.

“Bilgi” basamağında yer alan 3. hedefin (Etik ve insan hakları ile ilgili temel özellikler bilgisi) davranışlarına ulaşma düzeyi incelendiğinde, üst grup okullarda yer alan öğrencilerin, öğretim uygulamalarından önce tüm davranışlara sahip olarak programa başladıkları ve belki de bu nedenle de öğretim uygulamaları sonrasında da bu davranışları kazanmış olarak görüldükleri söylenebilir. Öğrencilerin ilgili hedefe program uygulamaları öncesi sahip olması nedeni ile ilgili hedefin programda yer almasının gereksiz olduğu, bu davranışlara öğrencilerin zaten sahip olduğu açıkça görünmektedir. Öğrencilerin zaten sahip olduğu bilgilerin tekrar kazandırılmaya çalışılması öğrencilerin derse karşı olan ilgisini azaltmaktadır. Bu durumu öğrencilerle yapılan görüşme sonucu alınan bir veri ile şu şekilde betimlenebilir. “Bence sınıfta öğrenciler derse o kadar da katılmıyorlar. Bende katılmıyorum çünkü bunları zaten biliyorum. Ö16” Alt grup okullarda yer alan öğrenciler ise program öncesinde hiçbir davranışa sahip olmadıkları gibi uygulama sonunda da hiçbir davranışı kazanamamışlardır. Öğrencilerin geneline bakıldığında, ön testte 1. davranışa sahip oldukları öğretim uygulamalarının sonrasında ise tüm davranışlara ulaşabildikleri belirlenmiştir. Genel olarak tüm öğrenciler açısından yapılan bu değerlendirme ışığında, vatandaşlık ve insan hakları eğitimi öğretim programı uygulama süreçlerinin Bilgi düzeyinin 3. hedefinde yer alan davranışları öğrencilere kazandırmada etkili olduğunu söylemek mümkündür.

“Kavrama” basamağında yer alan 4. hedefin (Etik ve insan hakları ile ilgili temel ilkeleri açıklayabilme) davranışlarına ulaşma düzeyi incelendiğinde, üst grupta yer alan öğrencilerin program öncesinde hiçbir davranışa sahip olmadıkları, programın uygulanmasından sonra ise yalnızca bir (5) davranışa ulaşabildikleri belirlenmiştir. Bu açıdan bakıldığında kavrama düzeyinde yer alan hedefin öğrenciler tarafından kazanılmadığını söylemek mümkündür. Alt grup okullarda yer alan öğrencilerin 4. hedefe ulaşma düzeyi incelendiğinde, öğrencilerin program öncesinde hiçbir davranışa sahip olmadıkları gibi program uygulamasının sonunda da hiçbir davranışı kazanamadıkları görülmektedir. Alt grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrenciler açısından kavrama düzeyindeki bu hedefin üst grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilerde olduğu gibi kazanılmadığını söyleyebiliriz. Öğrencilerin geneline bakıldığında, öğretim uygulamaları öncesinde hiçbir davranışa sahip olmadıkları gibi, öğretim uygulamalarının sonrasında da hiçbir davranışa ulaşamamışlardır. Genel olarak tüm öğrencilerin, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi programı uygulama süreçlerinin Kavrama düzeyinin 4. hedefinde yer alan davranışları kazandırmada etkili olmadığı söylenebilir.

Tablo genel olarak değerlendirildiğinde, üst grup okullardaki öğrenciler; bilgi düzeyinde yer alan toplam 11 davranıştan 7’sine (1-1,1-3,1-4,1-5,3-1,3-2,3-3) sahip olarak programa başlarken program sonunda, toplam 11 davranıştan 8’ini (1-1,1-3,1-4,1-5,2-2,3-1,3-2,3-3) kazanmışlardır. Bilgi düzeyinde yer alan davranışlara bakıldığında öğretim uygulamaları sonrasında öğrencilerin başarı oranında bir fark olsa da bu çok fazla değildir. Ayrıca program uygulaması sonrasında öğrenciler sahip olmadıkları davranışlardan yalnızca birini (2-2) kazanabilmişlerdir. Kavrama düzeyinde yer alan toplam 6 davranıştan hiçbirine program öncesinde öğrenciler sahip değil iken, program uygulamaları sonucunda yalnızca bir davranışı (5) kazanılabilmişlerdir. Bu durum ise düşündürücüdür. Öğrenciler konuları bilgi olarak belki de kazanmakta ancak bunları kavramakta güçlük çekmektedirler.

Alt grup okullarda yer alan öğrenciler bilgi düzeyinde yer alan toplam 11 davranıştan hiçbirine program öncesinde sahip olmadıkları gibi program

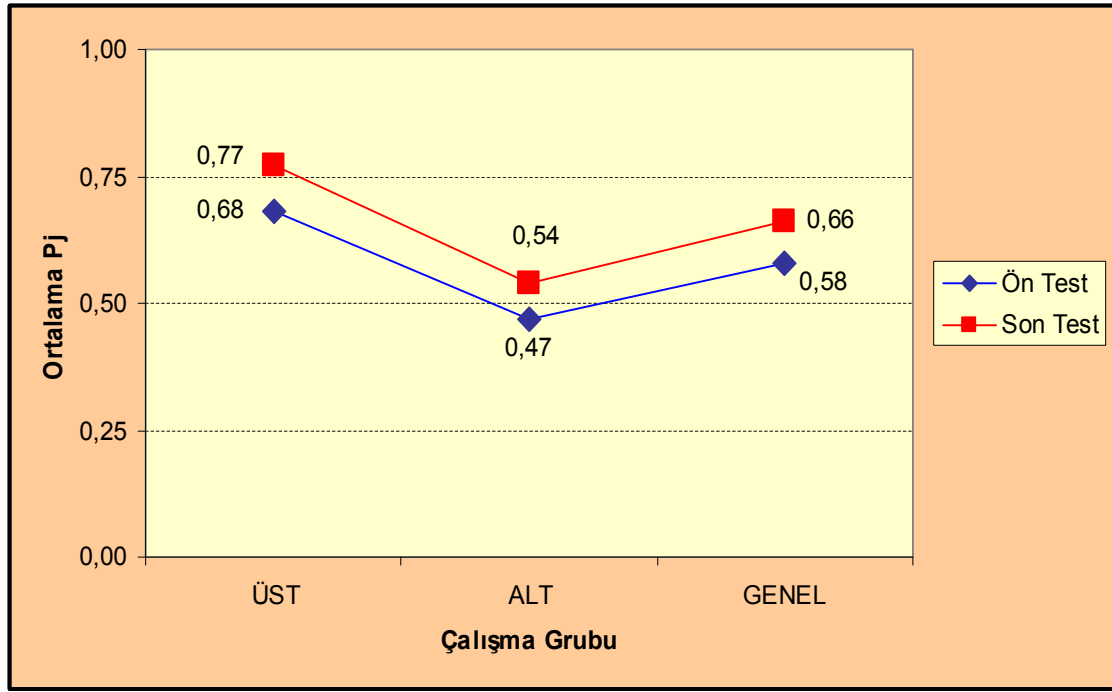
uygulaması sonrasında da yalnızca bir davranışı (1-1) kazanabilmişlerdir. Yani bir anlamda alt grup okullarda yer alan öğrenciler bilgi basamağındaki davranışlara program uygulamaları sonucunda ulaşamamışlardır. Kavrama düzeyinde yer alan toplam 6 davranıştan hiçbirine program öncesinde öğrenciler sahip olmadıkları gibi program uygulamaları sonucunda da hiçbir davranışa ulaşamamıştır. Üstelik ön-son test arasındaki farklara bakıldığında farkın da oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu durum, “Bilgi” basamağında olduğu gibi “Kavrama” basamağındaki davranışlarında alt grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrenciler açısından kazanılmadığını göstermektedir.

Öğrencilerin geneline bakıldığında, bilgi düzeyinde yer alan toplam 11 davranıştan üçüne (1-1,1-5,3-1) öğrenciler sahip olarak programa başlarken program sonunda, 7 davranışı (1-1,1-3,1-4,1-5,3-1,3-2,3-3) kazanabilmişlerdir. Öğrencilerin geneli açısından değerlendirme yapıldığında bilgi basamağında yer alan davranışların büyük oranda kazanıldığı söylenebilir. Kavrama düzeyinde yer alan toplam 6 davranıştan hiçbirine program öncesinde öğrenciler sahip değil iken, program uygulamaları sonucunda hiçbir davranışı kazanamamışlardır. Bu bağlamda, “Etik ve İnsan Hakları” ünitesinin bilgi düzeyindeki davranışların büyük kısmının öğrenciler tarafından kazanıldığı, ancak kavrama düzeyindeki hedeflerin kazanılmadığı söylenilebilir.

Araştırma kapsamındaki alt ve üst grup okullarda yer alan öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının 3. Ünitesi olan “Etik ve İnsan Hakları” Ünitesindeki davranışlara ulaşma düzeyine ilişkin hesaplanan P_j değerleri toplu olarak Grafik 3.4 de verilmiştir.

Grafik: 3.4

Araştırma Kapsamındaki Alt ve Üst Grup Okullarda Yer Alan Öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının “Etik ve İnsan Hakları” Ünitesindeki Davranışlara Ulaşma Düzeyi

Grafik 3.4 incelendiğinde, üst grup okullardaki öğrencilerin ön testten aldıkları puanla (,68) son testten aldıkları puan (,77) arasında son test lehine bir farkın (,09) olduğunu söylemek mümkündür. Alt grup okullardaki öğrencilerin de benzer olarak ön testten aldıkları puanla (,47) son testten aldıkları puan (,54) arasında son test lehine bir fark (,07) bulunmaktadır. Grafik incelendiğin üst grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilerin program uygulamalarına başlamadan önce sahip oldukları davranışlar ile alt grup okullardaki öğrencilerin program uygulamaları sonucu elde ettiği başarı neredeyse eşittir. Bu farkı iki düzeyde yer alan okullarda okumakta olan öğrenciler arasındaki bireysel farklılıklara bağlayabiliriz. Bunun yanı sıra her iki grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilerin program sonunda elde ettikleri erişim düzeyi neredeyse eşittir. Öğrencilerin geneline bakıldığında, ön testten aldıkları puanla (,58) ile son testten aldıkları puanlar (,66) arasında son test lehine bir farkın (,08) olduğunu söylemek mümkündür. Öğrencilerin son test puanlarının ön test puanlarına göre daha yüksek olması uygulanan programın etkililiğine ilişkin bir

kanıt olarak değerlendirilebilir. Ancak hiçbir grupta belirlenen sınıra ulaşılamamıştır.

Araştırma kapsamındaki alt ve üst grup okullarda yer alan öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Öğretim Programının 4. Ünitesi olan “Temel Haklar ve Özgürlükler” Ünitesindeki davranışlara ulaşma düzeyine ilişkin hesaplanan P_j değerleri ve bu değerler arasındaki fark Tablo 3.7 de verilmiştir.

Tablo: 3.7
Araştırma Kapsamındaki Alt ve Üst Grup Okullarda Yer Alan Öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının
"Temel Haklar ve Özgürlükler" Ünitesindeki Davranışlara Ulaşma Düzeyi

Aşamalı Sınıflama	Hedef	Davranışlar	Üst Grup			Alt Grup			Genel		
			Ön test (P _J)	Son Test (P _J)	Fark (P _J)	Ön test (P _J)	Son Test (P _J)	Fark (P _J)	Ön test (P _J)	Son Test (P _J)	Fark (P _J)
BİLGİ	1. Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel kavramların anlam bilgisi	1. Temel haklar kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	0,80	0,96	0,16	0,52	0,90	0,38	0,66	0,93	0,27
		2. Özgürlükler kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	0,91	0,98	0,07	0,74	0,96	0,22	0,83	0,97	0,14
		3. Temel özgürlükler kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	0,64	0,96	0,32	0,46	0,74	0,28	0,55	0,85	0,30
	2. Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel sınıflamalar bilgisi.	4. Kişinin temel haklarının çeşitlerini söyleme/yazma	0,67	0,74	0,07	0,51	0,75	0,24	0,59	0,75	0,16
		5. Temel özgürlüklerin çeşitlerini söyleme/yazma	0,33	0,61	0,28	0,29	0,50	0,21	0,31	0,56	0,25
		6. İnsan hakları belgelerinde yer alan bazı hak ve özgürlükleri söyleme/yazma	0,58	0,68	0,10	0,30	0,36	0,06	0,45	0,52	0,07
	3. Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel ilkeler bilgisi	7. Her insanın yaşama hakkı olduğunu söyleme/yazma	0,87	0,90	0,03	0,61	0,76	0,15	0,74	0,83	0,09
		8. Her insanın eğitim hakkı olduğunu söyleme/yazma	0,82	0,92	0,10	0,73	0,82	0,09	0,78	0,88	0,10
		9. Her insanın sağlık hakkından yararlanması gerektiğini söyleme/yazma	0,92	0,96	0,04	0,75	0,85	0,10	0,84	0,90	0,06
		10. Her insanın kişi dokunulmazlığı hakkına sahip olduğunu söyleme/yazma	0,70	0,82	0,12	0,41	0,56	0,15	0,56	0,69	0,13
		11. Her insanın sağlıklı bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğunu söyleme/yazma	0,60	0,60	0,00	0,38	0,43	0,05	0,49	0,52	0,03
		12. Düşünce, kanaat, ifade özgürlüğünün her yerde korunması gerektiğini söyleme/yazma	0,78	0,90	0,12	0,51	0,66	0,15	0,65	0,78	0,13
KAVRAMA	4. Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel ilkeleri açıklayabilme	1. Yaşama, sağlık, eğitim ve kişi dokunulmazlığı gibi hakların neden temel haklar olduğunu açıklayarak söyleme/yazma	0,46	0,78	0,32	0,32	0,52	0,20	0,39	0,66	0,27
		2. Temel hakların neden herkes için her yerde korunması gerektiğini açıklayarak söyleme/yazma	0,48	0,81	0,33	0,28	0,57	0,29	0,39	0,69	0,30
		3. Temel hakların nasıl korunabileceğini açıklayarak söyleme/yazma	0,71	0,91	0,20	0,47	0,68	0,21	0,60	0,82	0,22
		4. Temel hakların yanlış anlaşılarda millî dayanışmayı zedeleyecek ya da sars; biçimde kullanılmaması gerektiğini söyleme/yazma	0,56	0,78	0,22	0,32	0,53	0,21	0,45	0,66	0,21

Tablo: 3.7 (Devam)
Araştırma Kapsamındaki Alt ve Üst Grup Okullarda Yer Alan Öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının
“Temel Haklar ve Özgürlükler” Ünitesindeki Davranışlara Ulaşma Düzeyi

Aşamalı Sınıflama	Hedef	Davranışlar	Üst Grup			Alt Grup			Genel		
			Ön test (P _J)	Son Test (P _J)	Fark (P _J)	Ön test (P _J)	Son Test (P _J)	Fark (P _J)	Ön test (P _J)	Son Test (P _J)	Fark (P _J)
KAVRAMA	5. Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel ilkelerin belirgin özelliklerini kestirebilme	5. Temel haklar bilgisinin eksikliğinde ne gibi sorunların ortaya çıkabileceğini açıklayarak söyleme/yazma.	0,74	0,87	0,13	0,49	0,62	0,13	0,62	0,75	0,13
		6. Temel haklar korunmadığında ne gibi sorunların ortaya çıkabileceğini açıklayarak yazma/söyleme	0,74	0,82	0,08	0,57	0,66	0,09	0,66	0,74	0,08
UYGULAMA	6. Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel ilkeleri yeni durumlarda kullanabilme.	1. Günlük yaşamda bir temel hakkı koruyan yeni bir eylem örneği söyleme/yazma	0,71	0,82	0,11	0,59	0,68	0,09	0,65	0,76	0,11
		2. Günlük yaşamda bir temel hakkı göz ardı eden yeni bir örneği söyleme/yazma	0,75	0,86	0,11	0,71	0,76	0,05	0,73	0,81	0,08
		3. Bir insan hakkını korumak amacıyla yapılan ama bilgi eksikliğinden amacına ulaşamayan yeni bir eylem örneği söyleme/yazma	0,41	0,61	0,20	0,34	0,42	0,08	0,38	0,52	0,14
		4. Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili verilen yeni bir durumda uyulan veya uyulmayan ilkeleri söyleme/yazma	0,50	0,60	0,10	0,32	0,39	0,07	0,41	0,50	0,09
		5. Temel kişilik hakları ihlâl edildiğinde ilgili kişi veya kişilere dilekçe yazma	0,63	0,71	0,08	0,47	0,55	0,08	0,55	0,63	0,08
KAVRAMA	7. Atatürk'ün insan hak ve özgürlüklerine önem verdiği kavrayabilme	1. Atatürk'ün önderliğinde kurulan cumhuriyet yönetimiyle Türk milletinin kazandığı hak ve özgürlüklerin neler olduğunu söyleme	0,17	0,35	0,18	0,25	0,25	0,00	0,21	0,30	0,09
		2. Atatürk'ün insan hak ve özgürlüklerine verdiği önemi gösteren görüşlerinden örnekler verme	0,57	0,83	0,26	0,37	0,52	0,15	0,48	0,65	0,17

Tablo: 3.7 incelendiğinde, Üst grup okullarda yer alan öğrenciler “Bilgi” düzeyindeki 1. hedefin (Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel kavramların anlam bilgisi) iki davranışına (1-1,1-3) sahip olarak Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamalarına katılırken; ön testte sahip olmadıkları görülen ikinci davranışa ise öğretim programı uygulamalarının sonunda ulaşabilmişlerdir. Öğrencilerin 1. hedefin çoğu davranışına program öncesi sahip olmaları nedeni ile ilgili hedefin programdan çıkarılması önerilebilir. Hedefin kavram bilgisi düzeyinde olması ve kavramların öğrencilerin günlük yaşamları içerisinde olması öğrencilerin daha önceden bu davranışları kazanmış olarak program uygulamalarına başlamalarının bir nedeni olarak gösterilebilir. Alt grup okullarda yer alan öğrenciler, ön testte aşamalı sınıflamanın “Bilgi” basamağındaki 1. hedefin hiçbir davranışa sahip değilken öğretim uygulamaları sonrasında iki davranışa (1-1,1-2) ulaşabilmişlerdir. Ayrıca ulaşılamayan 3. davranışa bakıldığında öğrencilerin ön-son test puanları arasında ,28’li bir farkın olduğu üstelik bu davranışın pj değerinin ,74 olduğu öğrenme sınırı olarak .75 alınması nedeni ile kazanılamamış olduğu söylenebilir. Bu durum bize gerek üst grup, gerekse alt gruptaki öğrencilerin “Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel kavramların anlam bilgisi” hedefine tam ulaşabildiklerini göstermektedir. Öğrencilerin Geneline bakıldığında, ön testte yalnızca bir davranışa (2) sahip iken, son testte hedefin bütün davranışlarının kazanıldığı görülmektedir. Bu durum, Temel Haklar ve Özgürlükler Ünitesi’nin “Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel kavramların anlam bilgisi” hedefinin öğrencilerin tümü tarafından kazanıldığını göstermektedir.

“Bilgi” basamağında yer alan 2. hedefin (Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel sınıflamalar bilgisi) davranışlarına ulaşma düzeyi incelendiğinde, üst grup okullarda yer alan öğrencilerin, öğretim uygulamalarından önce hiçbir davranışa sahip olmadıkları gibi öğretim uygulamaları sonrasında da hiçbir davranışa ulaşamadıkları tespit edilmiştir. Alt grup okullarda yer alan öğrenciler ise program öncesinde hiçbir davranışa sahip olmadıkları halde öğretim uygulamaları sonrasında 4. davranışa (Kişinin temel haklarının çeşitlerini

söyleme/yazma) ulaşabilmişlerdir. İlgili davranış üst grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrenciler açısından ulaşılamamış olarak görülmekle birlikte P_j değerinin 0,74 olduğu görülmektedir. Öğrenme sınırının 0,75 olması nedeni ile ulaşılamamış görülmektedir. Öğrencilerin geneline bakıldığında, ön testte hiçbir davranışa sahip olmadıkları, öğretim uygulamalarının sonrasında ise yalnızca 4. davranışın (Kişinin temel haklarının çeşitlerini yazma/söyleme) kazanıldığı görülmektedir. Tüm öğrenciler açısından, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi programı uygulama süreçlerinin Bilgi düzeyinin 2. hedefinde yer alan davranışları öğrencilere kazandırmada etkili olmadığını söylemek mümkündür. Öğrenciler sınıflama yapmakta zorlanmaktadırlar. Aslında her insanın bilmesi gereken hak ve özgürlüklerinin neler olduğunu öğrenmekte zorlanmaktadırlar.

“Bilgi” basamağında yer alan 3. hedefin (Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel ilkeler bilgisi) davranışlarına ulaşma düzeyi incelendiğinde, üst grup okullarda yer alan öğrencilerin öğretim uygulamaları öncesinde 6 davranıştan 4’üne (3-1,3-2,3-3,3-6) sahip olduğu, ön testte sahip olmadıkları görülen iki davranıştan (3-4,3-5) ise yalnızca birine (3-4) öğretim programı uygulamalarının sonunda ulaşabildikleri görülmektedir. Üst grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrenciler açısından, “Bilgi” basamağındaki 3. hedefin büyük oranda kazanıldığı söylenebilir. Alt grup okullarda yer alan öğrenciler, ön testte aşamalı sınıflamanın “Bilgi” düzeyindeki 1. hedefin yalnızca bir davranışına (3-3) sahip iken, öğretim uygulamaları sonrasında toplam 6 davranıştan 3’üne (3-1,3-2,3-3) ulaşabilmişlerdir. Öğrencilerin geneline bakıldığında, ön testte yalnızca iki davranışa (3-2,3-3) sahip iken, son testte hedefin dört davranışına (3-1,3-2,3-3, 3-6) ulaşabildikleri görülmektedir. Bu durum, Temel Haklar ve Özgürlükler Ünitesi’nin “Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel ilkeler bilgisi” hedefinin davranışlarının çoğunun öğrenciler tarafından kazanıldığını göstermektedir.

“Kavrama” basamağında yer alan 4. hedefin davranışlarına ulaşma düzeyi incelendiğinde, üst grup okullarda yer alan öğrencilerin program öncesinde hiçbir davranışa sahip olmadıkları halde, programın uygulanmasından sonra bütün davranışları kazandıkları belirlenmiştir. Bu durum uygulanan öğrenme-öğretme süreçleri sonrasında öğrencilerin performanslarında belirgin bir artış

olduğunun göstergesidir. Alt grup okullarda yer alan öğrencilerin 4. hedefe ulaşma düzeyi incelendiğinde, öğrencilerin program öncesinde hiçbir davranışa sahip olmadıkları gibi program uygulamasının sonunda da hiçbir davranışı kazanamamışlardır. Bu durum, üst ve alt grup okullardaki farkı yansıtmaktadır. Üst grup okullardaki öğrenciler program öncesinde hiçbir davranışa sahip değilken program sonrasında bütün davranışları kazanmışlar, ancak, alt grup okullarda yer alan öğrenciler hiçbir davranışı kazanamamışlardır. Öğrencilerin geneline bakıldığında, öğretim uygulamaları öncesinde hiçbir davranışa sahip olunmadığı görülmektedir. Öğretim uygulamalarının sonrasında ise yalnızca bir davranış (4-3) kazanılabilmektedir. Davranışların kazanılmamış olarak ortaya çıkmasında alt grup okullarda yer alan öğrencilerin ortaya koyduğu performansın yani bir anlamda elde edilen sonucun düşük olması önemli bir faktör olarak değerlendirilebilir.

“Kavrama” basamağında yer alan 5. hedefin davranışlarına ulaşma düzeyi incelendiğinde üst grup okullarda yer alan öğrenciler program uygulamaları öncesinde hiçbir davranışa sahip değilken, program uygulamaları sonrasında her iki davranışı da kazanmışlardır. Davranışlar arasında ön koşulluluk olması nedeni ile daha alt düzeydeki davranışların kazanılmış olması bu hedefin davranışlarının da kazanılmasına neden olmuş olabilir. Alt grupta yer alan öğrenciler ise, program öncesinde hiçbir davranışa sahip olmadıkları gibi öğretim uygulamaları sonrasında da hiçbir davranışa ulaşamamışlardır. Tüm öğrenciler ön testte hiçbir davranışa sahip olmadıkları halde öğretim uygulamaları sonrasında 1. davranışı kazanabilmişlerdir. 2. davranışın pj değerine bakıldığında 0,74 olduğu bu değerinde öğrenme sınırı olarak alınan 0,75 düzeyine oldukça yakın olması gerekçesinden hareketle ilgili hedefin büyük ölçüde kazanıldığı söylenebilir.

“Uygulama” basamağında yer alan 6. hedefin davranışlarına ulaşma düzeyleri incelendiğinde üst grup okullarda yer alan öğrencilerin ön testte yalnızca bir davranışa (6-2) sahip oldukları görülmektedir. Öğretim etkinlikleri sonrasında ise öğrenciler toplam beş davranıştan ikisini (6-1,6-2) kazanabilmişlerdir. Alt grup okullarda yer alan öğrenciler program öncesinde hiçbir davranışa sahip

olmadıkları halde program uygulamasının sonunda yalnızca bir davranışı (6-2) kazanabilmişlerdir. Üst ve alt grupta uygulama düzeyinde kazanılan bu davranış (günlük yaşamdan bir temel hakkı göz ardı eden yeni bir örneği söyleme/yazma) incelendiğinde, davranışın öğrencilerin günlük yaşamları içerisinde olduğu, günlük yaşam ile ilişkilendirebildikleri konuları daha kolay anlayabildikleri söylenebilir. Öğrencilerin geneline bakıldığında, ön testte hiçbir davranışa sahip olmadıkları halde öğretim uygulamaları sonrasında üst grup öğrencilerle paralel olarak iki davranışı (6-1,6-2) kazanmışlardır. Bu durum ise bize uygulanan öğrenme-öğretme etkinliklerinin öğrencilere uygulama basamağındaki davranışları kazandırmada yeterli olmadığını göstermektedir. Hedefin uygulama düzeyinde olması nedeni ile öğrencilerin bu davranışı kazanabilmeleri için öncelikle alt düzeydeki hedefleri kazanmaları gerekir sayıtlısından hareket edildiğinde, öğrencilerin bu düzeyde böyle bir başarı elde etmeleri normal olarak karşılanabilir.

“Kavrama” basamağında yer alan 7. hedefin davranışlarına ulaşma düzeyi incelendiğinde, üst grup okullarda yer alan öğrencilerin program uygulamaları öncesinde hiçbir davranışa sahip değilken, program uygulamaları sonrasında yalnızca bir davranışı (7-2) kazanabilmişlerdir. Alt grup okullarda yer alan öğrenciler ise, program öncesinde hiçbir davranışa sahip olmadıkları gibi öğretim uygulamaları sonrasında da hiçbir davranışa ulaşamamışlardır. Tüm öğrencilerin ön testte hiçbir davranışa sahip olmadıkları gibi öğretim uygulamaları sonrasında da hiçbir davranışı kazanamadıkları görülmektedir. Söz konusu hedef incelendiğinde Atatürkçülük ile ilgili olduğu görülmektedir. Öğrenciler Atatürkçülük ile vatandaşlık ve insan hakları eğitimi arasındaki ilişkiyi kuramamışlardır. Ayrıca programda yer alan diğer davranışlar bu basamakta yer alan davranışların ön koşulu niteliğinde değildir.

Tablo genel olarak değerlendirildiğinde, üst grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrenciler; bilgi düzeyinde yer alan toplam 12 davranıştan 6’sına (1-1,1-2, 3-1,3-2,3-3,3-6) sahip olarak programa başlarken program sonunda, toplam 12 davranıştan 8’ini (1-1,1-2,1-3,3-1,3-2,3-3,3-4,3-6) kazanmışlardır. Aradaki fark incelendiğinde çok da fazla olmadığı görülmektedir. Öğrencilerin programın

başında zaten davranışlardan altısına sahip olduğu göz önüne alındığında yalnızca iki davranışı kazanılabilmişlerdir. Ancak kazanılmadığı istatistiksel olarak düşünülen davranışlar incelendiğinde öğrencilerin bütün davranışlarda belirli bir ilerleme kat ettiği ancak bunun öğrenme sınırı olarak kabul edilen .75'in altında kaldığı söylenebilir. Kavrama düzeyinde yer alan toplam sekiz davranıştan hiçbirine program öncesinde öğrenciler sahip değil iken, program uygulamaları sonucunda davranışların yedisini (4-1,4-2,4-3,4-4,5-1,5-2,7-2) kazanılabilmişlerdir. Uygulama düzeyindeki beş davranıştan birine (6-2) öğrenciler ön teste sahip iken, program uygulaması sonrasında iki davranışı (6-1,6-2,) kazanabilmişlerdir.

Alt grup okullarda yer alan öğrenciler bilgi düzeyinde yer alan toplam 12 davranıştan birine (3-3) program öncesinde sahip iken, program uygulaması sonrasında altı davranışı (1-1,1-2,2-1,3-1,3-2,3-3) kazanmışlardır. Yani bir anlamda alt grup okullarda yer alan öğrenciler bilgi basamağındaki davranışlara program uygulamaları sonucunda yarı yarıya ulaşmışlardır. Kavrama düzeyinde yer alan toplam sekiz davranıştan hiçbirine program öncesinde öğrenciler sahip değil iken, program uygulamaları sonucunda da hiçbir davranışı kazanamamışlardır. Uygulama düzeyindeki 5 davranıştan hiçbirine öğrenciler sahip olmadıkları gibi program sonrasında yalnızca bir davranışı (6-2) kazanabilmişlerdir. Bu durum ise bize alt grup okullarda Temel Haklar ve Özgürlükler ünitesindeki davranışlardan çok azının kazanılabılırken (25/7) çoğunu kazanılamadığını göstermektedir. Elde edilen bulguya dayalı olarak öğrencilerin programda yer alan davranışların çoğunu kazanmadan programdan ayrıldığı söylenebilir.

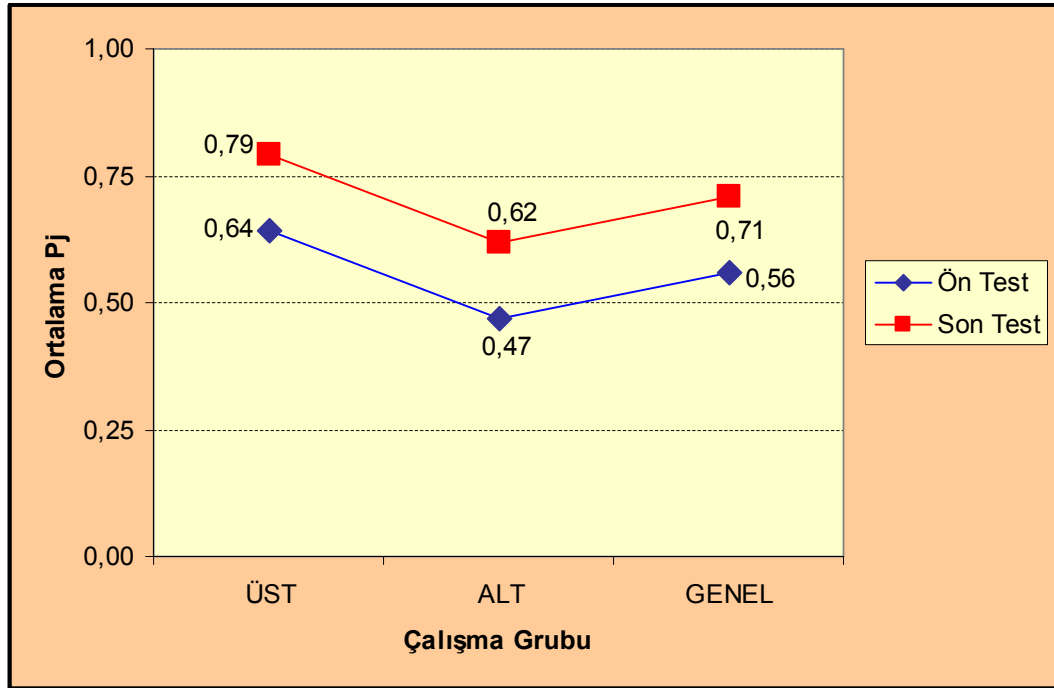
Öğrencilerin geneline bakıldığında, bilgi düzeyinde yer alan toplam oniki davranıştan 3'üne (1-2,3-2,3-3) öğrenciler sahip olarak programa başlarken program sonunda, toplam oniki davranıştan 8'ini (1-1,1-2,1-3,2-1,3-1,3-2,3-3,3-6) kazanmışlardır. Kavrama düzeyinde yer alan toplam sekiz davranıştan hiçbirine program öncesinde öğrenciler sahip değil iken, program uygulamaları sonucunda yalnızca iki davranışı (4-3,5-1) kazanılabilmişlerdir. Uygulama

düzeyindeki 2 davranıştan hiçbirine öğrenciler sahip olmadıkları halde program uygulamaları sonrasında 5 davranıştan ikisini (6-1,6-2) kazanmışlardır.

Araştırma kapsamındaki alt ve üst grup okullarda yer alan öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının 4. Ünitesi olan “Temel Haklar ve Özgürlükler” Ünitesindeki davranışlara ulaşma düzeyine ilişkin hesaplanan P_j değerleri toplu olarak Grafik 3.5 de verilmiştir.

Grafik: 3.5

Araştırma Kapsamındaki Alt ve Üst Grup Okullarda Yer Alan Öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının “Temel Haklar ve Özgürlükler” Ünitesindeki Davranışlara Ulaşma Düzeyi

Grafik 3.5 incelendiğinde, üst grup okullardaki öğrencilerin ön testten aldıkları puanla (,64) son testten aldıkları puan (,79) arasında son test lehine bir farkın (,15) olduğunu söylemek mümkündür. Alt grup okullardaki öğrencilerin ön testten aldıkları puanla (,47) son testten aldıkları puan (,62) arasında son test lehine bir fark (,15) bulunmaktadır. Üst grup okullardaki öğrencilerin daha programın başında alt grup okullarda öğrenim gören öğrencilerin program sonunda elde ettikleri kazanımlardan neredeyse daha fazla bilgiye sahip olduğu

görülmektedir. Ancak her iki grup öğrencide de program sonunda oluşan farkın aynı düzeyde olması da farklı bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Üst grup okullardaki öğrencilerin ön testte yüksek bir başarı elde etmelerini öğrenciler arasındaki bireysel farklılıklara bağlayabiliriz. Öğrencilerin geneline bakıldığında, ön testten aldıkları puanla (,56) ile son testten aldıkları puanlar (,71) arasında son test lehine bir farkın (,15) olduğunu söylemek mümkündür. Öğrencilerin son test puanlarının ön test puanlarına göre daha yüksek olması uygulanan programın etkililiğine ilişkin bir kanıt olarak değerlendirilebilir. Grafik de görüleceği gibi bütün öğrencilerin son test puanlarının ön test puanlarına göre daha yüksek olduğu, ancak bazı öğrencilerin ön-son test puanları arasındaki farkın daha büyük olduğu bazı öğrencilerin puan farklarının ise daha düşük olduğu söylenebilir.

3.3 Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programında yer alan ünitelerin davranışları arasında nasıl bir örüntü vardır? Bu örüntü, uzmanlarca oluşturulan örüntü ile farklılık göstermekte midir?

Araştırmanın üçüncü alt problemi: “Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programında yer alan ünitelerin davranışları arasında nasıl bir örüntü vardır? Bu örüntü, uzmanlarca oluşturulan örüntü ile farklılık göstermekte midir?” şeklinde ifade edilmiştir. Oluşturulan bu alt probleme cevap aramak üzere Vatandaşlık ve İnsan Hakları eğitimi programının yapısı dikkate alınarak her bir ünite için ayrı ayrı programın davranışları arasındaki örüntü öğretmenlerle yapılan işbirliği sonucu önsel olarak ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Daha sonra öğrencilere uygulanan sınavlardan elde edilen veriler üzerinde tetrakorik korelasyon sonuçları hesaplanmış ve hesaplanan bu veriler tablolştırılmıştır. Tablolştırma sonucunda araştırmanın uygulandığı 691 kişi için tablo değerine bakılmış ve .115 ve üzerindeki değerler arasında ilişkinin olduğu bunun altındaki değerlerde ilişkinin olmadığından hareket edilmiştir.

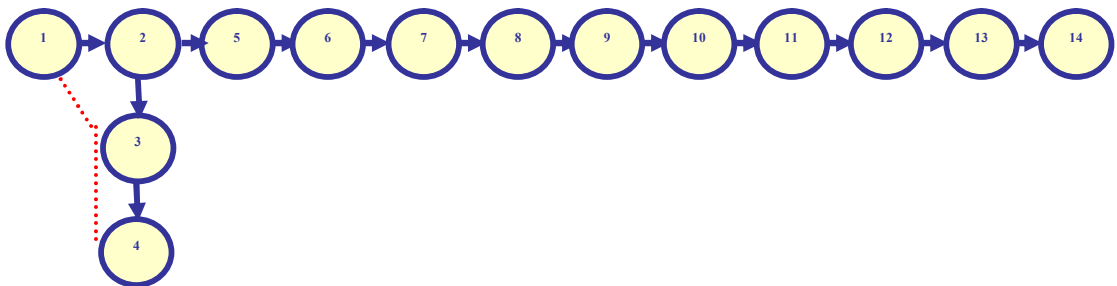
Bu çalışma sonucunda elde edilen veriler her bir ünite için ayrı ayrı çizelgeleştirilmiş ve elde edilen veriler yorumlanmaya çalışılmıştır.

3.3.1 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı İnsanlığın Ortak Mirası Ünitesinin Gerektirdiği Davranışların Örüntüsü:

Araştırmada ele alınan üçüncü alt problem olan, “Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Programında yer alan ünitelerin davranışları arasında nasıl bir örüntü vardır? Bu örüntü, uzmanlarca oluşturulan örüntü ile farklılık göstermekte midir?” sorusuna cevap aramak amacı ile öncelikli olarak dersin ve konunun yapısı dikkate alınarak önsel davranış örüntüleri çıkarılmıştır. İnsanlığın Ortak Mirası ünitesi ile ilgili olarak şekil 3.1’de önsel, şekil 3.2’de tetrakorik korelasyon sonuçlarına dayalı olarak elde edilen davranış örüntüleri verilmiştir.

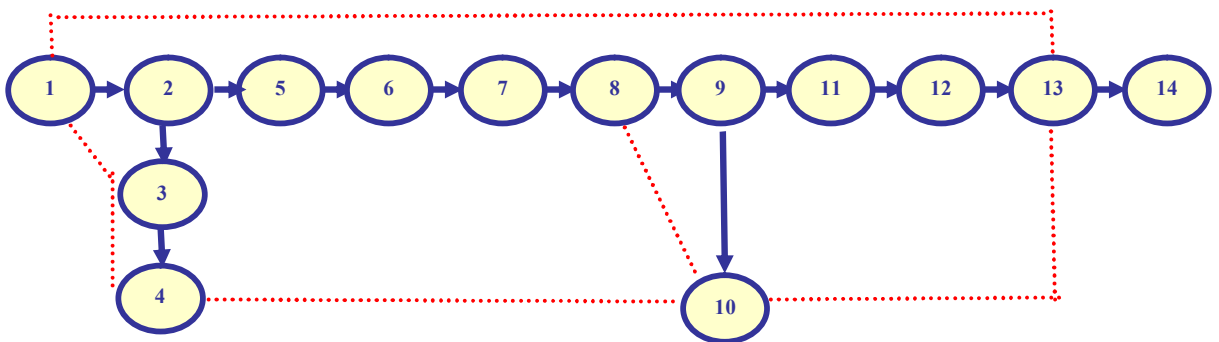
Şekil 3.1

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı “İnsanlığın Ortak Mirası” Ünitesi İle İlgili Önsel Davranış Örüntüsü

Şekil 3.2

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı “İnsanlığın Ortak Mirası” Ünitesi İle İlgili Tetrakorik Korelasyon Sonuçlarına Dayalı Davranış Örüntüsü

Uzmanlarca ortaya konan örüntünün uygun olup olmadığını anlamak amacıyla ünitenin 14 davranışını yoklayan test maddelerine verilen cevaplara dayanılarak tetrakorik korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Tetrakorik korelasyon katsayısı ile ilgili değerlerin bulunabilmesi amacıyla, araştırmaya katılan toplam 691 kişi için tablo değerine bakılmış ve davranışlar arasındaki ilişki olup olmadığını belirlemede tablo değerinden hareketle ,115 ve üzerindeki maddeler arasında ilişki olduğu kabul edilmiştir.

Tablo 3.8’de çalışma sonucunda elde edilen sonuçlar üzerinde yapılan hesaplamalar sonucunda ortaya çıkan tetrakorik korelasyon sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.8

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı “İnsanlığın Ortak Mirası” Ünitesine İlişkin Tetrakorik Korelasyon Sonuçları*

Nn	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1		,38	,10	,10	,26	,33	,38	,12	,31	,32	,44	,30	-,08	,22
2			,40	,35	,44	,38	,44	,36	,39	,30	,50	,61	,26	,45
3				,33	,38	,27	,51	,22	,35	,29	,40	,55	,22	,41
4					,20	,24	,27	,17	,20	,08	,36	,34	,18	,33
5						,47	,62	,31	,23	,21	,38	,38	,15	,46
6							,50	,29	,37	,24	,41	,43	,23	,33
7								,34	,42	,33	,52	,41	,32	,48
8									,36	,07	,39	,36	,22	,22
9										,14	,43	,24	,15	,29
10											,26	,31	,06	,14
11												,66	,33	,49
12													,28	,38
13														,41

** Manidarlık için tablo değeri (N=691): ,115 alınmıştır. (Akhun, İ. (1986). İstatistiklerin manidarlığı ve örneklem. (2. Baskı) Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Tablo 3.8’de sunulan tetrakorik korelasyon sonuçları incelendiğinde, 1. davranış önsel olarak 2,5,6,7,8,9,10,11,12,13. ve 14. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 3. ve 4. davranışların önkoşulu niteliğinde değildir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise 2,5,6,7,8,9,10,11,12. ve 15. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 3, 4. ve 13. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. Davranışların ulaşılabilirlikleri incelendiğinde 3, 4. ve 13. davranışlara ulaşamadığı görülmektedir. Korelasyon sonucunda bir ilişkinin çıkmamasının nedeni olarak davranışlara ulaşamamış olması gösterilebilir. 1 davranış olan “İnsan kavramının ne anlama geldiğini yazma/söyleme” davranışının 3. 4. ve 13. davranışların yani, “Ortak miras kavramının ne anlama geldiğini yazma/söyleme” , “İnsanlığın ortak mirasının sanat, düşünce, edebiyat ve bilim mirası olduğunu söyleme/yazma” ve “İnsan hakları korunmadığında neler olabileceğini açıklayarak söyleme/yazma” davranışları arasında bir ilişkinin olamayabileceği, birinin bilgisinin diğerini gerektirmeyebileceği söylenebilir.

2. davranış incelendiğinde önsel olarak 3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13. ve 14. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise yine önsel örüntü ile benzer olarak 3,4,5,6,7,8,9,10,11,12. ve 14. davranışların ön koşulu niteliğindedir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir. Yani bir anlamda uzmanlarca ortaya konan örüntü, tetrakorik korelasyon sonucu ortaya çıkan örüntü ile doğrulanmıştır.

3. davranış incelendiğinde önsel olarak 4,5,6,7,8,9,10,11,12,13. ve 14. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise yine önsel örüntü ile benzer olarak 4,5,6,7,8,9,10,11,12. ve 14. davranışların ön koşulu niteliğindedir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

4. davranış incelendiğinde önsel olarak 5,6,7,8,9,10,11,12,13. ve 14. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise 3,4,5,6,7,8,9,11,12. ve 15. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 10. davranışın ön koşulu niteliğinde değildir. Davranışların ulaşılabilirliği incelendiğinde 4. davranışa ve 10 davranışa öğrencilerin

ulaşamamış olduğu görülmektedir. Davranışlara ulaşılamamış olması ön koşul ilişkisi olmadığını ortaya koymuş olabilir. Davranışlar incelendiğinde 4. davranışın “İnsanlığın ortak mirasının sanat, düşünce, edebiyat ve bilim mirası olduğunu söyleme/yazma” ile 10. davranış olan “Ortak mirasa ülkemizden ve başka ülkelerden yeni ve orijinal örnekler söyleme/yazma.” hedefi arasında bir ilişkinin olması beklenebilir. Ancak öğrenciler 4. davranışı tam olarak kazanamadıkları için 10. davranışı kazanmakta güçlük çekmiş olabilirler.

5. davranış incelendiğinde önsel olarak 6,7,8,9,10,11,12,13. ve 14. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise yine önsel örüntü ile benzer olarak 6,7,8,9,10,11,12,13. ve 14. davranışların ön koşulu niteliğindedir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

6. davranış incelendiğinde önsel olarak 7,8,9,10,11,12,13. ve 14. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise yine önsel örüntü ile benzer olarak 7,8,9,10,11,12. ve 15. davranışların ön koşulu niteliğindedir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

7. davranış incelendiğinde önsel olarak 8,9,10,11,12,13. ve 14. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise yine önsel örüntü ile benzer olarak 8,9,10,11,12. ve 15. davranışların ön koşulu niteliğindedir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

8. davranış incelendiğinde önsel olarak 9,10,11,12,13 ve 14. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise 9,11,12,13 ve 14. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 10. davranışın ön koşulu niteliğinde değildir. Davranışların ulaşılabilirliği incelendiğinde 8. ve 10. davranışa öğrencilerin ulaşamamış olduğu görülmektedir. Davranışlara ulaşılamamış olması ön koşul ilişkisi olmadığını ortaya koymuş olabilir. Davranışlar incelendiğinde 8. davranışın “İnsanlığın ortak mirasını oluşturan sanat, düşünce ve edebiyat eserlerinin neden korunması gerektiğini

söyleme/yazma” ile 10. davranış olan “Ortak mirasa ülkemizden ve başka ülkelerden yeni ve orijinal örnekler söyleme/yazma.” hedefleri arasında bir ilişkinin olması beklenebilir. Ancak öğrenciler 8. davranışı tam olarak kazanamadıkları için 10. davranışı kazanmakta güçlük çekmiş olabilirler.

9. davranış incelendiğinde önsel olarak 10,11,12,13 ve 14. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise yine önsel örüntü ile benzer olarak 10,11,12, 13 ve 14. davranışların ön koşulu niteliğindedir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

10. davranış incelendiğinde önsel olarak 11,12,13. ve 14. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise 11,12 ve 14. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 13. davranışın ön koşulu niteliğinde değildir. Davranışların ulaşılabilirliği incelendiğinde 10. davranışa ve 13 davranışa öğrencilerin ulaşamamış olduğu görülmektedir. Davranışlara ulaşamamış olması ön koşul ilişkisi olmadığını ortaya koymuş olabilir. Davranışlar incelendiğinde 10. davranışın “Ortak mirasa ülkemizden ve başka ülkelerden yeni ve orijinal örnekler söyleme/yazma.” ile 13. davranış olan “İnsan hakları korunmadığında neler olabileceğini söyleme/yazma” davranışları arasında bir ilişkinin olması beklenmeyebilir. Çünkü her iki hedefte farklı tür bilgiyi gerektirmektedir.

11. davranış incelendiğinde önsel olarak 12,13. ve 14. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise yine önsel örüntü ile benzer olarak 12, 13. ve 14. davranışların ön koşulu niteliğindedir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

12. davranış incelendiğinde önsel olarak 13. ve 14. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise yine önsel örüntü ile benzer olarak 13. ve 14. davranışların ön koşulu niteliğindedir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

13. davranış incelendiğinde önsel olarak 14. davranışın ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise yine önsel örüntü ile benzer olarak 14. davranışın ön koşulu niteliğindedir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

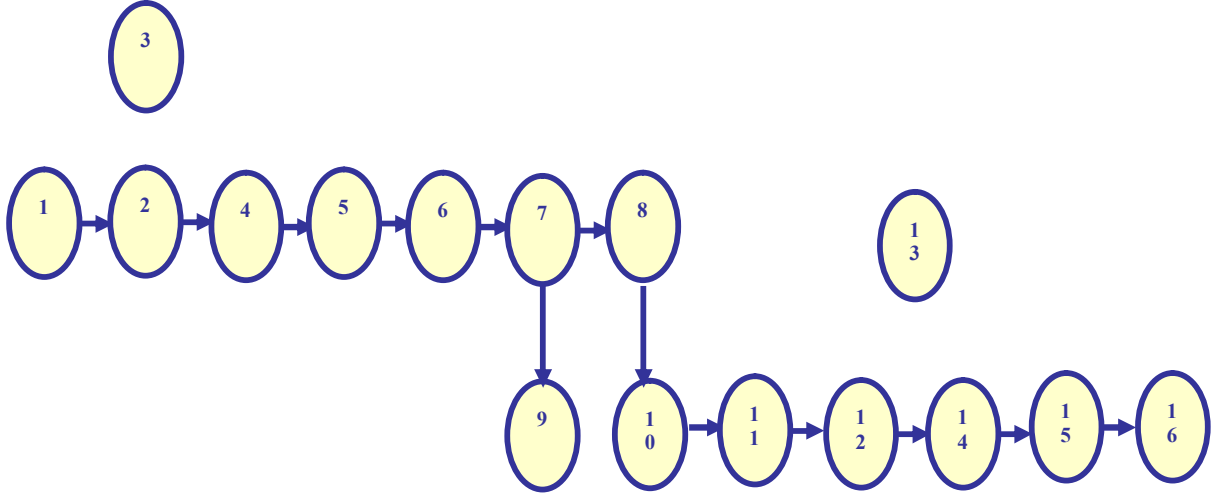
Sonuç olarak programın kazandırmaya çalıştığı hedef-davranışların önsel örüntüsü ile tetrakorik korelasyon sonuçları arasında bazı farklılıklar olmakla birlikte genel olarak örtüştüğü gözlenmektedir. Ancak bazı davranışların öğrenciler tarafından tam olarak kazanılmamış olması nedeni ile de davranışlar arasında örüntü ortaya çıkmamış olabilir. Programda yer alan davranışlara bakıldığında bazı davranışlar arasında kopukluk olduğu bunda başarı üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Kazandırılması gereken hedef-davranışlar yeniden gözden geçirilmeli davranışlar arasındaki ön koşulluluk ilişkisi iyi oluşturulmalı ve öğrencilerin zaten kazanmış oldukları davranışlar programdan çıkarılarak bir anlamda programın rahatlaması sağlanmalıdır.

3.3.2 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı İnsan Hakları Ünitesinin Gerektirdiği Davranışların Örüntüsü:

Araştırmada ele alınan üçüncü alt problem olan, “Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Programında yer alan ünitelerin davranışları arasında nasıl bir örüntü vardır? Bu örüntü, uzmanlarca oluşturulan örüntü ile farklılık göstermekte midir?” sorusuna cevap aramak amacı ile öncelikli olarak dersin ve konunun yapısı dikkate alınarak önsel davranış örüntüleri çıkarılmıştır. İnsan Hakları ünitesi ile ilgili olarak Şekil 3.3’de önsel, Şekil 3.4’de tetrakorik korelasyon sonuçlarına dayalı olarak elde edilen davranış örüntüleri verilmiştir.

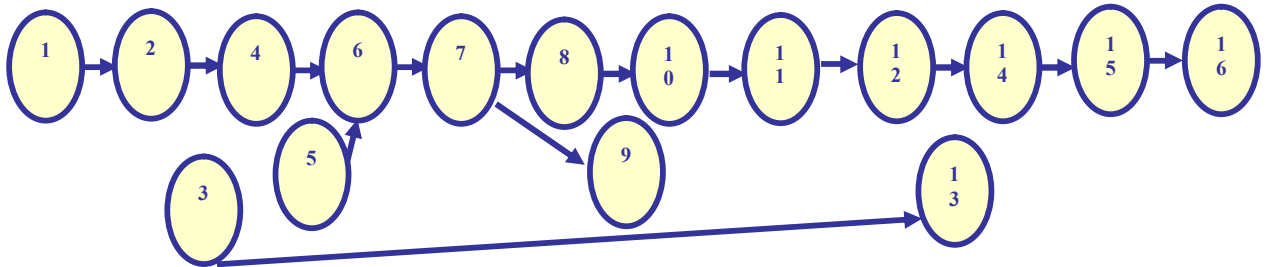
Şekil 3.3

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı "İnsan Hakları" Ünitesi İle İlgili Önsel Davranış Örüntüsü

Şekil 3.4

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı "İnsan Hakları" Ünitesi İle İlgili Tetrakorik Korelasyon Sonuçlarına Dayalı Davranış Örüntüsü

Uzmanlarca ortaya konan örüntünün uygun olup olmadığını anlamak amacıyla ünitenin 16 davranışını yoklayan test maddelerine verilen cevaplara dayanılarak tetrakorik korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Tetrakorik korelasyon katsayısı ile ilgili değer araştırmaya katılan toplam 691 kişi için tablo değerine bakılmış ve davranışlar arasındaki ilişki olup olmadığını belirlemede tablo değerinden hareketle ,115 ve üzerindeki maddeler arasında ilişki olduğu kabul edilmiştir.

Aşağıdaki tabloda çalışma sonucunda elde edilen sonuçlar üzerinde yapılan hesaplamalar sonucunda ortaya çıkan tetrakorik korelasyon sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.9

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı "İnsan Hakları" Ünitesine İlişkin Tetrakorik Korelasyon Sonuçları*

Nn	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1		,51	-,52	,27	,04	,35	,42	,32	-,32	,25	,36	,41	-,47	,29	,57	,36
2			-,53	,21	-,20	,48	,59	,39	-,34	,28	,21	,99	-,49	,35	,53	,30
3				-,35	,10	-,45	-,47	-,41	-,39	-,22	-,45	-,49	,55	-,52	-,54	-,38
4					,07	,33	,27	,24	-,28	,14	,32	,29	-,25	,32	,33	,31
5						,13	,17	,05	,14	,14	,13	,15	,06	,14	,13	,12
6							,54	,36	-,37	,28	,43	,49	-,61	,47	,56	,29
7								,34	,48	,25	,47	,51	-,55	,47	,53	40
8									-,40	,29	,26	,31	-,47	,41	,38	,30
9										-,44	-,44	-,51	,59	-,48	-,48	-,37
10											,27	,29	-,28	,27	,27	,09
11												,44	-,45	,46	,51	,39
12													-,56	,55	,70	,46
13														-,61	-,70	-,44
14															,67	,41
15																,40

** Manidarlık için tablo değeri (N=691): .115 alınmıştır. (Akhun, İ. (1986). İstatistiklerin manidarlığı ve örneklem. (2. Baskı) Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Tablo 3.9’da sunulan tetrakorik korelasyon sonuçları incelendiğinde, 1. davranış önsel olarak 2,4,5,6,7,8,9,10,11,12,14,15. ve 16. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 3. ve 13. davranışların önkoşulu niteliğinde değildir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise 2,4,6,7,8,9,10,11,12,15. ve 16. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 3,5,9. ve 13. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. Davranışların ulaşılabilirlikleri incelendiğinde 3. davranışa ulaşılabilirken 13. davranışlara ulaşılamadığı görülmektedir. Korelasyon sonucunda bir ilişkinin çıkmamasının nedeni olarak davranışlara ulaşılamamış olması gösterilebilir. 1 davranış olan “Hak kavramının ne anlama geldiğini yazma söyleme” davranışının 3. ve 13. davranışların yani, “Evrensellik kavramının ne anlama geldiğini yazma/söyleme” ve “İnsan hakları evrensel ilkeler olarak görülmezse neler olabileceğini açıklayarak söyleme/yazma” davranışları arasında bir ilişki olmadığı görülmektedir. Hak ayrı olarak Evrensellik ayrı olarak düşünülmelidir. Bu nedenle arada bir ilişkinin çıkmaması normal olarak düşünülebilir. Önsel örüntüden farklı olarak tetrakorik korelasyon sonuçlarına gör aynı zamanda 5. ve 9. davranış da 1. davranışın ön koşulu niteliğinde değildir. Bu iki davranışın ulaşılabilirliğine bakıldığında her iki davranışa da ulaşılamadığı görülmektedir. Ayrıca, öğrencilerin 5. davranış olan “Yeniçağda insan haklarının gelişimini söyleme/yazma” ile “hak” kavramı arasında bir ilişki kuramamış oldukları görülmektedir. Gerçekte de kavramı bilmek ile tarihi gelişimi hakkında bilgi sahibi olmak birbirinden ayrı değerlendirilebilir. Ancak 9. davranış olan “İnsan haklarının neden evrensel ilkeler olduğunu açıklayarak söyleme/yazma” davranışı arasında bir ilişkinin olması beklenebilir. Bunun yanı sıra programın genelinde bu dört davranışın diğer davranışlardan kopuk olduğu Şekil 4.4’de sunulmuş olan örüntüden de anlaşılmaktadır. Bu davranışların gözden geçirilmesi gerektiği söylenebilir.

2. davranış incelendiğinde önsel olarak 4,5,6,7,8,9,10,11,12,14,15. ve 16. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise 4,6,7,8,10,11,12,14,15 ve 16. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 3,5,9 ve 13. davranışın ön koşulu niteliğinde değildir. Davranışların ulaşılabilirliği incelendiğinde 3. davranışa ulaşıldığı buna karşılık 5,9 ve 13. davranışlara öğrencilerin ulaşamamış olduğu görülmektedir.

Davranışların ulaşılamamış olmasından dolayı arada bir ilişki çıkmamış olabilir. Davranışlar incelendiğinde İnsan Hakları kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma(2) davranışı ile Evrensellik kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma (3) ve İnsan haklarının neden evrensel ilkeler olduğunu açıklayarak söyleme/yazma (9) davranışları arasında bir ilişkinin olması beklenmeyebilir. Çünkü her ikisi de farklı bilgiyi gerektirmektedir. Yani bir anlamda öğrenci, insan hakları kavramını bilmeden de evrensellik kavramını ve neden evrensel ilkeler olması gerektiğini açıklayabilir. Bunun yanı sıra, Yeni çağda insan haklarının gelişimini söyleme/yazma (5), davranışı için de bir önkoşul ilişkisi aranmayabilir çünkü bu kavram ile bu kavrama ilişkin olayların tarihi gelişimi arasında ilişki kurulmasına gerek olmayabilir. İnsan hakları evrensel ilkeler olarak görülmezse neler olabileceğini açıklayarak söyleme/yazma (13) davranışı için ise bu durumu söylemek güçtür. Ancak aradaki örüntüden de anlaşılabilceği gibi öğrenciler insan hakları ile evrensellik arasındaki ilişkiyi tam olarak kuramamış olabilirler ya da davranışın kazanılmamış olması arada bir ilişkinin çıkmamasına neden olmuş olabilir.

3. davranış incelendiğinde önsel olarak hiçbir davranışın ön koşulu olarak görülmemektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise yine önsel örüntü ile benzer olarak yalnızca 13. davranışların ön koşulu niteliğindedir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir. Yani bir anlamda uzmanlarca ortaya konan örüntü ile tetrakorik korelasyon sonucu ortaya çıkan örüntü büyük oranda doğrulanmıştır. Davranış (“Evrensellik kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma”) incelendiğinde diğer davranışlarla bir bağı olmadığı ancak tetrakorik korelasyon sonuçlarında ortaya çıktığı gibi 13. davranış olan “İnsan hakları, evrensel ilkeler olarak görülmezse neler olabileceğini söyleme/yazma” davranışının kazanılabilmesi için öğrencinin öncelikli olarak 3. davranışın kazanılmış olması gerektiği söylenebilir.

4. davranış incelendiğinde önsel olarak 5,6,7,8,9,10,11,12,14,15 ve 16. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise 6,7,8,10,11,12,14,15 ve 16. davranışların ön koşulu

niteliğinde olup 5,9 ve 13. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. Davranışların ulaşılabilirliği incelendiğinde önkoşul özelliği görünmeyen davranışlara öğrencilerin ulaşamamış olduğu görülmektedir. Davranışlara ulaşamamış olması ön koşul ilişkisi olmadığını ortaya çıkarmış olabilir. Ayrıca, davranışlar incelendiğinde 4. davranışın, 5. davranış olan “Yeni Çağ’da insan hakları düşüncesinin gelişimini söyleme/yazma” ile bir ilişkisinin olması beklenebilir. Ancak 5. davranışın biraz daha tarihi bir bilgiyi gerektirmesi iki davranış arasında bir ilişki görünmemesine neden olabilir. Ayrıca 9. davranış olan “İnsan haklarının neden evrensel ilkeler olduğunu söyleme/yazma.” ve 13. davranış olan “İnsan hakları evrensel ilkeler olarak görülmezse neler olabileceğini açıklayarak söyleme/yazma” davranışları arasında bir ilişkinin olması beklenmeyebilir. Çünkü bu davranışlar farklı özellikleri içermektedir.

5. davranış incelendiğinde önsel olarak 6,7,8,9,10,11,12,14,15 ve 16. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise yine önsel örüntü ile benzer olarak 6,7,8,9,10,11,12,13 ve 14. davranışların ön koşulu niteliğindedir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

6. davranış incelendiğinde önsel olarak 7,8,9,10,11,12,14,15 ve 16. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise yine önsel örüntü ile benzer olarak 7,8,10,11,12,14,15 ve 16. davranışların ön koşulu niteliğindedir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir. Bir anlamda uzmanlarca ortaya konulan önsel örüntü tetrakorik korelasyon sonucu ortaya çıkan örüntü ile doğrulanmıştır.

7. davranış incelendiğinde önsel olarak 8,9,10,11,12,14,15 ve 16. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre de önsel örüntü ile benzer olarak 8,10,11,12,14,15 ve 16. davranışların ön koşulu niteliğindedir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

8. davranış incelendiğinde önsel olarak 10,11,12,14,15 ve 16. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre de önsel örüntü ile benzer olarak 10,11,12,14,15 ve 16. davranışların ön koşulu niteliğindedir. Bu durum ise bize uzmanlarca ortaya konulan önsel örüntünün tetrakorik korelasyon sonucu ortaya çıkan örüntü ile doğrulandığının bir göstergesidir.

9. davranış incelendiğinde önsel olarak hiçbir davranışların ön koşulu niteliğinde görülmemektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre de önsel örüntü ile benzer olarak hiçbir davranışın ön koşulu niteliğinde değildir 9. davranış olan “İnsan haklarının neden evrensel ilkeler olduğunu açıklayarak söyleme/yazma” davranışı tek başına kalmış görünmektedir. Bu nedenle programda yer almasına gerek olmadığı söylenebilir.

10. davranış incelendiğinde önsel olarak 11,12,14,15 ve 16. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre de önsel örüntü ile benzer olarak 11,12,14,15 ve 16. davranışların ön koşulu niteliğindedir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

11. davranış incelendiğinde önsel olarak 12,14,15. ve 16. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre de önsel örüntü ile benzer olarak 12,14,15. ve 16. davranışların ön koşulu niteliğindedir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

12. davranış incelendiğinde önsel olarak 14,15. ve 16. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre de önsel örüntü ile benzer olarak 14,15. ve 16. davranışların ön koşulu niteliğindedir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

13. davranış incelendiğinde önsel olarak hiçbir davranışların ön koşulu niteliğinde görülmemektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre de önsel

örüntü ile benzer olarak hiçbir davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir. 13. davranış olan “İnsan hakları, evrensel ilkeler olarak görülmezse neler olabileceğini açıklayarak söyleme/yazma” davranışı programda tek başına kopuk olarak görülmektedir. Kendisinden önceki davranışlarla arasında bir bağ olmadığı gibi kendisinden sonraki davranışlarla da arasında bir bağ yoktur. Bu nedenle ilgili hedefi kazandırmada bir katkısı olmadığı bu nedenle programda yer almayabileceği söylenebilir.

14. davranış incelendiğinde önsel olarak 15. ve 16. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre de önsel örüntü ile benzer olarak 15. ve 16. davranışların ön koşulu niteliğindedir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

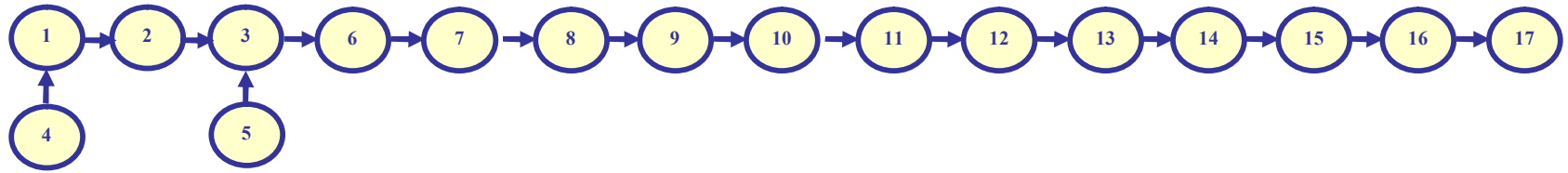
15. davranış incelendiğinde önsel olarak 16. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre de önsel örüntü ile benzer olarak 16. davranışların ön koşulu niteliğindedir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

3.3.3 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Etik ve İnsan Hakları Ünitesinin Gerektirdiği Davranışların Örüntüsü:

Araştırmada ele alınan üçüncü alt problem olan, “Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Öğretim Programında yer alan ünitelerin davranışları arasında nasıl bir örüntü vardır? Bu örüntü, uzmanlarca oluşturulan örüntü ile farklılık göstermekte midir?” sorusuna cevap aramak amacı ile öncelikli olarak dersin ve konunun yapısı dikkate alınarak önsel davranış örüntüleri ortaya çıkarılmıştır. Etik ve İnsan Hakları ünitesi ile ilgili olarak Şekil 3.5’de önsel, şekil 3.6’da tetrakorik korelasyon sonuçlarına dayalı olarak elde edilen davranış örüntüleri verilmiştir.

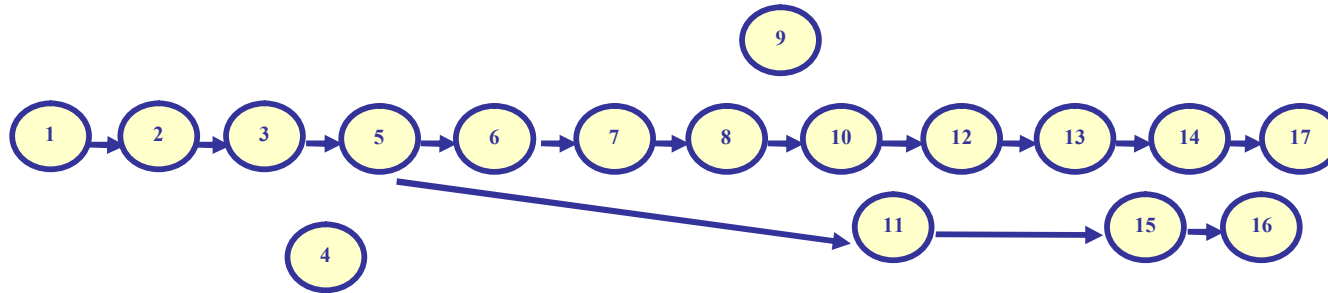
Şekil 3.5

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı “Etik ve İnsan Hakları” Ünitesi İle İlgili Önsel Davranış Örüntüsü

Şekil 3.6

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı “Etik ve İnsan Hakları” Ünitesi ile İlgili Tetrakorik Korelasyon Sonuçlarına Dayalı Davranış Örüntüsü

Uzmanlarca ortaya konan örüntünün uygun olup olmadığını anlamak amacıyla ünitenin 17 davranışını yoklayan test maddelerine verilen cevaplara dayanılarak terakorik korelasyon hesaplanmıştır. Tetrakorik korelasyon katsayısı ile ilgili değer araştırmaya katılan toplam 691 kişi için tablo değerine bakılmış ve davranışlar arasındaki ilişki olup olmadığını belirlemede tablo değerinden hareketle ,115 ve üzerindeki maddeler arasında ilişki olduğu kabul edilmiştir.

Aşağıdaki tabloda çalışma sonucunda elde edilen sonuçlar üzerinde yapılan hesaplamalar sonucunda ortaya çıkan tetrakorik korelasyon sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.10

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı “Etik ve İnsan Hakları” Ünitesine İlişkin Tetrakorik Korelasyon Sonuçları*

Nn	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1		,38	,55	-,57	,42	,47	,64	,41	-,47	,49	,53	,30	,30	,23	,29	,36	,34
2			,69	-,84	,49	,51	,42	-,30	-,41	,47	,46	,20	,22	,33	,27	,35	,37
3				-,53	,46	,47	,41	-,34	-,43	,38	,41	,26	,41	,36	,18	,35	,36
4					-,57	-,53	-,62	-,37	-,57	-,59	-,65	-,24	-,41	-,33	-,32	-,54	-,42
5						,50	,47	,44	-,51	,38	,39	,22	,17	,30	,27	,43	,33
6							,37	,27	-,39	,35	-,35	,25	,27	,26	-,21	-,38	,27
7								,48	-,54	,51	-,59	,27	,35	,31	-,32	-,41	,29
8									-,39	,41	-,47	,16	,18	,23	-,26	-,36	,21
9										-,49	-,51	-,22	-,32	-,41	-,20	-,55	-,39
10											-,49	,28	,32	,23	-,17	-,46	,38
11												-,32	-,49	-,36	,32	,42	-,41
12													,25	,13	-,13	-,17	,18
13														,35	-,26	-,32	,38
14															-,33	-,31	,31
15																,29	-,31
16																	-,52

** Manidarlık için tablo değeri (N=691): ,115 alınmıştır. (Akhun, İ. (1986). İstatistiklerin manidarlığı ve örneklem. (2. Baskı) Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Tablo 3.10'da sunulan tetrakorik korelasyon sonuçları incelendiğinde, 1. davranış önsel olarak 2,3,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16 ve 17. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 4. davranışların önkoşulu niteliğinde değildir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise 2,3,5,6,7,8,10,11,12,13,14,15,16 ve 17. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 4. ve 9. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. Davranışların ulaşılabilirlikleri incelendiğinde 4. ve 9. davranışlara öğrencilerin ulaşamadığı görülmektedir. Korelasyon sonucunda bir ilişkinin çıkmamasının nedeni olarak 4. ve 9. davranışlara öğrencilerin ulaşamamış olmaları gösterilebilir.

2. davranış incelendiğinde önsel olarak 3,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16 ve 17. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise 3,5,6,7,8,10,11,12,13,14,15,16 ve 17. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 4. ve 9. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. Burada ortaya çıkan durum da 1. davranıştakine benzerdir. Öğrencilerin 4. ve 9. davranışlara ulaşamamış olmaları buna neden olabilir. Ayrıca 4. davranış olan, "Kişi" kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma" ve 9. davranış olan, "Ahlâklılık ilkelerinin ilkin aile ortamı içinde kazanıldığını söyleme/yazma" davranışı ile 2. davranış olan "Ahlâklılık" kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma" davranışları arasında bir önkoşulluluk ilişkisinin beklenmeyebileceği söylenebilir.

3. davranış incelendiğinde önsel olarak 6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16 ve 17. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise 5,6,7,8,10,11,12,13,14,15,16 ve 17. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 4. ve 9. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. 3. davranış için de durum 1. ve 2. davranıştakine benzerdir. Yine 4. ve 9. davranışın önkoşulu niteliğinde görünmemektedir. Bu durum ise bize programda yer alan 4. ve 9. davranışın gözden geçirilmesi gerektiğini göstermektedir.

4. davranış incelendiğinde önsel olarak yalnızca 1. davranışın ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise hiçbir

davranışın ön koşulu niteliğinde değildir. 4. davranış olan "Kişi" kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma" davranışı kendisinden sonra gelen hiçbir davranışın ön koşulu niteliğinde değildir ve programın genelinden kopuk kalmıştır. Bu nedenle programdan çıkarılmasında fayda vardır denilebilir.

5. davranış incelendiğinde önsel olarak 1.2. ve 3. davranışın ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise 6,7,8,10,11,12,13,14,15,16. ve 17. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 9. davranışın ön koşulu niteliğinde değildir. Bu bağlamda uzmanların 5. davranış olan "sorumluluk kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma" davranışı ile kendisinden sonra gelen davranışlar arasında bir ilişki kuramadıkları ancak tetrakorik korelasyon sonuçlarına bakıldığında bu ilişkinin görülebildiği söylenebilir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre yalnızca 9. davranışın ön koşulu olarak görülmemektedir. Bu durum ise 9. davranış olan "Ahlâklılık ilkelerinin ilkin aile ortamı içinde kazanıldığını söyleme/yazma" davranışının programdaki hiçbir davranış ile önkoşul ilişkisinin olmamasından kaynaklanmış olabilir.

6. davranış incelendiğinde önsel olarak 7,8,9,10,11,12,13,14,15,16 ve 17. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise, 7,8,10,12,13,14 ve 17. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 9,11,15 ve 16. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. Önkoşul niteliğinde olmayan davranışların ulaşılabilirliği incelendiğinde, öğrencilerin genelinin 9. ve 11. davranışlara ulaşabilirken, 15. ve 16. davranışlara ulaşmadıkları görülmektedir. Arada bir ilişkinin olmamasının nedeni 15. ve 16. davranışlar açısından bu davranışlara ulaşamamış olması ile açıklanabilir. 9. davranış ise yine diğer davranışlarda olduğu gibi programdan kopuk olduğundan dolayı önkoşul ilişkisi kurulamamış olabilir. 11. davranış olan "İnsan olma sorumluluğunun gerektirdiklerini söyleme/yazma" davranışı ile ahlak kurallarının özellikleri arasında bir ilişkinin olmaması da doğal olarak karşılanabilir.

7. davranış incelendiğinde önsel olarak 8,9,10,11,12,13,14,15,16 ve 17. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon

sonuçlarına göre ise, 8,10,12,13,14 ve 17. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 9,11,15 ve 16. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. Ön koşul niteliğinde olmayan 15. ve 16. davranışlara öğrencilerin ulaşamamış olması bu neden olmuş olabilir. 9. davranışın programdan kopuk olması ve 11. davranışın daha fazla sorumluluk kavramı ile ilişki içerisinde olması önkoşulluluk ilişkisinin ortaya çıkmamasının nedeni olarak açıklanabilir.

8. davranış incelendiğinde önsel olarak 9,10,11,12,13,14,15,16 ve 17. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise, 10,12,13,14 ve 17. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 9,11,15 ve 16. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. 8. davranış içinde kendisinden önceki davranışlarda olduğu gibi bir durum söz konusudur. 9. davranış programdan kopuk olduğu için önkoşul ilişkisi ortaya çıkmamıştır. 11. davranış açısından daha önce de değinildiği gibi daha çok sorumluluk kavramı ile ilişkili olması bunun nedeni olarak söylenebilir. 15. ve 16. davranışlara öğrencilerin ulaşamamış olması önkoşulluluk ilişkisinin çıkmamasının bir nedeni olarak söylenebilir.

9. davranış incelendiğinde önsel olarak 10,11,12,13,14,15,16 ve 17. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise hiçbir davranışın ön koşulu niteliğinde değildir. Öğretmenler 9. davranış ile ondan sonraki gelen davranışlar arasında ilişki kurmalarına rağmen tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre böyle bir ilişki ortaya çıkmamıştır. Bunun temel nedeni olarak 9. davranışın diğer davranışlardan kopuk olarak görünmesi söylenebilir.

10. davranış incelendiğinde önsel olarak 11,12,13,14,15,16 ve 17. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise, 12,13,14 ve 17. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 11,15 ve 16. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. Arada ilişki çıkmayan 15. ve 16. davranışların ulaşılabilirliği incelendiğinde öğrencilerin bu davranışa ulaşamamış olduğu görülmektedir. Arada ilişki çıkmamasının nedeni bu durumdan kaynaklanmış olabilir. 11. davranış olan “İnsan olma sorumluluğunun

gerektirdiklerini söyleme/yazma” davranışı açısından baktığında etik değer ile insan olma sorumluluğu arasında bir ilişkinin beklenemeyeceği söylenebilir.

11. davranış incelendiğinde önsel olarak 12,13,14,15,16 ve 17. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise, 15. ve 16. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 12,13,14 ve 17. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. İlişki kurulanmayan davranışların ulaşılabilirliği incelendiğinde, öğrencilerin 15. ve 16. davranışlara ulaşamadığı görülmektedir. Arada bir ilişkinin bulunmamasının nedeni olarak bu durum gösterilebilir. Çünkü 11. davranış olan “insan olma sorumluluğunun gerektirdiklerini söyleme yazma” davranışı ile, 15. davranış olan “İnsan olmanın neden bazı sorumluluklar yüklediğini açıklayarak söyleme/yazma” ve 16. davranış olan “İnsanların neden bu sorumlulukları yerine getirmeleri gerektiğini açıklayarak söyleme/yazma” davranışları arasında bir ilişkinin olması beklenebilir.

12. davranış incelendiğinde önsel olarak 13,14,15,16 ve 17. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise, 13,14 ve 17. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 15. ve 16. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. Yine önkoşul ilişkinin çıkmamasının nedeni söz konusu iki davranışa öğrencilerin ulaşamamış olması gösterilebilir.

13. davranış incelendiğinde önsel olarak 14,15,16 ve 17. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise, 14. ve 17. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 15. ve 16. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir.

14. davranış incelendiğinde önsel olarak 15,16 ve 17. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise, yalnızca 17. davranışın ön koşulu niteliğinde olup 15. ve 16. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. İlişki çıkmayan iki davranışa bakıldığında bu davranışların 14 davranış olan “insan haklarının korunabilmesi için insanın etik değerleri bilgisinin neden gerekli olduğunu açıklayarak söyleme/yazma” davranışı ile bir ilişki kurulamayacağı görülebilir. 14. davranış farklı bir özelliği açıklarken 15. ve 16. davranış daha farklı bir özelliği açıklamaktadır.

15. davranış incelendiğinde önsel olarak 16. ve 17. davranışların ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise, yalnızca 16. davranışın ön koşulu niteliğinde olup 17. davranışın ön koşulu niteliğinde değildir. 17. davranışın ulaşabilirliği incelendiğinde bu davranışa öğrencilerin ulaşamadığı görülmektedir. Bunun yanı sıra 15. davranış olan “İnsan olmanın neden bazı sorumluluklar yüklediğini açıklayarak söyleme/yazma” davranışı ile 17. davranış olan, “her mesleğin kendine özgü etik değerlerinin olduğunu söyleme/yazma” davranışı arasında bir ilişkinin olmaması beklenebilir. Çünkü insan olma sorumluluğu ile mesleki etik birbirinden farklı özellikleri içermektedir. Bu nedenle arada bir ilişki çıkmamış olabilir.

16. davranış incelendiğinde önsel olarak 17. davranışın ön koşulu niteliğinde görülmektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise, hiçbir davranışın ön koşulu niteliğinde değildir. 16. davranış olan “insanların neden bu sorumlulukları yerine getirdiğini açıklayarak söyleme/yazma” davranışı ile 17. davranış olan, “her mesleğin kendine özgü etik değerlerinin olduğunu söyleme/yazma” davranışı arasında bir ilişkinin olması beklenmeyebilir. İki davranışta farklı özellikleri içermektedir. Bu nedenle davranışların sıralamasında bir değişikliğe gidilmesi önerilebilir.

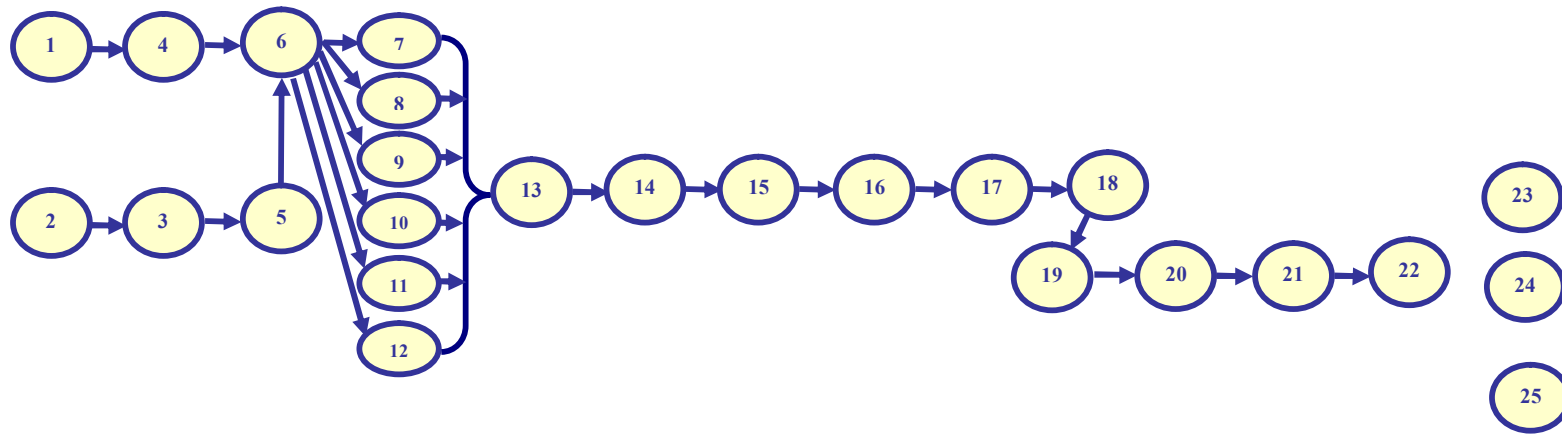
Sonuç olarak davranışlar arasında başta uzmanlarca ortaya konulan önsel örüntü ile tetrakorik korelasyon sonuçları arasında birtakım farklılıklar olmakla birlikte benzerlikler de bulunmaktadır. Davranışlardan özellikle 4,9,11,15 ve 16. davranışlar programdan kopuk olarak görülmektedir. Bu davranışların yeniden gözden geçirilmesi programda yer alıp alamayacağına karar verilmesi ve bu doğrultuda gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

3.3.4 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Temel Haklar ve Özgürlükler Ünitesinin Gerektirdiği Davranışların Örüntüsü:

Araştırmada ele alınan üçüncü alt problem olan, “Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Programında yer alan ünitelerin davranışları arasında nasıl bir örüntü vardır? Bu örüntü, uzmanlarca oluşturulan örüntü ile farklılık göstermekte midir?” sorusuna cevap aramak amacı ile öncelikli olarak dersin ve konunun yapısı dikkate alınarak önsel davranış örüntüleri çıkarılmıştır. Temel Haklar ve Özgürlükler ünitesi ile ilgili olarak Şekil 3.7’de önsel, Şekil 3.8’de tetrakorik korelasyon sonuçlarına dayalı olarak elde edilen davranış örüntüleri verilmiştir.

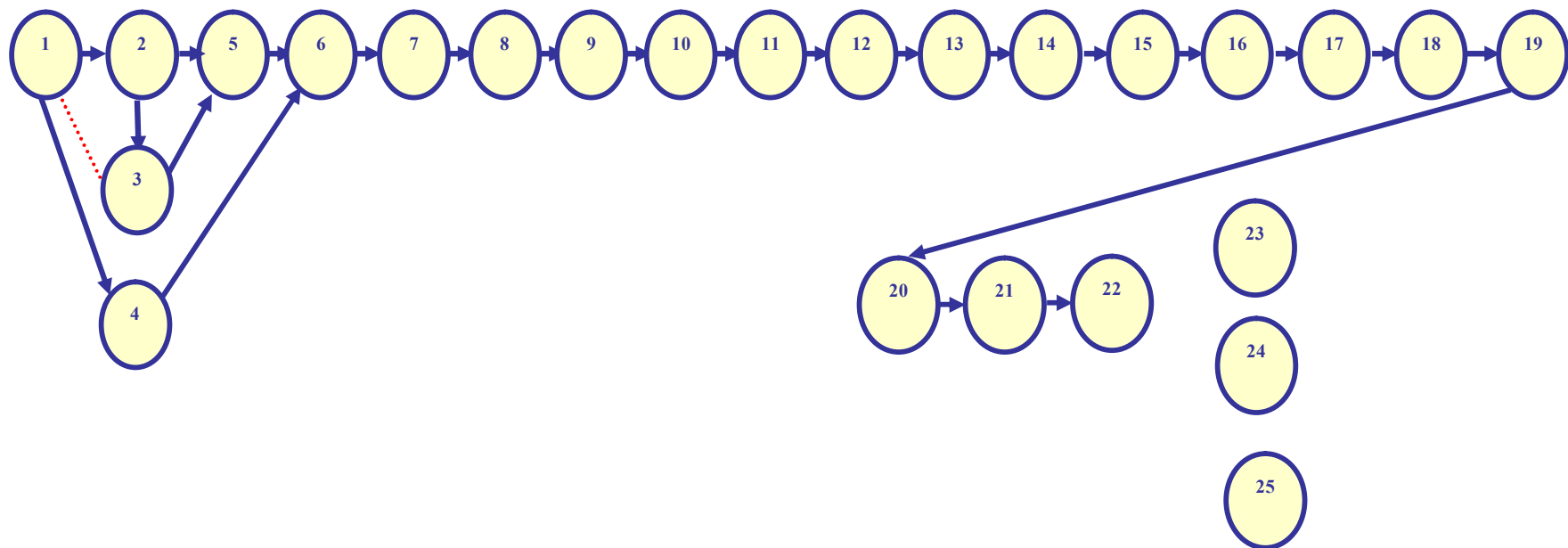
Şekil 3.7

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı “Temel Haklar ve Özgürlükler” Ünitesi
İle İlgili Önsel Davranış Örüntüsü

Şekil 3.8

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı "Temel Haklar ve Özgürlükler" Ünitesi İle İlgili Tetrakorik Korelasyon Sonuçlarına Dayalı Davranış Örüntüsü

Tablo 3.11
 Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Temel Haklar ve Özgürlükler Ünitesine İlişkin Tetrakorik Korelasyon Sonuçları*

Nn	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25		
1		,83	-,75	,42	,29	,42	,27	,19	,34	,14	,20	,46	,54	,53	,44	,29	,49	,25	,34	,21	,20	,16	-,24	-,05	-,37		
2			,65	,71	,15	,25	,49	,17	,55	,43	,42	,64	,67	,64	,55	,45	,23	,51	,47	,44	,33	,59	-,34	,03	-,47		
3				,20	,13	,45	,35	,35	,37	,29	,41	,48	,60	,57	,54	,41	,50	,42	,34	,23	,32	,19	-,31	-,05	-,34,		
4					,34	,12	,41	,38	,38	,28	,12	,18	,10	,23	,36	,23	,20	,20	,27	,18	,17	,12	-,17	-,27	-,18		
5						,43	,31	,24	,18	,27	,15	,19	,16	,18	,22	,17	,35	,26	,34	,23	,24	,20	-,32	-,05	-,15		
6							,38	,28	,44	,42	,33	,37	,44	,34	,36	,34	,37	,38	,40	,25	,22	,34	-,26	-,15	-,26		
7								,77	,87	,66	,47	,68	,34	,35	,56	,39	,54	,55	,57	,59	,15	,39	-,50	-,03	-,44		
8									,73	,63	,45	,67	,34	,44	,59	,34	,52	,38	,53	,50	,13	,20	-,50	,06	-,38		
9										,69	,46	,60	,44	,39	,58	,42	,63	,65	,63	,55	,09	,19	-,52	,003	-,39		
10											,48	,46	,39	,39	,53	,27	,47	,38	,47	,49	,26	,34	-,38	-,13	-,41		
11												,36	,28	,42	,39	,21	,42	,33	,37	,31	,20	,25	-,21	-,06	-,20		
12													,21	,57	,73	,54	,64	,46	,47	,44	,18	,34	-,44	,01	-,56		
13														,71	,52	,56	,54	,27	,26	,18	,31	,34	-,20	-,10	-,42		
14															,74	,57	,63	,36	,42	,29	,26	,33	-,24	-,09	-,46		
15																,61	,79	,61	,58	,43	,26	,22	-,43	-,04	-,58		
16																	,55	,48	,41	,24	,22	,25	-,28	-,10	,50		
17																		,61	,65	,49	,33	,23	-,55	-,09	-,56		
18																			,66	,51	,35	,32	-,63	-,06	-,48		
19																				,77	,47	,41	-,63	-,10	-,46		
20																						,51	,40	-,56	-,02	-,33	
21																							,34	-,31	-,22	-,20	
22																									-,17	-,12	-,27
23																										-,09	-,47
24																											-,03

** Manidarlık için tablo değeri (N=691): .115 alınmıştır. (Akhun, İ. (1986). İstatistiklerin manidarlığı ve örneklem. (2. Baskı) Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Tablo 3.11’de sunulan tetrakorik korelasyon sonuçları incelendiğinde, 1. davranış önsel olarak 4,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21 ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 2,3,5,23,24 ve 25. davranışların önkoşulu niteliğinde değildir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise 2,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21 ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 3,23,24 ve 25. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. Davranışların ulaşılabilirlikleri incelendiğinde 3. davranışa öğrencilerin ulaşabildiği ancak 23,24,25. davranışlara ulaşamadıkları görülmektedir. Korelasyon sonucu ortaya çıkan ilişki 23,24 ve 25. davranışlar açısından önsel olarak ortaya konan ilişki ile paralellik göstermektedir. Bu bağlamda ilgili davranışlar açısından önkoşulluluk ilişkisinin doğru olarak oluşturulduğu söylenebilir. Programda yer alan bu davranışlar incelendiğinde 23. davranış olan “Temel kişilik hakları ihlal edildiğinde ilgili kişi veya kişilere dilekçe yazma” davranışı ile kavramının tanımı arasında bir ilişki olmaması normal olarak düşünülebilir. Bir anlamda ikisinin farklı özelliği ölçtüğü söylenebilir. Ayrıca 23. ve 24. davranış Atatürkçülük ile ilgili olması nedeni ile programdan kopuk olarak da düşünülebilir. Önsel örüntüde öğretmenler, 1. davranış olan “temel haklar kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma” davranışı ile 2. davranış olan “Özgürlükler kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma” davranışı arasında bir önkoşul ilişkisi kurmamış olsalar da tetrakorik korelasyon sonucunda böyle bir ilişki kurulmuştur. Aslında bu iki kavramın beraber olarak düşünülmesi gerekmektedir. “ 1. davranış ile 5. davranış arasında önsel olarak ilişki kurulmamıştır. Bunun temel nedeni olarak yine yukarıda değinildiği gibi öğretmenler tarafından “temel haklar” ve “özgürlükler” kavramlarının birbirinden ayrı olarak düşünülmüş olması gösterilebilir. Tetrakorik korelasyon sonucuna göre 1. davranış ile 3. davranış olan, “Temel özgürlükler kavramının ne anlama geldiğini söyleme yazma” davranışı arasında bir ilişkinin ortaya çıkması beklenirken böyle bir ilişki ortaya çıkmamıştır.

2. davranış incelendiğinde önsel olarak 3,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15, 16,17,18,19,20,21 ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup, 4,23,24 ve 25. davranışların önkoşulu niteliğinde değildir. Tetrakorik korelasyon

sonuçlarına göre ise 3,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15, 16,17,18,19,20,21 ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 23,24 ve 25. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. Öğretmenler tarafından 2. davranış ile 4. davranış arasında ilişki kurulmamıştır. Bunun nedeni olarak yine öğretmenlerin özgürlük ve hak kavramlarını birbirinden bağımsız olarak düşünmeleri gösterilebilir. 23,24 ve 25. davranışlar açısından önkoşulluluk ilişkisinin uzmanlarca ortaya konan ile tetrakorik korelasyon sonucu ortaya çıkan örüntü paralellik göstermektedir. Bu nedenle önkoşulluluk ilişkisinin bu davranışlar açısından doğru olarak oluşturulduğu söylenebilir.

3. davranış incelendiğinde önsel olarak 5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18, 19,20,21. ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup, 4,23, 24 ve 25. davranışların önkoşulu niteliğinde değildir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre de önsel örüntü ile benzer olarak 4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15, 16,17,18,19,20,21 ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 23,24 ve 25. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. Öğretmenlerin hak ve özgürlük kavramlarını farklı olarak ele almaları nedeni ile yine 3. ve 4. davranış arasında önsel olarak bir ilişki ortaya konmamıştır. Ancak tetrakorik korelasyon sonucuna göre arada ilişkinin olduğu görülmektedir. 23,24 ve 25. davranışlar açısından uzmanlarca ortaya konan örüntü ile tetrakorik korelasyon sonucu ortaya çıkan örüntü arasında paralellik olması nedeni ile, programda yer alan bu davranışların ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

4. davranış incelendiğinde önsel olarak 6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18, 19,20,21 ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup, 5,23, 24 ve 25. davranışların önkoşulu niteliğinde değildir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre de önsel örüntü ile benzer olarak 6,7,8,9,10,11,12,13,14,15, 16,17,18,19,20,21. ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 23,24 ve 25. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. 4. davranış açısından uzmanlarca ortaya konan örüntü ile tetrakorik korelasyon sonucu ortaya çıkan örüntü arasında yalnızca 5. davranış açısından farklılık söz konusudur. Bu durum ise yine yukarıda değinildiği gibi uzmanların “hak” ve “özgürlük” kavramlarını farklı olarak düşünmelerinden kaynaklanmış olabilir. Oysaki bu iki kavram birbirinin

tamamlayıcısı niteliğinde düşünölmelidir. 23, 24 ve 25. davranışlar açısından uzmanlarca ortaya konan örüntü tetrakorik korelasyon sonucu ortaya çıkan örüntü ile paralellik göstermektedir.

5. davranış incelendiğinde önsel olarak 6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18, 19,20,21 ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup, 23, 24. ve 25. davranışların önkoşulu niteliğinde değildir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre de önsel örüntü ile benzer olarak 6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18, 19,20,21 ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 23,24 ve 25. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

6. davranış incelendiğinde önsel olarak 7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18, 19,20,21 ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup, 23, 24 ve 25. davranışların önkoşulu niteliğinde değildir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre de önsel örüntü ile benzer olarak 7,8,9,10,11,12,13,14,15, 16,17,18,19,20,21.ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 23,24 ve 25. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

7. davranış incelendiğinde önsel olarak 13,14,15,16,17,18,19,20,21 ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup, 8,9,10,11,12,23, 24 ve 25. davranışların önkoşulu niteliğinde değildir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise 8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21 ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 23,24 ve 25. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. Uzmanlarca 7, 8, 9, 10, 11 ve 12. davranışlar insan hakları belgelerinde yer alan bazı davranışlar olarak değerlendirilmiş he her biri 6. davranışın ön koşulu olarak düşünölmesine rağmen birbirlerinin ön koşulu olarak değerlendirilmemiştir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise bu davranışlar birbirinin ön koşulu olarak görünmektedir. Bir anlamda bir hakkın kazanılabilmesi için diğer hakkın bilinmesi gerekmektedir denebilir. 23, 24 ve 25. davranışlar incelendiğinde bu davranışlara öğrencilerin ulaşamadığı görölmektedir. Ayrıca bu davranışlar farklı özellikleri ölçmesi nedeni ile arada ön koşul ilişkisinin çıkmaması normal olarak karşılanabilir.

8. davranış incelendiğinde önsel olarak 13,14,15,16,17,18,19,20,21 ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup, 9,10,11,12,23, 24 ve 25. davranışların önkoşulu niteliğinde değildir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise 9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21 ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 23,24 ve 25. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. 9,10, 11 ve 12. davranışlar açısından farklı olmasının nedeni yine yukarıda açıklanan gerekçeye bağlanabilir. 8. davranış ile 23, 24 ve 25. davranışlar arasında uzmanların söylediği önkoşul ilişkinin olmadığı tetrakorik korelasyon sonuçları ile de doğrulanmıştır.

9. davranış incelendiğinde önsel olarak 13,14,15,16,17,18,19,20,21. ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup, 10,11,12,23, 24. ve 25. davranışların önkoşulu niteliğinde değildir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise 10,11,12,13,14,15, 16,17,18,19,20,21. ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 23,24. ve 25. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. 9. davranış ile 23, 24, ve 25. davranışlar arasında uzmanların söylediği önkoşul ilişkinin olmadığı tetrakorik korelasyon sonuçları ile de doğrulanmıştır.

10. davranış incelendiğinde önsel olarak 13,14,15,16,17,18,19,20,21 ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup, 11,12,23, 24 ve 25. davranışların önkoşulu niteliğinde değildir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise 11,12,13,14,15, 16,17,18,19,20,21 ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 23,24 ve 25. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. 10. davranış ile 23, 24, ve 25. davranışlar arasında uzmanların söylediği önkoşul ilişkisinin olmadığı tetrakorik korelasyon sonuçları ile de doğrulanmıştır.

11. davranış incelendiğinde önsel olarak 13,14,15,16,17,18,19,20,21 ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup, 12,23, 24 ve 25. davranışların önkoşulu niteliğinde değildir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ise 12,13,14,15, 16,17,18,19,20,21 ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 23,24 ve 25. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. 11. davranış ile 23, 24 ve 25. davranışlar arasında uzmanların söylediği önkoşul ilişkisinin olmadığı tetrakorik korelasyon sonuçları ile de doğrulanmıştır.

12. davranış incelendiğinde önsel olarak 13,14,15,16,17,18,19,20,21. ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup, 23, 24. ve 25. davranışların önkoşulu niteliğinde değildir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre de önsel örüntü ile benzer olarak 13,14,15, 16,17,18,19,20,21. ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 23,24. ve 25. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

13. davranış incelendiğinde önsel olarak 14,15,16,17,18,19,20,21. ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup, 23, 24. ve 25. davranışların önkoşulu niteliğinde değildir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre de önsel örüntü ile benzer olarak 14,15, 16,17,18,19,20,21. ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 23,24. ve 25. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

14. davranış incelendiğinde önsel olarak 15,16,17,18,19,20,21. ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup, 23, 24. ve 25. davranışların önkoşulu niteliğinde değildir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre de önsel örüntü ile benzer olarak 15, 16,17,18,19,20,21. ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 23,24. ve 25. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

15. davranış incelendiğinde önsel olarak 16,17,18,19,20,21. ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup, 23, 24. ve 25. davranışların önkoşulu niteliğinde değildir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre de önsel örüntü ile benzer olarak 16,17,18,19,20,21. ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 23,24. ve 25. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

16. davranış incelendiğinde önsel olarak 17,18,19,20,21 ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup, 23, 24. ve 25. davranışların önkoşulu niteliğinde değildir.

Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre de önsel örüntü ile benzer olarak 17,18,19,20,21. ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 23,24. ve 25. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

17. davranış incelendiğinde önsel olarak 18,19,20,21. ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup, 23, 24. ve 25. davranışların önkoşulu niteliğinde değildir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre de önsel örüntü ile benzer olarak 18,19,20,21. ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 23,24. ve 25. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

18. davranış incelendiğinde önsel olarak 19,20,21. ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup, 23, 24. ve 25. davranışların önkoşulu niteliğinde değildir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre de önsel örüntü ile benzer olarak 19,20,21. ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 23,24. ve 25. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

19. davranış incelendiğinde önsel olarak 20,21. ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup, 23, 24. ve 25. davranışların önkoşulu niteliğinde değildir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre de önsel örüntü ile benzer olarak 20,21. ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 23,24. ve 25. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

20. davranış incelendiğinde önsel olarak 21. ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup, 23, 24. ve 25. davranışların önkoşulu niteliğinde değildir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre de önsel örüntü ile benzer olarak 21. ve 22. davranışların ön koşulu niteliğinde olup 23,24. ve 25. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

21. davranış incelendiğinde önsel olarak 22. davranışın ön koşulu niteliğinde olup, 23, 24. ve 25. davranışların önkoşulu niteliğinde değildir. Tetrakorik

korelasyon sonuçlarına göre de önsel örüntü ile benzer olarak 22. davranışın ön koşulu niteliğinde olup 23,24. ve 25. davranışların ön koşulu niteliğinde değildir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

22. davranış incelendiğinde önsel olarak ve tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre hiçbir davranışın ön koşulu niteliğinde değildir. Bu nedenle programda yer alan bu davranışın ön koşulluk ilişkisinin doğru bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir. Bu davranış programda ulaşılabilecek en yüksek davranış olarak bulunmaktadır. Ayrıca kendisinden sonra gelen davranışların kavrama düzeyinde Atatürkçülük konuları ile ilgili olması nedeni ile bu durum normal olarak karşılanabilir.

23. davranış incelendiğinde önsel olarak ve tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre hiçbir davranışın ön koşulu niteliğinde değildir. Bu davranış Atatürkçülük ile ilgilidir. Bu nedenle daha önceki davranışlar ile arasında bir ilişki çıkmamıştır.

24. davranış incelendiğinde önsel olarak ve tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre hiçbir davranışın ön koşulu niteliğinde değildir Bu davranış Atatürkçülük ile ilgilidir. Bu nedenle daha önceki davranışlar ile arasında bir ilişki çıkmamıştır.

4.4. Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Uygulamalarının Öğrencilerin Tutum Düzeylerine Etkisi.

Araştırmanın dördüncü alt problemi “Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamalarının öğrencilerin derse yönelik tutum düzeyine etkisi nedir?” şeklinde ifade dılmıştır. Bu alt probleme yanıt aramak üzere Demirel ve diğerleri tarafından geliştirilen “Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Tutum ölçeği araştırma kapsamına dahil edilen tüm öğrencilere ders döneminin ilk haftasında henüz öğrenciler derse başlamadan önce ve ders yılının sonunda yani öğrenciler dersi tamamladıktan sonra olmak üzere iki kez uygulanmıştır. Ölçeğin uygulanmasından sonra tüm öğrenciler, alt ve üst grup okullar kendi aralarında ayrı ayrı ele alınmış ve elde edilen

puanların ortalaması, standart sapması, ortalama farkı ve elde edilen “t” değeri hesaplanmıştır.

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamalarına katılan tüm öğrencilerin derse yönelik tutum düzeylerine ilişkin ön test ve son test puanlarının ortalaması, standart sapması, ortalama farkı ve hesaplanan “t” değeri Tablo: 3.12’de sunulmuştur:

Tablo: 3.12

Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Uygulamalarına Katılan Öğrencilerin ÖN Tutum Puanları İle SON Tutum Puanlarının Karşılaştırılması

Grup	N	\bar{X}	S	Sd	\bar{X}_{FARK}	t
Ön	661	105.28	20.25	660	-.38	-.46
Son	661	104.90	23.59			

Tablo: 3.12’de, sunulan ortalama puanlar incelendiğinde, ortalamalar arasında ön test lehine anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir [$t=-.46$; ($p>.05$)]. Elde edilen bulguya dayalı olarak Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamalarının derse yönelik tutum düzeyi üzerinde etkili olmadığı söylenebilir. Üstelik .05 manidarlık düzeyinde anlamlı olmamasına rağmen; ortalama puanlara bakıldığında, son test puanlarının ön test puanlarına göre daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durum, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamalarının öğrencilerin duyuşsal özelliklerini geliştirmede yetersiz kaldığını göstermektedir. Ayrıca ön tutum puanlarının son tutum puanlarından yüksek olması nedeni ile öğrencilerin duyuşsal özellikler açısından gerilediklerini de söylemek mümkündür. Burada elde edilen bulguya benzer sonuca öğrencilerle yapılan görüşmeler sonucunda da ulaşılmıştır. Örneğin bir öğrenci;

“Dersi görmeden önce arkadaşlarımızın anlattığınca benim çok hoşuma gidiyordu ders. Ama daha sonra bana bazı konular bana çok ağır geldi. O kitaptaki konulardan birkaçı çok ağır gibi geldi bana o yüzden bazen doğruyu söylemek gerekirse uyukluyorum. Biraz sıkıcı geliyor ağır olan konular. Onları anlamak için elimden geleni yapsam da çok ağır olduğu için. **Ö7**”

Şeklinde görüş belirterek derste sıkıldığını daha önceden seveceğini düşünmesine rağmen dersi aldıktan sonra sevemediğini dile getirmektedir.

Bununla beraber elde edilen bulgular incelendiğinde öğrencilerin erişilerinde son test lehine anlamlı bir fark olmasına rağmen tutumlarında düşme söz konusudur. Bir anlamda öğrencilerin dersi bir ders olarak görmekte ve öğrenmeleri gereken konuları öğrenmekle birlikte tutumlarında bu ilerleme görülememektedir.

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamalarına katılan alt ve üst grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilerin derse yönelik ön tutum düzeylerine ilişkin test puanlarının ortalaması, standart sapması, ortalama farkı ve hesaplanan “t” değeri Tablo: 3.13’de sunulmuştur:

Tablo: 3.13

Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Uygulamalarına Katılan Alt ve Üst Grup Okullardaki Öğrencilerin ÖN Tutum Puanlarının Karşılaştırılması

Grup	N	\bar{X}	S	Sd	\bar{X}_{FARK}	t
Üst	341	102,03	22,91	659	6.71	4.31*
Alt	320	108,74	16,30			

*p<.05

Tablo: 3.14’de, sunulan ortalama puanlar incelendiğinde, üst ve alt grupta yer alan öğrencilerin ön tutum puan ortalamaları arasında alt grup lehine anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir [t=4.31; (p<.05)]. Elde edilen bulguya dayalı olarak Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Öğretim Programı uygulamalarına katılmadan önce alt grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilerinin üst grup okullarda yer alan öğrencilere göre daha olumlu tutuma sahip oldukları söylenebilir. Bunun nedeni olarak alt ve üst grup okullardaki öğrencilerin bilişsel giriş davranışları arasındaki fark gösterilebilir. Üst grup okullardaki öğrencilerin alt grup okullardaki öğrencilere göre bilişsel giriş davranışlarının daha yüksek olduğu birinci alt problemde belirtilmiştir. Belki de öğrencilerin dersle ilgili daha az bilgiye sahip olmaları, dersi merak etmeleri tutumları olumlu etkilemiş olabilir.

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamalarına katılan alt ve üst grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilerin derse yönelik son tutum

düzeylelerine ilişkin test puanlarının ortalaması, standart sapması, ortalama farkı ve hesaplanan “t” değeri Tablo: 3.14’de sunulmuştur:

Tablo: 3.14

Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Öğretim Uygulamalarına Katılan Alt ve Üst Grup Okullardaki Öğrencilerin SON Tutum Puanlarının Karşılaştırılması

Grup	N	\bar{X}	S	Sd	\bar{X}_{FARK}	t
Üst	341	97,45	25,41	659	15,39	-8,86*
Alt	320	112,84	18,48			

*p<.05

Tablo: 3.14’de, sunulan ortalama puanlar incelendiğinde, üst ve alt grup okullarda yer alan öğrencilerin son tutum puan ortalamaları arasında alt grup lehine anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir [t=8.86; (p<.05)]. Elde edilen bulguya dayalı olarak Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Öğretim Programı uygulamalarına katıldıktan sonra alt grup öğrencilerinin üst grupta yer alan öğrencilere göre daha olumlu tutuma sahip oldukları söylenebilir.

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamalarına katılan üst grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilerin derse yönelik tutum düzeylerine ilişkin ön test ve son test puanlarının ortalaması, standart sapması, ortalama farkı ve hesaplanan “t” değeri Tablo: 3.15’de sunulmuştur:

Tablo: 3.15

Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Öğretim Programı Uygulamalarına Katılan Üst Grup Okullardaki Öğrencilerin ÖN ile SON Tutum Puanlarının Karşılaştırılması

Grup	N	\bar{X}	S	Sd	\bar{X}_{FARK}	t
ÖN	341	102,03	22,91	340	-4,58	3,83*
SON	341	97,45	25,41			

*p<.05

Tablo: 3.15’de, sunulan üst grup okullarda yer alan öğrencilerin ön-son tutum puanlarının ortalamaları incelendiğinde, öğrencilerin ön test ortalamasının 102.03, son test ortalamasının ise 97,45 olduğu görülmektedir. Üst grup okullarda yer alan öğrencilerin önve son tutum puanları ortalamaları arasında ön test lehine 4,58 puanlık bir fark bulunmaktadır. Ön ve son test puan

ortalamları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek üzere yapılan karşılaştırma, hesaplanan “t” değerinin ,05 manidarlık düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir [t=3,83 (p<.05)]. Elde edilen bulguya dayalı olarak Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamalarının derse yönelik tutum düzeyi üzerinde etkili olmadığı söylenebilir. Üstelik .05 manidarlık düzeyinde anlamlı olmasına rağmen; ortalama puanlar, son test puanlarının ön test puanlarına göre daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu durum, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Öğretim Programı uygulamalarının üst grupta yer alan öğrencilerin duyuşsal özelliklerini geliştirmediği gibi daha da geriletmesinin bir kanıtı olarak gösterilebilir.

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Öğretim Programı uygulamalarına katılan alt grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilerin derse yönelik tutum düzeylerine ilişkin ön test ve son test puanlarının ortalaması, standart sapması, ortalama farkı ve hesaplanan “t” değeri Tablo: 3.16’da sunulmuştur:

Tablo: 3.16

Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Uygulamalarına Katılan Alt Grup Okullardaki Öğrencilerin ÖN ile SON Tutum Puanlarının Karşılaştırılması

Grup	N	\bar{X}	S	Sd	\bar{X}_{FARK}	t
ÖN	320	108,74	16,29	319	4,10	-3,76*
SON	320	112,84	18,48			

*p<.05

Tablo: 3.16’da, sunulan alt grup okullarda yer alan öğrencilerin ön-son tutum puanlarının ortalamaları incelendiğinde, öğrencilerin ön test ortalamasının 108.74, son test puanlarının ortalamasının ise 112,84 olduğu görülmektedir. Alt grup okullarda yer alan öğrencilerin ön ve son tutum puan ortalamaları arasında son test lehine 4,10 puanlık bir fark bulunmaktadır. Ön ve son test puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek üzere yapılan karşılaştırma, hesaplanan “t” değerinin ,05 manidarlık düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir [t=3,76 (p<.05)]. Elde edilen bulguya dayalı olarak Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamalarının derse yönelik tutum düzeyi üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu söylenebilir. Bu durum, Vatandaşlık ve

İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamalarının alt grupta yer alan öğrencilerin duyuşsal özellikleri üzerinde etkili olduğunun bir göstergesi olarak düşünülebilir

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamalarına katılan alt ve üst grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilerin derse yönelik tutum düzeylerine ilişkin puanlarının ortalaması, standart sapması, ortalama farkı ve hesaplanan “t” değeri Tablo: 3.17’de sunulmuştur:

Tablo: 3.17

Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Uygulamalarına Katılan Üst ve Alt Grup Okullardaki Öğrencilerin ÖN-SON Tutum Ortalama Fark Puanlarının Karşılaştırılması

Grup	N	\bar{X}	S	Sd	\bar{X}_{FARK}	t
Üst	341	-4,58	22,06	659	-8,68	-5,34*
Alt	320	4,10	19,53			

*p<.05

Tablo: 3.17’de, sunulan üst-alt grup okullarda yer alan öğrencilerin ön-son tutum puanlarının ortalamaları incelendiğinde, üst grupta yer alan öğrencilerin ön-son test farkının -4,58 alt grupta yer alan öğrencilerin ön-son test farkının ise 4,10 olduğu görülmektedir. Alt ve üst grupta yer alan öğrencilerin test puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek üzere yapılan karşılaştırma, hesaplanan “t” değerinin ,05 manidarlık düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir [t=.5,34 (p<.05)]. Elde edilen bulguya dayalı olarak Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamalarının üst grupta yer alan öğrencilerin derse yönelik tutum düzeyi üzerinde etkili olmadığı söylenebilir. Üstelik .05 manidarlık düzeyinde anlamlı olmasına rağmen; ortalama puanlar, son test puanlarının ön test puanlarına göre daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu durum, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Öğretim Programı uygulamalarının üst grupta yer alan öğrencilerin duyuşsal özelliklerini geliştirmediği gibi daha da geriletmesinin bir kanıtı olarak gösterilebilir. Buna karşılık alt grupta yer alan okullardaki öğrenciler üzerinde Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamalarının öğrencilerin tutumları üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu söylenebilir. Bu durum, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı

uygulamalarının alt grupta yer alan öğrencilerin duyuşsal özellikleri üzerinde etkili olduğunun bir göstergesi olarak da düşünülebilir

3.5 Öğretmen ve Öğrencilerin Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Öğretim Programına İlişkin Görüşleri.

Araştırmanın beşinci alt problemi “Öğretmenler ile öğrencilerin programa ilişkin görüşleri nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Belirlenen probleme yanıt aramak üzere öğretmen ve öğrencilerle araştırmacı tarafından hazırlanan yapılandırılmış görüşme formu doğrultusunda görüşmeler yapılmış ve bu görüşmeler sonucunda elde edilen veriler aşağıda sunulmuştur.

3.5.1 Öğrencilerin programa ilişkin görüşleri:

Öğrencilerle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler öncelikli olarak temalaştırılmış bu temalardan hareketle veri seti aşağıdaki şekilde betimlenmeye çalışılmıştır.

1. Bu yıl Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersinde neler öğrendiniz?

Alternatif: Kendinizde bu dersi almadan ve bu dersi aldıktan sonra gördüğünüz değişiklikler neler?

Öğrencilerin kazandıkları hedef-davranışların neler olduğunu belirlemeye yönelik olarak yukarıdaki soru sorulmuştur. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde oluşturulan temalar doğrultusunda ortaya çıkan bulgular aşağıdaki guruplar halinde ele alınmaya çalışılmıştır.

Bilgiler açısından; genellikle dersle ilgili daha çok akıllarında kalan konuların günlük yaşamları ile bağlantı kurabilecekleri konular olduğu belirlenmiştir:

“...insanların günlük yaşamı, nasıl davrandıkları nasıl başka bir insanın hak ve özgürlüklerini çiğnemeyeceğine, hak ve özgürlükleri, saklanan haklar, başka bir insan başka bir mesela başka bir insanın nasıl davranacağını öğrendiğim. Ö2”

“Be sene özgürlüklerimizin neler olduğunu, haklarımızın neler olduğunu ve bunları nasıl kullanmamız gerektiğini öğrendik.Ö4”

Buradan da anlaşılacağı gibi öğrenciler öğrendikleri bazı konuları unutabilirken yaşamlarının içerisinde buldukları ve kullanabildiklerini daha fazla hatırlamaktalar. Bu nedenle konular mümkün olduğunca öğrencilerin günlük yaşamları içerisinde olmalı ya da var olan konular günlük yaşamla ilişkilendirilerek öğrencilere sunulmalıdır.

Ayrıca öğrenciler görüşmenin yapıldığı dönem sonuna yakın işledikleri konuları daha kolay hatırlayabilmektedirler. Bunun nedeni yakın zamandaki öğrenmelerin daha kolay hatırlanabileceği olduğu gibi bu konuların onların günlük yaşamlarında daha fazla karşılına çıkmasından da kaynaklanabilir. Bu soruda öğrenciler:

“..mesela o temel hak ve özgürlükler. Ondan sonra tarih de bunlar insanın hakları için yapılmış yapılmaya çalışılmış şeyler. Mesela Fransız İhtilali, mesela Amerikan Virjinya beyannamesiydi. Tarihte bunların gelişimiyle sonra insanın koruması gereken hakları sonra kendi için sonra arkadaşı için çevre eğitimi, ondan sonra demokrasinin nasıl geliştiğini ilk önce ortak mirasın nasıl kat kat insanları hemen olmadan çünkü tüm insanlığın bunun içinde geliştiğini, ortak değerlerin evrensel olduğunu bunun gibi birçok konu öğrendik.Ö5”

“Temel hakları, temel özgürlükleri öğrendik. Sonra işte özgürlükleri, insanların bunlar için çabalarını insanların bunun için ne kadar çaba harcadığını. ortak mirasa katkıda bulunmanın önemini, nasıl koruyabileceğimizi, ortak değerlerimizin neler olduğunu öğrendik.Ö6”

“insan haklarını gördük nasıl davranacağımızı orda yazıyor evet. Gelenek ve göreneklerimiz temel haklar, temel hakların doğuştan kazanıldığını öğrendik onlar vardı. güzel şeyler yani. kendi haklarını daha iyi korumayı öğrendim.Ö10”

“Bu yıl vatandaşlık dersiyle bu temel haklarımızı özgürlüklerimizi haklarımızı korumamız gerektiği ve bu haklarımızın korunmasında bize ve devlete düşen görevlerin neler olduğunu öğrendim.Ö13”

diyerek daha çok son üniteleri olan temel haklar ve özgürlükler ünitesi ile ilgili bilgilerin aklılarında kaldığını dile getirmişlerdir.

Derste edindikleri bilgileri hayata transfer edebilmeleri ile ilgili olarak öğrenciler, konuların aslında hayata transfer edilebilir olduğunu ve büyük oranda bu işlemi gerçekleştirebildiklerini aşağıdaki şekilde dile getirmektedirler:

“Dersi almadan önce yani böyle hiç özgürlükleri falan hiç bilmiyordum . aldıktan sonra kafamda böyle baya şekillendi. gerektiğinde nerde bunları kullanabileceğimizi öğrendik. Başımıza bir olay geldiğinde bunları nasıl değerlendirebileceğimizi öğrendik. özgürlükleri tam olarak nasıl kullanacağımı bilmiyordum. Ondan sonra dersleri öğrendikten sonra özgürlüklerin kişi haklarına zarar vermeden kullanabileceğimi öğrendim.Ö3”

“Ben dersi almadan önce bunlarla ilgili olarak yeterince bilgi sahibi olduğumu düşünmüyordum gerçi şu anda da yeteli bilgiye tam olarak sahip olduğumu söyleyemem ancak birazda olsa haklarımın neler olduğunu öğrendim. Bunları öğrenmeden önce de hakkımı arayabiliyordum bende çok fazla değişiklik olduğunu söyleyemem ama şu anda belki de daha bilinçli oldum.Ö4”

“...önceden mesela birisi bana vurduğu zaman bende karşılık verirdim. Yani bende hemen ona vururdum. Ama şimdi konuşarak kendi duygularımı ifade edebiliyorum. Yani konuştuğum zaman da duygularımı ifade edebiliyorum. Haklarımız yani ne bileyim haksızlığa uğradığımız zaman neler yapabileceğimizi öğrendik. Gelecekte bir haksızlığa uğradığımızda susup kalmamızı haklarımızı bilip kullanmamızı ve mahkemelere başvurmayı bu hakkı bilip mesela sağlık hakkı idare etti öyle şeylerde mahkemeye başvurabiliriz. Yani haklarımızın neler olduğunu öğrendik.Ö11”

Ancak bu görüşlerin yanı sıra bazı öğrenciler:

“Benim davranışlarımda bu dersi aldıktan sonra bir değişiklik olmadı. Zaten ben bunun bir dersle olabilecek bir şey olduğuna inanmıyorum. Tabii ki bazı şeyleri öğrendim ama bunların ne kadarını gerçekleştirebilirim bilmiyorum.Ö15”

“ben bu derste kazdıklarımı tam anlamıyla hayata geçiremedim. Dersi almadan önceki tutumumla aldıktan sonraki arasında bence bende bir fark olmadı. Ancak bilgilerim konusunda birtakım değişiklikler oldu. O nedenle çok fazla yararı olmadığını diyebilirim. Biz aslında bu konuları az çok biliyoruz belki deste bunları pekiştirmiş oluyoruz ancak bu konuların daha çok özüne inebiliriz.Ö16”

“benim dersi aldıktan sonra davranışlarımda bir değişiklik olmadı sadece haklarımı nasıl koruyacağımı öğrendim işte.Ö17”

derste öğrendiklerini tam olarak hayata geçiremediklerini bilgiler açısından belirli farklar olurken buradan kazanılanları yaşamlarına aktarmakta zorluk çektiklerini de dile getirmektedirler. Tabii ki bu durum öğrencilerin kendilerinden ya da çevrelerinden kaynaklanmış olabilir. Ancak böyle bir derste asıl olan öğrencilerin bilgiyi kağıt üzerinde kazanmış olmaları değil davranış haline dönüştürebilmeleri olmalıdır. Çünkü bireyler bu dersle edindiklerini yaşamda kullanabildiklerinde ulaşılmak istenen asıl amaç gerçekleşmiş olacaktır.

Ayrıca bir öğrencinin söyledikleri de düşündürücüdür. Öğrenci:

“bence biz zaten bu derste gördüklerimizin çoğunu daha küçükken ailede başlarken de yani ben şahsen konuşuyorum başkalarını bilmiyorum da yani. Görüyorduk başkasının annem der işte malına şuna buna zarar verme işte bu bir arada vatandaşlık dersine giriyor yani orda da insan haklarını savunacak gibi başka insanın haklarını da saygı göstermeli. Onun gibi ailede de görüyorduk ama bu ders bilinçli olan aileler var bir de bilinçli olmayan aileler içinde faydalı olabilir. Ben dersi aldıktan sonra, pek değiştiğimi söyleyemem. Sene başından beri normal herkesle aynıyım kötü bir şey de yapmıyor ailem bu vatandaşlık dersinde bize öğretilenlerin dışında da bir şey yapmadığım için gene sonunda da aynıyım. bildiğim şeylerdi bir yandan tekrar etmiş oldum.Ö20”

diyerek aslında bu derste kazandırılması düşünülen hedeflerin öncelikli olarak ailede kazanılması gerektiğini ve bunları kazanmış olan öğrenciler için ise dersteki konuların gereksiz ve sıkıcı geldiğini dile getirmektedir.

Dersteki konularla ilgili önerilere bakıldığında, öğrencilerin vatandaşlık ve insan hakları ile ilgili konularda yeterince bilgi sahibi olmamalarından dolayı genellikle derste kendilerine verilen bilgileri yeterli olarak görmektedirler. Ancak birkaç öğrenci şu şekilde öneride bulunmaktadır:

“... bence bu ders insanların düşüncelerine yönelik olmalı. Bu derste hep klasik şeylerden bahsediliyor. Yok işte insanın ilk hakkı yaşama, özgürlük vb. bence bunlara değil de insanların düşünceleri, yaşadığı sıkıntılara değinilmeli. Çünkü bu ders vatandaşlık vatanımızda yaşanan birtakım sorunlar var bunlara değinilmeli.Ö15

“...bir sorunumuz var nasıl çözebiliriz olmalı. Yani sadece bilgi değil bu bilgiyi nasıl kullanacağımızı da öğrenmeliyiz.Ö16”

2. Bu dersin önemi konusunda neler söyleyebilirsiniz?

Dersin önemi konusunda verilen cevaplar incelendiğinde, öğrencilerin büyük kısmının dersi önemli görmekle birlikte; bir kısım öğrenci derste yer alan konuları bilmelerinden dolayı çok da önemli olmadığını aşağıdaki şekilde dile getirmektedir:

“...bu dersi aynen sosyalde de görüyoruz yani. Bir fark yok. Bence önemli bir ders değil.Ö5”

“Ben bu derste bildiğimiz şeyler tekrarlandığı için, dikkatimizi çekecek, bize yararı olan şeyler olsa belki daha önemli diyebilirim. Ama şu haliyle önemsiz diyebilirim.Ö15”

“Ben kendim bu dersteki konuları zaten biliyorum. Yani bildiğim şeyler anlatılıyor bu nedenle dersi takip etmiyorum ve sıkılıyorum. Bu nedenle benim için çok da önemli değil.Ö16”

Dersi önemsiz olarak gören öğrencilerin bu şekilde düşünmelerinin nedenine yönelik verdikleri cevaplara bakıldığında, aslında öğrencilerin burada yer alan konuları önemsiz olarak görmedikleri, konuların bireyin gerçek yaşamı içerisinde olduğunu ve bir ders olarak okutulmasa bile her vatandaşın zaten bu bilgileri öğrenmesi gerektiğini belirttikleri görülmektedir. Yani bir anlamda önemsiz olarak dile getiren öğrenciler de öğrenmeleri gereken konuların önemli

olduğunu ancak bunları ailelerinde zaten kazandıklarını bir anlamada tekrar ettikleri için gereksiz olduğunu dile getirmektedirler:

“Aslında dersin önemsiz olduğunu söylememin nedeni ben bu dersi almasam da bunları bilmek zorunda olmamadan dolayıcıdır.Ö6”

“Ben bazen dersi dinlerken sıkılıyorum. Çünkü bildiğim şeyler, bende biliyorum insan haklarını, daha derine inilse ya da bilmediğimiz şeyler gösterilse daha çok dikkatimi çekecektir. Öyle olduğu zaman daha çok sevebilirim.Ö15”

“Bence önemli değil. Ben zaten senenin başında da bunları biliyordum. O nedenle bende bir değişiklik olmadı yazılıları bile çalışmadım çünkü hepsi bildiğim şeylerdi. Normalde de bildiğimiz şeyler. Çok gereksiz bence.Ö17”

Dersi önemli olarak gören öğrencilerin bu önemin nedenine ilişkin olarak verdikleri yanıtlardan çarpıcı olanları:

“Çünkü insanların nasıl yani karşısındaki insanların nasıl davranacağını bilir. Başka vatandaşlık hakları yani insanları işte bu gerekli bir derstir. Öğrenciler için gereklidir. Haklarımızı öğrenmemiz için gereklidir. Burada öğrendiklerimi kısmen de olsa günlük yaşamımda kullanabiliyorum.Ö4”

“...bir insan karşısındaki insanı ne kadar, nasıl davranması gerektiğini öğreniyorsun. En azından herkes bu dersi görse bu bilinci alsın mesela karşımızdaki insanı kırmamamız gerektiğini öğrensek onlara nasıl davranmamız gerektiğini öğrensek dünyada bence hiç savaş, açlık falan olmaz yani. Herkes barış içinde dostluk içinde birbirleriyle konuşmaya uzlaşmaya çalışır.Ö7”

“bence hayatı daha iyi öğreniyoruz. İnsanların haklarına saygı duymayı insanların yapabileceği şeylere karışmamayı öğreniyoruz. İnsan özgürlüğünü, yaşama haklarını, insanların kişi dokunulmazlığını yani haklarımızı daha iyi öğreniyoruz ve Bunları da günlük yaşantımızda kullanabiliyoruz.Ö8”

“Bence çok önemli hayatımızla ilgili, insanlar için çok önemli. Hayatımızda nasıl davranmamız gerektiğini, ahlak kurallarını ve diğer bilmediğimiz şeyleri öğreniyoruz. Öğretmenim hayatımızda nasıl davranacağımızı öğretiyor bu vatandaşlık dersi hayat için onun için çok önemli. Mesela, ben köyden geliyorum. Köyde okurken bir tane çocuğun hakkına saygısızlık yaptılar. Ben de o çocuğu uyardım mesela.Ö18”

şeklinde sıralanabilir. Görüldüğü gibi öğrencilerin dersi önemli olarak görmelerinin en büyük nedeni derste öğrendikleri konuların günlük yaşamları içersinde kendilerine yarayacağını düşünmeleri olduğu söylenebilir. Bu konu ile ilgili bir öğrenci öğrendiklerini günlük yaşamına nasıl aktardığını şu şekilde belirtmektedir:

“Önemli olduğunu düşünüyorum, bu derste insanların yaşama biçimlerini öğreniyoruz. İnsanların özel hayatlarına yani basın yayına özgürlüğü var ama insanların da özgürlükleri var. Onların özel hayatlarına hiçbir zaman bir şey yapılamaz. Yani magazin dergileri oluyor ya o dergilerde mesela öğle şeyler

yayınlanıyor. Özel şeyleri yayınlanıyordu. Onları artık okumamaya yani ilgilenmemeye çalışıyorum. Ö13”

3. Dersin konuları hakkında neler düşünüyorsunuz?

Alternatif: 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi ders kitabı ve ders kitabında yer alan konular size göre nasıl?

Dersin konuları ile ilgili olarak öğrencilerin verdikleri cevaplar temalar altında incelenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda konuların açık-anlaşılır olması ile ilgili olarak öğrencilerin çoğunluğu derste yer alan konuların aslında öğrenmeleri gereken konular olduğunu ancak bunların derste ve kitapta verildiği haliyle yeterince açık ve anlaşılabilir olmadığını, bir anlamda kendi seviyelerinin üzerinde bazı bilgilerin yer aldığını aşağıda verilen örneklerde olduğu gibi belirtmektedirler:

“...konuları anlamakta güçlük çekiyoruz işte bazı kelimeler var oralarda anlamakta biraz güçlük çekiyorsun en az iki-üç kere okuduktan sonra konu anlaşılabilir.Ö8”

“Bence derste yer alan konular yetersiz. bilgiyi anlatıyor mesela çok içine girilmemiş ne olduğu yüzeysel olarak anlatıyor. Okuduğumuzda aklımızda kalmıyor yani. Ö9”

“Bana göre konular ve buna bağlı olarak kitapta yer alan konular, anlayabileceğimiz türden değil hatırlanması da zor açık ve anlaşılır değil. bir iki kere okuduğumuzda çok zor anlayabiliyoruz. O yüzden yazanların konunun içine girmesi daha iyi olur. İçine girilmediği için okuyunca insanın aklında kalmıyor yani en azından iki üç kere okumak lazım. Konunun içine girmek derken öyle yazıp geçmek değil de direkt yani konuyu açıklaması, ilk önce tanıtıp sonra açıklaması. Ö10”

Bunun dışında iki öğrenci, konuların açık ve anlaşılır olduğunu ancak yine de bazı yerlerde anlamakta zorlandıklarını bunun nedeni olarak kitabın bazı bölümlerinde çok fazla ayrıntının olmasını ve gereksiz tekrarların yapılmasını vurgulamaktadır:

“Kitap bana göre oldukça açık ve basit yazılmış yani benim anlayacağım gibi. Ama bazı yerlerde çok ayrıntıya gidilmiş ve tekrar yapılmış böyle olunca da bazen anlaşılması oldukça güç oluyor. O nedenle bazen de olsa anlamakta güçlük çekiyorum. Ö18”

“bence kitabın anlatımı iyi, kişinin anlayabileceği düzeyde yazılmış. Hatta bana göre çok basit bile diyebilirim. Ancak bazı bölümleri anlamakta da güçlük çekmiyor değilim. Ö20”

Derste yer alan konuların günlük yaşama transfer edilebilirliği ile ilgili olarak verilen yanıtlar incelendiğinde; Öğrenciler derste yer alan konuların neredeyse

tamamının günlük yaşamlarında işlerine yarayacağını söylemekle birlikte yaşadıkları bir ikilemi de dile getirmektedirler:

“Aslında bu derste yer alan bilgiler günlük yaşantımızda kullanabileceğin türden. Ama günlük yaşam ile kitapta yazanlar arasında zaman zaman farklılık yaşayabiliyoruz.Ö9”

“Kitapta yer alan bilgiler bizim günlük yaşamımızda işimize yarayacak türden ancak çoğu zaman kitapta yazanlarla günlük yaşamımızdakiler birbiriyle çelişiyor. Ö11”

Yukarıda verilen cevaplarda da görüldüğü gibi öğrenciler derste öğrendikleri konular ile günlük yaşamlarında karşılaştıkları olayların birbirleri ile çelişmesine de dikkat etmekte ve bunu özellikle vurgulamaktadırlar. Bu bağlamda derste yer alan konuların gerçekte olması gerekenleri yansıttığı ancak günlük yaşamlarında karşılaşılabilecekleri durumların istenmeyen davranışlar olabileceği öğrencilere dersler sırasında belirtilerek günlük yaşamda çevrelerinde olanları değil derste öğrendiklerini kendilerine rehber almaları gerektiği vurgulanmalıdır.

Dersin konularının daha iyi anlaşılabilmesi için verilen teorik bilgilerin öğrencilerin gelişimsel ve kültürel özellikleri dikkate alınarak örneklendirilmesi öğrenmenin daha istendik düzeyde olmasına neden olabilecektir. Konuların örneklerle zenginleştirilmesi ile ilgili olarak öğrencilerin çok azı örneklerin kitaplarında aslında yeterince olduğunu belirtmektedir. “Aslında örnekler yeterli gibi ama arttırılabilir de tabi. Ö-7” “Örnekler aslında yeterince verilmiş. Öğretmenimizin verdiği örneklerle ikisini de pekiştirince de daha iyi oluyor.Ö8” Ancak bunun yanı sıra öğrencilerin çoğunluğu:

“Örnekler yetersiz daha günlük yaşamın içerisinde anlayabileceğimiz ve zenginleştirebileceğimiz türden olmalıydı.Ö9”

“Örneklerle zenginleştirilse bana göre daha iyi olurdu. anlıyoruz ama böyle kapsamlı olarak anlayamıyoruz. Yani anlamadığımız yerleri de bir büyüğümüze öğretmenimize soruyoruz ondan da o cevabı alıyoruz ama o aldığımız cevap kitapta olmuyor bazen. Mesela ben çoğu zaman öğretmenin anlattıklarını kitapta bulamıyorum. Ama kitapta bu konular örneklerle açılsaydı çok daha iyi olurdu. Ö11”

“Örneklendirme çok zayıf. Bizi etkileyecek ilgimizi çekecek örnekler olmalı. Ben zaten burada verilen örnekleri biliyorum. Ben bunları hayat bilgisi, sosyal derslerinde de gördüm. Yani benim için örnekler yeterli değil.Ö15”

“Bana göre kitapta verilen örnekler yeterli değil daha fazla olmalıydı. Ama verilen örneklere baktığımda kısmen iyi diyebilirim. Çünkü benim kafamda canlandırmama yetiyor.Ö16”

şeklinde görüşlerini bildirerek, konuların anlaşılması açısından örneklerle zenginleştirilmesi gerektiğini, ancak bunu kendi derslerinde çok fazla göremediklerini belirtmektedirler. Oysaki dersin özelliği düşünüldüğünde öğrencilerin günlük yaşamları ile ilgili olarak bol örnekler bulmanın mümkün olduğu, kolaylıkla günlük yaşamla ilişkilendirilebileceği söylenebilir. Bu nedenle dersin konuları öğrencilerin daha iyi anlayabilmesi ve zihinlerinde somutlaştırabilmeleri için örneklerle zenginleştirilmelidir.

Dersin içeriği ile ilgili olarak dile getirilen öneriler incelendiğinde:

“Bence kitabın biraz daha dilinin yumuşatılması konuların sadeleştirilmesi gerekir. Aslında en güzel kısa açıklamalı kısa öz biçimde anlaşılabilir şekilde örnekler verilmeli, bazı konular çok uzun verilmiş bunları biraz kısaltarak ve anlayacağımız bir biçimde cümlelerin tekrarlanmaması daha yeni ve cümlelerin öğrenmek için biraz daha farklı örnekler olmalı.Ö2”

“Bence kitapta yer alan bilgiler yeterli değil daha ayrıntılı, daha detaylı bilgiler olmalıydı. Bazı konular 8. sınıfa kaydırılıp bu derste daha rahat olabilirdik. Aslında konular konu olarak güzel ancak konuların içeriği 3-5. sınıflara uygun diyebilirim. Bize bu konular yetmiyor. Ama yalnızca not için düşünüldüğü zaman aslında fazla bile geliyor diyebilirim.Ö16”

“Kitap genellikle anlatıyor da örnek pek rastlamadım ben. Bence örnekler olmalıydı, soru olabilir örnekleme yapılabilir. Mesela sorular işte ali veli gibi isimler verilir şu işte oğlana karşı şu davranışta bulundu falan işte onun gibi örneklemler verilebilir. Ya da paragraflarda anlatılabilir. İşte yukarıdaki boşluk doldurma gibi yerler yapılabilir. Yukarıdaki hayattan alınmış bir kesitte işte hangi güzel davranışlar gibi şeyler olabilir.Ö19”

Öğrenciler, genel olarak ders kitabının dilinin anlaşılabilir olmadığını bu nedenle kendileri tarafından anlaşılabilir hale getirilmesi gerektiğini, konuların uzun uzun anlatılması yerine daha kısa ve özet şekilde verilmesi ve örneklerle zenginleştirilmesi gerektiğini belirtmektedirler. Bu bağlamda öğrencilerin gelişimsel özellikleri göz önüne alındığında, somut işlemler döneminde oldukları; olayları daha rahat anlayabilmeleri için konuların somutlaştırılması ve örneklerle zenginleştirilmesinin içerikte var olan bilgileri daha rahat kavrayabilmelerine neden olabileceği söylenebilir. Ayrıca konuların kapsamının çok yoğun olduğu, bu nedenle anlamakta güçlük çektiklerini bunun yerine konuların sadeleştirilerek anlamalarının kolaylaştırılabileceğini de belirtmektedirler. Öğrencilerin temel beklentilerinden birisi de içerikte yer alan bilgilerin daha sadeleştirilmesidir.

4. 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersini nasıl işlediniz, dersin işlenişiyle ilgili neler düşünüyorsunuz?

Dersin işlenmesi ile ilgili olarak öğrencilerin verdikleri yanıtlar yine temalaştırılmıştır. Bu temalaştırmada literatürde genel olarak kabul edilen eğitim durumlarında olması gereken öğeler alınmıştır.

Dersin başında öğretmen tarafından kazanılması amaçlanan hedeflerin açıklanması ile ilgili sorulan sorulara öğrencilerin verdikleri yanıtlar incelendiğinde; genelde dersin başında öğrencilere o derste neleri kazanacakları ile ilgili bir bilgi vermediği görülmektedir:

“Öğretmen bu sene neler öğreneceğimizi genel olarak, birinci dönemde ilk dersimizde açıkladı, ama o gün öğreneceğiniz konuyla ilgili olarak genellikle bir açıklama yapmazdı.Ö12”

“Öğretmen bize dersin başında o gün işleyeceğimiz konuların neler olacağını ve bunların ne işimize yarayacağını çok az da olsa bazen söylüyor. Bu durum da daha çok derse ilgimiz çekiliyor.Ö15”

Oysa öğrencilere kazanacakları bilgi ve becerilerin neler olduğunun dersin başında açıklanması öğrencilerin derse karşı olan güdülerinin artmasını sağlayacak ve bu nedenle öğrenciler daha zevkli bir şekilde dersi dinleme ve derste yapılan etkinliklere katılma ihtiyacı içerisinde gireceklerdir.

Konuların öğretmenler tarafından anlaşılabilir hale getirilmesi ile ilgili olarak öğrenciler arasında farklılık gözlenmesi beklenebilir. Ancak genelde öğrencilerin bu konuda verdikleri cevaplar birbirine benzerlik göstermekte ve konuların öğretmenleri tarafından açık hale getirilmesinde sorunlar olduğu belirtilmektedir. Bunun temel nedenlerinden birisi de öğretmenlerin konuları öğrencilere dağıtması ve onlardan anlatmalarını istemesi olabilir. Ayrıca bu dersi okutmakla görevli olan öğretmenlerin genelde farklı branşlardan (Tarih, Coğrafya, Sosyal Bilgiler) olmaları ve neredeyse tamamının VİH ile ilgili hizmet içi eğitim almamış olması bunun farklı bir nedeni olarak da gösterilebilir:

“Derste ben öğretmenimizin anlatımını pek beğenmedim. Çünkü daha çok konuyu bir iki kere okuyoruz ve direkt hemen arkadaşlarımıza sınıftakilere anlatıyorduk böyle daha sonra öğretmenimiz kısa bir anlatım yapıyordu geçiyordu ben daha çok

yazılınca anlıyorum. Diğer derste öğretmen o konuyla ilgili tahtaya kısa notlar yazıyordu biz onları deftere geçince yazılılarda çalışmak daha kolay oluyordu ama böyle anlatınca daha çok da insanın aklında kalmıyor. Ö1”

“Anlayacağımız düzeye indi gibi ancak çok kitaba bağımlı kalmadı bize farklı örnekler vererek anlamamızı sağlamaya çalışabilirdi. Ö11”

Dersin işlenişinde öğretmenin sorular sorarak öğrencilerin derse aktif olarak katılımını sağlama, öğrencileri soru sormaya teşvik etme ve anlaşılmayan noktaları ortaya çıkarma ile ilgili olarak öğrencilerin verdikleri yanıtlar incelendiğinde, iki farklı görüş olduğu ortaya çıkmaktadır:

“Anlayıp anlamadığımızı soruyor. Anlaşılmadığında soru soruyor. Bizim soru sormanıza bazen fırsat tanıyor bazen ise buna izin vermiyor. Ö9”

“Derste hoca çok güzel anlattığı için soru olmuyor ama anlamadığımız yerde soruyoruz. Öğretmenimizde bize açıklamalar yapıyor. Ö11”

“Anlamadığımız yerlerde parmak kaldırıyor ve konuşuyoruz yani öğretmenimiz bu konuda da açtı. Ö12”

Yukarıda verilen yanıtlardan anlaşılacağı üzere öğrenciler, dersin işlenişinde öğretmenlerinin sorulardan yararlandığını bunu bazen anlaşılmayan noktaları ortaya çıkarmak bazen de kendilerini derse katmak için yaptığını belirtmektedirler. Ayrıca öğretmenler öğrencilerin soru sormalarına da izin vermektedirler.

Ancak bunun yanı sıra aşağıda iki örneği verildiği gibi bazı öğretmenlerin sorulardan pek fazla yararlanmadıkları ya da sorular sırasında bazı öğrencilerin bunu kötüye kullandıkları yine öğrenciler tarafından belirtilmektedir. Elbette bu durum öğretmen ve sınıf içerisindeki öğrencilerin özelliklerine göre değişebilir. Ancak öğretimin zenginleştirilebilmesi, öğrencilerin güdülenme düzeylerinin devam edebilmesi açısından öğrenme-öğretme sürecinde sorulardan sıklıkla yararlanmalıdırlar:

“Öğretmenimiz ve biz aslında konularla ilgili farklı örnekler vererek konuyu derinleştirmeye çalışıyoruz ama bu seferde bazı arkadaşların kafası karışıyor. Ö15”

“Bizim okulda soru sorma özgürlüğümüz yok. Konunun bitmesini bekliyorsun bittikten sonra soruyorsun çok gereksiz ben zaten anlattım diyor. Ama biz anlamamış oluyoruz. Öyle kalıyoruz. Bir dakika bekle konu bitsin diyor. Konu bitene kadar zaten ilgim direk dağılıyor.” Ö8

Derste kazandırılmaya çalışılan hedef-davranışların öğrenciler tarafından kazanılabilmesi için konuların öğretmenler tarafından örneklerle desteklenmesi,

açıklanması ve anlaşılabilir hale getirilmesi önem taşımaktadır. Ancak bu şekilde öğrenciler soyut bir kavram olan insan haklarını zihinlerinde canlandırabilecek ve hedef-davranışları daha kolay kazanabileceklerdir. Bu bağlamda öğrencilerin görüşleri incelendiğinde:

“...öğretmenin anlatımı ile anlamadığımız için her konunun sonunda öğretmen sorsa bile herkes kitaba bakarak cevap veriyor. Yani öğretmen örneklerle zenginleştirmiyor bide kitaptakinden daha farklı örneklerin verilmesi bizim daha fazla anlamamızı sağlayacaktır.Ö1

“Örneklerin üzerinde öğrendiğimiz konuları pekiştiremedik İnsan haklarıyla ilgili mesela farklı belgeler inceleysek bunları örnekler üzerinde açsak belki daha faydalı olurdu.Ö8”

Yukarıda iki öğrencinin verdiği yanıtlarda da görüldüğü gibi öğretmenler kazandırılmak istenen hedef-davranışları örneklerle zenginleştirmede başarısız olmaktadır. Halbuki bir öğrencinin (Ö8) de belirttiği gibi işlenen konular farklı örneklerle ele alınıp üzerlerinde durulduğunda konular çok daha açık hale gelebilecektir. Bu bağlamda öğretmenlerin aslında çok fazla günlük yaşamdan örnekler bulabilecekleri nitelikte olan bu dersi örneklerle zenginleştirmemeleri ilginçtir. Halbuki örnekler zaten yaşamın içerisinde mevcuttur ve bu örnekler öğrencilerle birlikte incelenerek ders hem daha zevkli hale getirilebilir hem de öğrenciler tarafından daha rahat anlaşılması sağlanabilir. Ancak öğretmenin bunu yerine getirememesinin nedeni olarak dersin haftada bir saat olması gösterilebilir. Çünkü örnekler verildiğinde ve bu örnekler üzerinde konuşulduğunda zaman uzayacaktır.

Dersin işlenişi ile ilgili verilen cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin temel olarak sunuş yolu stratejisini kullandıkları öğrencilerin verdikleri yanıtlardan anlaşılmaktadır:

“Dersi işlememiz aslında zevkliydi öğretmenimiz konuları verirdi bizde çalışır gelirdik ve sınıfta kitapları kapatarak dersi öğretmenimizle beraber işlerdik, örnekler verirdik ayrıca farklı örnekleri öğretmenimizde söylerdi. Bize de bulun derdi. Biz de örnekler verirdik.Ö7”

“Bana göre dersin işlenişi sıkıcı derste hep öğretmen anlatıyor, bize anlattırıyor ve derse katılamıyoruz bu da derste sıkılmamıza neden oluyor. Derse katılabilmenin tek yolu öğretmenin soru sormasını beklemek oluyor. Anlayıp anlamadığımızı soruyor, anlaşılmadığında soru soruyor, bizim soru sormanıza bazen fırsat tanıyor bazen ise buna izin vermiyor.Ö9”

“Ders içerisinde öğretmen genellikle kendisi anlatıyor ancak zaman zamanda bize sorular sorarak bizi katmaya çalışıyor.Ö16”

Yukarıda verilen yanıtlardan da anlaşılacağı gibi genelde öğretmenler konuları kendileri anlatmayı tercih etmektedirler. Bu anlatımda zaman zaman tartışma ve soru cevap yöntemini kullanmakla birlikte bu etkinliklere yeterince yer verilememektedir. Ayrıca öğretmenler öğrencileri derse katmak için bir çaba içerisine girmemekte, dersin süresinin yetersiz olması nedeni ile derse anlatıp bitirme gibi bir düşünce içerisinde olmaktadır. Bu durum ise öğrencilerin derse karşı olan ilgilerinin düşmesine neden olmaktadır. Ayrıca öğrencilerin gelişimsel özellikleri de düşünüldüğünde, dersin sürekli öğretmen tarafından anlatılması öğrencilerin sürekli ilgilerini derse karşı tutmalarını olumsuz yönde etkileyebilecektir. Çünkü sunuş yolu stratejisi etkili bir şekilde kullanılmadığında öğrencilerin derse karşı olan ilgilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Halbuki öğretmen sunuş yolu stratejisini kullansa bile örnek olay, tartışma gibi tekniklerle zenginleştirdiği zaman daha etkili sonuçlar alabilecektir.

Dersin işlenişyle ilgili olarak belirtilen sorunlar incelendiğinde; Bunları birkaç kategoride ele almak mümkündür. Öğretmenlerin kullandığı yöntemin düz anlatım olması öğrenciler açısından bir sorun olarak görülmektedir:

“Öğretmen anlattığı için sınıfta arkadaşlarımızın çoğu dinlemiyor o yüzden insanın aklında kalmıyor. Ö1”

“Sıkıcı biraz öğretmenin kendisi anlatması sıkıcı geliyor işte. Sıkıcı olduğu için bazı zamanlarda öğretmenimiz ders anlatıyor ancak biz başka şeylerle uğraşyoruz. O yüzden derse dinlemiyoruz. Bazen çok sıkıcı oluyor Ö10”

“Ya zaten kimse dinlemiyor ki sınıfta kimse dinlemediği için sınıfta genel olarak dersler öğretmen anlattığı zaman susun diye bağırdığı zaman dinleniyor ders. Yani genelde öğretmen anlatıyor bizde dinlemiyoruz. Sıkıcı geliyor.Ö12”

Başka bir sorun ise: öğretmenlerin yapılan tartışmalarda, tartışma kurallarına uygun davranmaması, yani tartışmayı belirli öğrenci grubu ile yapıyor olması yine öğrenciler tarafından dile getirilmektedir:

“Tartışma mesela çıktığı zaman öğretmen hep aynı kişilere söz veriyor. Ne bileyim sonradan ben parmak kaldırıyorum. Öğretmen bitti falan diyor. Ama herhalde o da zamanın kısa olmasından.Ö11”

Öğrenciler tarafından dile getirilen başka bir sorun ise dersin hedef davranışlarının kendileri tarafından daha önce kazanılmış olması, bu nedenle aynı şeyleri tekrar etmenin sıkıcı olarak gelmesidir:

“Bence sınıfta öğrenciler derse o kadar da katılmıyorlar. Bende katılmıyorum çünkü bunları zaten biliyorum. Ö16”

“Ya zaten kimse dinlemiyor ki sınıfta yani kimse dinlemediği için sınıfta genel olarak dersler öğretmen anlattığı zaman susun diye bağırdığı zaman dinleniyor ders. Yani genelde öğretmen anlatıyor bizde dinlemiyoruz, sıkıcı geliyor ve ayrıca bu konuları zaten bir şekilde öğreniyoruz.Ö12”

Öğrenciler tarafından dile getirilen başka bir sorun ise dersin süresinin haftada bir saat olması ancak konuların çok fazla olması nedeniyle öğretmenlerin konuları yetiştirme telaşı içerisinde girmesidir. Bu nedenle de dersi işlemede öğretmen düz anlatım yöntemini tercih etmekte fakat bu durum dersi sıkıcı hale getirmektedir:

“bu ders zaten az o nedenle öğretmen konuları yetiştirmekte zorlanıyor ve anlatıp geçiyor. Haftada bir saat bence yetersiz çünkü mesela bazen tatil oluyor. Bazen sınava denk geliyor. Hiçbir konu işleyemiyoruz.Ö19”

“Kimi zaman işte ne bileyim özel bir gün mesela denk geliyor. O zaman tatil oluyor. Zaten haftada da bir dersimiz var o da gidiyor. Bir hafta hiç işleyemiyoruz. Bence vatandaşlık dersinin haftalık ders sayısı mesela iki saat olabilir.Ö20”

Dersin eğitim-öğretim durumlarına ilişkin olarak getirilen öneriler incelendiğinde; öğrencilerin, öğretmen merkezli bir anlayış yerine kendilerinin de işe koşulduğu ve farklı materyallerle dersin desteklendiği bir işleniş genel olarak önerdikleri söylenebilir:

“Bence öğretmenimizin mesela tartışmaya yer vermesi lazımdı. Örnek olaylar üzerinde durulması lazım. Mesela drama diyoruz o olabilirdi. Çünkü tiyatrolar kısa tiyatrolar şeklinde oynanması grup çalışması diye bazı yöntemleri kullanmasını söylüyoruz Ama biz derste bunları hiç yapmadık. Ayrıca, bence hükümet çalışması öğretmen hepimize ayrı bir konu verip, biz araştırıp sınıfa anlatabilirdik. Daha geniş ve ayrıntılı bir şekilde konuları ele alabilirdik.Ö5”

“bence öğretmenimiz bize ödev verse şunu araştırıp gelin dese bizde araştırıp gitsek ve bu araştırma sonuçlarımızı sınıfta tartışsak çok daha etkili olurdu. Belki biz burada öğrendiklerimizi sınıf içerisinde uygulayabilsek çok daha iyi olurdu ama maalesef bunu yapamadık.Ö6”

“Bu derslerde uygulama olması lazım, tartışmaların olması lazım. Hem güncel konular olsun hem de kitaptaki konular olsun. Hem bu ders böyle olursa hem öğrenci kişilik kazanmaya yöneliyor. Kişilik kazanıyor. Kendini ifade edebiliyor. Böyle dersi daha iyi anlıyor....böyle derslerde yoruma dayalı hayata hazırlayan derslerde projeler Türkiye çapında il çapında belki okul çapında projeler hazırlatıyor öğrencilere. Öğrencilerde bu derslerden yararlanarak bu projelere kendilerine gelişme kaydediliyor. Yani dersleri daha çok seviyorlar hem de bu konulara daha yakın duruyorlar. Bu yüzden projeler hazırlatılması yani benim okuduğum kitapta dünya barışını sağlayan örgütlerle ilgili bir projeydi. Ve kızın verdiği şey sevgi derslerinin olması, barışla ilgili derslerin olması, vatandaşlığın öyle derslere dönüştürülmeli. Ayrıca, tartışmaya yönelik olması ve dersi öğretmenin değil de öğrencinin anlatması sağlanmalı.Ö17”

Bunun yanı sıra bir kısım öğrenci ise dersi öğretmenin anlatması yerine kendilerinin daha önceden çalışarak derste kendilerinin anlatmasının daha yararlı olacağını belirtmektedir:

“Öğretmen bize anlattırsa daha iyi olurdu daha fazla aklımızda kalabilirdi. Konuları mesela drama şeklinde canlandırsaydık o zaman daha eğlenceli geçerdi. Ancak bu şekilde olmadığı için sıkıcı oluyor ve bu nedenle kimse dinlemek istemiyor.Ö9”

“Öğretmen, siz okuyup ta gelin dese siz anlatın dese daha güzel geçebilir. En azından herkes çalışır o zaman daha anlaşılır olabilir konular.Ö10”

Ayrıca başka bir öğrenci dersin işlenişinde zaman zamanda olsa birincil kaynaktan veri edinmelerinin kendilerini daha fazla etkileyebileceğini bu nedenle derste birincil kaynaklardan bilgi elde edilebileceğini belirtmektedir:

“Bence derste bir yetkili gelebilirdi ve bize açıklama yapabilirdi ve biz onunla tartışabilirdik. Çünkü öğretmende bize yaşadıklarını değil bildiklerini anlatıyor. Ama bunlarla yetkili olan kişiler gelse daha çok akılda kalıcı olacaktır. Kullanılan yöntemler değişmeli. Düz anlatımla yalnızca olmuyor. Sıkılıyor. Bence hakları yalnızca bilmek yeterli değil önemli olan onları günlük yaşamda da kullanabilmektir. Ama bunu çoğu zaman göremiyoruz en basitinden kantine öğretmen geliyor, içeriye girip istediğini alıyor. Dersim var mazereti var. Ama bizimde dersimiz var.Ö15”

5. 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersinin sınavlarıyla ilgili neler düşünüyorsunuz?

Dersin sınama durumlarına ilişkin olarak sorulan soruya öğrencilerin verdikleri yanıtlar yine temalaştırılmış ve bu temalardan elde edilen bulgular doğrultusunda elde edilen veriler aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

Sınavların kapsamı ile ilgili olarak öğrencilerin görüşlerine bakıldığında; öğretmenlerin genel olarak sınavlarda ders kitabını temele aldıkları ve sınav tarihine kadar işledikleri kısımlardan öğrencilerini sorumlu tutarak sınavın kapsamını ona göre belirledikleri görülmektedir. Bu konuda öğrencilerin verdikleri cevaplardan bir kısmı şöyledir:

“Sınavları öğretmenimiz genelde belirli sayfalar arasında yaptığı için bizim için kolay oluyor. Ö1”

“Öğretmenimiz genellikle bize belirli bir sayfa veriyor ve oralardan yapıyor sınavı.Ö12”

“...birinci yazılıda şu kadar yerden sorumlusunuz. İkinci yazılı oradan oraya kadar diyor öğretmenimiz ve bizde oraları çalışıyoruz.Ö18

Sınavların sayısı ile ilgili olarak öğretmenlerin genellikle M.E.B.’dan istenen sayıda sınav yaptıkları ve bunun dışarısına çıkmayı ya da ekstra sınavlar yapmayı tercih etmedikleri öğrencilerden alınan yanıtlardan belirlenmiştir. Bu bağlamda öğretmenler birinci dönem iki sınav, ikinci dönem iki sınav olmak üzere dört adet sınav yapmaktadırlar. Öğrencilerin sınavın sayısı ile ilgili düşüncelerinde de bu sayının yeterli olduğu daha fazla sınav olmalarının gereksiz ve kendileri için sıkıcı olacağı hakimdir. Bunun temel nedeni olarak dersle ilgili OKS sınavında çok az sayıda soru çıkması ve öğrencilerinde bunu çok rahat bir biçimde yanıtlıyor olmaları söylenebilir:

“Dönem boyunca toplam 2 sınav oluyoruz. İki birinci dönem iki de ikinci dönem dört sınav oluyor.Ö1”

“Bence bir dönemde iki sınav olması yeterli daha fazla olsaydı zorlanırdık herhalde.Ö11”

“Zaten 2 tane sınav olduk ki fazla olsa belki sıkıcı olurdu.Ö12”

Sınavların türü ile ilgili olarak öğrencilerin görüşlerine bakıldığında, öğretmenler arasındaki farklılık olduğu görülmektedir. Ancak temel olarak öğretmenler iki tür sınav yapmayı tercih etmektedirler. Bunlar yazılı yoklama ve çoktan seçmeli testlerdir. Öğrencilerin elbette kişisel özellikleri ya da bugüne kadar olan eğitim yaşantılarının farklı olmasından dolayı, sınavlara bakış açıları arasında da farklılıklar görülebilir. Öğrencilerden bazıları öğretmenlerinin yazılı yoklama türü sınavları yaptığını söylemekte ve bunu doğru olarak kabul etmektedirler:

“Ayrıca öğretmen sınavları klasik yapıyor bazı arkadaşlar test olalım diyor ama bence klasik daha iyi çünkü ben kendimi klasik sınavlarda daha iyi yansıtabilirim.Ö12”

“Zaten 4 tane sınav olduk öğretmenimiz bu sınavları klasik yaptı bence güzel olanı da bu, yani ben bu sınavları daha fazla seviyorum Ö8.”

Başka bir grup ise öğretmenlerinin sınavları yazılı yoklama türünde yaptığını ancak test yapmalarının kendileri için daha etkili olacağını düşünmektedir:

“öğretmenimiz sınavları klasik yapıyor test olsaydı bence daha iyi olurdu. en azından şıkları olduğundan dolayı mantığımızı kullanarak bir şey yapabiliriz ama yazılı da böyle bilmediğimiz zaman böyle kalıyoruz.Ö11”

“...öğretmenimiz bu sınavları klasik yaptı bence öğretmen test yapabiliirdi, çünkü okul bitirince bize yapılacak olan sınav test o sınava hazırlık yapmış olurduk. Ö10.”

Yine öğrencilerin verdikleri yanıtlar incelendiğinde, öğretmenlerden bir kısmının sınavları çoktan seçmeli yaptığı ve öğrencilerin de bunu olumlu olarak gördükleri belirlenmiştir:

“Öğretmenimiz sınavları test yapıyor test olması iyi yani yazılı da daha çok zorluk çekebiliriz.Ö1”

“Bu dersle ilgili bu sene dört tane sınav olduk, bunun çoğunu biz test olduk. Testlerde örnekler daha iyi oluyor. Bu dersin sınavlarının test olması daha iyi olur öğrencinin anlaması için. Ö17”

“Öğretmenimiz sınavları genellikle test yaptı, böyle olması daha iyi çünkü yazılı biçiminde olduğunda bilgiyi açıklamakta yani yazmakta zorlanıyoruz.Ö18”

Sınavlarla ilgili olarak öğrencilerin karşılaştıkları sorunlara bakıldığında; öğrenciler genel olarak sınav olmayı bir sorun olarak algılamaktadırlar. Ayrıca yukarıda değinildiği gibi öğrencilerden bir kısmı klasik sınav olmasını bir sorun olarak algılamakta, bu sınavların kendilerini gelecekte gireceklere sınavlara hazırlamada yetersiz kalacağını belirtmektedir. Öğretmenlerin soruları ayrıntılı olarak sorması öğrencilerin klasik sınavlara çok da alışık olmaması ve kendilerini ifade etmede yetersiz kalabilmeleri nedeniyle onlar tarafından bir sorun olarak algılanmaktadır:

“...sorular çok ayrıntılı olunca gereksiz birtakım bilgileri ezberlemek gerekiyor.Ö6”

“...şimdi öğretmen sınavları klasik yaptı bizde yazdık ama OKS’de bize yazılı sorusu sormuyorlar. Test olsak o sınavlara da hazırlanmış olurduk. Bence öğretmen bunu düşünmeliydi. Ö3”

Öğrencilerin sınama durumları ile ilgili olarak yaptıkları öneriler incelendiğinde; Türüne ilişkin olarak bazı öğrenciler klasik sınav olmayı tercih ederken bazı öğrenciler ise çoktan seçmeli testi tercih etmektedirler:

“bence klasik daha iyi test olunca bilmediğimiz bir soru da dört cevap var o cevaptan bize en yakın olanını işaretleyip geçiyoruz ama klasik olduğunda böyle bir şansınız olmadığı için kendimizi zorluyoruz. Bilgilerimizi zorluyoruz. Onları hatırlamaya çalışıyoruz ve ben şahsen böyle yapınca hatırlıyorum. Baya başarılı oluyorum çünkü hatırlamaya çalışıyorum.Ö8”

“...şimdi öğretmen sınavları klasik yaptı bizde yazdık ama OKS’de bize yazılı sorusu sormuyorlar. Test olsak o sınavlara da hazırlanmış olurduk. Bence öğretmen bunu düşünmeliydi. Ö3”

Öğrencilerden ikisi farklı bir yorum yaparak bu dersle ilgili yazılı sınav yapılmaması sınavların sözlü olması gerektiğini bu sayede görüşlerini çok daha açık bir biçimde ortaya koyabileceklerini belirtmektedirler:

“Bence bu derste sınav olmamalı yani yazılı sınav sözlü olmalı öğretmen kaldırsın bizi teker teker kendi düşüncelerimizi sorsun bizde açıklayalım. Bu konularla ilgili olmalı. Biz kendi düşüncelerimizi söyleyelim öğretmen bunları düzeltsin ya da kendi düşüncelerini söylesin. Çünkü bu bizim yaşantımızla ilgili olacak bu dersten 1 alsak ya da 5 alsak ne olacak? Ö15”

“Sınavlarda mesela sözlü yapılması daha güzel olabilir bence. Yazılı zaman kaybı. Sözlü yapılsa belki biz daha çok şey ifade edebiliriz. Kendimizi daha çok geliştirebiliriz. Ö17”

Ayrıca öğrenciler araştırmacının yaptığı sınavlarla ilgili görüş belirtmişlerdir. Bu görüşlere bakıldığında; öğrencilerin çoğunluğunun yapılan sınavlarla ilgili olumlu görüş içerisinde olduğu, bu sınavlar yardımıyla kendi gelişimleri hakkında daha fazla bilgi sahibi olabildiklerini ve kendilerini OKS sınavına hazırlamada yardımcı olduğunu dile getirmektedirler:

“Sizin yaptığınız sınavlar vardı tabi o ünitenin başında olduğumuzda bilmeden daha konuları işlemeden olduğumuz için mesela kendi bilgilerimizle yapıyoruz. Kendi günlük yaşamımızdaki bilgilerle yapıyoruz. Ama konuları işledikten sonra gelişme var mı gelişip gelişmediğini öğreniyoruz. Bu da bence gerçekten bizim için yararlı oluyor. Yani bence öğretmenimizin yaptığı sınavlardan daha etkili oldu. Ayrıca öğretmenimizin yaptığı sınavlara da hazırlık oluyor. Ö1”

“Ben şimdi sizin yaptığınız sınavlarla ilgili bir şey söylemek istiyorum, konunun başında daha bilgilerimizi öğrenmeden sonunda neler öğrendiğimizi pekiştiriyoruz ve kendimizi değerlendiriyoruz. Bence bu açıdan bu sınavların bana yararı oldu keşke her derste böyle olsa. Ö11”

“Sizin verdiğiniz sorular güzel tam vatanımızla ilgili ama kitap öyle bir düz geçmiş ki sorular üzerinde düşünmemiz gerekiyordu soruları yaparken satranç oynadığımı düşünüyordum öyle bir hamle yapmalıyım ki daha sonraki soruya geçebileyim. Ö15”

3.5.2 Öğretmenlerin programa ilişkin görüşleri:

Öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda aşağıdaki verilere ulaşılmıştır.

1. Öğretim Programının hedeflerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Öğretmenlerin birinci sorusu olan dersin hedeflerine ilişkin görüşleri öğrenci görüşmelerinde olduğu gibi öncelikli olarak temalaştırılmış, elde edilen bu temalar doğrultusunda oluşan veri seti aşağıdaki şekliyle açıklanmaya çalışılmıştır.

Görüşülen öğretmenlerin hemen hemen hepsi dersi önemli olarak görmektedirler:

“Aslında bu ders, bugün günlük yaşamın çok önemli bir parçasını oluşturuyor. İ.S.”

“Aslında bu ders yaşantının ta kendisi ama biz öğrenciyi öyle bir sıkıyoruz ki çocuk insan haklarını öğrenmekten yılıyor. Al.”

Ancak hedef davranışların öğrencileri daha çok ezberlemeye itici olduğunu yani bir anlamda hedeflerin daha çok bilgi düzeyinde olduğunu ve bu nedenle de öğrencilerin derste sıkıldıklarını da dile getirmektedirler:

“Ezbere dayalı ezber bilgisi içinde. Mesela ortak mirası tanımlamış ezber bilgisi ondan sonra ortak miras ile ilgili edebiyat dalında sanat dalında bilim alanında yetişmiş insanların isimlerinden örnekler vermiş eserlerinden örnekler vermiş geçmiş bu ezber bilgisi bu gün öğreniyor çocuk yarın unutuyor. Ezbere dayalı bilgilerden oluşmuş. İ.S.”

Bunun yanı sıra aslında günlük yaşamın içerisinde olan, her insanın bilmesi gereken konulardan oluşması gereken bir ders olduğu halde öğretmenlerin çoğunluğu dersin günlük yaşamdan uzak olduğunu dile getirmektedir:

“bugünün şartlarına uygun, şartlara cevap verecek, öğrencide insan hakları bilincini yerleştirebilecek bir oluşum içinde olduğunu görmüyorum.İ.S. “

“Yani konular daha çok soyut, öğrenci hedeflerle günlük yaşamı arasında ilişki kuramıyor.A.P.”

“Güncel hayata uygun hedefler yok. Yani çocuk illa o kavramı anlama yerine orda daha günlük hayatta kullanabileceği hedefler konulabilirdi .Al.”

“Ayrıca programda yer alan kavramlar öğrencilere yabancı, yani günlük yaşantısında burada yer alan kavramlarla çok fazla karşılaşmıyor bu da kavramların anlaşılmasını zorlaştırıyor. Ü.Y.”

Hedeflerin öğrencilerin günlük yaşamından kopuk olmasının getirdiği bir özellik olarak öğretmenler aynı zamanda programda yer alan hedeflerin gerçekleştirilebilir nitelikte olmadığını dile getirmektedir:

“öğrencilerin özellikle bu derse gösterdiği ilgi ile ilgili bir olay. Eğer tamamen VİHE programı daha basite indirilebilirse o zaman bu hedeflerin ve davranışların tam anlamıyla gerçekleştirilebileceğini ifade edebilirim ama hedefler şu andaki haliyle gerçekleştirilebilir nitelikte değil. I.S.”

“Yaş düzeyi itibarı ile bu tür kavramlar onlara uçuk geliyor anlamakta zorlanıyorlar. Ü.Y.”

“Hedefler öğrenciler tarafından gerçekleştirilebilecek yapıda değil. Öğrencilerin içerisinde buldukları ruhsal durum göz önüne alınarak hazırlanmış hedefler değil. Onların üzerinde. Çocuklar derse kavrama konusunda sıkıntı çekiyorlar. A.Ö.”

“Hedeflerin öğrenci seviyesinin üzerinde olması nedeniyle büyük kısmının gerçekleştirilmesi mümkün olmuyor. EP.”

Öğretmenler yukarıda da değinildiği gibi hedeflerin öğrencilerin günlük yaşamlarının içerisinde olmaması ve hazır bulunuşluk düzeylerinin üzerinde olması nedeniyle gerçekleştirilebilir yani bir anlamda da ulaşılabilir nitelikte olmadığını dile getirmektedirler:

“Hedefler öğrencilerin düzeyinin üzerinde. Şimdi hedeflere baktığınızda öğrencinin üzerinde kaldığını görürsünüz. TU.”

“Hedeflerin öğrenci seviyesinin üzerinde olması nedeniyle büyük kısmının gerçekleştirilmesi mümkün olmuyor. EP.”

Hedefler, öğrencilerin günlük yaşamda karşılaşabileceği düzeye getirebilirse o zaman ulaşılabilir. Ü.Y.

Hedef-davranışların önemli özelliklerinden birisi de davranışa dönüştürülebilir nitelikte olmasıdır. Yani hedefi kazanmış olan bir öğrenci bunu günlük yaşamdaki davranışlarında sergileyebilmelidir. Bu konudaki görüşlere bakıldığında; dersin hedef-davranışlarının davranışa dönüştürülebilir nitelikte olmadığı, bunun temel nedeninin öğrencilerin derste öğrendikleri ile günlük yaşamında karşısına çıkanlar arasında bir uyumun olmaması olduğunu öğretmenler belirtmektedir:

“Öğrenci örneğin çöpü çöpe atmak lazım diye yazıyor ama çöpe atmıyor. Yani davranışa dönüştürmede zorluk çekiyoruz. CK.”

“Öğrenci bu derse okuduğunda bu dersten ben şunları öğrendim, bunları davranışa dönüştürmeliyim diyemiyor. Öğrenci derste bunları belki görüyor ama yaşantısında karşılaşmayınca kavraması güç oluyor. AÖ.”

“Eğer hedefe ulaşmış olunsaydı öğrenciler bunu ilişkilerinde gösterilebilirdi. Örneğin öğrenci toplumsal bir olaya duyarsız kalıyor. Bu da öğrencinin insanlıkla

ilgili verilen hedeflerin amacına ulaşmadığını göstermektedir. Öğrenci belki sınıfta soruları cevaplayacak kadar biliyor ama davranış haline getiremiyor.TU.”

Hedeflerin özelliklerinden birisi de toplumsal beklentilere uygun olmasıdır. Bu anlamda öğretmenler, dersin hedef-davranışlarının toplumsal beklentilere uygun olmakla birlikte toplumun bu hedefleri tam olarak benimsememesinden dolayı sorunlarla karşılaştıklarını belirtmektedirler:

“Hedeflerin bazıları toplumun beklentisi dahilinde diyebilirim. Mesela şimdi o insanın ortak biraz sanat düşünce edebiyat bilim mirası bu konuda toplum da son dönemlerde yani bu turizm olayında ele aldığımızda var olan ortak eserleri onları koruma, geliştirme onları şey yapma açısından toplum da bir beklentide. Mesela dışardan baktığımızda insanlar bu konuda daha duyarlı yaklaşıyorlar yani öğrencilerin daha sağlıklı bu konuda bilgilenmesi yani tümüyle olmasa bile toplum bazılarında bir beklenti içerisinde. İK.

“Programı hedefler açısından değerlendirdiğimizde, Türk toplumun beklentilerini karşılayabilir olduğunu ifade edebiliriz. ÜY.”

“Belki hedefler genel olarak toplumun beklentilerini karşılayabilen toplum bunları tam olarak benimsemediği için kazandırmak oldukça güç olmakta. EP.”

Hedeflerin gerçekleştirilebilmesi açısından hedef-davranışların ayrıca açık-seçik olarak ifade edilmesi, yani farklı anlamlara gelmeyecek şekilde öğretmenlerin tümü tarafından aynı şekilde anlaşılması gerekir. Ancak görüşülen öğretmenler dersin hedef-davranışlarının açık seçik olmadığını, kendilerinin dahi anlamakta zorlandıklarını dile getirmektedirler:

“Bir öğretmen olarak hedefler benim anlayabileceğim türden dahi değil. AI.”

“...yetiştireceğimiz neslin haklarını bilen, kendi haklarını savunabilen, ilgi gösteren, demokratik bir kişiliğe sahip evrensel ilkeleri benimseyen, koruyan bir bütün olarak algılayan bireyler olması isteniyor. Bundan dolayı da bu dersin çok gerekli olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bunun gerçekleştirilebilmesi için ise hedeflerin daha açık, anlaşılır ve basite indirgenerek öğrencilerin daha iyi algılaması sağlanmalı. Ü.Y.”

“Bazı hedeflerin açıklanması da anlaşılması da zor olabiliyor çocuklar anlamakta zorlanıyor. Onlar için çok soyut kalıyor. Z.Y.”

2. Öğretim Programının içeriği hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Öğretim programının içeriği ilgili olarak öğretmenlerle yapılan görüşme sonucunda elde edilen veriler aşağıdaki şekilde temalaştırılarak açıklanmaya çalışılmıştır.

İçerik bir anlamda hedef davranışları kazandırmada bir araç olarak kullanılmaktadır. Yani öğretimin amacı öğrencilere içeriği kazandırmak değil, hedef-davranışların kazanılmasında bir araç olarak içeriği kullanmaktadır. Bu anlamda içerik tüm hedef davranışları kapsar nitelikte olmalıdır. Programın içeriğinin tüm hedef-davranışları kapsaması ile ilgili olarak öğretmenlerin görüşlerine bakıldığında; içerikte yer alan konuların programda yer alan hedef-davranışların tümünü kapsadığı yönündedir:

“İçerikle ilgili olarak birtakım kavramlar verilmiş, bu konular aslında olması gereken ve hedefleri karşılayabilecek şekilde. ÜY.”

“İçeriği ele aldığımızda hedeflerin tamamını kapsadığını söyleyebilirim. ZY”

“İçerik bir anlamda hedefler göz önüne alınarak oluşturulduğu için tüm davranışları kapsadığı açık. EP.”

İçeriğin bir başka özelliği ise içerikte yer alan bilgilerin birbiri ile tutarlı olmasıdır. Yani içerikte yer alan bilgiler birbiri ile çelişmemeli birbirini destekler nitelikte olmalıdır. Bu bir anlamda öğrencinin içerikte yazan bilgileri daha kolay kavramasına ve zihnine daha kolay yerleştirebilmesine yardımcı olacaktır. Ancak öğretmenler dersin içeriğinin kendi içinde bir tutarlık göstermediğini belirtmektedir:

“Bence içerik kendi içerisinde hiç tutarlı görülüyor. İS. “

“Konularda çok tutarlılık yok. Hani birbirine bağlayıcı konular değil. Çocuklar bir tane bir şey öğrendikten sonra üzerine bir şey ekleyemiyorlar. A.P”

“İçerikte yer alan bilgiler beklide birbiriyle tutarlı gibi görünüyor ilk başta ancak ayrıntılı bakıldığında bu şekilde olmadığı söylenebilir. AO.”

İçeriğin belirli bir düzen içerisinde sunulması, içerikte yer alan bilgilerin daha kolay öğrenilebilmesine ve bu sayede de hedef-davranışların daha kolay ve etkili bir şekilde kazandırılabilmesine yardımcı olacaktır. Ancak içerik öğesinin düzenleniş biçimi öğretmenler tarafından uygun olarak bulunmamakta ve bu nedenle de öğrenciler tarafından anlaşılması güç bulunmaktadır:

“Yani içerikte konular birbirini takip etmiyor o var, bir şey yapmış insan haklarından bir tarihsel gelişimden çok aldıktan sonra en son konulara konu ortaokullarda baş konularda almış en son konular da insan haklarını geri olarak Temel haklar ve özgürlükler olarak vermiş. İkisini belirli bir tutarlılıkta işleyebilirdi. AP.”

“Kavramların bir kısmı bir üniteden alınmış bir kısmı başka üniteye alınmış. Bu şekilde ele alınması ise öğrencilerin bütünleşmesini ve konuyu rahat olarak anlayabilmesini engellemekte. AP.”

“Konular bölünmüş, bir kısmı başta bir kısmı sonunda alınmış. Takip etmiyor konular birbirini takip etmiyor. AP.”

İçerikte yer alan bilgiler aynı zamanda öğrencinin günlük yaşantısına transfer edebileceği nitelikte olmalıdır. Bu şekilde öğrenci günlük yaşam ile ilişki kurarak içsel bir güdülenme yaşayacak ve konuları daha rahat bir şekilde öğrenebilecektir. Dersin içeriğinin günlük yaşama transfer edilebilirliği ile ilgili olarak öğretmenler, aslında dersin özelliği olarak öğrencilerin günlük yaşamlarının pek çok anında karşılıklarına çıkabilecek konular olmasına rağmen programda yer aldığı hali ile gerçek yaşama transfer edilebilmesinin pek de mümkün olmadığını belirtmektedir:

“Günlük yaşamla çok uygun konu olmasına rağmen kullanılabilirliği az. Günlük yaşamda tam olarak bağdaştırılmıyor. Aslında bizim yaşamımızın bir parçası bizimle iç içe. Ayrıca yaşamda daha çok ters örneklerle karşılaşılıyor. Öğrenciye uygun davranış örnekleri olsa daha iyi olurdu bu haliyle günlük yaşamdan daha uzak. Öğrencinin ilgisini çekmeyen insan hakları ile ilgili örnekler var. İS.”

“...burada yer alan bilgiler çocuğun hayatında her zaman kullanabileceği bilgiler. Ama bu içerikle bu bilgilerin kazandırılması zor. Yani bir anlamda öğrenci bu derste öğrendiklerini yaşantısına transfer edemiyor. Konulardan bazılarını günlük yaşamında kullanabilirken bazıları kullanabileceği türden değil. AÖ.”

“İçerikte yer alan bilgileri günlük yaşamda kullanamıyor. Yani yaşantısı içerisinde değil. Ayrıca bazı bilgiler öğrenciler açısından gerçek yaşamla çelişiyor ve öğrenciler zaten bunu hemen söylüyor ve bunu açıklamakta da oldukça zorlanıyoruz. T.U.”

İçerikte yer alan bilgiler ayrıca öğrenme-öğretme ilkelerine de uygun olmalıdır. Eğer bu ilkelere uygun olmaz ise öğretilebilmesi de öğrenilebilmesi de oldukça güç olacaktır. Bu bağlamda içerik değerlendirildiğinde, öğretmenler içeriğin basit, açık ve anlaşılır olmadığını öğrenciler tarafından anlaşılmasının güç olduğunu dile getirmektedirler:

“şimdi içerikte yer alan kavramlar biraz daha basit hale getirilmiş olsa öğrenciler daha rahat anlayacak. Anladığında daha rahat uygulama anlayışı içerisinde yer alacak. İK. “

“İçerikle ilgili olarak, içerik çok fazla zenginleştirilmiş yani ayrıntıya inilmiş. Mesela insan kavramı, ortak miras kavramı çok detaylandırılmış çok daha basit hale getirilebilirdi. Öğrenci kitabı okuduğunda tek başına anlaması mümkün değil. AÖ”

“İçerikte yer alan bilgiler yüzeysel bir şekilde işlenmiş ve yeterince açık değil. Yani öğrenci kitabı okuduğu zaman yeterince anlamıyor. ZY.”

İçerikte yer alan bilgilerin öğrenciler tarafından anlaşılabilmesi için bir başka ilke de bilgilerin öğrencilerin seviyesine uygun olmasıdır. Eğer içerik öğrenci

seviyesinin üzerinde olur ise burada yer alan bilgileri öğrencilerin kazanması mümkün olmayacaktır. Bu anlamda öğretmenler, içeriğin öğrencilerin seviyesine uygun olmadığını, öğrencilerin seviyesinin çok daha üzerinde olduğunu bu nedenle içeriği kazandırmakta güçlük çektiklerini dile getirmektedirler:

“İçerik, lise öğrencisine hatta üniversite öğrencisine daha uygun. İlköğretimde bir çocuğun bu tür kavramları kavrayabilmesi yaşı itibarı ile zor. Zaten bu nedenle ezberlemek durumunda kalıyor ve fazla incelediğinde ise kafası karışabiliyor. Dili de tam öğrencinin anlayabileceği gibi değil. Yani bazı konular mesela hepsi için değil de bazı üniteler de dilinin de ağır olduğu, karışık olduğunu söyleyebilirim. İS.”

“Bazı konularda öğrenciler zorlukla karşılaşılıyor. Bu konular onların seviyelerinin üzerinde. Biraz daha onlara yönelik onların seviyesinde olsa daha sağlıklı olacak. İK.”

“İçerik çok akademik olduğundan öğrenciler zorlanıyor. Yani öğrenci düzeyine uygun değil. Öğrenci özellikle dersin başındaki konuları ya da soyut olanları anlamakta zorluk çekiyorlar. Örneğin etik-ahlak gibi kavramlar. ZY”

Öğrencilerin gelişimsel özellikleri dikkate alındığında; henüz daha somut işlemler döneminde oldukları, ancak insan hakları gibi soyut bir kavramı öğrenmelerinin beklenmesi nedeni ile içerik yardımıyla kazanılması beklenen özelliklerinin kazanılabilmesi için bol örneklerle zenginleştirilerek öğrencilerin zihinlerinde somutlaştırmalarının sağlanması gerektiği söylenebilir. İçeriğin örneklerle zenginleştirilmesi konusunda öğretmenler yine olumsuz görüş belirtmektedirler. Bir anlamda öğretmenler, içerikte yer alan örnekleri yetersiz bulmakta ve daha fazla örneklerle zenginleştirilmesi gerektiğini belirtmektedirler:

“İçerikte verilen konularla ilgili çeşitli örneklemeler yapılmış ancak bunlar yeterli değil. Biraz daha zenginleştirilip daha basit hale getirilebilirdi. Sanki öğrencilerin seviyelerinin biraz üzerinde gibi İK.”

“İçerikte zengin örnekler yok ve verilen örnekler çocuğun içinde yaşadığı çevreden değil. Sanki örnekler başka ülkelerle ilgili. Oysa örneklerin öğrencinin yakın çevresinden olması lazım. Yani bir anlamda çocuk merkeze alınmalı, yakından uzağa olmalı ama böyle bir durum yok. TU.”

“Konularda bol bol tanım verilmiş fakat bunlar soyut kalmakta bunu önlemek için örnekler vermek gerekir. Çünkü çocukların aklında tanımdan çok örnekler kalıyor. EP”

3) Öğretim Programının eğitim durumları hakkında neler düşünüyorsunuz?

Programının eğitim durumları ilgili olarak öğretmenlerle yapılan görüşme iki aşama halinde gerçekleştirilmiştir. Bunun ilki programda öğretmenlere sorulan örnek planla ilgili düşünceleri olurken; ikinci kısım planın uygulanmasına yönelik

olmuştur. Görüşme sonucunda elde edilen veriler aşağıdaki şekilde açıklanmaya çalışılmıştır.

Örnek plana ilişkin olarak görüşler incelendiğinde; öğretmenler programda yer alan örnek planı yetersiz olarak gördüklerini, planda kendileri için yeterli bir açıklama ya da yardımı dokunacak herhangi bir bilgi olmadığını bu nedenle dersi planlama aşamasında örnek plandan yararlanmadıklarını belirtmektedirler:

“Dersin planlanması aşamasında, programda yer alan örnek planın bana kılavuzluk yaptığını söyleyemem. Araç ve gereçler neler olmalı, kaynak kitaplar neler olmalı, yöntem ve teknikler neler olmalı programda bunlarla ilgili ayrıntılı bir belirleme yok. Sadece basit şeyler yazılmış. Bunlarda yetersiz tamamen öğretmenin yeteneğine bırakılmış ki bunu da her öğretmen farklı yapmaktadır. ÜY.”

“Planlama aşamasında programı çok dikkate almıyoruz. Zaten programda yer alan örneklerde yararlanılabilecek türden değil. Çünkü oldukça kısa ve gerçekleştirilebilir değil. Örneğin çok fazla yöntem-teknik yazmışlar ama bunların tamamını uygulayabilmek kolay değil. Çünkü zamanda buna müsait değil. Örneğin bir örnek olay yöntemini kullanırken bazen bir hedefi bile gerçekleştirilemeden zaman bitiyor. Bizimde gerçekleştirilmemizi gereken hedeflerimiz var mecburen bazı yöntem-teknikleri kullanmayı bırakıyoruz. CK.”

“Programa ilişkin olarak baktığımızda, ben dersin planlanması sırasında programda yer alan örnek yararlanabileceğimiz türden değil diyebilirim. Buradakiler biraz kısır kalmış. Daha görsel hale getirilmeli. Kaynaklarla ilgili bir şeyler verilebilirdi ama verilmemiş. EP”

Bir öğretmenin bu konuya yaklaşımı ise gerçekten düşündürücüdür. “Şöyle diyebiliriz belki de programla ilgili olarak ayrıntılı planlar hazırlansa bize çok daha fazla yardımcı olurdu. Ama bu haliyle maalesef yardımcı olmadığı gibi günlük yaşantıya da çok uyarlayamıyoruz. AP.” Öğretmen planın belki de kağıt üzerinde kaldığını ama gerçek yaşama uygun olmadığını belirtmektedir.

Planın uygulanmasına ilişkin olarak öğretmenlerin görüşlerine bakıldığında; programda yer alan planı işlevsel ve yeterli bulmamaları nedeniyle örnek olarak almadıkları bu nedenle kendilerinin duruma ve konuya uygun olarak bir planlama yaptıkları görülmektedir. Ayrıca öğretmenler örnek planda, derste farklı yöntem-teknikler kullanılması gerektiğinin yazdığını, ama bunu uygulamanın dersin süresinin haftada bir saat olması nedeni ile mümkün olmadığını bu nedenle de farklı yöntem-teknikler kullanamadıklarını düz anlatım ve soru cevabı tercih ettiklerini vurgulamaktadırlar:

“Planlama aşamasında programı çok dikkate almıyoruz. Zaten programda yer alan örneklerde yararlanılabilecek türden değil. Çünkü oldukça kısa ve gerçekleştirilebilir değil. Örneğin çok fazla yöntem-teknik yazmışlar ama bunların tamamını uygulayabilmek kolay değil. Çünkü zamanda buna müsait değil. Örneğin bir örnek olay yöntemini kullanırken bazen bir hedefi bile gerçekleştirilmeden zaman bitiyor. Bizimde gerçekleştirilmemizi gereken hedeflerimiz var mecburen bazı yöntem-teknikleri kullanmayı bırakıyoruz. Bu nedenle klasik olarak öğretmen anlatıyor öğrenci dinliyor. CK.”

“Aslında günlük plan yaparken programdaki örnekten hiç yararlanmıyorum çünkü, konuyla ilgili günlük plan yaparken bulunduğu ortamın değerleri yaşadığı alanın değerleri onlarla bağlantı kurup o şekilde, yani dersin öğrenme- öğretme yaşantılarını ele aldığımız zaman buradaki temel amaç işte hedeflerin ya da içeriklerin öğrenciye kazandırılması. Bu kazandırılmasında programın daha etkili olabilmesi için program içerisinde daha farklı şeyler tabii ki olabilir.İK.”

“Şimdi programda demiş ki davranışların gerçekleştirilmesi için soru-cevap tartışma örnek olay, dramatizasyon, grup tartışması gibi yöntem ve teknikler uygulanmalı yani farklı yöntemler uygulansın. Mesela dramatizasyon diyor şimdi dramatizasyon tiyatro oynatacaksınız. Görselleştirme anlamında ama bir saatlik bir derste buradaki imkanları düşünürsek mümkün değil. Bu nedenle de daha çok anlatım ve soru cevabı kullanabiliyoruz AÖ.”

4) Programının ölçme ve değerlendirme durumları hakkında neler düşünüyorsunuz?

Programının ölçme ve değerlendirme durumlarına ilişkin olarak öğretmenlerle yapılan görüşme sonrasında elde edilen bulgular iki aşamada düşünülmüş ve bu şekilde incelenmiştir bunlardan ilki planlamada programdan yararlanma diğeri ise uygulamada yararlanmadır.

Planlamada programdan yararlanma ile ilgili olarak, öğretmenlerin programda yer alan ölçme değerlendirme ile ilgili önerileri yetersiz buldukları, burada kendilerine verilen örnek soruları daha çok ezbere dayalı ve yetersiz olarak gördükleri bu nedenle de programdaki örneklerden kendi yaptıkları planlarda yararlanmadıkları söylenebilir:

“Şimdi ölçme ve değerlendirme soruları programda yer aldığı şekliyle ezbere dayalı. Örneğin programda demiş ki etik kavramının anlamı bunu bilme öğrenciye ne kazandırır. Daha çok karşılaştırmalı sorular olmalı. Kalıplaşmış sorular yerine daha çok öğrencinin kafasını kurcalayabilecek, karşılaştırabilecek, günlük yaşantısında yaşayabileceği sorular olmalı, ezbere yönelik bilinmiş sorular olmamalı sorular öğrenciyi düşündürcek türde olmalı. Yani programda yer alan sorular öğretmene rehberlik edici sorular olmalı. Bu nedenle yetersiz diyebilirim.ÜY.”

“Programda yer alan örnekler yeterli değil ve öğretmeni yanlış yönlendirebilir, Çünkü burada yer alan konular ezbere dayalı, oysa öğrenciyi düşünmeye yönelik

sorular olmalı ve öğretmenin nasıl sorması gerektiğini açıklamalıdır. Yani soru böyle olmalıdır demeli öğretmen. AÖ”

“Programdaki örnek sorulara bakarsanız tamamen ezbere yönelik bilgi olduğunu görebiliriz. Programda ezbercilikten uzak olun diyor ama sorular ezbere yönelik. Programda ölçme değerlendirmenin nasıl yapılması gerektiğine ilişkin öneriler yok. Programda çok daha düşündürücü sorular olmalı. Programda ölçmenin nasıl yapılması gerektiği adım adım anlatılmalıdır. Yani bir program yeni bir öğretmene rehberlik edecek biçimde olmalıdır. TU”

Uygulama aşamasında örnek plandan yararlanıp yararlanmadıkları ya da kendilerine rehber olup olmadığı ile ilgili öğretmenlere sorulan soruya verdikleri cevap yine planlamada programdan yararlanmada verdikleri yanıtlarla paralellik göstermektedir. Bu açıdan da öğretmenler, programı yetersiz olarak örmekte programda yer alan örnek soruların benzerlerini ölçme-değerlendirme etkinliklerinde kullanmaya kalktıkları taktirde öğrencileri ezberciliğe iteceklerini bu nedenle de uygulamada daha çok kendilerinin geliştirdikleri soruları kullanmayı tercih ettiklerini belirtmektedirler:

“Değerlendirme açısından programda çok fazla yararlandığımı söyleyemeyeceğim. Yani genelde sınıfın durumuna göre kendimiz uygulama geliştiriyoruz. Kitaba bağlı değil de sınıfa yönelik sınıfa yönelik uygulama yapıyoruz. AP.”

“Şimdi değerlendirmeye ilişkin olarak mesela burada programda ölçme değerlendirme bölümü vermiş. Tabii çok yetersiz kalmış Mesela ölçme değerlendirme nasıl yapılırsa daha sağlıklı olacağı ile ilgili, nasıl yapılması gerektiği değerlendirmenin nasıl olması gerektiği ile ilgili sanıyorum yeterince bilgi yok. Bu programda o açıdan yarar sağlayamıyoruz. Yararına inanmadığımız bir bölümü de uygulamamız beklenemez sanırım. İK.”

“Ayrıca programda yer alan sorulara baktığımızda ezbere dayalı olması aslında sıkıntı. Burada yer alan soruları ben asla dikkate almıyorum ama yeni başlayan bir öğretmene bu kaynak rehberlik edecektir. Bu nedenle bence daha dikkatli yazılması gerekirdi. Ben nasıl uyguluyorum açıkçası kendim hazırlıyorum soruları ve bu soruların öğrenciyi düşündürecek, bilgisini kullanmasını sağlayacak cinsten olmasına dikkat etmeye çalışıyorum CK”

Sınama durumlarının uygulanmasının nasıl gerçekleştirildiğine ilişkin olarak görüşler incelendiğinde; öğretmenlerin ders içerisinde daha çok sözlü soruları kullandıkları, ancak zorunlu olarak yapmaları gereken sınavlarda çoktan seçmeli soruları tercih ettikleri bunun nedeni olarak da öğrencilerin önlerinde olan OKS sınavına bir hazırlık olarak düşündükleri görülmektedir. Ancak bunun yanı sıra bazı öğretmenler yazılı yoklama türü sınavları da tercih etmektedirler. Bunun nedeni olarak öğrencilerin kendi düşüncelerini sorulara yansıtabilmeleri için imkan tanımaya gerek olduğunu belirtmektedirler:

“Şimdi ölçme- değerlendirmeyle ilgili sorular genelde test oluyor vatandaşlık dersinde ve de ezber bilgisi tarih bilgisi yok içinde soruların ve yoruma dayalı mesela testleri hazırlıyoruz, bunların planlanması yapıyoruz tabi önce nerelerden soracağım falan gibi bu planlama sırasında programdan yararlanma elimizde dört tane ünite var diyelim ikinci dönemin yazılısını yapıyoruz. Ünitelerin ağırlıklarına göre her bir üniteden bir tane yazılı yapıyoruz zaten bir üniteyi açıyorum içeri okuyorum değerlendiriyorum diyelim 20 tane soru soracağım aynı ünitenin içinden konuların ağırlıklarına göre tek üniteden 20 tane soruyu hazırlıyorum. Öğrencide o tek üniteye çalışarak geliyor. İS.”

“Genelde sınavları test yapıyorum ben. Şimdi klasiğe çocuklar çok alışık değiller. Çok başarılı olamıyorlar. Klasik sınav yaptığımda başarıda çok düşük oluyor. O nedenle birinci dönem klasik sınavı bıraktım şimdi tamamen test olayına yöneldim. Onda da sorularını güncel hayatla ilgili çocukların sürekli karşılaşılabilecekleri olaylarla ilgili yorumlarına dayalı olarak yapıyorum. Etikle, evrensellekle işte sürekli olarak örnek, yoruma dayalı soruları seçiyorum. Bilgiden ziyade güncel hayatla yorumla yapabileceği sorularla uğraşıyoruz. AP.”

“Neredeyse her öğretmenin yaptığı gibi benimde değerlendirmede belirli düşüncelerim ve uygulamalarım var. Nasıl gerçekleştiriyoruz onu da basite algılıyoruz biz.örneğin konuyu aktardık. Onla ilgili öğrenciler görüş ve düşüncelerini söylüyor karşılıklı soru-cevap yöntemiyle konu bittikten sonra mesela öğrencinin birine diyoruz. Bu konudan ne anladınız? yani kısaca öz bir şekilde.çocuk düşüncelerini söylüyor. Veya o konuyla ilgili birkaç soru yönelttiler konuyu anlayıp anlamadığını kavramaya çalışıyoruz. Genelde bu şekilde oluyor. Bunun dışında bir bir de sınav yapıyoruz.. O da ne derece değerlendiriyor. şimdi ben sınavda test de klasik yapıyoruz. Kısa yanıtli. Sorular 10 adet soru soruluyor. Bazen bunların içersine iki veya üç test ilave ediyoruz. O şekilde ölçme yapmaya çalışıyoruz. Sorduğum soruların da genelde kısa yanıt olmasına dikkat ediyoruz. İK.”

5) Programının uygulanmasında karşılaştığınız sorunlar nelerdir?

Programın uygulanmasına ilişkin olarak öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar programının her bir ögesi için ayrı ayrı düşünülmüş ve bu şekilde analiz edilmeye çalışılmıştır.

Programın hedef ve davranışlarına ilişkin olarak öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar incelendiğinde; Hedef ve davranışların, öncelikli olarak öğrencilerin seviyelerinin üzerinde olduğunu, hedeflerin dersin süresi göz önüne alındığında belirlenen sürede gerçekleştirilebilir nitelikte olmadığını yani bir anlamda yoğun olduğunu öğretmenler belirtmektedir. Ayrıca öğretmenler, bazı hedeflerin Türk toplumuna uygun olmadığı, hedeflerin öğrencilerin günlük yaşamlarında karşılarına çıkan uygulamalarla çelişmekte olduğu, bu nedenle de öğrencinin bu hedeflere inanmakta zorlandığı yönünde görüş belirtmişlerdir. Yani bir anlamda denilebilir ki öğretmenlere göre programda yer alan hedefler gözden geçirilmeli,

öncelikli olarak öğrenci seviyesine uygun ve günlük yaşamında karşılaşılabileceği türden olmalıdır:

“Dersin hedefleri öğrencilerin seviyesinden biraz fazla. Evet öğrencinin seviyesine göre biraz daha sadeleştirilebilir, öğrencinin anlayabileceği hale gelse, basitleştirilirse belki daha iyi kavranır. Burada tabi basitleştirme dediğim hedeflerin öğrenci seviyesine indirilmesi. İS.”

“Hedefler gerçekleştirilebilir nitelikte değil. Madem o hedeflere ulaşılabilecek hedefler değil. Program çok yoğun haftada bir saate uygun hedef belirlenmemiş. Programdaki hedeflere ulaşabilmek için en az haftada iki-üç saat ders olmalı. Der içerisinde öğrenci ile diyalog kurmanız lazım AP.”

“Programda yer alan hedefler ve bilgiler türk toplumu ile tam örtüşmüyor. Sizin anlattığınız şeyler çocuklara çok hoş geliyor ancak çevresinde bunları göremiyor. Mesela ailesinde görmüyor. Kurallara uyalım diyoruz ama bunları yaşantıda göremiyor. Al.”

“Öğrenci bu derste olan şeylere inanmıyor en sık karşılaştığımız problemlerden biri de bu, örneğin biz çocuğa bir haktan bahsediyoruz. Örneğin eğitim hakkı. Diyoruz ki devlet herkese alanıyla ilgili eğitimi vermek zorundadır. İlköğretim parasızdır. Fakat buna inanmıyor çocuklar. Eğitim öğretimde fırsat eşitliğinin olmadığını görüyorlar. CK.”

Programın içeriğine yönelik olarak karşılaşılan sorunlara ilişkin verilen yanıtlar incelendiğinde; İçerikte yer alan kavramların öğrenciler açısından soyut kaldığı ve bu kavramları kazandırmakta zorlandıkları, hedeflere paralel olarak içerikte yer alan bilgilerin belirlenen sürede kazandırılabilir nitelikte olmadığını öğretmenler belirtmektedir. Ayrıca öğretmenler, içerikte yer alan bazı bilgilerin öğrenciler tarafından gereksiz olarak görüldüğü bu nedenle hedefleri kazandırmakta güçlük çektiklerini de dile getirmektedirler:

“İçerikteki kavramların çoğu soyut ve soyut konularda çocukların canı sıkılıyor tek bir kere okumayla da bazıları anlaşılıyor. Özellikle tarihsel gelişimler olsun insan hakları tarihsel gelişim oldukça sıkıcı geliyor çocuklara o nedenle okullarda çok hedefine ulaşıldığını zannetmiyorum. Yani çocukların çok iyi kavradığını zannetmiyorum. Sadece işte sınav zamanında çocuklar sınava yönelik olarak çalışıyorlar. Vatandaşlık bilgisine yaraşır bir hedefe ulaşıldığını zannetmiyorum. AP.”

“İçeriği çok fazla yani daha böyle hafif çocukları yormadan özellikle soyut kavramların yoğun olmadığı daha çok gözle görülür günlük yaşamda kullanabildiği örneklerin fazla yer aldığı, yani çocuğu yormadan çocuk artık vatandaşlıkta kendini yormak istemiyor. Onu pek ders olarak görmüyor kısacası o nedenle çocuğu yormadan nasıl müzikte resimde eğleniyorsa haftada bir saat program onlar var. Bunu da zevkli hale getirilebilir.AP.”

“İçerikte yer alan bilgilerin bir kısmının öğrenciler tarafından gereksiz bulunması nedeni ile bunları kavratmakta zorlanıyoruz. Ayrıca içerik biraz daha akademik dilden uzaklaştırılarak öğrencinin anlayabileceği seviyeye çekilmeli. İçerik örnek olaylarla zenginleştirilerek öğrencilerin tartışmaları sağlanmalı.CK”

Programın eğitim durumlarına yönelik olarak karşılaşılan sorunlara ilişkin verilen yanıtlar incelendiğinde; Öğretmenler, dersin süresinin haftada bir saat olması nedeni ile yerine getirilmesi gereken pek çok etkinliği yerine getirememektedir. Buna örnek olarak programda farklı yöntem ve tekniklerin kullanılması gerektiğinin belirtildiğini ancak bunu uygulamaya koyduklarında kazandırılması gereken hedeflerde eksiklik kalındığını göstermektedirler. Bu durumun doğal bir sonucu olarak da derste ağırlık öğretmende olmakta ve bu durumda öğrencilerin derste sıkılmasına neden olmaktadır. Ayrıca öğrencilerin derse yeterince önem vermemeleri nedeni ile derse olan ilginin az olduğunu bunun da eğitim durumlarına yansıdığını öğretmenler belirtmektedir:

“Dersin sınıftaki uygulamalarında da zorluklar var. Yorum yapma yeteneği olan birkaç öğrenciyle ders işleniyor. Diğerleri dinlemekle yetiniyor. Zaten anlat kızım dediğin zaman kitabı önünde açıp okuyor. Kitabı kapatıp ta anlatma diye bir şey yok zaten. O yetenekte yok zaten. Okuyor konuyu oradan anlatması bu. İS. “

“Mesela programda dersin işlenişine ilgili olarak farklı yöntem ve teknikler kullanılması gerekir demiş ancak bir ders saatinde bunlardan hangisi genelde bir veya iki tanesini yapabiliyorsun. Çok fazla zaman alıcı da önceden hazırlık yapmamız gerekiyor. bir saatte biraz zor yani şimdi yöntem ve tekniklerde zenginleştirmekte bu farklı yöntem teknikler kullandığınız zamanda tabi ne oluyor ortamda daha fazla zaman kaybı oluyor. Mesela bir tartışma tamam tartışma olayı açtığınız zaman her öğrenci bir dakikalık söz olsa 10 dakika, zaten bir saatimiz var. Çok fazla yöntem teknik kullanmaya da zaman müsait değil. Aslında, konularda tartışmayı uygun, bol örnek verilebilir ama yapamıyorsun. Öğrenci yeterince kavramadan diğer konulara geçiliyor mecburen çok fazla örnekleyemiyorsun, çok fazla tartışamıyorsun. Yada bir iki kişiyle tartışıyorsun sınıfın geneline yayamıyorsun. O bir iki kişiyle işte sınıfta etkin olan kişiler bazında kalıyor. konu işleme çok bütün sınıfı böyle etkileyecek bir yöntem şekli uygulayamıyorsunuz. AP.”

“Derste ağırlık şu anda öğretmende aslında böyle olmaması lazım ancak programı yetiştirme zorunluluğumuz var bu nedenle bazı konularda öğrenciye yer verirken bazılarında öğrenciye yer veremiyorum. İnsan haklarını anlatıyorsun 1 saatlik bir program veriyorsun bir sonraki derse kadar öğrenci o konuyu zaten unutmuş oluyor. Yani demek istediğim programda farklı yöntem ve tekniklerin kullanılması gerekli diyor bizde bunları yapıldı diye yazıyoruz ancak zaman sıkıntısı nedeniyle bunların hiçbirine yer veremiyoruz.KS”

Programın sınav durumlarına yönelik olarak karşılaşılan sorunlara ilişkin verilen yanıtlar incelendiğinde; öğretmenler, aslında dersin özelliği gereği öğrencilerin kendi görüşlerinin önemli olduğu yani bir anlamda daha çok öğrencilerin kendilerini ifade etmeleri gerektiği ancak OKS sınavında çoktan seçmeli sorular sorulması ve derslerinde sınava hazırlık olarak görülmesi nedeni ile bunu yapmakta zorlandıklarını belirtmektedir. Ayrıca dersin süresinin

az yetersiz olması nedeni ile ders sonunda ya da aralarda değerlendirme yapılamadığı da belirtilmektedir:

“ Şimdi aslında ölçme-değerlendirme bizim için önemli özellikle bu derste öğrenci ne kazandı bunu uygulayabiliyor mu görmek lazım bunun içinde yoruma dayalı soru sorulmalı. Ancak öğle bir düzendeyiz ki okul bitince öğrenci çoktan seçmeli sorulara cevap verecek bizden istediği de o ve bir anlamda test yapmaya mecbur kalıyoruz. KS.”

“sınavlarla ilgili yaşadığımız sorun, öğrencilere, yoruma dayalı soru sorulduğunda öğrenci cevap veremiyor. Bu durumdan kurtarmak için de artık öğrencinin anlayacağı kolayına gidecek soru soruyoruz..İS.”

“Ölçme değerlendirmesi çoğunlukla yapılmadan konular geçiliyor. Ölçme çoğunlukla öbür derse kalıyor dersin değerlendirmesi 40 dakikalık bir süre bunun için çok az onda da zaten 10 dakika öyle geçse. Konular böyle birbirini daha sürükleyici daha böyle basit içerikli olsalar daha hedeflere daha güzel ulaşılır diye düşünüyorum ben.AP.”

Genel olarak karşılaşılan sorunlara bakıldığında; çoğu öğretmenin en büyük problem olarak gördüğü dersin hedef davranışlarına uygun olarak bir zaman planlamasının yapılmamış olduğudur. Görüşülen her öğretmen sıklıkla dersin haftalık süresinin 1 saat olmasını en büyük problem olarak dile getirmekte ve bu sürede dersin gereklerini yerine getiremediklerini belirtmektedirler. Ayrıca ders ile ilgili OKS’de az soru çıkması nedeni ile hem öğrenciler hem de öğrenci velileri tarafından gereksiz bir ders olarak görülmektedir. Bunun sonucu olarak da öğrencilerin derse yeterince önem göstermemesi bir sorun olarak düşünülmektedir:

“Daha çok bir sınav yarışı olduğu için. VIHE ile ilgili sınavda 2 soru geliyor bunları zaten bir şekilde yapıyoruz mantığı ile hareket ediyorlar. Bu nedenle de derse karşı ilgi göstermiyorlar. Dersin 1 saat olması nedeni ile de ayrıca öğrenciler derse çok fazla önem vermiyorlar. ÜY”

“Haftada tek bir saat konu işlemek biraz problem oluyor çocuklar genelde çalışmadan geliyorlar haberi olsun diye bir iki defa okutuyorum zaten ilk önce anlasınlar çocuklar ne işleyeceğimizi diye bazı konular çok özellikle somut kavramlı konularda çocukların canı sıkılıyor tek bir saat içinde bir kere okumayla da bazıları anlaşılıyor. AP.”

“ders öğrencinin çok da fazla ilgisini çekmemesi. Öğrenci sınıfta sıkılıyor. Bence bunun nedeni de dersin önemsiz olarak algılanması. Öğrenci bunu derste öğrenmeme gerek yok günlük yaşantım içerisinde de öğrenebilirim diye düşünüyor.EP”

6) Programının etkili ve verimli olabilmesi için size göre neler yapılmalıdır?

Programın daha etkili ve verimli olabilmesi için öğretmenlerin getirdikleri öneriler yine programın her bir ögesi için ayrı ayrı olarak düşünülmüş ve bu şekilde betimlenmeye çalışılmıştı.

Hedef ve davranışlara ilişkin olarak getirilen öneriler incelendiğinde; Öğretmenler; öncelikli olarak hedeflerin öğrencilerin seviyelerinin üzerinde olduğunu bu nedenle gözden geçirilerek öğrenci seviyesine uygun hale getirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bunun yanı sıra hedef-davranışların öğrencilerin günlük yaşamlarına uygun olması gerektiğini bu sağlanamadığı için kazandırmakta zorlandıklarını da dile getirmektedirler:

“Öğrenci bu dersi okuduğunda bu dersten ben şunları öğrendim, bunları davranışa dönüştürmeliyim diyemiyorum. Öğrenci derste bunları belki görüyor ama yaşantısında karşılaşmayınca kavraması güç oluyor. AÖ.”

“Yetiştireceğimiz neslin haklarını bilen, kendi haklarını savunabilen, toplumsal sorunlara ilgi gösteren, demokratik bir kişiliğe sahip, evrensel ilkeleri benimseyen, koruyan bir bütün olarak algılayan bireyler olması isteniyor. Bundan dolayı da bu dersin çok gerekli olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bunun gerçekleştirilebilmesi için ise hedefler daha açık, anlaşılır ve basite indirgenmeli, öğrenci seviyesine uygun hale getirilmelidir. Ü.Y”

“Dersin hedefleri öğrencilerin özelliklerine uygun olmalı ve hayatın içinden olmalı. Gerçek hayatla çelişmemeli. ZY”

Programda içeriğin konu başlıkları olarak verilmiş olmasına karşın öğretmenler içeriği daha çok ders kitabı olarak algılamakta ve içeriğin değerlendirmesinde ders kitabını düşünmektedir. Bu açıdan programın içeriğine ilişkin olarak getirilen öneriler incelendiğinde; Öğretmenler içeriğin dilini öğrenciler açısından ağır olarak görmekte bu nedenle sadeleştirilmesi bir anlamda öğrenci seviyesine uygun hale getirilmesini önermektedir. Ayrıca içerikte yer alan bilgilerin öğrenciler tarafından daha iyi anlaşılabilmesi için örneklerle zenginleştirilmesi gerektiğini ancak bunun içerikte yeterince olmadığını bu nedenle örneklerin arttırılması ve bu örneklerin öğrencilerin günlük yaşamlarından olması gerektiğini de vurgulamaktadırlar:

“Kitabın dilinin biraz daha sadeleştirilmesi ve seviyesinin düşürülmesi gerekli diyorum. Öğrencinin anlayabileceği daha çok örnekler verilmeli. İS.”

“Kitapta yer alan konular olabildiğince örneklerle zenginleştirilmeli. Ne kadar fazla örnek verilirse öğrencinin anlayabilmesi de o derecede kolay olacaktır. Kitapta çok az örnekler var ancak biz kendimiz örnekler vererek konuları kavratmaya çalışıyoruz ancak bu da öğretmenin yeteneğine bağlı. Kitapta yer alan konular gözden geçirilmeli ve öğrencinin anlayabileceği seviyeye indirilmelidir. ÜY.”

“İçerikte yer alan örnekler daha fazla zenginleştirilmeli ve bu örnekler öğrencilerin günlük yaşamları içerisinde bulabileceği türden olmalı. Ayrıca bence, bu düzeyde kitaplar mutlaka resimlerle desteklenmiş olmalı. Örneğin çocuklar bizim vatandaşlık kitabını okumuyorlar. Neden okumuyorlar şimdi bizim vatandaşlık kitabına baktığı zaman ince yazıların fazla olduğunu görüyor ve okuma alışkanlığı da olmadığı için okumuyor. Kitaptaki örnekler artırılmalı. EP”

Programın eğitim-öğretim durumlarına ilişkin olarak getirilen öneriler incelendiğinde; öğretmenlerin hemen hemen hepsinin üzerinde durduğu dersin süresinin kısa olması nedeniyle derste farklı materyaller kullanamadıkları ama bakanlıkça hazırlanacak materyallerin ki özellikle VCD gibi görsel materyallerle konuların görselleştirilmesinin dersin daha etkili hale getirilmesine yardımcı olacağı yönündedir. Aynı zamanda derste materyal kullanımının dersi sıkıcı olmaktan kurtaracağını bu durumda öğrencilerin derse olan ilgilerini arttıracığını belirtmektedirler:

“Derste konuların kazanılabilmesi için konularla ilgili VCD ler hazırlanıp bunlar önce izlense ve bunlar üzerinde konuşulsa hem anlaşılması kolay olur hem de daha kısa sürede daha fazla hedef-davranış kazandırılabilir. Bu durum aynı zamanda öğrencilerin ilgisi çekilecektir.ÜY”

“Okul idaresi bazında değişik eğitim araçlarıyla veyahut diğer kuruluşlarla işbirliği içerisinde bunları materyal olarak bunları bulmamız lazım. Yani görsel olarak aktarabildiğimizde mesela bir klip diyelim klibi izlediğinde çocuk orda her şeyi bulabiliyor. Daha sağlıklı anlıyor bu sefer. İK.”

“Bu derste öğretmen öncelikli olarak öğrencilerin derse hazırlıklı gelmesini sağlamalı, konuları öğrenci seviyesine uygun hale getirmeli, işleyeceği konuyu daha cazip hale getirmek için öğrencileri etkileyebilecek, dikkatini çekecek farklı kaynaklardan, resimlerden karikatürlerden derste yararlanmalı. İşlenecek konunun özelliğine göre grup çalışmaları yapılarak hedeflerden kaynaklanan zorlukları da aşabilir. AÖ.”

Programın sınav durumlarına ilişkin olarak getirilen öneriler incelendiğinde; dersin özelliği gereği ölçme-değerlendirmenin daha çok açık uçlu sorulardan oluşması gerektiğini ancak bu soruların öğrencilerin yalnızca bilgisini ölçen türden değil yorum yapmasını, olayların arasındaki ilişkileri görebilmesini sağlayıcı türden de olması gerektiğini öğretmenler belirtmektedir. Bu nedenle programda yer alan soruların bu şekilde düzenlenerek öğretmenlere rehberlik edebilecek hale getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca öğretmenler bu derste yazılı sınav yapmaktansa gözlem ya da performans testleriyle değerlendirilmenin

yapılması gerektiğini, dersin yapısı gereği performans haline getirebilmenin daha önemli olduğunu ayrıca belirtmektedirler. Bir anlamda öğretmenler bu dersle ilgili yazılı sınav yapılmamasını performans değerlendirmeyi önermektedirler:

“Daha çok karşılaştırmalı sorular olmalı. Kalıplaşmış sorular yerine daha çok öğrencinin kafasını kurcalayabilecek, karşılaştırabilecek, günlük yaşantısında yaşayabileceği sorular olmalı ezbere yönelik bilinmiş sorular olmamalı sorular öğrenciyi düşündürecek türde olmalı. Yani programda yer alan sorular öğretmene rehberlik edici sorular olmalı.ÜY”

“Ben bir anlamda yazılı sınavları formalite icabı yapıyorum. Çünkü öğrenci bilgiyi ezberleyebiliyor ama bunu davranış haline getirmediikten sonra anlamı olmuyor bana göre. Bu nedenle bu derste bir anlamda performans değerlendirmesi olmalı yazılı sınavla ölçmek çok da mantıklı değil gibi. CK.”

“Özellikle bu derste sınav yerine değerlendirme gözlem yolu ile olmalı. Aynı sınıfa kesintisiz girince tanıyabiliyorsunuz ve bunu yapabilirsiniz. TU”

Dersin daha etkili ve verimli olabilmesi için yapılan diğer önerilere bakıldığında; öğretmenler, dersin 7. sınıftan başlamasını yanlış bulmaktadırlar. Görüşülen öğretmenlerin geneli dersin daha alt sınıflardan başlaması gerektiğini bu şekilde yapılmasının konu yükünü de azaltacağını ve dersten daha fazla verim elde dlebileceğini belirtmektedirler. Ayrıca yine görüşülen öğretmenlerin neredeyse tamamı dersten daha fazla verim alınabilmesi için dersin haftalık ders saatinin artırılması gerektiğini belirtmektedir:

“Bu gün madem vatandaş olma bilinci vatandaş olma sorumluluğunu aşlamak istiyorlarsa öğrencilere bunu öğrencilere 7. sınıftan başlayarak değil daha alt kademelere yayarak gerçekleşmeli. Bana göre 4. sınıfta hatta 3. sınıftan başlayarak bu bilinç aşılanabilir. İ.S. .”

“7. sınıfta başlatmadan 6. sınıflara indirerek ve yahut da 1. kademe Sosyal Bilgiler içerisinde daha küçük çocuklara insan haklarını daha anlayabileceği örneklerle vatandaşlık sorumluluğunu, bilincini daha güzel örneklerle böyle aşılayabilirsek daha iyi olur. Ders 7. sınıftan başlamış yine bir ezber bilgisi yani işte okunuyor adı olsun gibi öyle gibi algılanıyor. İS.

“Derste yer alan hedef ve davranışların öğrencilere tam olarak kazandırılabilmesi için dersin haftalık saatinin artırılması ya da arttırılmayacak ise hedef ve davranışları sadeleştirilmesi gerekir diye düşünüyorum. ÜY.”

Dersi veren öğretim elemanlarının branşlarına bakıldığında çoğunun Sosyal Bilgiler öğretmeni olduğu görülmektedir. Görüşülen öğretmenlerden birisi; “Biz kendimiz bu derste zorlanıyoruz. Kendimi yetkin hissetmiyorum bizimde hizmet içi eğitim almamız gerekiyor. Ben bir kursa katıldım ve orada ne kadar eksiklerim olduğunu fark ettim ki bu kurslar daha sürmeliydi.CK” diyerek dersin etkili olarak işlenebilmesi için

öğretmenlerin VİH ile ilgili hizmet içi eğitim seminerlerine alınması ve bu sayede öğrencilere daha fazla yardımcı olabileceklerini vurgulamaktadır.

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitim dersinin ilköğretim ikinci kademedeki okutulmaya başlamasının temel gerekçesini Avrupa Birliğine uyum sürecinde ortak bir vatandaşlık bilincinin öğrencilerde oluşturulmaya çalışılması olarak açıkladığı görülmektedir. Bu konu ile ilgili olarak görüşler incelendiğinde; öğretmenlerin, bu amaç doğrultusunda dersin okutulmaya başlanmasını yanlış bulmaktadırlar. Onlara göre öncelikli amaç öğrencilerin haklarını ve görevlerini bilen vatandaşlar olarak yetişmelerine yardımcı olmak olmalıdır:

“Ben bu amacı yanlış buluyorum biz aslında kendi insanımıza birtakım hakları öncelikle öğretmek amaç olmalı. Derste bir vatandaşlık bilinci oluşmalı. Örneğin Japonlarda vatandaşlık bilinci yüksek ama onlar Avrupa'ya uymaya çalışmıyor kendi kültürlerini benimsemişler. Hedefler Türk insanının gerçekten uygulayabileceği ve bizimde rahatlıkla uygulayabileceğimiz hedefler olmalı. Kitaptaki örnekler bile aslında batıdan Türklere neredeyse hiç örnek verilmemiş. Aslında ikisinin de öğrenmek şart ancak kendi özümüzü yadsınamızda yanlış.Aİ.”

“Avrupa birliğine uyum sürecine hitap ediyor denemez. Aynı zamanda bunu yalnızca Avrupa birliğine giriş için gerekli bir ders olarak düşünmek yanlıştır. Öncelikle bir toplum olabilmemiz için herkesin bu derste yer alan bilgileri öğrenmesi gerektiğini düşünüyorum.ÜY”

“AB süreci ile ilgili olarak düşünmek bence çok doğru değil. Burada bağımsız olma düşüncesi zedelenmiş olacaktır. AB tartışmalarının yoğunlaştığı bu süreçte AB düşüncesi aşılana çalışılmamalı ve öğrencilerin özgür düşünmesi sağlanmalıdır.AÖ”

BÖLÜM IV

4 SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada izlenen yöntem sonucu ortaya çıkan bulgulara dayalı olarak varılan sonuçlar ve bu sonuçlara dayalı olarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

4.1. Sonuçlar:

4.1.1. Nicel Alt Problemlere İlişkin Sonuçlar:

Araştırmanın temel problemi ve alt problemine dayalı olarak elde edilen veriler dikkate alındığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Genel olarak programda aksaklıkların bulunduğu hedef-davranışların gözden geçirilmesi ve bu doğrultuda programın yeniden ele alınması gerektiği söylenebilir.
2. Üst grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrenciler alt grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilere göre daha fazla bilgiye sahip olarak uygulamalara katılmaktadır. Bu durum üst grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilerin daha önceki bilgileri daha iyi kazanmış olmaları ya da yaşantısı içerisinde bu bilgileri daha fazla kullanmaları ile ilişkilendirilebilir.
3. Araştırmaya katılan öğrencilerin erişim düzeylerine bakıldığında, üst ve alt gruplarda yer alan öğrencilerin ön-son test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmasına rağmen üst grup okullarda yer alan öğrencilerin ortalama puan farkları (7,52) alt grup okullarda yer alan öğrencilerin ortalama puan farklarından (2,75) daha fazladır. Yani üst grup okullarda yer alan öğrenciler öğretim uygulamaları sonucunda alt grupta yer alan öğrencilere göre daha fazla bir başarı elde etmişlerdir Öğrencilerin tümü ile ilgili olarak ön-son test puanları arasında anlamlı bir fark olmakla birlikte (5.21) bu fark çok yüksek değildir.

4. Programın davranışlarının ulaşılabilirlik düzeyine bakıldığında genel olarak ulaşılabilirliğin düşük olduğunu söylemek mümkündür.
5. Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Öğretim Programının “İnsanlığın Ortak Mirası” Ünitesindeki davranışlara ulaşma düzeyine bakıldığında; bilgi düzeyinde yer alan toplam 7 davranıştan 1’ine (1) öğrenciler sahip olarak programa başlarken program sonunda, toplam 7 davranıştan 3’ünü (1-3-7) kazanmışlardır. Kavrama düzeyinde yer alan toplam 5 davranıştan hiçbirine program öncesinde öğrenciler sahip değil iken, program uygulamaları sonucunda 5 davranıştan 2’si (2-4) kazanılabilmektedir. Uygulama düzeyindeki 2 davranıştan hiçbirine öğrenciler program uygulaması öncesi sahip olmadıkları gibi program sonrasında da bu davranışları kazanamamışlardır. Programda yer alan 14 davranıştan yalnızca 5 tanesi programın uygulaması sonucu kazanılabilmektedir. Bu bağlamda ilk üniteadaki davranışların büyük çoğunluğunun kazanılamadığı söylenebilir.
6. Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Öğretim Programının “İnsan Hakları” Ünitesindeki davranışlara ulaşma düzeyine bakıldığında; bilgi düzeyinde yer alan toplam 6 davranıştan 1’ine (2) öğrenciler sahip olarak programa başlarken program sonunda, toplam 6 davranıştan 3’ünü (1-2-3) kazanmışlardır. Kavrama ve uygulama düzeyinde yer alan toplam 10 davranıştan hiçbirine program uygulaması öncesinde öğrenciler sahip olmadıkları gibi program uygulamaları sonucunda hiçbir davranışı kazanamamışlardır. Bu bağlamda üniteadaki bilgi düzeyindeki davranışların yarısının kazanılabildiği ancak kavrama ve uygulama düzeyindeki davranışların kazanılamadığı söylenebilir.
7. Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Öğretim Programının “Etik ve İnsan Hakları” Ünitesindeki davranışlara ulaşma düzeyine bakıldığında; bilgi düzeyinde yer alan toplam 11 davranıştan ikisine (1,3) öğrenciler sahip olarak programa başlarken program sonunda, 7 davranışı (1,3,4,5,9,10,11) kazanabilmişlerdir. Kavrama düzeyinde yer alan toplam 6 davranıştan hiçbirine program öncesinde öğrenciler sahip değil iken, program uygulamaları sonucunda hiçbir davranışı kazanamamışlardır. Bu bağlamda, “Etik ve İnsan Hakları” ünitesinin bilgi düzeyindeki davranışların büyük kısmının öğrenciler

tarafından kazanıldığı, ancak kavrama düzeyindeki hedeflerin kazanılmadığı söylenilebilir.

8. Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Öğretim Programının “Temel Haklar ve Özgürlükler” Ünitesindeki davranışlara ulaşma düzeyine bakıldığında, bilgi düzeyinde yer alan toplam 12 davranıştan 3’üne (2,8,9) öğrenciler sahip olarak programa başlarken program sonunda, toplam 12 davranıştan 8’ini (1,2,3,4,7,8,9,12) kazanmışlardır. Kavrama düzeyinde yer alan toplam 8 davranıştan hiçbirine program öncesinde öğrenciler sahip değil iken, program uygulamaları sonucunda yalnızca 2 davranışı (3,5) kazanılabilmişlerdir. Uygulama düzeyindeki 2 davranıştan hiçbirine öğrenciler sahip olmadıkları halde program uygulamaları sonrasında 5 davranıştan ikisini (1,2) kazanmışlardır. Öğrencilerin tümü üniteye yer alan 25 davranıştan yalnızca 10 tanesini kazanabilmiştir.

9. Programın önsel ve tetrakorik korelasyon sonuçlarına dayalı olarak elde edilen davranış örüntüleri arasında birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Ünitelerde yer alan bazı davranışların programdan kopuk olduğu görülmektedir. Ayrıca bazı davranışların örüntüsü, sıralaması ve ön koşul olma durumları farklılık göstermekte ve eksiklikler içermektedir.

10. Programın öğrencilerin tutum düzeylerine olan etkisine bakıldığında, tüm öğrenciler açısından programın öğrencilerin duyuşsal özelliklerini geliştirmede yetersiz kaldığı görülmektedir. Kaldı ki, öğrencilerin ön tutum puanları son tutum puanlarından daha yüksektir. Bir anlamda programın uygulaması sonrası olumlu olan duyuşsal özellikler olumsuz hale gelmiştir. Üst grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrenciler açısından da benzer bir durum söz konusudur. Yine bu gruptaki öğrencilerin ön tutum puanları son tutum puanlarından daha yüksektir. Bu gruptaki öğrenciler açısından da programın duyuşsal özellikleri geliştirmede etkisiz kaldığı söylenebilir. Alt grup okullarda yer alan öğrenciler açısından ise durum farklılık göstermektedir. Bu grup okullarda öğrenim gören öğrenciler açısından ön-son tutum puanları arasında son test lehine anlamlı bir fark vardır. Buradan hareketle bu grupta yer alan

öğrenciler açısından programın duyuşsal özellikleri geliştirmede etkili olduğu söylenebilir.

11. Programın günümüzdeki uygulaması bağımsız bir ders şakilinde olmaktan çıkmış ve Sosyal Bilgiler dersi içerisine ara disiplin konuları olarak eklenmiştir. Derste yer almakta olan konuların önemi göz önüne alındığında mutlaka okutulması gerektiği söylenebilir. Ancak araştırma sonucunda da ortaya çıktığı gibi dersin uygulanmasındaki sorunlar nedeni ile amacına tam olarak ulaşamamaktadır. Bu nedenle hedef-davranışların ara disiplin olarak Sosyal Bilgiler dersi içerisine yerleştirilmesinin uygun olabileceği düşünülebilir.

4.1.2. Nitel Alt Probleme İlişkin Sonuçlar:

1. Öğrenciler dersle ilgili olarak daha çok günlük yaşamları içerisinde olan ve günlük yaşamlarında kullanabilecekleri türden bilgileri hatırlamaktadır. Ancak derste öğrendikleri bilgileri günlük yaşamlarına aktarmada problem yaşamaktadırlar.
2. Öğrenciler, derste öğrendikleri bilgilerin günlük yaşamda aslında işlerine yarayacağını düşündükleri için dersi önemli olarak görmekle birlikte, derste sıkıldıklarını, dersteki bilgileri zaten öncelikli olarak aileleri yardımıyla öğrendiklerini veya öğrenmeleri gerektiğini bu nedenle de sıkıldıklarını belirtmektedir.
3. Öğretmenler dersin süresinin yetersiz olması nedeni ile daha çok sunuş yolu stratejisini kullanmaktadır. Ayrıca materyal kullanmayı da tercih etmemektedirler. Bu durum ise öğrencilerin derste sıkılmalarına ve dersi aktif olarak dinlememelerine neden olmaktadır.
4. Öğretmenler hedef ve davranışların çoğunlukla bilgi düzeyinde olması nedeni ile öğrencileri daha fazla ezbere yönelttiğini, dersin öğrencilerin günlük yaşamlarının bir parçası olması gerekirken bunun hedeflerle sağlanamadığını, hedef davranışların davranışa dönüştürülebilir nitelikte olmadığını ve hedeflerin açık-seçik olarak ifade edilmediğini belirtmektedirler.

5. Öğretmenlere göre içerik bütün hedef-davranışları kapsamakta ancak kendi içerisinde bir tutarlılık göstermemektedir. Ayrıca öğretmenler, içeriğin düzenleniş biçimini öğrenci özelliklerine uygun bulmamakta, günlük yaşama öğrencilerin aktarabileceği nitelikte olmadığını belirtmekte ve öğrenme-öğretme ilkelerine uygun bulmamaktadır.
6. Öğretmenler programda yer alan örnek planın yetersiz olduğunu, kendilerine rehberlik edemeyeceğini ve bu nedenle kendi planlarını hazırlarken programdan yararlanmadıklarını belirtmektedirler. Eğitim durumları ile ilgili olarak planda farklı yöntem ve teknikleri kullanmaları gerektiği ancak dersin süresinin az olması nedeni ile yalnızca düz anlatımı kullanabildiklerini de öğretmenler belirtmektedir.
7. Eğitim durumlarında olduğu gibi öğretmenler programda yer alan ölçme-değerlendirme ile ilgili açıklama ve örnekleri yetersiz bulmaktadırlar. Öğretmenler değerlendirmeyi, yalnızca belirlenen tarihlerde yapmakta zamanın yetersiz olmasını gerekçe göstererek ders içerisinde gerçekleştirilmemektedir.
8. Öğretmenler ayrıca programın hedef davranışlarının belirlenen sürede gerçekleşebilir nitelikte olmadığını, bu haliyle gerçekleştirmekte zorlandıklarını ve çoğu zaman yüzeysel olarak geçmeleri gerektiğini dile getirmektedir.

4.2. Öneriler

Ulaşılan sonuçlardan hareketle geliştirilen öneriler; “Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler” ve “Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler” olmak üzere iki başlık altında aşağıda sunulmuştur.

4.2.1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler

1. 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi programında yer alan hedefler gözden geçirilerek araştırma sonuçlarında ulaşılan bulgular doğrultusunda yeniden düzenlenmelidir.

2. Dersin hedefleri öğrenciler açısından ne derecede yaşamları içerisinde olursa kazanılması o derecede kolay olmaktadır o nedenle hedefler mümkün olduğunca öğrencilerin günlük yaşamda karşılaşabilecekleri türden olmalı, günlük yaşam ile çelişmemelidir.
3. Programın hedefleri çoğunlukla bilgi düzeyindedir. Oysa dersin özelliği düşünüldüğünde öğrencilerin derste kazandığı bilgi ve becerileri günlük yaşamlarına aktarabilmeleri oldukça önemlidir. Bu nedenle, programda uygulama düzeyinde hedeflere daha fazla yer verilmelidir.
4. Programın davranışlarının ulaşılabilirliğine bakıldığında öğrencilerin çoğunun davranışlara ulaşamadığı görülmektedir. Bu durum dersin amacına ulaşamadığını göstermektedir. Bu nedenle dersin süresinin arttırılması ya da dersle ilgili konuların öğrencilerin almakta oldukları diğer derslere yayılarak dersin tamamen kaldırılması önerilebilir.
5. Dersin hedef-davranışları ön koşulluluk ilişkisi dikkate alınarak yeniden düzenlenmelidir. Programdan kopuk olarak görülen davranışlar ya tamamen çıkartılmalı ya da diğer davranışlar ile ilişkisi kurulmalıdır.
6. Programın öğrencilerin duyuşsal özelliklerine katkı sağlayabilmesi için gerekli düzenlemeler yapılabilmelidir.
7. Dersin işlenişinde öğretmenler farklı strateji-yöntem teknik kullanmalı ders materyaller ile desteklenmelidir. Dersin konuları ile ilgili kısa dramaların hazırlanarak bunların VCD yardımı ile öğrencilere aktarılması bile derse karşı olan ilgiyi çekeceği gibi bilgilerin daha kalıcı olmasını da sağlayacaktır.
8. Dersin değerlendirmesi yalnızca yazılı testlerin değil performans testlerinin kullanılması dersin amacına ulaşmasına da olumlu katkı getirecektir.
9. Dersin işlenmesinde, öğrenciler aktif olarak işe koşulmalı. Projeler verilerek öğrencilerin araştırma yeteneklerinin gelişmesine de katkıda bulunulmalıdır.

4.2.2. Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Program değerlendirmede program bir bütün olarak ele alınmalı ve tüm hedef ve davranışlar değerlendirilmelidir.
2. Program hakkında kesin karar verebilmek için araştırmanın daha büyük örneklem grubu üzerinde çalışılması hem de kapsamının genişletilmesi gerekmektedir.
3. Ayrıca yeni programlarla birlikte dersin kaldırılarak ders konuşlarının Sosyal Bilgiler dersi içerisine ara disiplin konuları olarak eklenmesinin dersin öğrenciler tarafından kazanılmasına olan etkisi araştırılmalıdır.
4. Programın sağlamlılığı hakkında daha fazla veri elde edebilmek için programda önerilenlerin öğretmenler tarafından gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği yapılacak olan gözlemler yardımıyla test edilebilir.

KAYNAKÇA

- AKKOYUNLU, Buket. "Bilgi Teknolojisi ve Eğitim", **Eğitimde Bilgi Teknolojileri Seminer Notları**, Ankara: MEB, Bilgisayar Hizmetleri Genel Müdürlüğü, EBİT Daire Başkanlığı Yayınları, Haziran 1993.
- AKYÜZ, Emine. Ulusal ve Uluslar arası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması, Ankara, MEB Yayınları, 2000.
- ALKAN, Cevat. *Eğitim Ortamları*, Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Yayınları. No : 85, 1979.
- ALTUNYA, Niyazi ve Diğerleri. *75 Yılda Eğitim*, İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, 1999.
- ARIKAN, Fetih. "Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersi Eğitim Programının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi". (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi 2002.
- BAXI, Upendra. Human Rights Education: The Promise of the Third Millennium. Organizing Committee of the People's Decade of human Rights Education. 1994
- BAYKUL, Yaşar. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme*, Ankara, ÖSYM Yayınları, 2000.
- BAYKUL, Yaşar. *İstatistik Metodlar ve Uygulamalar*, Ankara, Anı Yayıncılık, 1999.
- BİLEN, Mürüvvet. *Plandan Uygulamaya Öğretim*, Ankara, Aydan Web Tesisleri, 1996
- BÜYÜKKARAGÖZ, Savaş. *Program Geliştirme "Kaynak Metinler"*, Konya, Kuzucular Ofset, 1997.
- ÇINGİ, Hülya, Örnekleme Kuramı, H.Ü. Fen Fakültesi Basımevi, 1994.

- ÇIPLAK, Alaaddin. “İlköğretim 7. ve 8. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programlarının Değerlendirilmesi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, Ankara Üniversitesi, 2002.
- ÇİLENTİ, Kamuran. *Fen Eğitimi Teknolojisi*, Ankara, Kadioğlu Matbaası, 1985.
- CUNNINGHAM, Jeremy. The Human Rights Secondary School. H.STARKEY (Ed). The Challenge of Human Rights Education. London: 1993
- DAVIES Lynn Citizenship Education and Human Rights Education; Key concepts and debates, The British Council , England 2000
- DEMİREL, Özcan. *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. 5.Baskı Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2003.
- DEMİRTAŞ, Abdullah. Okullarda Ders Dışı Çalışmaların Vatandaşlık ve demokrasi Eğitiminde Rolü. *Çağdaş Eğitim*, S.136, ss.13-21, 1998.
- DUMAN ve Diğerleri, *Vatandaşlık Bilgisi*, Ankara, Gündüz Eğitim ve yayıncılık, 2001.
- DOĞAN, İsmail. *Modern Toplumda Vatandaşlık Demokrasi ve İnsan Hakları İnsan Haklarının Kültürel Temelleri*, 2. Baskı Ankara, Pegem A Yayıncılık, 2001.
- DOĞAN, İsmail. “Bilim Politikası ve Sosyal Bilimler”, *Eğitim ve Bilim*, 10,57, Eylül 1985.
- DOLL, C. Ronald. *Curriculum Improvement, Decision Making And Process*, Allyn And Bacon İne, Boston, 1978.
- DONELLY, Jack. Teoride ve Uygulamada Evrensel İnsan Hakları. (Çev. Mustafa Erdoğan ve Levent Korkut), Ankara, Yetkin Yayınları, 1995.
- EKİZ, Durmuş. *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metodlarına Giriş*, Ankara, Anı Yayıncılık, 2003.

- ERDEN, A. Münire. *Eğitimde Program Değerlendirme*. Pegem Yayınları No: 6. Ankara: 1993.
- ERDOĞAN, Mustafa. *Anayasal Demokrasi: Anayasa Hukukuna Giriş*. Ankara, Siyasal Kitabevi, 1997.
- ERTÜRK, Selahattin. *Eğitimde Program Geliştirme*. Meteksan. Ankara: 1998.
- ERTÜRK, Selahattin. *Diktacı Tutum ve Demokrasi*, Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara: 1993.
- FIDAN, Nurettin. *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Kadioğlu Matbaası,. 1986.
- FLOWERS, Nancy. *The Human Right's Education Handbook*, Human Rights Resource Center, Universty of Minnesota, 2000.
- GÜLMEZ, Mesut ve diğerleri. *Farklı Bakış Tarzlarıyla İnsan Hakları Uygulamaları*, Ankara, Emniyet genel Müdürlüğü A.P.K. Yayınları, 2000.
- GÜLMEZ, Mesut. *Belgelerle İnsan Hakları Eğitimi Birleşmiş Milletler Onyılı*. Ankara, TODAİ Yayınları, 1998.
- GÜLMEZ, Mesut. *İnsan Hakları Eğitimi Hakkı, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü*, Ankara, 1996.
- GÜVEN, Sevim. "İlköğretim 7. ve 8. Sınıflarda Okutulmakta Olan Vatandaşlık ve İnsan Hakları Dersini Veren Öğretmenlerin Nitelikleri ve Derste Karşılaştıkları Problemler (Erzincan İli Örneği)" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi, 2002.
- İlköğretim Genel Müdürlüğü, *İlköğretim Okulu Ders Programları*, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 2002.
- KAPANI, Münci. *İnsan Haklarının Uluslar arası Boyutları*. Ankara, Bilgi Yayınları, 1991.

KEPENEKÇİ, K. Yasemin. *İnsan Hakları Eğitimi*, Ankara: Anı Yayıncılık, 2000.

KEPENEKÇİ, K. Yasemin. "Türkiye'de Genel Ortaöğretim Kurumlarında İnsan Hakları Eğitimi". (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi, 1997.

KILBAŞ, Şükran. "Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi Açısından Eğitsel Kol Çalışmalarının Önemi", Bilsa Bilgisayar Bilimsel Yayınlar Dizisi: 1. İzmir: ss.289-296, 1997.

KISAKÜREK, Mehmet Ali. "İçeriğin Seçimi, Düzenlenmesi ve Öğretim Yöntemleri", Özel Öğretim Yöntemleri Sosyal Bilgiler Öğretimi, Editör: Bekir Özer, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, 1987.

KISAKÜREK, Mehmet Ali. Sınıf Atmosferinin Öğrenci Başarısına Etkisi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No:4. Ankara, 1985.

KIVANÇ, Özgür. "İlköğretim İnsan Hakları Eğitimi Sürecinin Avrupa Konseyi İnsan Hakları Eğitimi Tavsiye Kararları Çerçevesinde Öğretmenler Tarafından Değerlendirilmesi". (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana: Çukurova Üniversitesi, 2003.

LAPAYASE, Yvette V. The work of Human Rights Educators: Critical Pedagogy in Action, Ph.D. Thesis, Los Angeles University of California: 2002.

MERIAM S.B. **Case Study Research in Education , A Qualitive Approach**, Jossey-Bass Publishers, London, 1998.

METİN, Mesut. "Vatandaşlık ve İnsan Hakları Dersinde Demokratik Tutum Geliştirme ve İnsan Hakları Öğretiminin Önemi". (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Erzurum: Atatürk Üniversitesi, 2002.

NOMER, Ergin. *Vatandaşlık Hukuku*, İstanbul, Fil Kitapevi, 1989.

OĞUZ, Şeref. "İnternet ve Türkiye", Milliyet, Kasım 1995.

- OĞUZKAN, Ferhan. Eğitim Terimleri Sözlüğü, Ankara, Türk Dil Kurumu, 1981.
- ORNSTEIN, C.-A., Francis P. Hunkins. "Curriculum: Foundations, Principles, and Issues". Prentice Hall, Englewood Cliffs: 1988.
- ÖZDAMAR, Kazım. SPSS ile Biyoistatistik, Kaan Kitabevi, Eskişehir, 2001.
- ÖZÇELİK, Durmuş. Ali. *Eğitim Programları ve Öğretim: Genel Öğretim Yöntemleri*, Ankara ÖSYM Eğitim Yayınları 8, 1989.
- ÖZÇELİK, Durmuş. Ali. *Ölçme ve Değerlendirme*. ÖSYM Yayınları. Ankara: 1982.
- ÖZDAMAR, Kazım. SPSS ile Biyoistatistik, Kaan Kitabevi, Eskişehir, 2001.
- ÖZDEN, Yekta Güngör. *İnsan Hakları, Laiklik Demokrasi Yolunda*, 2. Baskı, İstanbul, Bilgi Yayınevi, 1994.
- PATTON, M.Q. *How to Use Qualitative Methods in Evaluation*. Newbury Park, CA: Sage, 1987.
- POSTNER, George J. *Analyzing the Curriculum*. Second Edition. McGraw-Hill Inc.USA: 1995.
- SAYLAN, Nevin. "Anasınıfı Program Tasarısı ve Uygulamasının Değerlendirilmesi" VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. Konya 9-11 Eylül, 1998. ss.53-63.
- SAYLAN, Nevin. *Eğitimde Program Tasarımı (Temeller-Premsipler-Kriterler)* Balıkesir: İnci Ofset, 1995.
- SAYLOR J. Galen and Villam M. Alexander, *Planning Curriculum for Schools*, (Holt, Rinehart And Winston Ine, New York, 1974.
- SCHMITTER, P.C. and Karl T.L. Demokrasi Nedir Ne Değildir? (Çev. Levent Gönenç), Bülten 12, 1992.

- SHIMAN, David A. "Teaching Human Rights: A Teaching Guide for Middle and High School educators." Center for Teaching International Relations, Denver University, CO. 1999.
- SORENSEN, Georg. *Democracy and Democratization: Processes and Prospects in a Changing World*. USA, West view Pres, 1993.
- SÖNMEZ, Veysel. *Program Geliştirmede Öğretmen Elkitabı*. Onbirinci Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık. 2004.
- SÖZER, Ersan. *Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilimler Öğretimi*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 1998.
- ŞENOL, Sencer. "Türklerde İnsan Hakları ve Bu Konunun İlköğretim Müfredatındaki Yeri". (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi, 2002.
- TEKİN, Halil. *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, Ankara, Yargı Kitap ve Yayınevi, 1991
- TÜRKER, Dilek " Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Ders Kitaplarını Değerlendirilmesi" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi, 1999.
- ÜSTÜNDAĞ, Tülay. "Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitiminde Yaratıcı Dramanın Erişime ve Derse Yönelik Tutumlara Etkisi". (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1998.
- VARIŞ, Fatma. *Eğitimde Program Geliştirme*. Beşinci Baskı. Ankara: Alkım Kitapçılık ve Yayıncılık. 1994.
- YAMANLAR, Emine. *İlköğretim Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi 7 Ders Kitapları* Anonim Şirketi, İstanbul, 1999.
- YAMASAKİ, Megumi. "Human Rights Education: An Elementary School-Level Case Study", Ph.D. Thesis, University of Minosota. 2002.

YILDIRIM, Ali ve H. ŞİMŞEK. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri 2.* Baskı. Ankara: Seğkin Yayıncılık. 2000.

YILMAZ, Durmuş. *Üniversiteler İçin Vatandaşlık Bilgisi.* Konya, Çizgi Kitapevi, 2002.

YİĞİTTİR, Süleyman. "İlköğretim 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitim Dersi Özel Amaçlarının Gerçekleşebilirlik Düzeyi." (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi, 2003.

EK-I

DENEME UYGULAMASI TESTLERİ

TEST 1

VATANDAŞLIK VE İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ DERSİ SINAV SORULARI

Bu testte toplam 34 soru bulunmaktadır. Sınavda **yanlışlar doğruları götürmeyeceğinden** tüm soruları cevaplamanız sizin için olumlu olacaktır. Testin cevaplarını lütfen test kitapçığına değil ayrıca dağıtılmış olan **cevap kağıdına işaretleyiniz** ve test kitapçığına işaretleme yapmayınız..

Sınav süresi 45 dakikadır.

BAŞARILAR

1. "Geçmişteki bütün insanlık tarihini ve geleceği de içine alan maddi ve manevi değerlerin tümü." Aşağıdaki kavramlardan hangisini tanımlar?

- A) Yaşantı
- B) Ortak Miras.*
- C) İnsanlık
- D) Kültür.

2) Sanat, düşünce, edebiyat ve bilim mirası insanlığın hangi tür mirası içerisinde girmektedir?

- A) Milli Miras.
- B) Ortak Miras *
- C) Kültürel Miras.
- D) Sanatsal Miras.

3) Bilim her geçen gün yenilenmekte ve yeni çıkan bilimsel sonuçlar insanlığın hizmetine sunulmakta ve yaşamını daha nitelikli hale getirmesine yardımcı olmaktadır. Bilimin bu denli hızlı gelişmesinde önemli olan noktalardan biri de bilimin bir vatanının olmaması, ortaklaşa gelişmesi ve sonuçlarının tüm insanlar tarafından kullanılmasıdır.

Yukarıda verilen bilgiler dikkate alındığında aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılır?

- A) Bilim belli kültürlerde gelişme gösterir
- B) Bilimsel bulgular dünya ülkelerinin hizmetine sunulmalıdır *
- C) Bilim her toplumda gelişir
- D) Bilimsel veriler kullanıldığında anlam taşır

4) Aşağıdakilerden hangisi insanlığın ortak mirası olan eserlerin korunmasını gerektiren nedenlerden biri değildir?

- A) Gelecek kuşakların geçmiş kuşaklar hakkında bilgi sahibi olması
- B) Farklı uygarlıkların bugüne olan katkılarının bilinebilmesi
- C) Bireylerin ortak bir ulus bilincinin oluşması
- D) Müzelerin bu eserler olmadan açık işlevlerini gerçekleştirememesi *

5) İnsan kavramı ile ilgili verilen aşağıdaki ifadelerden hangisi diğerlerinden farklıdır?

- A) İnsan doğar, büyür, ölür ve canlıdır
- B) İnsanın düşünme yeteneği vardır; akıllıdır
- C) İnsan kültürün yaratıcısıdır *
- D) İnsan sürekli bir gelişim gösterir

- 6) Aşağıdakilerden hangisi “insanlık” kavramını ifade eder?
 A) Tüm insanların benzer biyolojik ve fizyolojik özellikleri *
 B) Aynı ülkede yaşayan insan topluluğu
 C) Aynı mahallede yaşayan insanların tümü
 D) Aynı tarih döneminde yaşayan insanlar
- 7) Zengin kültür mirasına sahip olan İstanbul Boğazındaki yalı ve sarayların birçoğu ne yazık ki günümüze kalamamıştır. Örneğin; Esmâ Sultan yalısı, Halit Paşa ve İsmail Paşa yalıları yanarak yok olmuştur. Burada sözü edilen durum, aşağıdakilerden hangisi ile **daha çok** ilgilidir?
 A) Kültürel değerleri koruma*
 B) Ekonomik gelişmelere öncelik verme
 C) Toplumsal değişme
 D) Kültürel değerlere evrensel nitelik kazandırma
- 8) Bilim, edebiyat, düşünce ve sanat ürünleri insanlığın ortak mirası olarak **düşünülmeseydi** aşağıdaki sonuçlardan hangisi ortaya çıkardı?
 A) Ortak mirasın gelişmesindeki hızlanma artardı
 B) Bütün ulusların ortak mirastan yararlanması kolaylaşırdı
 C) Bilgi birikimindeki gelişme ve yığılma süreci uzardı *
 D) Ortak mirasın eser sayısı artardı.
- 9) Ortak miras ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi **yanlıştır**?
 A) Evrensel değer taşıyan bir ürün diğer uluslara yayıldıkça, başka ulusların da yaşamını kolaylaştırır
 B) Ortak mirasın paylaşılması, daha güzel bir dünya kurulmasına hizmet eder
 C) Ortak miras ürünlerinden yararlanmak hem hak hem de zorunluluktur
 D) Bütün insanlığa yararlı olacak evrensel değerdeki bir ürün sadece üretildiği ülkede kullanılır *
- 10) “İnsanlığın düşünce ve edebiyat mirasına ait eserleri tanıyan sonraki kuşaklar, onları geliştirip zenginleştirerek yayabilirler.” Bu durumun gerçekleşebilmesi için düşünce ve edebiyat mirası ile ilgili **öncelikle** aşağıdakilerden hangisinin yapılması gerekir?
 A) Sergilenmelidir
 B) Sahiplenilmelidir.
 C) Korunmalıdır *
 D) Kişilere mal edilmelidir
- 11) Telefonu Amerikalılar icat etmiş olmasına rağmen bugün telefon, bütün dünya ülkelerinde kullanılmaktadır. Bu durum aşağıdakilerden hangisinin bir sonucudur?
 A) Telefonun önemli bir iletişim aracı olmasının
 B) Bilim mirasının tüm ülkelerin hizmetine sunulmasının*
 C) Amerikanın telefona gereken değeri vermemesinin
 D) Telefonu yapmanın kolay olmasının
- 12) Ortak mirasın korunması ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisinden **söz edilemez**?
 A) Her uygarlık sadece kendi eserlerini korumakla yükümlüdür *
 B) Günümüzün eserleri gelecek kuşağa sağlıklı bir şekilde aktarılmalıdır
 C) Müzeler ve kütüphaneler eski eserleri gelecek kuşağa aktaracak önemli kuruluşlardır
 D) Eski uygarlıkların eserleri günümüze taşınmıştır

- 13) İnsanlığın ortak mirası **korunmadığında** aşağıdaki durumlardan hangisi ortaya çıkar?
 A) Bilim ve sanatın hızla gelişmesi
 B) Genç kuşakların ortaya konan bilgilerden yararlanması
 C) Gelecek kuşaklara bilgi birikiminin aktarılamaması *
 D) Bilgi birikiminin zenginleşmesinin hızlı olması
- 14) İlk güneş takvimini bularak tüm insanlığın hizmetine sunan uygarlık aşağıdakilerden hangisidir?
 A) Mezopotamya uygarlığı
 B) Mısır Uygarlığı
 C) Çin Uygarlığı *
 D) Hint Uygarlığı
- 15) "Ortak Miras" sözcüğünün en yalın anlatımı aşağıdakilerden hangisidir?
 A) Ortak değerler *
 B) Tarih bilinci
 C) Doğal güzellikler
 D) Ekonomik kalkınma
- 16) İnsanlığın ortak mirası **korunmadığında** aşağıdakilerden hangisi ortaya çıkar?
 A) Bilim ve sanatta gelişme sağlanır
 B) Bilgi birikiminin zenginleşmesi yavaşlar *
 C) Ortaya konulan bilgilerden genç kuşaklar yararlanır
 D) İnsanlar sağlıklı ve güzel bir çevrede yaşarlar.
- 17) Aşağıdakilerden hangisi "ortak mirasın" **en iyi** tanımıdır?
 A) Bir insanın yakınlarına bıraktığı maddi değerler.
 B) Bir ülkede yaşayan insanların ürettikleri her şey
 C) Ulusların birbirleriyle olan her türlü ilişkileri
 D) Bir kuşağın sonraki kuşaklara bıraktığı, bilim, sanat ve düşünce ürünleri *
- 18) Aşağıdakilerden hangisi bilim, edebiyat, düşünce ve sanat ürünlerini insanlığın ortak mirası olarak görmenin doğuracağı sonuçlardan biri **değildir**?
 A) Bilimsel anlamda yapılan bir buluşun bütün insanlığın hizmetine sunulması
 B) Düşüncenin bütün insanlığın ortak girişimi sonucunda ilerlemesi
 C) Bilimsel bilginin yaygınlaşmasının daha uzun süre alması *
 D) Sanat ürünlerinin tüm ulusların hizmetine sunulması
- 19) İnsanlığın ortak mirası olan uygarlık, tüm insanlık tarihini içine alan maddi ve manevi değerlerden oluşur. Yunanlılardan, Mısırlılardan ve Hititlilerden Avrupa'daki diğer toplumlara; İslam toplumlarından Yunanlılara ve Yunanlılardan İslam toplumlarına geçen maddi ve manevi değerler uygarlığın gelişmesinde rol oynamıştır. Buna göre, uygarlığın gelişmesinde aşağıdakilerden hangisi **daha etkili** olmuştur?
 A) Toplumlar arası bilgi alışverişi*
 B) Teknolojinin hızla değişmesi
 C) Kültür merkezlerinin belirli bölgelerde bulunması
 D) Toplumların demokrasi ile yönetilmesi
- 20) Aşağıdakilerden hangisi insanı **daha iyi** tanımlar?
 A) Yeryüzünde yaşayan canlı grubu
 B) Toplu halde yaşayabilen, dik durabilen ve kendine özgü bir dünyası olan canlı *
 C) Bir bedene ve bu bedende sonsuz gelişme olanaklarına sahip olan canlı
 D) Beslenebilen ve üreme yeteneği olan canlı grubu.

- 21) Aşağıdakilerden hangisi insanlık kavramı ile ilgili değildir?
- A) Yeryüzünde yaşamış ve yaşayan tüm insanlar
B) Tüm insanların doğuştan getirdiği ayırıcı özellikler
- C) Zaman geçse de insanla ilgili değişmeyen değerler
D) Aynı topraklar üzerinde yaşayan insanlar *
- 22) Aşağıdakilerden hangisi insan ve insanlık kavramlarıyla ilgili her durumda uyulması gereken ilkelerden biri değildir?
- A) İnsan diğer canlılardan daha üstün özelliklere sahiptir
B) İnsana ait özellikler çağa ve topluma göre değişir *
C) İnsan doğuştan bazı haklara sahiptir ve bunlara sahip çıkmalıdır
D) Her insan, tüm insanların sahip olduğu hakları korumaya çalışmalıdır
- 23) İnsanlığın ortak mirası içerisinde aşağıdaki kavramlardan hangisi yer almaz?
- A) Sanat
B) Düşünce
C) Bilim
D) Kültür*
- 24) Sanat eserlerini gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için **öncelikle** aşağıdakilerden hangisinin gerçekleştirilmesi gerekir?
- A) Sanat eserlerinin yaratıcılarının kimler olduğunun belirtilmesi
B) Sanat mirasının korunması *
C) Sanat mirasının oluşturulmasının sağlanması
D) Sanatçıya daha fazla olanak tanınması
- 25) “Düşünce ve edebiyat mirası insanlığın geçmiş olduğu tarihin gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir yere sahip olduğundan sahip çıkılmalı, gelecek kuşaklara bu mirasın aktarılabilmesi için gerekli önlemler alınmalı ve zenginleşmesi sağlanmaya çalışılmalıdır.” Bu açıklamada düşünce ve edebiyat mirası ile ilgili aşağıdakilerden hangisi **daha çok** vurgulanmıştır?
- A) Önemli olduğu
B) Toplumsal yapı içerisinde anlam kazandığı
C) İnsanlığın hizmetine yeterince sunulmadığı
D) Korunması gerektiği *
- 26) “17. ve 18. yy. Avrupa’sında bilimsel ve teknolojik gelişmeler sonucu aydınlanma çağı yaşanmıştır. Aydınlanma Çağı’ndaki buluşlar ve icatlar yalnızca Avrupa ile sınırlı kalmamış tüm insanlığın kullanımına sunulmuştur.” Bu açıklama bilimin **en çok** hangi özelliğini vurgulamaktadır?
- A) Deney ve gözleme dayalı olmasını
B) Bilimsel bilginin tüm dünyada kullanılmasını *
C) İnsan ihtiyaçlarına cevap vermesini
D) Sebep-sonuç ilişkisini dikkate alınmasını.
- 27) İnsanlığın ortak mirası korunduğunda aşağıdaki durumlardan hangisi ortaya çıkar?
- A) Bilimsel bilginin içinde bulunduğu zaman diliminde anlam kazanması
B) Edebiyat ve sanatın ortaya çıktığı toplumu etkilemesi
C) Gelecek kuşaklara bilgi birikiminin aktarılması *
D) Bilim, edebiyat ve sanatta zenginleşmenin yavaşlaması

28) Aşağıdakilerden hangisi ulusal ve uluslar arası düzeyde ortak mirasın korunması amacıyla oluşturulmuş yerlerden biri değildir?

- A) Müzeler
- B) Kütüphaneler
- C) Milli Parklar
- D) Piknik alanları *

29) Küçük kan dolaşımını bularak insanlığın ortak mirasına katkıda bulunan düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Uluğ Bey
- B) Harezmi
- C) Edison
- D) İbn Nefis *

30) İnsanlığın ortak mirası **korunmazsa** aşağıdaki durumlardan hangisi ortaya çıkar?

- A) Doğal çevre korunmuş olur
- B) Ortak mirasın zenginleşebilmesi zorlaşır *
- C) Bilim, sanat, düşünce ve edebiyat alanlarında gelişme sağlanır
- D) Geçmişten gelen bilgi birikimi genç kuşaklara aktarılır

31) Bilim, edebiyat, sanat ve düşünce ürünleri insanlığın ortak mirası olarak **görülmediğinde** aşağıdaki durumlardan hangisi ortaya çıkar?

- A) Ortak miras birçok ulusun katkısıyla zenginleşebilir
- B) Ortak mirastan tüm uluslar yararlanabilir
- C) Ortak miras tüm insanlar tarafından özenle korunabilir
- D) Ortak mirastan sadece bir ya da birkaç ulus yararlanabilir *

32) I. İnsan diğer canlılardan daha üstün özelliklere sahiptir
II. İnsan doğuştan bazı haklara sahiptir ve bunlara sahip çıkmalıdır
III. Her insan, tüm insanların sahip olduğu hakları korumaya çalışmalıdır

Yukarıdakilerden hangisi/hangileri insan ve insanlık kavramlarıyla ilgili her durumda uyulması gereken ilke/ilkelere dendir?

- A) I
- B) I-II
- C) II-III
- D) I-II-III *

33) * Kağıt Çinliler tarafından bulunmuştur.

* Atı evcilleştirerek uygarlığa kazandıran Türklerdir.

* Bugün kullandığımız takvimi eski Mısırlılar bulmuştur.

Sözü edilen gelişmelerin farklı uygarlıklar tarafından insanlığın ortak mirasına kazandırılmış olması göz önüne alındığında, aşağıdakilerden hangisini söylemek yanlış olur?

- A) Ortak miras düşüncesi, belirli bir kültüre ya da uygarlığa indirgenemez
- B) Ortak miras, tüm ulusların çaba ve katkılarıyla bugüne kadar gelmiştir
- C) Ortak mirasın korunarak gelecek kuşaklara aktarılmasından herkes sorumludur.
- D) Ortak mirasa kimlerin katkıda bulunduğu bilinemez *

34) İlk Çağ'dan başlayarak günümüze gelinceye kadar, çeşitli toplumların edebiyat, ve düşünce alanında ürettiği evrensel değerdeki eserler ve düşünceler, ortak mirası oluşturmuştur. Cümlesinde boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi tamamlar?

- A) bilim-sanat *
- B) masal-şiiir
- C) spor-bilim
- D) müzik-resim

TEST 2

VATANDAŞLIK VE İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ DERSİ SINAV SORULARI

Bu testte toplam 34 soru bulunmaktadır. Sınavda **yanlıklar doğruları götürmeyeceğinden** tüm soruları cevaplamanız sizin için olumlu olacaktır. Testin cevaplarını lütfen test kitapçığına değil ayrıca dağıtılmış olan **cevap kağıdına işaretleyiniz** ve test kitapçığına işaretleme yapmayınız.. Sınav süresi 40 dakikadır.

BAŞARILAR

- 1) "Bir kimsenin isteyebileceği, ileri sürebileceği, kullanabileceği toplumca tanınmış yetki" aşağıdaki kavramlardan hangisini tanımlar?
 - A) Hak *
 - B) Özgürlük
 - C) Hukuk
 - D) Evrensellik
- 2) Aşağıdakilerden hangisi 20. yüzyılda insan hakları düşüncesinin gelişim aşamalarından biri değildir?
 - A) Avrupa insan hakları sözleşmesinin imzalanması
 - B) İnsan hakları evrensel bildirgesinin imzalanması
 - C) İnsan haklarının ülkelerin iç hukuk sorunu olarak görülmeye başlanması *
 - D) Bütün insanların eşit haklara sahip olarak doğduklarının benimsenmesi
- 3) Davranışlarının temeline insan haklarını alan bir kişi aşağıdaki davranışlardan hangisini yapmaktan kaçınır?
 - A) Sahip olduğu hakların çiğnenmesine izin vermeme
 - B) Diğer insanların haklarını çiğnememe
 - C) Hiç kimsenin haksızlığa uğramasına izin vermeme
 - D) Haklarını korumak için çaba gösteren insanlara yardımcı olmama*
- 4) "Bütün insanların yalnızca insan olmalarından dolayı sahip oldukları haklar" aşağıdaki kavramlardan hangisini tanımlar?
 - A) Hak
 - B) İnsan Hakları *
 - C) Dokunulmazlık Hakları
 - D) Evrensel Haklar
- 5) "Evrensellik..... demektir." cümlesini aşağıdakilerden hangisi tamamlar?
 - A) bütün insanların yalnızca insan olmalarından dolayı sahip oldukları özellikler
 - B) bir şeyi yapabilme yetisi
 - C) bütün insanlığı ilgilendiren, dünya ölçüsünde, dünya çapında *
 - D) bireyin bir devletin çatısı altında olması
- 6) Aşağıdakilerden hangisi insan hakları düşüncesini hazırlayan nedenlerden biri değildir?
 - A) İnsanların toplum halinde yaşamaları
 - B) Toplumun sınıflara bölünmüş olması
 - C) Toplumda örgütlenmeye ihtiyaç duyulması
 - D) Devletin vatandaş haklarına saygılı olması *

7) Aşağıdakilerden hangisi Yeni Çağ'da insan hakları düşüncesinin gelişim aşamalarından biridir?

- A) İnsan hakları evrensel bildirgesinin imzalanması
- B) Fransız insan ve yurttaş hakları beyannamesinin imzalanması *
- C) Demokratik yönetim biçimlerinin gelişmeye başlaması
- D) Bütün insanların eşit haklara sahip olarak doğduklarının benimsenmesi

8) "İnsanların sahip oldukları haktan yararlanabilmeleri için gerekli olanaklara sahip olmasına ve fırsat eşitliğine öncelik tanınmıştır." Bu gelişmeler sonucu 20. yüzyılda korunmaya başlanan insan hakları arasında aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Çalışma hakkı
- B) Eğitim hakkı
- C) Mülkiyet hakkı
- D) Sınırsız özgürlük hakkı *

9) İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin "İrk, din, dil, renk, cinsiyet, inanç, sosyal köken, ya da başka bir nedenden dolayı ayırım söz konusu olmaksızın herkes bu bildirmede yer alan haklardan yararlanır." Maddesi insan haklarının hangi yönünü vurgulamaktadır?

- A) İnsan haklarının evrensel ilkeler olduğunu *
- B) İnsan haklarının bağlayıcı ilkeler olduğunu
- C) İnsan haklarını tüm devletlerin kabul ettiğini
- D) İnsan haklarının bazı nedenlerinin olduğunu

10) 1945 yılında Birleşmiş Milletler Anlaşmasını imzalayan devletler, insanlığa ve insan haklarına yapılan saldırıların önlenmesi amacıyla tüm halk ve ulusların benimseyeceği kuralların saptanması için yeni bir çaba içine girmişlerdir. Böyle bir çaba içerisine girilmesinin **temel nedeni** aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsan haklarının korunması gerekliliği *
- B) İnsan haklarının yalnızca belirli yasalarla düzenlenebileceği
- C) Birleşmiş milletlerin kuruluş amacını yerine getirme gayreti
- D) İnsan haklarının sınırlanması gerekliliği

11) "İnsan haklarının tüm insanlar için geçerli olması", insan haklarının hangi özelliğini ifade eder?

- A) önemini
- B) gerekliliğini
- C) evrenselliğini *
- D) değişmezliğini

12) "İnsan haklarının korunması her zaman olumlu sonuçlara yol açar" Aşağıdakilerden hangisi bu sonuçlardan biri değildir?

- A) Yasalar önünde özgürlük ve fırsat eşitliği gerçekleşir.
- B) Yönetenlerin denetimi kolaylaşır
- C) İnsanların geleceğe yönelik kaygıları azalır
- D) İnsanlar arasındaki siyasi düşünce ayrımına dayalı yeni düzenlemeler oluşur *

13) Aşağıdakilerden hangisi kişilerin günlük ilişkilerinde insan haklarını korumak için yapmaları gereken davranışlardan biri değildir?

- A) Haksızlığa meydan verilmemesi
- B) Hakları ihlal eden kişilerin ilgili kurum ve kuruluşlara bildirilmesi
- C) İnsan haklarının yasalarca güvence altına alınması*
- D) Kişinin kendi hakkına sahip çıkması

14) İnsan haklarının korunduğu ülkelerde aşağıdakilerden hangisi görülmez?

- A) Yasadışı suçların azalması
- B) İnsanlara ve yönetime güvenin oluşması
- C) Vatandaşların daha sorumlu ve bilinçli olması
- D) Toplumda huzur ve güvenin azalması *

15) I. Bir kimsenin isteyebileceği
II. Bir kimsenin ileri sürebileceği
III. Bir kimseye toplumca tanınmış yetki

Yukarıda verilen açıklamalar aşağıdaki kavramlardan hangisi ile ilgilidir?

- A) Evrensellik
- B) Hak *
- C) Etik
- D) Sorumluluk

16) I. Bütün insanlığı ilgilendiren
II. Dünya ölçüsünde
III. Dünya çapında

Yukarıda verilenler dikkate alındığında aşağıdaki kavramlardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Hak
- B) Evrensellik *
- C) Dokunulmazlık
- D) İnsanlık

17) I. Yalnızca insan olmaktan kaynaklanır
II. Doğuştan elde edilir

Yukarıdaki verilenler göz önüne alındığında aşağıdaki kavramlardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Etik haklar
- B) Ahlak hakları
- C) İnsan hakları *
- D) Yasal haklar

18) İnsan hakları evrensel ilkeler olarak **görülmediğinde** aşağıdaki durumlardan hangisi ortaya çıkar?

- A) İnsan hakları belli bir azınlığa özgü haklar olarak kalır *
- B) İnsan haklarının çiğnenmesi önlenir
- C) Barış ortamı sağlanır
- D) İnsan özgür ve güven içinde yaşar

19) Aşağıdaki durumların hangisinde insan hakları ihlal edilmiştir?

- A) Patronun işçiyi tazminatını ödeyerek işten çıkarması
- B) Ailesinin bireyi istemediği halde meslek lisesine göndermesi
- C) Öğrencinin kayıt parasını ödemediği için ilköğretime kabul edilmemesi *
- D) Öğrencinin disiplin cezasından dolayı okuldan atılması

20) Ayşe'nin ertesi gün önemli bir sınavı vardı ve hemen eve gidip ders çalışmak istiyordu. Ama arkadaşı aniden hastalandı. Ayşe de insan değerinin her durumda korunması gerektiğini düşünerek arkadaşını alarak evine götürdü ve onun yanında kaldı.

Ayşe'nin davranışı ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Ayşe arkadaşının temel haklarından birini korumuştur*
- B) Ayşe sınava gereken önemi vermemiştir
- C) Ayşe çalışkan olduğundan kendisine yakışır bir davranış göstermemiştir
- D) Ayşe kendi isteklerini ön plana çıkarmıştır

21) Aşağıdakilerden hangisi insan hakları ihlali ile karşılaşan bir bireyin savunması ve temel davranış ilkeleri olarak belirlemesi gereken ilkelere biri değildir?

- A) Her insan doğuştan belirli haklara sahiptir.
- B) İnsan hakları evrenseldir.
- C) İnsan haklarını koruma, insan onurunu korumaya eşdeğerdir.
- D) İnsan hakları bireylere özgüdür.*

22)

- I. İnsanların toplum halinde yaşamaya başlaması
- II. Toplumu oluşturan sınıflar arasındaki farklılıkların giderek artması
- III. Devletin vatandaşlarına yeterince güvence verememesi

Yukarıda verilenler aşağıdakilerden hangisini hazırlamıştır?

- A) İnsan hakları düşüncesini *
- B) Toplumsal sorumluluk düşüncesini
- C) Ortak miras düşüncesini
- D) Özgürlük düşüncesi

23) İnsan hakları evrensel ilkeler olarak **görülmediğinde** aşağıdaki durumlardan hangisi ortaya çıkar?

- A) İnsan haklarından herkes yararlanır
- B) Güçlü olan kişiler, güçsüz olanları ezer *
- C) İnsanlar diğer insanların uğradığı haksızlıklara karşı çıkar
- D) Bireylerin devlete olan güveni artar

24) Aşağıdakilerden hangisi 20. yüzyılda insan hakları düşüncesinin gelişim aşamalarından biridir?

- A) İnsan haklarının ülkelerin iç hukukuna dayalı bir sorun olmaktan çıkması*
- B) Bireylerin toplum olarak yaşamaya başlaması
- C) Toplum içerisindeki sınıf farklılıklarının giderek azalması
- D) Doğal haklar kavramının önem kazanması

25) "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yer alan temel hak ve özgürlüklerle ilgili maddeler genellikle 'tüm insanlar, herkes, hiç kimse' gibi ifadelerle başlamaktadır." Bu durum insan hakları kavramının hangi özelliğini **daha fazla** vurgulamaktadır?

- A) Yasalarla korunduğunu
- B) Evrensel nitelik taşıdığını *
- C) Ahlaki temele dayandığını
- D) Doğuştan kazanıldığını

26) Avrupa konseyinin 8. maddesinde insan haklarına ve temel özgürlüklere uymayan, bunları ciddi bir biçimde çiğneyen üye devletlerin konseyden çıkarılması öngörülmektedir. Avrupa konseyinin böyle bir karar almasının **temel nedeni** aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Avrupa konseyinin yeni kurulmuş olması
- B) İnsan haklarının her düzeyde korunması gerekliliği *
- C) İnsan haklarının temel haklar olması
- D) İnsan haklarının yasalarca güvence altına alınması gerekliliği

27) Aşağıdakilerden hangisi insan haklarının evrensel olmasının nedenlerinden değildir?

- A) Kişinin insan olmasından kaynaklanan haklar olması
- B) Dil, din, ırk ve sınıf gözetmeden bütün insanları kapsamaması
- C) Bütün insanların eşit, özgür ve onurlu yaşama hakkına sahip olması
- D) Belirli güçlü ülkeler tarafından geliştirilmiş olması *

28) Aşağıdakilerden hangisi insan haklarının korunmasını gerektiren nedenlerden biri değildir?

- A) Aynı toplum içerisinde farklı dil, din ve ırktan bireylerin bulunması
- B) Toplumdaki bireyler arasında sınıf farklılıklarının bulunması
- C) Yasalar önünde herkesin eşit olması *
- D) İnsanların toplum halinde yaşaması

29) İnsan haklarının korunması için aşağıdakilerden hangisi yapılırsa yanlış olur?

- A) İnsan hakları evrenselleştirilmelidir
- B) İnsan haklarının çiğnenmesine yol açılmamalıdır
- C) İnsanlara sınırsız haklar tanınmalıdır*
- D) Bir hakkı ihlal eden kişiye müdahale edilmelidir

30) Aşağıdakilerden hangisi insan haklarının korunduğu bir ülkede görülebilecek durumlardan biri değildir?

- A) İnsanların inanç ibadet ve vicdan özgürlüğünün ortadan kalkması *
- B) Bilim, sanat ve edebiyat mirasının özgürce gelişmesi
- C) Vatandaşların siyasi hak ve özgürlüklerinin olması
- D) İnsan onuruna yakışmayan cezaların verilmemesi

31) Aşağıdakilerden hangisi Yeni Çağ'da insan hakları düşüncesinin gelişim aşamalarından biri değildir?

- A) "Doğal Hukuk" diye bilinen ekolün gelişmesi
- B) İngiltere'de Haklar Bildirgesi'nin ilan edilmesi
- C) İnsan hakları evrensel bildirgesinin imzalanması *
- D) Amerikan bağımsızlık bildirgesinin ilan edilmesi

32)

- I. İnsan onuruna yakışmayan cezaların verilmesi
- II. Özel yaşama ve aile yaşamına saygı gösterilmemesi
- III. İnsanların bilim, sanat ve edebiyat mirasını özgürce geliştirmesi
- IV. Vatandaşların siyasi hak ve özgürlüklerinin artması

İnsan hakları **korunmadığında** yukarıdakilerden hangileri görülür?

- A) I –II *
- B) I-III
- C) III-IV
- D) I-III-IV

33) Aşağıdaki örneklerden hangisi bir toplumda insan haklarının korunduğunu gösterir?

- A) Toplumdaki üyeler arasında duygu ve dayanışma bağının olmaması
- B) Toplumda belirli ayrıcalıklara sahip sınıf farklılıklarının olmaması *
- C) Toplumdaki insanlar arasındaki eşitliğin söz konusu olmaması
- D) Devlete duyulan güvenin azalması

34) İnsan haklarını korumanın öncelikli yolu denetim mekanizması değil, eğitimidir. Bunun **temel nedeni**, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsanların haklarını eğitimle öğrenmesi
- B) Denetimin hak ihlallerinden sonra işletilmesi*
- C) İnsan hakları eğitiminin okullarda gerçekleştirilmesi
- D) Her insanın hakları konusunda eğitime açık olması

TEST 3

VATANDAŞLIK VE İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ DERSİ SINAV SORULARI (III)

Bu testte toplam 39 soru bulunmaktadır. Sınavda **yanlışlar doğruları götürmeyeceğinden** tüm soruları cevaplamanız sizin için olumlu olacaktır. Testin cevaplarını lütfen test kitapçığına değil ayrıca dağıtılmış olan **cevap kağıdına işaretleyiniz ve test kitapçığına işaretleme yapmayınız..**
Sınav süresi 40 dakikadır.

BAŞARILAR

- 1) Aşağıdakilerden hangisi etik kavramı hakkında verilen yanlış bir bilgidir?
 - A) Felsefenin bir dalıdır.
 - B) Ahlak felsefesi adını alır
 - C) İyi, kötü, özgürlük ve sorumluluk gibi kavramları inceler
 - D) Ahlakın yaşama geçirilmiş biçimidir *
- 2) Aşağıdakilerden hangisi ahlak kurallarının özelliklerinden değildir?
 - A) Toplumdan topluma değişir
 - B) Ahlak kurallarına uymayanları toplum dışlar
 - C) Yazılı kurallardan daha az etkilidir *
 - D) Toplum içinde zamanla değişebilir.
- 3) Aşağıdakilerden hangisi etik değerlerin özelliklerinden biri değildir?
 - A) Toplum içinde nasıl davranılması gerektiğini belirleme
 - B) İnsanların amacının ne olması gerektiğini açıklama
 - C) Başkalarına karşı dürüst olma
 - D) Herkese belli mesafede olma ve güvenmeme *
- 4) Aşağıdakilerden hangisi insan olma bilincine sahip olmanın gerektirdiği davranışlardan biri değildir?
 - A) İnsanlığa hizmet etmek
 - B) Kendi haklarına sahip çıkmak
 - C) Toplumun etik değerlerine karşı çıkabilmek *
 - D) Tüm insanlara örnek davranışlarda bulunmak
- 5) “Başkalarına saygılı olan insan, başkalarının her türlü hakkına saygı duyan insandır” sözü aşağıdaki kavramlardan hangi ikisi arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır?
 - A) İnsan hakları – etik *
 - B) İnsan hakları – toplum
 - C) Etik – ahlak
 - D) Sosyal yapı – ahlak
- 6) Aşağıdakilerden hangisi “Ahlak” kavramının tanımıdır?
 - A) Bir toplumda iyi ya da kötü olarak kabul edilen, davranışları belirleyen değer yargıları ve kurallar bütünü*
 - B) İnsan diğer canlılardan farklı olmasından dolayı değerli olması ve ona bu değer doğrultusunda davranılması
 - C) Bir kimsenin, isteyebileceği, ileri sürebileceği, kullanabileceği toplumca tanınmış yetki
 - D) Bireyin başkalarına zarar vermeden her şeyi yapabilme eylemi

- 7) Aşağıdakilerden hangisi "Ahlaklılık" kavramının tanımıdır?
 A) Toplumsal yaşam içerisinde bireyin yerine getirmesi gereken eylemler
 B) Toplumda geçerli ahlak kurallarına uygunluk *
 C) Toplumda kabul görmeyen davranışlar bütünü
 D) İnsanlar arasındaki değer sorunlarının bütünü
- 8) Aşağıdakilerden hangisi "kişi" kavramının tanımıdır?
 A) Bir topluluğu oluşturan bireylerin tümü
 B) Toplumsal statü kazanmaya uygun olan bireyler
 C) Toplum tarafından dışlanmış olan birey
 D) Bir toplumda yaşayan ve hak sahibi olan bireyler*
- 9) Bireyin kendi davranışlarının ya da kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesine ne ad verilir?
 A) Etik
 B) Sorumluluk *
 C) İnsan olma bilinci
 D) Ahlaklılık
- 10) Ahlakı genel olarak ele alan ve ahlaka uygun davranışın ne olduğu üzerinde duran; iyi, kötü, sorumluluk gibi kavramları inceleyen felsefe dalına ne ad verilir?
 A) Ahlak
 B) Estetik
 C) Etik *
 D) Değer
- 11)
 I. Tüm insanlara eşit davranmak
 II. Tüm insanlara adil davranmak
 III. Diğer insanların haklarına saygılı olmak
 IV. Kendi özgürlüğünü her şeyin üstünde tutmak
 Yukarıdakilerden hangisi ahlak ilkelerine ters düşer?
 A) I
 B) II
 C) III
 D) IV *
- 12) Aşağıdaki özelliklerden hangisi ahlak kurallarının bir özelliği değildir?
 A) Toplum içerisindeki davranışları düzenleme
 B) Toplumsal bir yaptırıma sahip olma
 C) Yazılı kurallara dayalı olma *
 D) Davranışlar üzerinde değer yargısı üretme
- 13) İnsanlar etik değerleri **öncelikle** aşağıdaki-lerin hangisinde kazanmaya başlarlar?
 A) Okulda
 B) Ailede *
 C) Arkadaş çevresinde
 D) İş çevresinde
- 14) Aşağıdakilerden hangisi etik değerler arasında sayılmaz?
 A) Bencil davranışlar göstermek *
 B) Hoşgörü göstermek
 C) Dürüst olmak
 D) İş ahlakına sahip olmak
- 15) "İnsanın özgürlüğünü etik ilkeler doğrultusunda kullanması gerekir." Bu özelliğe göre davranan kişiyi aşağıdakilerden hangisi ifade eder?
 A) Akıllı olan ve olayları iyi değerlendiren kişi
 B) Bilimsel gerçeklere dayanan kişi
 C) Gelenek ve göreneklere bağlı olan kişi
 D) Etik ilkeleri bilen ve onları göz önüne alarak yaşayan kişi *

16) “İnsan hakları en üstün etik değerlere dayanan haklar olduğundan korunması için insanlarda birtakım etik değerlerin gelişmesi gerekir.” Bu bağlamda aşağıdakilerden hangisi insan haklarının korunmasını sağlayan etik değerlerden biri değildir?

- A) Sorumluluk
- B) Yardımseverlik
- C) Eşitlik
- D) Çalışkanlık *

17) Aşağıdakilerden hangisi insan olmanın gerektirdiği tutum ve davranışlardan biri değildir?

- A) İnsanlığa hizmet etmek
- B) Çıkarlarını her şeyin üstünde tutmak *
- C) Kendi haklarına sahip çıkmak
- D) Başkalarının haklarını savunmak

18) Aşağıda verilen örneklerden hangisi etik ve insan hakları arasındaki ilişkiyi vurgulamaz?

- A) İnsan sevgisine sahip olan birisi insanlar arasında ayırım yapmaz
- B) Ailesini seven çocuk, okuldaki tüm arkadaşlarını da sever
- C) Başkalarına saygı duyanlar, onların bütün hakkına da saygı duyar
- D) İnsanları seven çocuk hayvanları da korur *

19) Aşağıdakilerden hangisi insan haklarının korunabilmesi için bireyin etik değerler bilgisinin de olmasını gerektiren nedenlerden biri değildir?

- A) İnsan haklarının yasalarca güvence altına alınmış olması *
- B) İnsan haklarının ahlaki değer açısından insanları eşit görmesi
- C) İnsan haklarının kişinin insan olmasından kaynaklanan haklar olması
- D) İnsan hakkının aynı zamanda ahlaki bir hak olması

20) “İnsan olma bazı sorumlulukları gerektirmektedir.” Aşağıdakilerden hangisi insan olmanın bireye yüklediği sorumlulukların nedenlerinden biri değildir?

- A) İnsanın toplumla birlikte yaşama zorunluluğu
- B) İnsanın özgür bir varlık olması
- C) İnsanın diğer canlılardan daha üstün olması *
- D) İnsanın belirli bir aile ortamında yaşaması

21) Aşağıdakilerden hangisi insanların insan olmalarından kaynaklanan sorumlulukları yerine getirmelerinin nedenlerinden biri değildir?

- A) İnsanın toplum içerisinde yerine getirmesi gereken görevler olması
- B) İnsanın içinde yaşadığı topluma karşı görevlerinin olması
- C) İnsanın ailesine belirli bağlarla bağlı olması
- D) İnsanın tek başına yaşayabilen bir canlı olması *

22) Bir veteriner hekim, kudurmuş bir hayvanı korkusuzca denetim altında tutuyorsa bu davranış hangi kavramla açıklanabilir?

- A) Kişilik gelişimi
- B) Etik meslek ilkesi *
- C) Eğitim ve öğrenim
- D) Hak ve Özgürlük

23)

- I. Toplumda iyi ya da kötü olarak kabul edilen davranışlar
- II. Toplumda davranışları belirleyen değer yargıları
- III. Toplumsal kurallar bütünü

Yukarıda verilenler dikkate alındığında aşağıdaki kavramlardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Etik
- B) Sorumluluk
- C) Ahlak *
- D) Bireysellik

24) "Toplumda var olan ahlak kurallarına uygun davranma" aşağıdaki kavramlardan hangisi ile ilgilidir?

- A) Ahlaklılık *
- B) Etik
- C) Sorumluluk
- D) Ortak Bilinç

25) Aşağıdakilerden hangisi etik ile ilgili yanlış bir ifadedir?

- A) Temel insan haklarına dayalıdır.
- B) Doğru ve yanlış davranışın tanımlanmasıdır
- C) Özgürlük ve sorumluluk gibi kavramları inceler
- D) Ahlak ile aynı anlama gelir *

26)

- I. Bir toplumda yaşayan
- II. Bir toplumda hak sahibi olan

Yukarıda verilenler dikkate alındığında aşağıdaki kavramlardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Kişi *
- B) Ahlak
- C) Canlı
- D) Aile

27) Kişinin davranışlarını değerlendirerek sonucunu üstlenmesine ne ad verilir?

- A) Hak
- B) Etik
- C) Sorumluluk *
- D) Ahlak

28) Aşağıdakilerden hangisi ahlak kurallarının bir özelliğidir?

- A) Toplumlar arasında farklılık göstermez
- B) Uymayanlar yasalarca cezalandırılır
- C) Zamanla değişme göstermez
- D) Toplumsal farklılık gösterebilir *

29) Aşağıdakilerden hangisi ahlaklılık ilkelerinden biri değildir?

- A) İnsanların çıkarları doğrultusunda hareket etmesini sağlar *
- B) Evrensel bir anlam taşır
- C) Bütün toplumlar tarafından kabul görülür
- D) Her insanın değerini korumayı amaçlar

- 30) Günlük ilişkilerinde etik ilkeleri göz önünde bulunduran kişi aşağıdaki özelliklerden hangisini taşımaz?
- A) İnsanın değerli bir varlık olduğunu bilme
 B) Karşı taraf kim olursa olsun onun insan olarak haklarını koruma
 C) Dürüstlük, saygılılık ya da özgürlük gibi değerleri ikinci plana atma *
 D) Her çeşit haksızlığa karşı çıkma
- 31)
- I. Okul
 II. Aile
 III. Arkadaş çevresi
 IV. Komşular
- Yukarıdakilerin hangisinde etik değerlerin **ilk olarak** kazanılması söz konusudur?
- A) I B) II *
 C) III D) IV
- 32) "Başkalarına saygılı olan insan, başkalarının her türlü hakkına saygı duyan insandır." Sözü aşağıdaki kavramlardan hangileri arasındaki ilişkiyi göstermektedir?
- A) Etik-İnsan hakları *
 B) Etik-Ahlak
 C) Etik-toplumsal yaşam
 D) Etik-Hukuk
- 33) Aşağıdakilerden hangisi insan olma sorumluluğuna sahip bir kişinin örnek davranışıdır?
- A) Evinin bahçesini düzenlemek
 B) Çeşitli konferans ve kokteyller düzenlemek
 C) Evde çeşitli hayvanlar beslemek
 D) Kan kanserine yakalanmış bir çocuk için yardım kampanyası düzenlemek *
- 34) İnsanların etik değerlerini gerçekleştirebilmesi için aşağıdakilerden hangisi insan haklarının korunmasını gerektiren **en önemli** nedendir?
- A) Toplumsal yaşamı düzenleme
 B) İnsanın insan olarak değerini koruma *
 C) İnsanın yaşam koşullarını iyileştirme
 D) İnsanın mutlu ve huzurlu olmasını sağlama
- 35) Bir doktor fakir hastalarını kendi bütçesi ile ilaçlar alıp tedavi etmiş ayrıca yıllarca sağlık alanında bütün insanlara hizmet vermişse doktorun bu davranışı aşağıdaki ilişkilerden hangisini açıklar?
- A) İnsan hakkı -- iş etiği *
 B) Hak ve sorumluluk -- özgürlük
 C) Ayıplanma korkusu -- iş etiği
 D) Özgürlük -- hak
- 36) Aşağıdakilerden hangisi insan haklarının korunabilmesi için bireyin etik değerler bilgisinin de olmasını gerektiren nedenlerden biridir?
- A) İnsanın haklarının ahlaki değer açısından insanları farklı görmesi
 B) İnsanın haklarının bireyin sorumluluklarını azaltması
 C) İnsanın haklarının aynı zamanda ahlaki bir hak olması *
 D) İnsanın haklarının yasalarca güvence altına alınmış olması

37) İnsan tek başına yaşayabilen bir varlık değildir. İnsan toplumla birlikte, belirli bir devlet ve aile ortamında yaşamaktadır. Bu nedenle, birey belirli roller ve sorumluluklar üstlenmektedir. Bu durumun nedeni, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsanın tek başına yaşayabilen bir varlık olduğu.
- B) İnsan olmanın bireye yüklediği sorumlulukların nedeni
- C) İnsanın belirli bir devlet çatısı altında yaşamını sürdürebileceği
- D) İnsanın belirli özelliklere sahip olduğu

38)

- I. İnsanın toplumsal bir canlı olması
- II. İnsanın belirli görevlerinin olması
- III. İnsanın düşünce ve davranışlarına yön vermesi
- IV. İnsanın özgürce hareket edebilmesi

Yukarıdakilerden hangileri insanların insan olmalarından kaynaklanan sorumlulukları yerine getirmelerinin nedenlerindedir?

- A) I-II
- B) II-III
- C) I-II-III * D) I-II-III-IV

39) “Meslek ahlakı, belirli bir mesleği icra edenlerin aralarındaki davranışlarını belirlemekte, yönlendirmekte, mesleğin hizmet verdiği kişi ve kurumlara karşı sorumlulukları kapsamaktadır. Her toplumsal etkinlik kendine özgü bir ahlak anlayışına sahiptir. Her meslek birliği de kendi etik değerlerini korumakla sorumludur.” Bu açıklama dikkate alındığında temel olarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Meslek ahlakı toplum içersisinde şekillenir
- B) Her mesleğin kendine özgü etik değerleri vardır *
- C) Toplum, etik değerler tarafından koruma altına alınmıştır
- D) Etik, mesleğin sorumlulukların azalmasına neden olur

TEST 4

VATANDAŞLIK VE İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ DERSİ SINAV SORULARI (IV)

Bu testte toplam 55 soru bulunmaktadır. Sınavda **yanlışlar doğruları götürmeyeceğinden** tüm soruları cevaplamanız sizin için olumlu olacaktır. Testin cevaplarını lütfen test kitapçığına değil ayrıca dağıtılmış olan **cevap kağıdına işaretleyiniz ve test kitapçığına işaretleme yapmayınız..**
Sınav süresi 50 dakikadır.

BAŞARILAR

- 1) Anayasamızın 17. maddesinde "Tıbbi zorunluluklar ve yasada yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz." İfadesi aşağıdaki haklardan hangisi açıklamaktadır?
 - A) Yaşama hakkı
 - B) Kişi dokunulmazlığı *
 - C) Özel yaşamın gizliliği hakkı
 - D) Sağlık hakkı
- 2) Aşağıdakilerden hangisi temel hakların **korunmaması** durumunda ortaya çıkabilecek sorunlardan biridir?
 - A) Bireyler özgürce hareket edebileceklerdir
 - B) Bilim, sanat ve kültürel üretim artacaktır
 - C) Bireyler yeterli eğitimi alabileceklerdir *
 - D) Bireyler özgürce düşüncelerini dile getirebilecektir.
- 3) Aşağıdakilerden hangisi ile eğitim hakkı korunmuştur?
 - A) Koruyucu sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması
 - B) Özel eğitime yönelik okulların açılması*
 - C) Çevre sağlığını koruyucu önlemler alınması
 - D) Sanat faaliyetlerinin yaygınlaştırılması
- 4) Aşağıdakilerden hangisi Atatürk önderliğinde kurulan Cumhuriyet yönetimi ile Türk milletinin kazandığı özgürlüklerden biri değildir?
 - A) Avrupa insan hakları mahkemesine başvurabilme *
 - B) Temel hak ve özgürlüklerin güven altına alınması
 - C) Zorunlu ilköğretimin kabul edilmesi, kız ve erkeklerin bir arada okuması.
 - D) Türk kadınının iş hayatının her alanında çalışabilmesi
- 5) Aşağıdakilerden hangisi bireyin temel haklarından biri değildir?

A) Sağlık	B) Eğitim
C) Dokunulmazlık	D) Çevre *
- 6) Aşağıdakilerden hangisi Atatürk'ün insan hak ve özgürlüklerine verdiği önemi gösteren görüşlerinden biridir?
 - A) Milletın sanat ve hakimiyet makamı yalnız ve ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi'dir
 - B) Milli benliğini bilmeyen millet olamaz
 - C) Her isteyen istediği gibi düşünmek, kendine has bir siyasi fikre sahip olmakta özgürdür *
 - D) Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir

7) Aşağıdakilerden hangisi temel hakların tanımıdır?

- A) Hakların işlevselleştirilmiş halidir
- B) Hakların anayasa ile güvence altına alınmış halidir
- C) Uluslar arası insan hakları belgelerinde yer alması düşünülen haklardır
- D) İnsanın doğuştan sahip olduğu haklardır *

8) Aşağıdakilerden hangisi “özgürlük” kavramının tanımıdır?

- A) Hakların işlevselleştirilmiş halidir
- B) Kişinin başkalarına zarar vermeden dilediğini yapabilmesidir *
- C) İnsanın sonradan sahip olduğu hakların tümüdür
- D) Hakların anayasa ve yasalarla güvence altına alınmasıdır

9) Aşağıdakilerden hangisi “temel özgürlükler” kavramının tanımıdır?

- A) Hakların toplumsal yapı içerisinde aldığı şekildir
- B) Kişinin başkalarına zarar vermeden dilediğini yapmasıdır
- C) İnsanın sonradan sahip olduğu hakların tümüdür
- D) Hakların anayasa ve yasalarla güvence altına alınmasıdır*

10) Aşağıdakilerden hangisi temel özgürlüklerden biri değildir?

- A) Düşünce
- B) Yaşama *
- C) Bilim ve sanat
- D) Basın

11) Aşağıdakilerden hangisi insan hakları belgelerinde yer alan bazı hak ve özgürlüklerden biri değildir?

- A) Çocuk Hakları
- B) Çevrenin Korunması Hakkı
- C) Telif ve Patent Hakkı
- D) Basın Hakkı *

12) Aşağıdakilerden hangisi öncelikle korunmadığında diğer hakların korunmasının bir önemi kalmaz?

- A) Yaşama hakkı *
- B) Eğitim hakkı
- C) Sağlık hakkı
- D) Tüketici hakları

13) “Son zamanlarda yapılan bir araştırmada İstanbul’da 70 bin kız çocuğunun okula gitmediği belirlenmiştir. Bunun üzerine bir kampanya başlatılmış ve çocukların okula gitmelerini teşvik için ünlü futbol kulüpleri “Kız Çocuklar Okula” yazılı bir pankartla sahaya çıkmaya başlamışlardır.”

Yukarıda verilen açıklama dikkate alındığında bireylerin temel haklarından hangisinin yerine getirilmesi için çaba harcanmaktadır?

- A) Özgürlük hakkı
- B) Eğitim hakkı *
- C) Dokunulmazlık hakkı
- D) Kişilik hakkı

14) “İnsanın hastalandığında doktor, ilaç, tıbbi bakım, ameliyat gibi ihtiyaçlarının karşılanabilmesi” aşağıdaki hangi hakkı ifade eder?

- A) Eğitim
B) Sağlık *
C) Kişi dokunulmazlığı
D) Yaşama

15)

- Hiçbir insan mahkeme kararı olmadan tutuklanamaz.
- Hakim kararı olmadıkça, kimsenin evi aranamaz.

Bu hakların bulunduğu bir ülke ile ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) İnsanların dokunulmazlıkları vardır
B) Özel yaşamın korunmasına önem verilmektedir
C) Toplumda kişi özgürlüğü ve güvenliği vardır
D) Vatandaşların sınırsız özgürlükleri vardır*

16) Aşağıdakilerden hangisi temel hakların korunduğu bir ülkede görülebilecek durumlardan biri değildir?

- A) Bireyler etik değerlere uygun olarak hareket edeceklerdir
B) Bilim, sanat ve kültür üretimi azalacaktır *
C) Toplumsal düzen sağlanmış olacaktır
D) Yeni düşünceler özgürce ifade edilecektir

17) Aşağıdakilerden hangisi Atatürk önderliğinde kurulan Cumhuriyet yönetimi ile Türk milletinin kazandığı özgürlüklerden biridir?

- A) Zorunlu ilköğretimin kabul edilmesi, kız ve erkeklerin bir arada okuması *
B) Bireylerin toplumsallaşmasının hızlanması
C) Sınıflar arası farklılaşmanın daha da artması
D) Zorunlu ilköğretimin sekiz yıla çıkarılması

18) Aşağıdakilerden hangisi Atatürk'ün insan hak ve özgürlüklerine verdiği önemi gösteren görüşlerinden biri değildir?

- A) Türk hükümetinin ilk amacı halka hürriyet ve mutluluk vermektir
B) Biz Türkler ruhen demokrat doğmuş bir milletiz
C) Büyüklük odur ki kimseye iltifat etmeyeceksin hiç kimseyi aldatmayacaksın
D) Öğretmenler yeni nesil sizlerin eseriniz olacaktır *

19) Anayasamızın 56. maddesinde yer alan “Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir” ifadesi aşağıda yer alan temel haklardan hangisini korumayı amaçlamaktadır?

- A) Eğitim hakkı
B) Yaşama hakkı
C) Kişi dokunulmazlığı hakkı
D) Sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı *

20) Aşağıdakilerin hangisinde bireyin temel hakkını kullanması engellenmiştir?

- A) Okula merdivenlerin yanında özürülüler için rampa yapılmaması*
B) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne giden kişilere vize uygulanmaması
C) Haliç'te yüzmeye izin verilmemesi
D) Öğretmenin kopya çekmeye izin vermemesi

21) Aşağıdakilerden hangisi yaşama, sağlık, eğitim ve kişi dokunulmazlığı gibi hakların temel haklar olarak adlandırılmasının nedenlerinden biri değildir?

- A) Kişinin, insana yaraşır biçimde yaşayabilmesi için öncelikli haklar olması
- B) İnsanın değerini korumaya yönelik olması
- C) Bireyin başka haklardan yararlanabilmesinin ön koşulunu oluşturması
- D) Önceki dönemlerde temel haklar olarak kabul edilmesi *

22) Aşağıdakilerden hangisi temel hakların herkes için her yerde korunmasını gerektiren nedenlerden biri değildir?

- A) Bireylerin insancıl faaliyetleri yapabilmesi ve gerçekleştirebilmesi
- B) İnsan olma olanaklarının gelişmesi için ön koşul olmaları
- C) Toplumsal düzenin korunabilmesi
- D) Herkesin yetenekleri doğrultusunda gelişebilmesi *

23) Aşağıdakilerden hangisi temel hakların korunması için yapılması gerekenlerden biri değildir?

- A) Bireyler etik değerlere uygun davranmalıdır
- B) Devlet temel hakları yasalarla güvence altına almalıdır
- C) Bireyler temel hakları ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmalıdır
- D) Bireyler kendi istekleri doğrultusunda hareket etmelidir *

24) "Bir grup teröristin kendi haklarını korumak için tren istasyonuna koydukları patlayıcılar, çok sayıda masum vatandaşın ölümüne yol açmıştır" Verilen örnek göz önüne alındığında teröristlerin aşağıdaki ilkelerden hangisine **uygun davranmadığı** söylenebilir?

- A) Temel hakların yanlış anlaşılacak millî dayanışmayı zedeleyecek ya da sarsacak biçimde kullanılmaması gerektiği *
- B) Temel hakların bireylere sınırsız özgürlükler tanıdığı
- C) Temel hakların insanın insan olmasından kaynaklanan haklar olduğu
- D) Temel hakların her zaman her yerde aranması ve korunması gerektiği

25) I- Kişinin bulaşıcı hastalığını gizlemesi
II- Başkasının evini gözetlemesi
III- Arkadaşının günlüğünü izinsiz okuması
IV- Özürlü olduğu halde okula gitmesi

Yukarıdakilerden hangileri temel haklar bilgisinin eksikliğinden kaynaklanır?

- A) I-II
- B) II-III
- C) I-II-III*
- D) I-II-III-IV

26) Kızının ilköğretim görmesine karşı olan ve onu okula göndermeyen bir babanın yakın arkadaşının böyle bir durumda aşağıdaki davranışlardan hangisini yapması doğru olur?

- A) "Çocuk onun, beni ilgilendirmez." demesi
- B) "En yakın arkadaşımı bu nedenle kıramam." diye düşünmesi
- C) Babasını dinleyip okula gitmemesi için çocuğu ikna etmesi
- D) Arkadaşı bile olsa onu uyarıp ilgililere şikayet etmesi *

27) Anayasamızın 25. maddesinde; “Herkes, düşünce kanaat ve ifadelerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahip” olduğu belirtilmiştir. Bu maddenin anayasada yer almasının **temel gerekçesi** aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bu hakların başka yollarla aranmaması
- B) Bu hakların her yerde korunabilmesi *
- C) Bu hakların aile içi haklar olması
- D) Bu hakların bireyin yaşamasını sürdürmesi için birincil ihtiyaçlar olması

28) Yaşam hakkını korumak amacıyla kaza geçiren bir kişiye aşağıdaki davranışlardan hangisi uygulanmamalıdır?

- A) Ambulans çağırmak
- B) Kalp masajı yapmak *
- C) İlk yardım uygulamak
- D) Hastayı bulunduğu yerden oynatmamak

29)

- I. Hakların anayasa ile güvence altına alınması
- II. Hakların yasalarla güvence altına alınması

Yukarıda verilenler dikkate alındığında aşağıdaki kavramlardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Hak
- B) Özgürlük
- C) Yasa
- D) Temel özgürlükler *

30) Ayşe hanım oğlunu ilköğretime kaydettirmek istediğinde okul yöneticileri kayıt parası yatırmaması gerektiğini söylemişlerdir. Kayıt parasını verecek gücü olmadığını dile getiren Ayşe hanım olumsuz yanıtla karşılaşmıştır.

Bu durumu ilgili kişilere iletme kararı alan Ayşe hanımın yazacağı dilekçede aşağıdaki ifadelerden hangisinin vurgulanması daha önemlidir?

- A) Kayıt parasını ödeyemediğini vurgulaması
- B) İlköğretimin zorunlu olduğunu belirtmesi
- C) Yöneticilerin görevlerini yapmadığını belirtmesi
- D) Eğitim hakkının engellendiğini açıklaması *

31)

- I. Yaşama hakkı
- II. Kişi dokunulmazlığı hakkı
- III. Sağlık hakkı

Yukarıda yazılan haklar aşağıdaki kavramlardan hangisi içerisinde yer almaktadır?

- A) Yasal haklar
- B) Temel haklar *
- C) Toplumsal haklar
- D) Geleneksel haklar

32) “Kişinin başkalarına zarar vermeden düşündüğünü ve dilediğini yapabilmesi” aşağıdaki kavramlardan hangisini tanımlar?

- A) Hak
- B) Özgürlük *
- C) Yasa
- D) Etik

33) 1789 tarihli “İnsan ve Yurttaş Hakları Beyannamesi” özgürlüğü; “Kişi, başkalarının haklarını ihlal etmemek şartıyla istediğini yapmakta serbesttir.” şeklinde tanımlamaktadır. Aşağıdakilerden hangisi bu tanıma uygunluk göstermektedir?

- A) Özgürlük sınırsız değildir *
- B) Bütün insanlar özgür doğar ve eşit haklara sahiptir
- C) Devlet, temel hakları ve özgürlükleri korumakla yükümlüdür
- D) Özgürlük istenilen her şeyi yapabilmektir

34)

- I. Sağlık
- II. Eğitim
- III. Çevre
- IV. Seçme ve Seçilme

Yukarıda verilen haklardan hangisi/hangileri bireylerin temel haklarından?

- A) I
- B) I-II
- C) I-II-III *
- D) II-III-IV

35) Aşağıdakilerden hangisi temel özgürlüklerden biridir?

- A) Eğitim
- B) Yaşam
- C) Basın *
- D) Sağlık

36) Türkiye'nin de imzaladığı ve yasalarında gerekli değişikliği yaptığı 1967 tarihli Dünya Düşünsel Mülkiyet Örgütü Sözleşmesi **temel olarak** aşağıdaki hak ve özgürlüklerden hangisini korumayı amaçlamaktadır?

- A) Çocuk hakları
- B) Telif ve Patent hakkı *
- C) Çevre hakkı
- D) Eğitim hakkı

37) “Savaşta esir olan insanların öldürülmemesi uluslar arası sözleşmelerle garanti altına alınmıştır.” ifadesinin **temel dayanağı** nedir?

- A) Her insanın eğitim hakkı vardır.
- B) Her insanın sağlık hakkı vardır
- C) Her insanın kişi dokunulmazlık hakkı vardır.
- D) Her insanın yaşama hakkı vardır *

38) İnsan olma bilinci ve sorumluluğunun oluşturulabilmesinde aşağıdaki temel haklardan hangisinin **daha fazla önemi** vardır?

- A) Eğitim hakkı *
- B) Kişi dokunulmazlığı hakkı
- C) Sağlık hakkı
- D) Yaşam hakkı

39) İnsanların beden ve ruh sağlığı içinde yaşamlarını sürdürme hakkı aşağıdaki haklardan hangisi ile güvence altına alınmıştır?

- A) Eğitim hakkı
- B) Sağlık hakkı *
- C) Kişi dokunulmazlığı hakkı
- D) Yaşam hakkı

40) Anayasamızın 20. maddesinde “Kimsenin üstü, özel kağıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz.” İfadesi yer almaktadır. Anayasamızda belirtilen bu madde aşağıda verilen insan haklarından hangisine ilişkindir.

- A) Yaşam hakkı
- B) Kişi dokunulmazlığı *
- C) Düşünce özgürlüğü
- D) Eğitim hakkı

41) Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir Herkes çevreyi korumak ve yaşanabilir bir çevre oluşturmak için çaba sarf etmelidir. Bu bilgi doğrultusunda aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Çevreyi kirletenler cezalandırılır
- B) Her birey sağlıklı bir çevrede yaşama hakkına sahiptir *
- C) Her birey çevresindeki gelişmelere açık olmalıdır
- D) Her birey çevre eğitimi almalıdır

42) İnsanın kendini geliştirebilmesi ve kişilik kazanabilmesi için **öncelikle** aşağıda verilen özgürlüklerden hangisi korunmalıdır?

- A) Din ve vicdan
- B) Basın
- C) Toplantı
- D) Düşünce, kanaat ve ifade*

43) Aşağıdakilerden hangisi yaşama, sağlık, eğitim ve kişi dokunulmazlığı gibi hakların temel haklar olarak adlandırılmasının nedenlerinden biridir?

- A) Sonradan kazanılmaları
- B) İnsanın değerini korumaya yönelik olmaları*
- C) Bireyin başka haklardan yararlanmasını engellemeleri
- D) Yasalarla koruma altına alınmaması

44) Aşağıdakilerden hangisi temel hakların herkes için her yerde korunmasını gerektiren nedenlerden biridir?

- A) Bireysel gelişme ve iyileşmenin kolaylaşması
- B) Bilim, sanat ve kültür gibi alanlarda üretim olanaklarının artması
- C) Toplumsal düzenin korunması *
- D) Herkesin belirli bir alanda eğitim alması

45) Aşağıdakilerden hangisi temel hakların korunması için yapılması gerekenlerden biridir?

- A) Bireyler temel hakları ile ilgi yeterli bilgiye sahip olmalıdır *
- B) Bireyler etik değerlerden çok kendi değerlerini ön plana çıkarmalıdır
- C) Bireyler başkalarının haklarından çok kendi haklarını koruma çabasında olmalıdır
- D) Bireyler temel haklarını korumak için her türlü eyleme girişmelidir

46) “Bazı gruplar, devlete karşı temel haklarını korumak amacı ile silahlı eylemlere girişmektedir. Bu kişiler kendi haklarını korumak isteseler de temel amaçları milli dayanışmanın bozulması olarak görülebilir.” Burada verilen durum göz önüne alındığında temel haklarla ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Bir bütünlük içinde anlam kazanabilir
- B) Milli dayanışmayı sarsacak biçimde kullanılmamalıdır *
- C) Herkes için her yerde eşit olmalıdır
- D) Toplumsal yapı içerisinde değişik şekillerde kullanılabilir

47) Temel haklar bilgisinin eksikliğinde aşağıdaki durumlardan hangisi ortaya çıkar?

- A) Başkalarının haklarını gözetmeden kendi hakkını savunur. *
- B) Kişi haksızlığa uğradığında kendini nasıl savunacağını bilir.
- C) Problemlerini kanuni yollarla çözmeye çalışır.
- D) Başkalarının yaşantılarına saygı gösterir.

48)

- I. Bireyler istedikleri eğitimi alabilir
- II. Bireyler düşüncelerini özgürce dile getirebilir
- III. Bireyler etik değerlerden çok istedikleri gibi davranır
- IV. Toplum belirli bir düzen içerisindedir

Temel hakların koruma altına alındığı bir ülkede yukarıda yer alan maddelerden hangisinin görülmesi beklenmez?

- A) I
- B) II
- C) III *
- D) IV

49) "Ahmet arkadaşının yaş gününe gidiyordu. Sokakta yarı baygın bir adam gördü. Önce karakola haber verdi, daha sonra da adamı yalnız bırakmadı. Yakınları bulunana kadar onu bekledi." Ahmet'in bu davranışı ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Ahmet arkadaşının yaşam hakkını korumuştur *
- B) Ahmet toplumsal kurallara uygun davranmamıştır
- C) Ahmet arkadaşına yeterince değer vermemiştir
- D) Ahmet yaş günlerinden hoşlanmaz

50) "Okulda Aliye bir mektup gelmiştir. Ali teneffüste mektubu okuyacağı sırada öğretmeni çağırmıştır. Ali acele ile mektubu masada bırakmış ve öğretmenini görmeye gitmiştir. Bu arada arkadaşlarından ikisi Ali'nin mektubunu okumuştur." Bu olayda Ali'nin hangi hakkı ihlal edilmiştir?

- A) Eğitim
- B) Sağlık
- C) Özel yaşamın gizliliği *
- D) Kişi dokunulmazlığı

51)

- I. Ameliyat sırasında doktorun hastanın izni dışında bir işlem yapması
- II. Toplu taşıma araçlarına kapasitesinden fazla yolcu alınarak bireylerin kişisel alanlarının ihlal edilmesi.
- III. Çocukların bir arkadaşının bir yönüyle alay ederek onun okul başarısını olumsuz yönde etkilemesi

Yukarıdaki durumlardan hangisi/hangileri kişi dokunulmazlığı hakkı konusundaki bilgi eksikliğinden kaynaklanan durumlara örnek/örneklerdir?

- A) I-II
- B) I-III
- C) II-III*
- D) I-II-III

52)Anayasanın 20. maddesine göre: “Herkes özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. Adli soruşturma ve kavuşturma gerektirdiği istisnalar saklıdır.”

Buna göre:

- I. Özel hayatın gizliliği anayasaca güvence altına alınmıştır.
- II. Özel hayatın gizliliği her ne sebeple olursa olsun ihlal edilemez.
- III. Herkesin özel hayatı kendisinin kişiliği ile ilgili bir durumdur
- IV. Haklı ve kanuni bir sebep olmadan özel hayatın gizliliğine dokunulamaz.

Yargılarından hangisine ulaşılabilir.

- A) I
- B) II*
- C) III
- D) IV

53) Okulun önündeki üst geçidin bakım nedeniyle uzun süredir kapalı olması nedeniyle öğrenciler ve okul yöneticileri doğabilecek kazalar nedeniyle rahatsız olmaktadır. Üst geçidin biran önce açılması için yönetici, öğretmen ve öğrenciler belediyeye dilekçe yazma kararı almışlardır.

Yazılacak dilekçede **öncelikle** vurgulanması gereken konu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yaşama hakkının tehlike altında olduğunun belirtilmesi *
- B) Eğitim hakkının engellendiğinin belirtilmesi
- C) Sağlık hakkının engellendiğinin belirtilmesi
- D) Dilekçe yazmanın temel hak olduğunun belirtilmesi

54)

- I. Kamu özgürlükleri yeniden düzenlenmiştir
- II. Kız ve erkeklerin birlikte eğitim alması
- III. Zorunlu eğitimin 8 yıla çıkarılması
- IV. Kılık kıyafette geleneksel değerlerin korunması

Yukarıda verilenlerden hangileri Atatürk önderliğinde kurulan Cumhuriyet yönetimi ile Türk milletinin kazandığı özgürlüklerdendir?

- A) I-II *
- B) II-III
- C) I-II-III
- D) I-II-III-IV

55)

- I. Türk hükümetinin ilk amacı halka hürriyet ve mutluluk vermektir
- II. Milli benliğini bilmeyen millet olamaz
- III. Türkiye Cumhuriyeti demokrasi temeline dayanan bir devlettir

Yukarıda verilen Atatürk'ün sözlerinden hangileri onun insan hak ve özgürlüklerine verdiği önemi gösteren sözlerindendir?

- A) I
- B) I-II
- C) I-III *
- D) II-III

EK-II

ASIL UYGULAMA TESTLERİ

TEST 1

VATANDAŞLIK VE İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ DERSİ İNSANLIĞIN ORTAK

MİRASI ÜNİTESİ

SINAV SORULARI

AÇIKLAMALAR

Bu test, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersi “İnsanlığın Ortak Mirası” ünitesindeki hedeflere ulaşıp, ulaşılmadığına karar verme ve öğrenme güçlüklerini ortaya çıkarma amacıyla düzenlenmiştir.

Testte çoktan seçmeli **14** soru ve her soru için dört seçenek bulunmaktadır. Testin tamamlanma süresi **20** dakika olarak belirlenmiştir. Testte yanlış cevaplarınız doğru cevaplarınızı götürmeyecektir. Bu nedenle tüm soruları yanıtlamanız lehinize olacaktır. Yanıtlarınızı, cevap kağıdında ilgili kutucuğu doldurarak vermeniz beklenmektedir. İlgili kutucuğu işaretlediğiniz takdirde yanıtınız geçersiz sayılacaktır. **Lütfen soru kitapçığına hiçbir işaretleme yapmayınız.**

Testin cevaplanmasıyla ilgili örnek aşağıda verilmiştir. Lütfen işaretlemelerinizi aşağıdaki gibi yapınız.

BAŞARILAR

Örneğin:

9) “Aşağıdakilerden hangisi temel özgürlüklerden biridir?”

- A) Eğitim
B) Yaşam
C) Basın
D) Sağlık

	A	B	C	D
9	0	0	0	0
10	0	0	0	0

1) Aşağıdakilerden hangisi insanı *daha iyi* tanımlar?

- A) Yeryüzünde yaşayan canlı grubu
B) Toplu halde yaşayabilen, kendine özgü bir dünyası olan ve akıl ve düşünme yeteneğine sahip en gelişmiş canlı
C) Bir bedene ve bu bedende sonsuz gelişme olanaklarına sahip olan canlı
D) Beslenebilen ve üreme yeteneği olan canlı grubu.

2) Aşağıdakilerden hangisi “insanlık” kavramını ifade eder?

- A) Tüm insanların benzer biyolojik ve fizyolojik özellikleri
B) Aynı ülkede yaşayan insan topluluğu
C) Aynı mahallede yaşayan insanların tümü
D) Aynı tarih döneminde yaşayan insanlar

3) "Ortak Miras" sözcüğünün en yalın anlatımı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ortak değerler
- B) Tarih bilinci
- C) Doğal güzellikler
- D) Ekonomik kalkınma

4) İnsanlığın ortak mirası içerisinde aşağıdaki kavramlardan hangisi yer almaz?

- A) Sanat
- B) Düşünce
- C) Bilim
- D) Kültür

5) Zengin kültür mirasına sahip olan İstanbul Boğazındaki yalı ve sarayların birçoğu ne yazık ki günümüze kalamamıştır. Örneğin; Esmâ Sultan yalısı, Halit Paşa ve İsmail Paşa yalıları yanarak yok olmuştur. Burada sözü edilen durum, aşağıdakilerden hangisi ile **daha çok** ilgilidir?

- A) Kültürel değerleri koruma
- B) Ekonomik gelişmelere öncelik verme
- C) Toplumsal değişme
- D) Kültürel değerlere evrensel nitelik kazandırma

6) "Düşünce ve edebiyat mirası insanlığın geçmiş olduğu tarihin gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir yere sahip olduğundan sahip çıkılmalı, gelecek kuşaklara bu mirasın aktarılabilmesi için gerekli önlemler alınmalı ve zenginleşmesi sağlanmaya çalışılmalıdır." Bu açıklamada düşünce ve edebiyat mirası ile ilgili aşağıdakilerden hangisi **daha çok** vurgulanmıştır?

- A) Önemli olduğu
- B) Toplumsal yapı içerisinde anlam kazandığı
- C) İnsanlığın hizmetine yeterince sunulmadığı
- D) Korunması gerektiği

7) Telefonu Amerikalılar icat etmiş olmasına rağmen bugün telefon, bütün dünya ülkelerinde kullanılmaktadır. Bu durum aşağıdakilerden hangisinin bir sonucudur?

- A) Telefonun önemli bir iletişim aracı olmasının
- B) Bilim mirasının tüm ülkelerin hizmetine sunulmasının
- C) Amerikanın telefona gereken değeri vermemesinin
- D) Telefonu yapmanın kolay olmasının

8) Aşağıdakilerden hangisi insanlığın ortak mirası olan eserlerin korunmasını gerektiren nedenlerden biri değildir?

- A) Gelecek kuşakların geçmiş kuşaklar hakkında bilgi sahibi olması
- B) Farklı uygarlıkların bugüne olan katkılarının bilinebilmesi
- C) Müzelerin bu eserler olmadan açık işlevlerini gerçekleştirememesi
- D) Bireylerin ortak bir ulus bilincinin oluşması

9) Aşağıdakilerden hangisi ulusal ve uluslar arası düzeyde ortak mirasın korunması amacıyla oluşturulmuş yerlerden biri değildir?

- A) Müzeler
- B) Kütüphaneler
- C) Milli Parklar
- D) Piknik alanları

10) İlk güneş takvimini bularak tüm insanlığın hizmetine sunan uygarlık aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Mezopotamya uygarlığı
- B) Mısır Uygarlığı
- C) Çin Uygarlığı
- D) Hint Uygarlığı

11) İnsanlığın ortak mirası **korunmazsa** aşağıdaki durumlardan hangisi ortaya çıkar?

- A) Doğal çevre korunmuş olur
- B) Ortak mirasın zenginleşebilmesi zorlaşır
- C) Bilim, sanat, düşünce ve edebiyat alanlarında gelişme sağlanır
- D) Geçmişten gelen bilgi birikimi genç kuşaklara aktarılır

12) Aşağıdakilerden hangisi bilim, edebiyat, düşünce ve sanat ürünlerini insanlığın ortak mirası olarak görmenin doğuracağı sonuçlardan biri değildir?

- A) Bilimsel anlamda yapılan bir buluşun bütün insanlığın hizmetine sunulması
- B) Düşüncenin bütün insanlığın ortak girişimi sonucunda ilerlemesi
- C) Bilimsel bilginin yaygınlaşmasının daha uzun süre alması
- D) Sanat ürünlerinin tüm ulusların hizmetine sunulması

13) Aşağıdakilerden hangisi insan ve insanlık kavramlarıyla ilgili her durumda uyulması gereken ilkelerden biri değildir?

- A) İnsan diğer canlılardan daha üstün özelliklere sahiptir
- B) İnsana ait özellikler çağa ve topluma göre değişir
- C) İnsan doğuştan bazı haklara sahiptir ve bunlara sahip çıkmalıdır
- D) Her insan, tüm insanların sahip olduğu hakları korumaya çalışmalıdır

14) * Kağıt Çinliler tarafından bulunmuştur.

* Atı evcilleştirerek uygarlığa kazandıran Türklerdir.

* Bugün kullandığımız takvimi eski Mısırlılar bulmuştur.

Sözü edilen gelişmelerin farklı uygarlıklar tarafından insanlığın ortak mirasına kazandırılmış olması göz önüne alındığında, aşağıdakilerden hangisini söylemek yanlış olur?

- A) Ortak miras düşüncesi, belirli bir kültüre ya da uygarlığa indirgenemez
- B) Ortak miras, tüm ulusların çaba ve katkılarıyla bugüne kadar gelmiştir
- C) Ortak mirasa kimlerin katkıda bulunduğu bilinemez
- D) Ortak mirasın korunarak gelecek kuşaklara aktarılmasından herkes sorumludur.

TEST 2

VATANDAŞLIK VE İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ DERSİ SINAV SORULARI

AÇIKLAMALAR

Bu test, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersi “İnsan Hakları” ünitesindeki hedeflere ulaşıp, ulaşılmadığına karar verme ve öğrenme güçlüklerini ortaya çıkarma amacıyla düzenlenmiştir.

Testte çoktan seçmeli 16 soru ve her soru için dört seçenek bulunmaktadır. Testin tamamlanma süresi 20 dakika olarak belirlenmiştir. Testte yanlış cevaplarınız doğru cevaplarınızı götürmeyecektir. Bu nedenle tüm soruları yanıtlamanız lehinize olacaktır. Yanıtlarınızı, cevap kağıdında ilgili kutucuğu doldurarak vermeniz beklenmektedir. İlgili kutucuğu işaretlemediğiniz takdirde yanıtınız geçersiz sayılacaktır.

Testin cevaplanmasıyla ilgili örnek aşağıda verilmiştir. Lütfen işaretlemelerinizi aşağıdaki gibi yapınız.

Örneğin:

BAŞARILAR

9) “Ortak Miras” sözcüğünün en yalın anlatımı aşağıdakilerden hangisidir?

- E) Ortak değerler
- F) Tarih bilinci
- G) Doğal güzellikler
- H) Ekonomik kalkınma

	A	B	C	D
9			X	

1) “Bir kimsenin isteyebileceği, ileri sürebileceği, kullanabileceği toplumca tanınmış yetki” aşağıdaki kavramlardan hangisini tanımlar?

- A) Hak
- B) Özgürlük
- C) Hukuk
- D) Evrensellik

2) I. Yalnızca insan olmaktan kaynaklanır
II. Doğuştan elde edilir

Yukarıdaki verilenler göz önüne alındığında aşağıdaki kavramlardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Etik haklar
- B) Ahlak hakları
- C) İnsan hakları
- D) Yasal haklar

3) “Evrensellik..... demektir.” cümlesini aşağıdakilerden hangisi tamamlar?

- A) bütün insanların yalnızca insan olmalarından dolayı sahip oldukları özellikler
- B) bir şeyi yapabilme yetisi
- C) bütün insanlığı ilgilendiren, dünya ölçüsünde, dünya çapında
- D) bireyin bir devletin çatısı altında olması

4)

- IV. İnsanların toplum halinde yaşamaya başlaması
- V. Toplumu oluşturan sınıflar arasındaki farklılıkların giderek artması
- VI. Devletin vatandaşlarına yeterince güvence verememesi

Yukarıda verilenler aşağıdakilerden hangisini hazırlamıştır?

- A) İnsan hakları düşüncesini
- B) Toplumsal sorumluluk düşüncesini
- C) Ortak miras düşüncesini
- D) Özgürlük düşüncesi

5) Aşağıdakilerden hangisi Yeni Çağ'da insan hakları düşüncesinin gelişim aşamalarından biridir?

- A) İnsan hakları evrensel bildirgesinin imzalanması
- B) Bütün insanların eşit haklara sahip olarak doğduklarının benimsenmesi
- C) Demokratik yönetim biçimlerinin gelişmeye başlaması
- D) Fransız insan ve yurttaş hakları beyannamesinin imzalanması

6) "İnsanların sahip oldukları haktan yararlanabilmeleri için gerekli olanaklara sahip olmasına ve fırsat eşitliğine öncelik tanınmıştır." Bu gelişmeler sonucu 20. yüzyılda korunmaya başlanan insan hakları arasında aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Çalışma hakkı
- B) Eğitim hakkı
- C) Mülkiyet hakkı
- D) Sınırsız özgürlük hakkı

7) İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin "İrk, din, dil, renk, cinsiyet, inanç, sosyal köken, ya da başka bir nedenden dolayı ayırım söz konusu olmaksızın herkes bu bildirmede yer alan haklardan yararlanır." Maddesi insan haklarının hangi yönünü vurgulamaktadır?

- A) İnsan haklarının evrensel ilkeler olduğunu
- B) İnsan haklarının bağlayıcı ilkeler olduğunu
- C) İnsan haklarını tüm devletlerin kabul ettiğini
- D) İnsan haklarının bazı nedenlerinin olduğunu

8) 1945 yılında Birleşmiş Milletler Anlaşmasını imzalayan devletler, insanlığa ve insan haklarına yapılan saldırıların önlenmesi amacıyla tüm halk ve ulusların benimseyeceği kuralların saptanması için yeni bir çaba içine girmişlerdir. Böyle bir çaba içerisine girilmesinin **temel nedeni** aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsan haklarının korunması gerekliliği
- B) İnsan haklarının yalnızca belirli yasalarla düzenlenebileceği
- C) Birleşmiş milletlerin kuruluş amacını yerine getirme gayreti
- D) İnsan haklarının sınırlanması gerekliliği

9) Aşağıdakilerden hangisi insan haklarının evrensel olmasının nedenlerinden değildir?

- A) Kişinin insan olmasından kaynaklanan haklar olması
- B) Dil, din, ırk ve sınıf gözetmeden bütün insanları kapsaması
- C) Bütün insanların eşit, özgür ve onurlu yaşama hakkına sahip olması
- D) Belirli güçlü ülkeler tarafından geliştirilmiş olması

10) “İnsan haklarının korunması her zaman olumlu sonuçlara yol açar” Aşağıdakilerden hangisi bu sonuçlardan biri değildir?

- A) Yasalar önünde özgürlük ve fırsat eşitliği gerçekleşir.
- B) Yönetenlerin denetimi kolaylaşır
- C) İnsanların geleceğe yönelik kaygıları azalır
- D) İnsanlar arasındaki siyasi düşünce ayrımına dayalı yeni düzenlemeler oluşur

11) Aşağıdakilerden hangisi kişilerin günlük ilişkilerinde insan haklarını korumak için yapmaları gereken davranışlardan biri değildir?

- A) Haksızlığa meydan verilmemesi
- B) Hakları ihlal eden kişilerin ilgili kurum ve kuruluşlara bildirilmesi
- C) İnsan haklarının yasalarca güvence altına alınması
- D) Kişinin kendi hakkına sahip çıkması

12) Aşağıdakilerden hangisi insan haklarının korunduğu bir ülkede görülebilecek durumlardan biri değildir?

- A) İnsanların inanç ibadet ve vicdan özgürlüğünün ortadan kalkması
- B) Bilim, sanat ve edebiyat mirasının özgürce gelişmesi
- C) Vatandaşların siyasi hak ve özgürlüklerinin olması
- D) İnsan onuruna yakışmayan cezaların verilmemesi

13) İnsan hakları evrensel ilkeler olarak **görülmediğinde** aşağıdaki durumlardan hangisi ortaya çıkar?

- A) İnsan hakları belli bir azınlığa özgü haklar olarak kalır
- B) İnsan haklarının çiğnenmesi önlenir
- C) Barış ortamı sağlanır
- D) İnsan özgür ve güven içinde yaşar

14)

- I. İnsan onuruna yakışmayan cezaların verilmesi
- II. Özel yaşama ve aile yaşamına saygı gösterilmemesi
- III. İnsanların bilim, sanat ve edebiyat mirasını özgürce geliştirmemesi
- IV. Vatandaşların siyasi hak ve özgürlüklerinin artması

İnsan hakları **korunmadığında** yukarıdakilerden hangileri görülür?

- A) I –II
- B) I-III
- C) III-IV
- D) I-III-IV

15) Davranışlarının temelini insan haklarını alan bir kişi aşağıdaki davranışlardan hangisini yapmaktan kaçınır?

- A) Sahip olduğu hakların çiğnenmesine izin vermeme
- B) Diğer insanların haklarını çiğnememe
- C) Hiç kimsenin haksızlığa uğramasına izin vermeme
- D) Haklarını korumak için çaba gösteren insanlara yardımcı olmama

16) Aşağıdakilerden hangisi insan hakları ihlali ile karşılaşan bir bireyin savunması ve temel davranış ilkeleri olarak belirlemesi gereken ilkelere değildir?

- A) Her insan doğuştan belirli haklara sahiptir.
- B) İnsan hakları evrenseldir.
- C) İnsan haklarını koruma, insan onurunu korumaya eşdeğerdir.
- D) İnsan hakları bireylere özgüdür.

TEST3

VATANDAŞLIK VE İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ DERSİ SINAV SORULARI

AÇIKLAMALAR

Bu test, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersi “**Etik ve İnsan Hakları**” ünitesindeki hedeflere ulaşıp, ulaşılmadığına karar verme ve öğrenme güçlüklerini ortaya çıkarma amacıyla düzenlenmiştir.

Testte çoktan seçmeli **17** soru ve her soru için dört seçenek bulunmaktadır. Testin tamamlanma süresi **20** dakika olarak belirlenmiştir. Testte yanlış cevaplarınız doğru cevaplarınızı götürmeyecektir. Bu nedenle tüm soruları yanıtlamanız lehinize olacaktır. Yanıtlarınızı, cevap kağıdında ilgili kutucuğu doldurarak vermeniz beklenmektedir. İlgili kutucuğu işaretlemediğiniz takdirde yanıtınız geçersiz sayılacaktır. **Lütfen Soru Kitapçığına hiçbir işaretleme yapmayınız.**

Testin cevaplanmasıyla ilgili örnek aşağıda verilmiştir. Lütfen işaretlemelerinizi aşağıdaki gibi yapınız.

Örneğin:

BAŞARILAR

9) “Ortak Miras” sözcüğünün en yalın anlatımı aşağıdakilerden hangisidir?

- i) Ortak değerler
B) Tarih bilinci
C) Doğal güzellikler
D) Ekonomik kalkınma

	A	B	C	D
9	0	0	0	0

1) Aşağıdakilerden hangisi “Ahlak” kavramının tanımıdır?

- A) Bir toplumda iyi ya da kötü olarak kabul edilen, davranışları belirleyen değer yargıları ve kurallar bütünü
B) İnsanın diğer canlılardan farklı olmasından dolayı değerli olması ve ona bu değer doğrultusunda davranılması
C) Bir kimsenin, isteyebileceği, ileri sürebileceği, kullanabileceği toplumca tanınmış yetki
D) Bireyin başkalarına zarar vermeden her şeyi yapabilme eylemi

2) “Toplumda var olan ahlak kurallarına uygun davranma” aşağıdaki kavramlardan hangisi ile ilgilidir?

- A) Ahlaklılık
B) Etik
C) Sorumluluk
D) Ortak Bilinç

3) Ahlakı genel olarak ele alan ve ahlaka uygun davranışın ne olduğu üzerinde duran; iyi, kötü, sorumluluk gibi kavramları inceleyen felsefe dalına ne ad verilir?

- B) Ahlak
C) Estetik
C) Etik
D) Değer

- 4) I. Bir toplumda yaşayan
II. Bir toplumda hak sahibi olan
Yukarıda verilenler dikkate alındığında aşağıdaki kavramlardan hangisine ulaşılabilir?
- A) Kişi B) Ahlak
C) Canlı D) Aile
- 5) Bireyin kendi davranışlarının ya da kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesine ne ad verilir?
- B) Etik
C) Sorumluluk
D) İnsan olma bilinci
E) Ahlaklılık
- 6) Aşağıdakilerden hangisi ahlak kurallarının bir özelliğidir?
- A) Toplumlar arasında farklılık göstermez
B) Uymayanlar yasalarca cezalandırılır
C) Zamanla değişme göstermez
D) Toplumsal farklılık gösterebilir
- 7) Aşağıdakilerden hangisi ahlaklılık ilkelerinden biri değildir?
- A) İnsanların çıkarları doğrultusunda hareket etmesini sağlar
B) Evrensel bir anlam taşır
C) Bütün toplumlar tarafından kabul görülür
D) Her insanın değerini korumayı amaçlar
- 8) Aşağıdakilerden hangisi etik değerlerin özelliklerinden biri değildir?
- A) Toplum içinde nasıl davranılması gerektiğini belirleme
B) İnsanlarının amacının ne olması gerektiğini açıklama
C) Herkese belli mesafede olma ve güvenmeme
D) Başkalarına karşı dürüst olma
- 9) İnsanlar etik değerleri **öncelikle** aşağıdaki-lerin hangisinde kazanmaya başlarlar?
- A) Okulda
B) Ailede
C) Arkadaş çevresinde
D) İş çevresinde
- 10) “İnsanın özgürlüğünü etik ilkeler doğrultusunda kullanması gerekir.” Bu özelliğe göre davranan kişiyi aşağıdakilerden hangisi ifade eder?
- A) Akıllı olan ve olayları iyi değerlendiren kişi
B) Bilimsel gerçeklere dayanan kişi
C) Gelenek ve göreneklere bağlı olan kişi
D) Etik ilkeleri bilen ve onları göz önüne alarak yaşayan kişi

11) Aşağıdakilerden hangisi insan olmanın gerektirdiği tutum ve davranışlardan biri değildir?

- A) İnsanlığa hizmet etmek
- B) Çıkarlarını her şeyin üstünde tutmak
- C) Kendi haklarına sahip çıkmak
- D) Başkalarının haklarını savunmak

12) “İnsan hakları en üstün etik değerlere dayanan haklar olduğundan korunması için insanlarda birtakım etik değerlerin gelişmesi gerekir.” Bu bağlamda aşağıdakilerden hangisi insan haklarının korunmasını sağlayan etik değerlerden biri değildir?

- A) Sorumluluk
- B) Yardımseverlik
- C) Çalışkanlık
- D) Eşitlik

13) Aşağıda verilen örneklerden hangisi etik ve insan hakları arasındaki ilişkiyi vurgulamaz?

- A) İnsan sevgisine sahip olan birisi insanlar arasında ayırım yapmaz
- B) Ailesini seven çocuk, okuldaki tüm arkadaşlarını da sever
- C) Başkalarına saygı duyanlar, onların bütün hakkına da saygı duyar
- D) İnsanları seven çocuk hayvanları da korur

14) Aşağıdakilerden hangisi insan haklarının korunabilmesi için bireyin etik değerler bilgisinin de olmasını gerektiren nedenlerden biri değildir?

- A) İnsan haklarının yasalarca güvence altına alınmış olması
- B) İnsan haklarının ahlaki değer açısından insanları eşit görmesi
- C) İnsan haklarının kişinin insan olmasından kaynaklanan haklar olması
- D) İnsan hakkının aynı zamanda ahlaki bir hak olması

15) İnsan tek başına yaşayabilen bir varlık değildir. İnsan toplumla birlikte, belirli bir devlet ve aile ortamında yaşamaktadır. Bu nedenle, birey belirli roller ve sorumluluklar üstlenmektedir. Bu durumun nedeni, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsanın tek başına yaşayabilen bir varlık olduğu.
- B) İnsan olmanın bireye yüklediği sorumlulukların nedeni
- C) İnsanın belirli bir devlet çatısı altında yaşamını sürdürebileceği
- D) İnsanın belirli özelliklere sahip olduğu

16) Aşağıdakilerden hangisi insanların insan olmalarından kaynaklanan sorumlulukları yerine getirmelerinin nedenlerinden biri değildir?

- A) İnsanın toplum içerisinde yerine getirmesi gereken görevler olması
- B) İnsanın içinde yaşadığı topluma karşı görevlerinin olması
- C) İnsanın ailesine belirli bağlarla bağlı olması
- D) İnsanın tek başına yaşayabilen bir canlı olması

17) “Meslek ahlakı, belirli bir mesleği icra edenlerin aralarındaki davranışlarını belirlemekte, yönlendirmekte, mesleğin hizmet verdiği kişi ve kurumlara karşı sorumlulukları kapsamaktadır. Her toplumsal etkinlik kendine özgü bir ahlak anlayışına sahiptir. Her meslek birliği de kendi etik değerlerini korumakla sorumludur.” Bu açıklama dikkate alındığında temel olarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Meslek ahlakı toplum içersisinde şekillenir
- B) Toplum, etik değerler tarafından koruma altına alınmıştır
- C) Her mesleğin kendine özgü etik değerleri vardır
- D) Etik, mesleğin sorumlulukların azalmasına neden olur

TEST 4

VATANDAŞLIK VE İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ DERSİ SINAV SORULARI

AÇIKLAMALAR

Bu test, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersi “**Temel Haklar ve Özgürlükler**” ünitesindeki hedeflere ulaşılıp, ulaşılmadığına karar verme ve öğrenme güçlüklerini ortaya çıkarma amacıyla düzenlenmiştir.

Testte çoktan seçmeli **25** soru ve her soru için dört seçenek bulunmaktadır. Testin tamamlanma süresi **30** dakika olarak belirlenmiştir. Testte yanlış cevaplarınız doğru cevaplarınızı götürmeyecektir. Bu nedenle tüm soruları yanıtlamanız lehinize olacaktır. Yanıtlarınızı, cevap kağıdında ilgili kutucuğu doldurarak vermeniz beklenmektedir. İlgili kutucuğu işaretlediğiniz takdirde yanıtınız geçersiz sayılacaktır.

Testin cevaplanmasıyla ilgili örnek aşağıda verilmiştir. Lütfen işaretlemelerinizi aşağıdaki gibi yapınız.

Örneğin:**BAŞARILAR**

9) “Ortak Miras” sözcüğünün en yalın anlatımı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ortak değerler
- B) Tarih bilinci
- C) Doğal güzellikler
- D) Ekonomik kalkınma

	A	B	C	D
9			X	
10				

1) Aşağıdakilerden hangisi temel hakların tanımıdır?

- A) Hakların işlevselleştirilmiş halidir
- B) Hakların anayasa ile güvence altına alınmış halidir
- C) Uluslar arası insan hakları belgelerinde yer alması düşünülen haklardır
- D) İnsanın doğuştan sahip olduğu haklardır

2) “Kişinin başkalarına zarar vermeden düşündüğünü ve dilediğini yapabilmesi” aşağıdaki kavramlardan hangisini tanımlar?

- A) Hak
- B) Özgürlük
- C) Yasa
- D) Etik

3) Aşağıdakilerden hangisi “temel özgürlükler” kavramının tanımıdır?

- A) Hakların toplumsal yapı içerisinde aldığı şekildir
- B) Kişinin başkalarına zarar vermeden dilediğini yapmasıdır
- C) İnsanın sonradan sahip olduğu hakların tümüdür
- D) Hakların anayasa ve yasalarla güvence altına alınmasıdır

4) Aşağıdakilerden hangisi bireyin temel haklarından biri değildir?

- B) Sağlık
D) Dokunulmazlık
- B) Eğitim
D) Çevre

5) Aşağıdakilerden hangisi temel özgürlüklerden biridir?

- A) Eğitim
C) Basın
- B) Yaşam
D) Sağlık

6) Türkiye'nin de imzaladığı ve yasalarında gerekli değişikliği yaptığı 1967 tarihli Dünya Düşünsel Mülkiyet Örgütü Sözleşmesi **temel olarak** aşağıdaki hak ve özgürlüklerden hangisini korumayı amaçlamaktadır?

- A) Çocuk hakları
B) Telif ve Patent hakkı
C) Çevre hakkı
D) Eğitim hakkı

7) Aşağıdakilerden hangisi öncelikle korunmadığında diğer hakların korunmasının bir önemi kalmaz?

- A) Yaşama hakkı
B) Eğitim hakkı
C) Sağlık hakkı
D) Tüketici hakları

8) “Son zamanlarda yapılan bir araştırmada İstanbul’da 70 bin kız çocuğunun okula gitmediği belirlenmiştir. Bunun üzerine bir kampanya başlatılmış ve çocukların okula gitmelerini teşvik için ünlü futbol kulüpleri “Kız Çocuklar Okula” yazılı bir pankartla sahaya çıkmaya başlamışlardır.”

Yukarıda verilen açıklama dikkate alındığında bireylerin temel haklarından hangisinin yerine getirilmesi için çaba harcanmaktadır?

- A) Özgürlük hakkı
B) Eğitim hakkı
C) Dokunulmazlık hakkı
D) Kişilik hakkı

9) “İnsanın hastalandığında doktor, ilaç, tıbbi bakım, ameliyat gibi ihtiyaçlarının karşılanabil-mesi” aşağıdaki hangi hakkı ifade eder?

- A) Eğitim
B) Sağlık
C) Kişi dokunulmazlığı
D) Yaşama

10)

- Hiçbir insan mahkeme kararı olmadan tutuklanamaz.
- Hakim kararı olmadıkça, kimsenin evi aranamaz.

Bu hakların bulunduğu bir ülke ile ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) İnsanların dokunulmazlıkları vardır
- B) Özel yaşamın korunmasına önem verilmektedir
- C) Toplumda kişi özgürlüğü ve güvenliği vardır
- D) Vatandaşların sınırsız özgürlükleri vardır

11) Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir. Herkes çevreyi korumak ve yaşanabilir bir çevre oluşturmak için çaba sarf etmelidir. Bu bilgi doğrultusunda aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Çevreyi kirletenler cezalandırılır
- B) Her birey sağlıklı bir çevrede yaşama hakkına sahiptir
- C) Her birey çevresindeki gelişmelere açık olmalıdır
- D) Her birey çevre eğitimi almalıdır

12) İnsanın kendini geliştirebilmesi ve kişilik kazanabilmesi için **öncelikle** aşağıda verilen özgürlüklerden hangisi korunmalıdır?

- A) Din ve vicdan
- B) Basın
- C) Toplantı
- D) Düşünce, kanaat ve ifade

13) Aşağıdakilerden hangisi yaşama, sağlık, eğitim ve kişi dokunulmazlığı gibi hakların temel haklar olarak adlandırılmasının nedenlerinden biri değildir?

- A) Kişinin, insana yaraşır biçimde yaşayabilmesi için öncelikli haklar olması
- B) İnsanın değerini korumaya yönelik olması
- C) Bireyin başka haklardan yararlanabilmesinin ön koşulunu oluşturması
- D) Önceki dönemlerde temel haklar olarak kabul edilmesi

14) Aşağıdakilerden hangisi temel hakların herkes için her yerde korunmasını gerektiren nedenlerden biri değildir?

- A) Bireylerin insancıl faaliyetleri yapabilmesi ve gerçekleştirebilmesi
- B) İnsan olma olanaklarının gelişmesi için ön koşul olmaları
- C) Toplumsal düzenin korunabilmesi
- D) Herkesin yetenekleri doğrultusunda gelişebilmesi

15) Aşağıdakilerden hangisi temel hakların korunması için yapılması gerekenlerden biri değildir?

- A) Bireyler etik değerlere uygun davranmalıdır
- B) Devlet temel hakları yasalarla güvence altına almalıdır
- C) Bireyler temel hakları ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmalıdır
- D) Bireyler kendi istekleri doğrultusunda hareket etmelidir

16) “Bir grup teröristin kendi haklarını korumak için tren istasyonuna koydukları patlayıcılar, çok sayıda masum vatandaşın ölümüne yol açmıştır” Verilen örnek göz önüne alındığında teröristlerin aşağıdaki ilkelerden hangisine **uygun davranmadığı** söylenebilir?

- A) Temel hakların yanlış anlaşılacak millî dayanışmayı zedeleyecek ya da sarsacak biçimde kullanılmaması gerektiği
- B) Temel hakların bireylere sınırsız özgürlükler tanıdığı
- C) Temel hakların insanın insan olmasından kaynaklanan haklar olduğu
- D) Temel hakların her zaman her yerde aranması ve korunması gerektiği

17) Temel haklar bilgisinin eksikliğinde aşağıdaki durumlardan hangisi ortaya çıkar?

- A) Başkalarının haklarını gözetmeden kendi hakkını savunur.
- B) Kişi haksızlığa uğradığında kendini nasıl savunacağını bilir.
- C) Problemlerini kanuni yollarla çözmeye çalışır.
- D) Başkalarının yaşantılarına saygı gösterir.

18) Aşağıdakilerden hangisi temel hakların korunduğu bir ülkede görülebilecek durumlardan biri değildir?

- A) Bireyler etik değerlere uygun olarak hareket edeceklerdir
- B) Bilim, sanat ve kültür üretimi azalacaktır
- C) Toplumsal düzen sağlanmış olacaktır
- D) Yeni düşünceler özgürce ifade edilecektir

19) Kızının ilköğretim görmesine karşı olan ve onu okula göndermeyen bir babanın yakın arkadaşının böyle bir durumda aşağıdaki davranışlardan hangisini yapması doğru olur?

- A) “Çocuk onun, beni ilgilendirmez.” demesi
- B) “En yakın arkadaşımı bu nedenle kıramam.” diye düşünmesi
- C) Babasını dinleyip okula gitmemesi için çocuğu ikna etmesi
- D) Arkadaşı bile olsa onu uyarıp ilgililere şikayet etmesi

20) “Okulda Aliye bir mektup gelmiştir. Ali teneffüste mektubu okuyacağı sırada öğretmeni çağırmıştır. Ali acele ile mektubu masada bırakmış ve öğretmenini görmeye gitmiştir. Bu arada arkadaşlarından ikisi Ali'nin mektubunu okumuştur.” Bu olayda Ali'nin hangi hakkı ihlal edilmiştir?

- A) Eğitim
- B) Sağlık
- C) Özel yaşamın gizliliği
- D) Kişi dokunulmazlığı

21) Yaşam hakkını korumak amacıyla kaza geçiren bir kişiye öncelikle aşağıdaki davranışlardan hangisi uygulanmamalıdır?

- A) Ambulans çağırmak
- B) Kalp masajı yapmak
- C) İlk yardım uygulamak
- D) Hastayı bulunduğu yerden oynatmamak

22) 1789 tarihli "İnsan ve Yurttaş Hakları Beyannamesi" özgürlüğü; "Kişi, başkalarının haklarını ihlal etmemek şartıyla istediğini yapmakta serbesttir." şeklinde tanımlamaktadır. Aşağıdakilerden hangisi bu tanıma uygunluk göstermektedir?

- A) Özgürlük sınırsız değildir
- B) Bütün insanlar özgür doğar ve eşit haklara sahiptir
- C) Devlet, temel hakları ve özgürlükleri korumakla yükümlüdür
- D) Özgürlük istenilen her şeyi yapabilmektir

23) Okulun önündeki üst geçidin bakım nedeniyle uzun süredir kapalı olması nedeniyle öğrenciler ve okul yöneticileri doğabilecek kazalar nedeniyle rahatsız olmaktadır. Üst geçidin biran önce açılması için yönetici, öğretmen ve öğrenciler belediyeye dilekçe yazma kararı almışlardır.

Yazılacak dilekçede **öncelikle** vurgulanması gereken konu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yaşama hakkının tehlike altında olduğunun belirtilmesi
- B) Eğitim hakkının engellendiğinin belirtilmesi
- C) Sağlık hakkının engellendiğinin belirtilmesi
- D) Dilekçe yazmanın temel hak olduğunun belirtilmesi

24) Aşağıdakilerden hangisi Atatürk önderliğinde kurulan Cumhuriyet yönetimi ile Türk milletinin kazandığı özgürlüklerden biri değildir?

- A) Avrupa insan hakları mahkemesine başvurabilme
- B) Temel hak ve özgürlüklerin güven altına alınması
- C) Zorunlu ilköğretimin kabul edilmesi, kız ve erkeklerin bir arada okuması.
- D) Türk kadınının iş hayatının her alanında çalışabilmesi

25)

- I. Türk hükümetinin ilk amacı halka hürriyet ve mutluluk vermektir
- II. Milli benliğini bilmeyen millet olamaz
- III. Türkiye Cumhuriyeti demokrasi temeline dayanan bir devlettir

Yukarıda verilen Atatürk'ün sözlerinden hangileri onun insan hak ve özgürlüklerine verdiği önemi gösteren sözlerindendir?

- A) I
- B) I-II
- C) I-III
- D) II-III

Test 5

ERİŞİ TESTİ

VATANDAŞLIK VE İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ DERSİ SINAV SORULARI

Bu testte toplam 35 soru bulunmaktadır. Sınavda **yanlışlar doğruları götürmeyeceğinden** tüm soruları cevaplamanız sizin için olumlu olacaktır. Testin cevaplarını lütfen test kitapçığına değil ayrıca dağıtılmış olan **cevap kağıdına işaretleyiniz** ve test kitapçığına işaretleme yapmayınız..

Sınav süresi 45 dakikadır.

BAŞARILAR

1) Aşağıdakilerden hangisi “ortak mirasın” **en iyi** tanımıdır?

- A) Bir insanın yakınlarına bıraktığı maddi değerler.
- B) Bir ülkede yaşayan insanların ürettikleri her şey
- C) Ulusların birbirleriyle olan her türlü ilişkileri
- D) Bir kuşağın sonraki kuşaklara bıraktığı, bilim, sanat ve düşünce ürünleri *

2) İlk Çağ'dan başlayarak günümüze gelinceye kadar, çeşitli toplumların edebiyat,, ve düşünce alanında ürettiği evrensel değerlerdeki eserler ve düşünceler, ortak mirası oluşturmuştur. Cümlesinde boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi tamamlar?

- A) bilim-sanat * B) masal-şiiir
- C) spor- bilim D) müzik-resim

3) “17. ve 18. yy. Avrupa’sında bilimsel ve teknolojik gelişmeler sonucu aydınlanma çağı yaşanmıştır. Aydınlanma Çağı’ndaki buluşlar ve icatlar yalnızca Avrupa ile sınırlı kalmamış tüm insanlığın kullanımına sunulmuştur.” Bu açıklama bilimin **en çok** hangi özelliğini vurgulamaktadır?

- A) Deney ve gözleme dayalı olmasını
- B) Bilimsel bilginin tüm dünyada kullanılmasını *
- C) İnsan ihtiyaçlarına cevap vermesini
- D) Sebep-sonuç ilişkisini dikkate alınmasını.

4) İnsanlığın ortak mirası korunduğunda aşağıdaki durumlardan hangisi ortaya çıkar?

- A) Bilimsel bilginin içinde bulunduğu zaman diliminde anlam kazanması
- B) Edebiyat ve sanatın ortaya çıktığı toplumu etkilemesi
- C) Gelecek kuşaklara bilgi birikimin aktarılması *
- D) Bilim, edebiyat ve sanatta zenginleşmenin yavaşlaması

5) Ortak mirasın korunması ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisinden **söz edilemez?**

- A) Her uygarlık sadece kendi eserlerini korumakla yükümlüdür *
- B) Günümüzün eserleri gelecek kuşağa sağlıklı bir şekilde aktarılmalıdır
- C) Müzeler ve kütüphaneler eski eserleri gelecek kuşağa aktaracak önemli kuruluşlardır
- D) Eski uygarlıkların eserleri günümüze taşınmıştır

6) Bilim, edebiyat, düşünce ve sanat ürünleri insanlığın ortak mirası olarak **düşünülmeseydi** aşağıdaki sonuçlardan hangisi ortaya çıkardı?

- A) Ortak mirasın gelişmesindeki hızlanma artardı
- B) Bütün ulusların ortak mirastan yararlanması kolaylaşır
- C) Bilgi birikimindeki gelişme ve yığılma süreci uzardı *
- D) Ortak mirasın eser sayısı artardı.

7) İnsanlığın ortak mirası olan uygarlık, tüm insanlık tarihini içine alan maddi ve manevi değerlerden oluşur. Yunanlılardan, Mısırlılardan ve Hititlilerden Avrupa'daki diğer toplumlara; İslam toplumlarından Yunanlılara ve Yunanlılardan İslam toplumlarına geçen maddi ve manevi değerler uygarlığın gelişmesinde rol oynamıştır. Buna göre, uygarlığın gelişmesinde aşağıdakilerden hangisi **daha etkili** olmuştur?

- A) Toplumlar arası bilgi alışverişi*
- B) Teknolojinin hızla değişmesi
- C) Kültür merkezlerinin belirli bölgelerde bulunması

D) Toplumların demokrasi ile yönetilmesi

8) "Bütün insanların yalnızca insan olmalarından dolayı sahip oldukları haklar" aşağıdaki kavramlardan hangisini tanımlar?

- A) Hak
- B) İnsan Hakları *
- C) Dokunulmazlık Hakları
- D) Evrensel Haklar

9) I. Bütün insanlığı ilgilendiren
II. Dünya ölçüsünde
III. Dünya çapında

Yukarıda verilenler dikkate alındığında aşağıdaki kavramlardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Hak
- B) Evrensellik *
- C) Dokunulmazlık
- D) İnsanlık

10)

VII. İnsanların toplum halinde yaşamaya başlaması

VIII. Toplumunu oluşturan sınıflar arasındaki farklılıkların giderek artması

IX. Devletin vatandaşlarına yeterince güvence verememesi

Yukarıda verilenler aşağıdakilerden hangisini hazırlamıştır?

- A) İnsan hakları düşüncesini *
- B) Toplumsal sorumluluk düşüncesini
- C) Ortak miras düşüncesini
- D) Özgürlük düşüncesi

11) "İnsanların sahip oldukları haktan yararlanabilmeleri için gerekli olanaklara sahip olmasına ve fırsat eşitliğine öncelik tanınmıştır." Bu gelişmeler sonucu 20. yüzyılda korunmaya başlanan insan hakları arasında aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Çalışma hakkı
- B) Eğitim hakkı
- C) Mülkiyet hakkı
- D) Sınırsız özgürlük hakkı *

12) “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde yer alan temel hak ve özgürlüklerle ilgili maddeler genellikle ‘tüm insanlar, herkes, hiç kimse’ gibi ifadelerle başlamaktadır.” Bu durum insan hakları kavramının hangi özelliğini **daha fazla** vurgulamaktadır?

- A) Yasalarla korunduğunu
- B) Evrensel nitelik taşıdığını *
- C) Ahlaki temele dayandığını
- D) Doğuştan kazanıldığını

13) “İnsan haklarının korunması her zaman olumlu sonuçlara yol açar” Aşağıdakilerden hangisi bu sonuçlardan biri değildir?

- A) Yasalar önünde özgürlük ve fırsat eşitliği gerçekleşir.
- B) Yönetenlerin denetimi kolaylaşır
- C) İnsanların geleceğe yönelik kaygıları azalır
- D) İnsanlar arasındaki siyasi düşünce ayrımına dayalı yeni düzenlemeler oluşur *

14) İnsan haklarının korunması için aşağıdakilerden hangisi yapılırsa yanlış olur?

- A) İnsan hakları evrenselleştirilmelidir
- B) İnsan haklarının çiğnenmesine yol açılmamalıdır
- C) İnsanlara sınırsız haklar tanınmalıdır*
- D) Bir hakkı ihlal eden kişiye müdahale edilmelidir

15) İnsan haklarının korunduğu ülkelerde aşağıdakilerden hangisi görülmez?

- A) Yasadışı suçların azalması
- B) İnsanlara ve yönetime güvenin oluşması
- C) Vatandaşların daha sorumlu ve bilinçli olması
- D) Toplumda huzur ve güvenin azalması *

16) Aşağıdakilerden hangisi insan hakları ihlali ile karşılaşan bir bireyin savunması ve temel davranış ilkeleri olarak belirlemesi gereken ilkelere biri değildir?

- A) Her insan doğuştan belirli haklara sahiptir.
- B) İnsan hakları evrenseldir.
- C) İnsan haklarını koruma, insan onurunu korumaya eşdeğerdir.
- D) İnsan hakları bireylere özgüdür.*

17) Ahlakı genel olarak ele alan ve ahlaka uygun davranışın ne olduğu üzerinde duran; iyi, kötü, sorumluluk gibi kavramları inceleyen felsefe dalına ne ad verilir?

- A) Ahlak
- B) Estetik
- C) Etik *
- D) Değer

18) Kişinin davranışlarını değerlendirerek sonucunu üstlenmesine ne ad verilir?

- A) Hak
- B) Etik
- C) Sorumluluk *
- D) Ahlak

19) Aşağıdakilerden hangisi etik değerlerin özelliklerinden biri değildir?

- A) Toplum içinde nasıl davranılması gerektiğini belirleme
- B) İnsanlarının amacının ne olması gerektiğini açıklama
- C) Başkalarına karşı dürüst olma
- D) Herkese belli mesafede olma ve güvenmeme *

20) Aşağıdakilerden hangisi insan olma bilincine sahip olmanın gerektirdiği davranışlardan biri değildir?

- A) İnsanlığa hizmet etmek
- B) Kendi haklarına sahip çıkmak
- C) Toplumun etik değerlerine karşı çıkabilmek *
- D) Tüm insanlara örnek davranışlarda bulunmak

21) Aşağıda verilen örneklerden hangisi etik ve insan hakları arasındaki ilişkiyi vurgulamaz?

- A) İnsan sevgisine sahip olan birisi insanlar arasında ayırım yapmaz
- B) Ailesini seven çocuk, okuldaki tüm arkadaşlarını da sever
- C) Başkalarına saygı duyanlar, onların bütün hakkına da saygı duyar
- D) İnsanları seven çocuk hayvanları da korur *

22) "İnsan olma bazı sorumlulukları gerektirmektedir." Aşağıdakilerden hangisi insan olmanın bireye yüklediği sorumlulukların nedenlerinden biri değildir?

- A) İnsanın toplumla birlikte yaşama zorunluluğu
- B) İnsanın özgür bir varlık olması
- C) İnsanın diğer canlılardan daha üstün olması *
- D) İnsanın belirli bir aile ortamında yaşaması

23) Aşağıdakilerden hangisi insanların insan olmalarından kaynaklanan sorumlulukları yerine getirmelerinin nedenlerinden biri değildir?

- A) İnsanın toplum içerisinde yerine getirmesi gereken görevler olması
- B) İnsanın içinde yaşadığı topluma karşı görevlerinin olması
- C) İnsanın ailesine belirli bağlarla bağlı olması
- D) İnsanın tek başına yaşayabilen bir canlı olması *

24) Aşağıdakilerden hangisi temel hakların tanımıdır?

- A) Hakların işlevselleştirilmiş halidir
- B) Hakların anayasa ile güvence altına alınmış halidir
- C) Uluslar arası insan hakları belgelerinde yer alması düşünülen haklardır
- D) İnsanın doğuştan sahip olduğu haklardır *

25) Aşağıdakilerden hangisi temel özgürlüklerden biridir?

- A) Eğitim
- B) Yaşam
- C) Basın *
- D) Sağlık

26) Türkiye'nin de imzaladığı ve yasalarında gerekli değişikliği yaptığı 1967 tarihli Dünya Düşünsel Mülkiyet Örgütü Sözleşmesi **temel olarak** aşağıdaki hak ve özgürlüklerden hangisini korumayı amaçlamaktadır?

- A) Çocuk hakları
- B) Telif ve Patent hakkı *
- C) Çevre hakkı
- D) Eğitim hakkı

27) “Son zamanlarda yapılan bir araştırmada İstanbul’da 70 bin kız çocuğunun okula gitmediği belirlenmiştir. Bunun üzerine bir kampanya başlatılmış ve çocukların okula gitmelerini teşvik için ünlü futbol kulüpleri “Kız Çocuklar Okula” yazılı bir pankartla sahaya çıkmaya başlamışlardır.”

Yukarıda verilen açıklama dikkate alındığında bireylerin temel haklarından hangisinin yerine getirilmesi için çaba harcanmaktadır?

- A) zgrlk hakkı
- B) Eğitim hakkı *
- C) Dokunulmazlık hakkı
- D) Kişilik hakkı

28) Anayasamızın 20. maddesinde “Kimsenin st, özel kağıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz.” İfadesi yer almaktadır. Anayasamızda belirtilen bu madde aşağıda verilen insan haklarından hangisine ilişkindir.

- A) Yaşam hakkı
- B) Kişi dokunulmazlığı *
- C) Düşünce zgrlğ
- D) Eğitim hakkı

29) evreyi geliştirmek, evre sağlığını korumak ve evre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir Herkes çevreyi korumak ve yaşanabilir bir evre oluşturmak için çaba sarf etmelidir. Bu bilgi doğrultusunda aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) evreyi kirletenler cezalandırılır
- B) Her birey sağlıklı bir çevrede yaşama hakkına sahiptir *
- C) Her birey çevresindeki gelişmelere açık olmalıdır
- D) Her birey evre eğitimi almalıdır

30) Aşağıdakilerden hangisi temel hakların herkes için her yerde korunmasını gerektiren nedenlerden biridir?

- A) Bireysel gelişme ve iyileşmenin kolaylaşması
- B) Bilim, sanat ve kültür gibi alanlarda üretim olanaklarının artması
- C) Toplumsal düzenin korunması *
- D) Herkesin belirli bir alanda eğitim alması

31) Aşağıdakilerden hangisi temel hakların korunması için yapılması gerekenlerden biri değildir?

- A) Bireyler etik değerlere uygun davranmalıdır
- B) Devlet temel hakları yasalarla güvence altına almalıdır
- C) Bireyler temel hakları ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmalıdır
- D) Bireyler kendi istekleri doğrultusunda hareket etmelidir *

32)

- I. Bireyler istedikleri eğitimi alabilir
- II. Bireyler düşüncelerini özgürce dile getirebilir
- III. Bireyler etik değerlerden çok istedikleri gibi davranır
- IV. Toplum belirli bir düzen içerisindedir

Temel hakların koruma altına alındığı bir ülkede yukarıda yer alan maddelerden hangisinin görülmesi beklenmez?

- A) I
- B) II
- C) III *
- D) IV

33)Anayasanın 20. maddesine göre: “Herkes özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. Adli soruşturma ve kavuşturma gerektirdiği istisnalar saklıdır.”

Buna göre:

- I. Özel hayatın gizliliği anayasaca güvence altına alınmıştır.
- II. Özel hayatın gizliliği her ne sebeple olursa olsun ihlal edilemez.
- III. Herkesin özel hayatı kendisinin kişiliği ile ilgili bir durumdur
- IV. Haklı ve kanuni bir sebep olmadan özel hayatın gizliliğine dokunulamaz.

Yargılarından hangisine ulaşılabilir.

- A) I
- B) II*
- C) III
- D) IV

34) Ayşe hanım oğlunu ilköğretime kaydettirmek istediğinde okul yöneticileri kayıt parası yatırmaması gerektiğini söylemişlerdir. Kayıt parasını verecek gücü olmadığını dile getiren Ayşe hanım olumsuz yanıtla karşılaşmıştır.

Bu durumu ilgili kişilere iletme kararı alan Ayşe hanımın yazacağı dilekçede aşağıdaki ifadelerden hangisinin vurgulanması daha önemlidir?

- A) Kayıt parasını ödeyemediğini vurgulaması
- B) İlköğretimin zorunlu olduğunu belirtmesi
- C) Yöneticilerin görevlerini yapmadığını belirtmesi
- D) Eğitim hakkının engellendiğini açıklaması *

35) Aşağıdakilerden hangisi Atatürk'ün insan hak ve özgürlüklerine verdiği önemi gösteren görüşlerinden biridir?

- A) Milletın sanat ve hakimiyet makamı yalnız ve ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi'dir
- B) Milli benliğini bilmeyen millet olamaz
- C) Her isteyen istediği gibi düşünmek, kendine has bir siyasi fikre sahip olmaktan özgürdür *
- D) Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir

EK-III

TUTUM ÖLÇEĞİ

"İNSAN HAKLARI VE VATANDAŞLIK EĞİTİMİ" DERSİ TUTUM ÖLÇEĞİ

AÇIKLAMALAR Sevgili

Öğrenciler,

"İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" dersi ile ilgili duygu ve düşüncelerinizi belirlemek amacıyla hazırlanan bu ölçme aracındaki **her bir ifadenin doğru ya da yanlış yanıtı bulunmamaktadır**. Her ifadeye verilebilecek yanıt, kişiden kişiye değişebilmektedir. **Bu bir sınav değildir**. Bunun için vereceğiniz yanıtlar sadece sizin kendi görüşünüz olmalıdır. Her bir ifade ile ilgili görüşünüzü belirtirken, ifadeyi dikkatlice okuyunuz. Sonra, ifadede belirtilen düşüncenin, sizin düşünce veya duygularınıza ne derece uygun olduğuna karar veriniz.

Verilen bir ifadeye:

Tamamen Katılıyorsunuz.....	5
Genellikle Katılıyorsunuz.....	4
Kararsızsınız.....	3
Katılmıyorsunuz.....	2
Hiç Katılmıyorsunuz.....	1

Seçeneğine (X) işareti koyunuz.
şimdiden teşekkür ederiz.

Katkılarınız için

*Prof. Dr. Özcan DEMİREL ve
Doktora Öğrencileri H. Ü Eğitim
Fakültesi Eğitim Bilimleri*

Adı Soyadı:

Numarası:

Sınıfı:

Okulu:

Cinsiyetiniz:

Kız () Erkek ()

1 . "İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" dersi çok sevdiğim dersler arasındadır.	5	4	3	2	1
2. "İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" dersinde yapılan tartışmalar beni sıkır.					
3. "İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" dersine çalışmak beni dinlendirir.					
4. "İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" dersindeki konular azaltılsa mutlu olurum.					
5. "İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" dersine çalışırken canım sıkılır.					
6. "İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" dersi, derslerin en güzelidir.					
7. "İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" dersinden hiç hoşlanmam.					
8 "İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" dersinin ders saatlerinin sayısı azaltılsa mutlu olurum.					
9. Mümkün olsa. "İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" dersi yerine başka bir ders alırım.					
10. "İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" dersi ödevlerini sıkılmadan zevkle yaparım.					
11. "İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" dersine mecbur olduğum için çalışıyorum.					
12. "İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" dersinde kendimi rahat hissederim.					
13. Diğer derslere göre. "İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" dersine daha büyük bir zevkle çalışırım.					
14. "İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" dersine sadece sınıf geçmek için çalışıyorum.					
15. "İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" dersinde var alan konular ilgimi çeker.					
16. "İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" dersi önemli gördüğüm derslerin en sonunda yer alır.					
17. "İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" dersinde yer alan konuların yaşamda önemli olduğuna inanıyorum.					
18. İnsanların başka insanlara karşı sorumluluklarını ve birey olarak kendine karşı sorumluluklarını öğrenmek için "İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" dersini almalarına gerek yoktur.					
19. "İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" dersinde ders konuları ile ilgili bilgilerimi arttırmak için hiç çaba göstermem.					
20. "İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" dersini almanın bir zaman kaybı olduğunu düşünüyorum.					
21 . Demokratik bir yaşam biçimi geliştirebilmek için bireylerin eğitim sürecinde "İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" dersi almalarını gerekli görüyorum.					
22. "İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" dersinin zorunlu bir ders olarak okutulmasının önemli olduğuna inanıyorum.					
23. Programda "insan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" dersinin ders saatlerinin sayısının artırılması gerektiğine inanıyorum.					
24. "İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" dersinin konuları hiç ilgimi çekmez.					
25. "İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" dersi ile ilgili ders kitabının dışında kaynak kitapları araştırmaktan ve okumaktan zevk alırım.					
26. "İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" dersi ilgi duyduğum bir ders değildir.					
27. "İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" dersinin yaşamda önemli olduğuna inanıyorum.					
28. TV, gazete ve dergilerdeki İnsan Hakları ve Vatandaşlık ile ilgili haberler ilgimi çeker.					
29. "İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" derslerinde kendimi rahat hissetmiyorum.					
30. "İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi" derslerindeki bilgimi arttırmak için arkadaşlarım ve öğretmenlerimle tartışmalar yapmak isterim.					

EK-IV

ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU

ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ GÖRÜŞME FORMU

Araştırma Sorusu

7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Programının Değerlendirilmesi

Bölüm: _____ Tarih ve Saat: _____

Giriş

Merhaba, adım Nihat Uyangör. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı'nda Doktora öğrencisi ve aynı zamanda aynı anabilim dalında araştırma görevlisi olarak çalışmaktayım. 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının Değerlendirilmesi konusunda bir çalışma yapmaktayım. Bu çalışmayı yapmaktaki amacım sizin görüşlerinizi almak ve bunları bölüm başkanlığına sunmaktır. Bu konu ile ilgili olarak sizin görüşlerinizin önemli olduğunu düşünüyorum. Çalışmamın 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan hakları programında sizlerin görüşleri ve elde edilen bulgulara dayalı olarak bu konuda gerekli düzenlemelerin yapılmasına bir rehber olacağına inanmaktayım. Bana bu konuda yardımcı olacağınız ve görüşlerinizi benimle paylaşacağınız için şimdiden teşekkür ediyorum.

Görüşmemize başlamadan önce, görüşmemizin gizli olduğunu ve görüşmede konuşulanları yalnızca benim ve bazı araştırmacıların bileceğini belirtmek isterim. Ne diğer öğretim elemanlarına ne de bölüm öğretim elemanlarına bu konu ilgili verdiğiniz bilgiler sunulmayacaktır. Ayrıca araştırmanın sunulması sırasında kesinlikle sizlerin isimleri verilmeyecektir.

Konuşmalarımızın kaydedilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?

Görüşme sonunda istemediğiniz bazı bilgileri söylebiliriz.

Görüşmeye devam etmek istiyor musunuz?

Görüşmenin kaydedilmesini hala istiyor musunuz?

Görüşme hakkında sormak istediğiniz başka bir soru var mı?

ÖĞRETMEN GÖRÜŞME SORULARI

- 1) Programının hedeflerini nasıl değerlendiriyorsunuz?
 - Toplumun beklentilerini karşılaması
 - Gerçekleşebilirliği
 - Açıklık-Anlaşılabilirliği
 - Birbirleriyle Tutarlılığı
 - Öğrenci davranışına dönüklüğü
 - Güncelliği
 - Öğrencilerin Hazırbulunuşluğuna /düzeylerine uygunluğu
 - Aşamalılığı
- 2) Programının içeriği hakkında neler söyleyebilirsiniz?
 - Tüm davranışları kapsamaması
 - Kendi içerisinde tutarlılığı
 - Düzenleniş biçimi
 - Günlük yaşam durumlarında kullanılabilirliği (Transfer edilebilirliği)
 - İçerikte yer alan bilgilerin öğrenme ilkelerine uygunluğu
 - Basitten karmaşığa?
 - Kolaydan zora?
 - Bilinenden bilinmeyene
- 3) Programının öğrenme-öğretme yaşantıları hakkında neler düşünüyorsunuz?
 - Programa ilişkin
 - i. Örnek ders planları
 - ii. Hedeflere ulaşmayı gerektiren koşulların sunum biçimi
 - iii. Fiziksel gereksinimler (araç-gereç ve donanım vb.)
 - iv. Yöntem-teknik, materyal ve kaynaklar
 - v. Ortam gereksinimleri
 - Tasarımın uygulanmasına ilişkin
 - i. Programdan yararlanma biçimi
 - ii. Planlama
 - iii. Uygulama
 - iv. Değerlendirme

- 4) Programının ölçme ve değerlendirme durumları hakkında neler düşünüyorsunuz?
- Programa yönelik
 - i. Programda örnek ölçme değerlendirme etkinlikleri yeterli mi
 - ii. Ölçme-değerlendirmenin nasıl olması gerektiği ile ilgili öneriler?
 - iii. Değerlendirmenin nasıl yapılması gerektiği?
 - iv. Değerlendirme sonunda yapılması gerekenler?
 - Uygulanmaya yönelik
 - i. Programdan yararlanma biçimi
 - ii. Planlama
 - iii. Uygulama
 - iv. Değerlendirme
- 5) Programının uygulanmasında karşılaştığınız sorunlar nelerdir?
- Hedef-davranışlarla ilgili
 - İçerikle ilgili
 - Eğitim durumlarıyla ilgili
 - Ölçme- değerlendirmeyle ilgili
- 6) Programının etkili ve verimli olabilmesi için size göre neler yapılmalıdır?
- Hedef-davranışlarla ilgili
 - İçerikle ilgili
 - Eğitim durumlarıyla ilgili
 - Ölçme- değerlendirmeyle ilgili
 - Avrupa Birliğine giriş sürecinde programın geliştirilmesiyle ilgili

KİŞİSEL BİLGİLER

Yaşı
Okulu
Mez.Bölüm
Mesleki Kıdemi

ÖĞRENCİ GÖRÜŞME SORULARI

1) Bu yıl Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersinde neler öğrendiniz?

Alternatif: Kendinizde bu dersi almadan ve bu dersi aldıktan sonra gördüğünüz değişiklikler neler?

- Bilgiler
- Beceriler
- Tutumlar
- Beklentiler
- Öneriler

2) Bu dersin önemi konusunda neler söyleyebilirsiniz?

- Neden?
- Hangi açılardan?
- Örnekler/Durumlar?

3) Dersin konuları hakkında neler düşünüyorsunuz?

Alternatif: 7 . Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi ders kitabı ve ders kitabında yer alan konular size göre nasıl?

- Açıklık
- Anlaşılabilirlik
- Kullanılabilirlik/Yararlılık/Fayda
- Transfer
- Hatırlanabilirlik
- Örneklerle zenginleştirilmesi?
- Beklentiler/İstekler/Öneriler
- ...

4) 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersini nasıl işlediniz, dersin işlenişine ilgili neler düşünüyorsunuz?

- Dersin başında kazanılacak olanların söylenmesi?
- Konuların anlaşılabilir halde sunulması?
- Soru sormaya özendirilmesi?
- Örneklerle konuların zenginleştirilerek anlaşılabilir hale getirilmesi?
- Eğitim durumu değişkenlerinin kullanılması?
- Sorunlar
- Öneriler
- Beklentiler

5) 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersinin sınavlarıyla ilgili neler düşünüyorsunuz?

- Sınavların kapsamı?
- Sınavların sayısı?
- Sınavların türü?
- Sorunlar
- Öneriler

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı

Cinsiyeti

Yaşı

Okulu

EK V

KRİTİK DAVRANIŞLARI BELİRLEME ÖLÇEĞİ

Sevgili Meslektaşım;

Doktora çalışmam gereği yardımınıza ihtiyaç duymaktayım, Aşağıda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen ve uygulanmakta olan İlköğretim 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersinin amaç ve davranışları bulunmaktadır. Dersin amaç ve davranışlarının değerlendirilmesi için kritik davranışların belirlenmesi gerekmektedir. Sizden istediğim size göre kritik olarak gördüğünüz bir yada daha fazla davranışın yanına işaret (X) koymanızdır. Yardımlarınız için şimdiden çok teşekkür ederim.

Arş.Gör.Nihat UYANGÖR

ÜNİTE I İNSANLIĞIN ORTAK MİRASI

Amaç 1: İnsanlığın ortak mirası ile ilgili temel kavramların anlam bilgisi	
Davranışlar	
1. "İnsan" kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	
2. "İnsanlık" kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	
3. "Ortak Miras" kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	
Amaç 2: İnsanlığın ortak mirası ile ilgili temel ilkeler bilgisi.	
Davranışlar	
1. İnsanlığın ortak mirasının sanat, düşünce, edebiyat ve bilim mirası olduğunu söyleme/yazma	
2. Sanat mirasının korunması gerektiğini söyleme/yazma	
3. Düşünce ve edebiyat mirasının korunması gerektiğini söyleme/yazma	
4. Bilim mirasının dünya ülkelerinin hizmetine sunulması gerektiğini söyleme/yazma.	
Amaç 3: İnsanlığın ortak mirası ile ilgili temel ilkeleri açıklayabilme.	
Davranışlar	
1. İnsanlığın ortak mirasını oluşturan sanat, düşünce ve edebiyat eserlerinin neden korunması gerektiğini açıklayarak söyleme/yazma	
2. İnsanlığın ortak mirasını oluşturan sanat, düşünce ve edebiyat eserlerinin ulus ve uluslar arası düzeyde nasıl korunabileceğini açıklayarak söyleme/yazma	
3. Ortak mirasa, ülkemizden ve başka ülkelerden yeni ve orijinal örnekler söyleme/yazma	
Amaç 4: İnsanlığın ortak mirası ile ilgili temel ilkelerin belirgin özelliklerini kestirebilme.	
Davranışlar	
1. İnsanlığın sanat, edebiyat ve bilim mirasının korunmaması durumunda neler olabileceğini açıklayarak söyleme/yazma	
2. Bilim, edebiyat ve sanat ürünlerini insanlığın ortak mirası olarak görmemenin doğuracağı sonuçları açıklayarak söyleme/yazma	
Amaç 5: İnsanlığın ortak mirası ile ilgili temel ilkeleri yeni durumlarda kullanabilme.	
Davranışlar	
1. "İnsan, insanlık" kavramlarıyla ilgili oluşturulan yeni bir durumda uyulması gerekli ilkeyi veya ilkeleri söyleme/yazma	
2. "Ortak miras" kavramıyla ilgili oluşturulan yeni bir durumda uyulması gerekli ilkeyi veya ilkeleri söyleme/yazma	

ÜNİTE II İNSAN HAKLARI

Amaç 1: İnsan hakları ile ilgili temel kavramların anlam bilgisi	
Davranışlar	
1. "Hak" kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	
2. "İnsan Hakları" kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	
3. "Evrensellik" kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	
Amaç 2: İnsan hakları ile ilgili temel olgular bilgisi	
Davranışlar	
1. İnsan hakları düşüncesini hazırlayan düşünceleri söyleme/yazma	
2. Yeni Çağ'da insan hakları düşüncesinin gelişimini söyleme/yazma	
3. 20. yüzyılda insan hakları düşüncesinin gelişimini söyleme/yazma	
Amaç 3: İnsan hakları ile ilgili temel ilkeler bilgisi.	
Davranışlar	
1. İnsan haklarının evrensel ilkeler olduğunu söyleme/yazma	
2. İnsan haklarının korunması gerektiğini söyleme/yazma	
Amaç 4: İnsan hakları ile ilgili temel ilkeleri açıklayabilme	
Davranışlar	
1. İnsan haklarının neden evrensel ilkeler olduğunu açıklayarak söyleme/yazma	
2. İnsan haklarının neden korunması gerektiğini açıklayarak söyleme/yazma	
3. İnsan haklarını korumanın nasıl gerçekleştirilebileceğini açıklayarak söyleme/yazma	
Amaç 5: İnsan hakları ile ilgili temel ilkelerin belirgin özelliklerini kestirebilme.	
Davranışlar	
1. İnsan hakları korunmadığında neler olabileceğini açıklayarak söyleme/yazma	
2. İnsan hakları, evrensel ilkeler olarak görülmezse neler olabileceğini açıklayarak söyleme/yazma	
Amaç 6: İnsan hakları ile ilgili temel ilkeleri yeni durumlarda kullanabilme.	
Davranışlar	
1. İnsan haklarının korunmadığı durumlara bir örnek söyleme/yazma	
2. İnsan haklarının korunduğu durumlara bir örnek söyleme/yazma	
3. İnsan hakları ile ilgili verilen yeni bir durumda kullanılan veya kullanılmayan ilkeleri söyleme/yazma	

Amaç 1: Etik ve insan hakları ile ilgili temel kavramların anlam bilgisi.	
Davranışlar	
1. "Ahlâk" kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	
2. "Ahlâklılık" kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	
3. "Etik" kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	
4. "Kişi" kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	
5. "Sorumluluk" kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	
Amaç 2: Etik ve insan hakları ile ilgili temel özellikler bilgisi	
Davranışlar	
1. Ahlâk kurallarının özelliklerini söyleme/yazma	
2. Ahlâklılık ilkelerinin özelliklerini söyleme/yazma	
3. Etik değerlerin özelliklerini söyleme/yazma	
Amaç 3: Etik ve insan hakları ile ilgili temel özellikler bilgisi	
Davranışlar	
1. Ahlâklılık ilkelerinin ilkin aile ortamı içinde kazanıldığını söyleme/yazma	
2. Etik bilgisi ile insan hakları arasında ilişki olduğunu söyleme/yazma	
3. İnsan haklarının korunabilmesi için insanın etik değerleri bilgisinin gerekli olduğunu söyleme/yazma	
4. İnsanın etik değerlerinin gerçekleşebilmesi için insanın etik değerleri bilgisinin gerekli olduğunu söyleme/yazma	
5. İnsan olma sorumluluğunun gerektirdiklerini söyleme/yazma	
Amaç 4: Etik ve insan hakları ile ilgili temel ilkeleri açıklayabilme.	
Davranışlar	
1. İnsanların etik değerlerinin kişilerce gerçekleştirilebilmesi için insan haklarının neden korunması gerektiğini açıklayarak söyleme/yazma	
2. Etik bilgisi ile insan hakları ilkeleri arasında nasıl bir ilişki olduğunu açıklayan söyleme/yazma	
3. İnsan haklarının korunabilmesi için insanın etik değerleri bilgisinin neden gere! olduğunu açıklayarak söyleme/yazma	
4. İnsan olmanın neden bazı sorumluluklar yüklediğini açıklayarak söyleme/yazma	
5. İnsanların neden bu sorumlulukları yerine getirmeleri gerektiğini açıklayarak söyleme/yazma	
6. Her mesleğin kendine özgü etik değerleri olduğunu açıklayarak söyleme/yazma	

ÜNİTE IV TEMEL HAKLAR VE ÖZGÜRLÜKLER

Amaç 1: Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel kavramların anlam bilgisi	
Davranışlar	
1. Temel haklar kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	
2. Özgürlükler kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	
3. Temel özgürlükler kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	
Amaç 2: Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel sınıflamalar bilgisi.	
Davranışlar	
6. Kişinin temel haklarının çeşitlerini söyleme/yazma	
7. Temel özgürlüklerin çeşitlerini söyleme/yazma	
3. İnsan hakları belgelerinde yer alan bazı hak ve özgürlükleri söyleme/yazma	
Amaç 3: Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel ilkeler bilgisi	
Davranışlar	
8. Her insanın yaşama hakkı olduğunu söyleme/yazma	
9. Her insanın eğitim hakkı olduğunu söyleme/yazma	
10. Her insanın sağlık hakkından yararlanması gerektiğini söyleme/yazma	
11. Her insanın kişi dokunulmazlığı hakkına sahip olduğunu söyleme/yazma	
12. Her insanın sağlıklı bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğunu söyleme/yazma	
13. Düşünce, kanaat, ifade özgürlüğünün her yerde korunması gerektiğini söyleme/yazma	
Amaç 4: Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel ilkeleri açıklayabilme	
Davranışlar	
1. Yaşama, sağlık, eğitim ve kişi dokunulmazlığı gibi hakların neden temel hakla düğünü açıklayarak söyleme/yazma	
2. Temel hakların neden herkes için her yerde korunması gerektiğini açıklayarak; söyleme/yazma	
3. Temel hakların nasıl korunabileceğini açıklayarak söyleme/yazma	
4. Temel hakların yanlış anlaşılacak millî dayanışmayı zedeleyecek ya da sarsacak biçimde kullanılmaması gerektiğini söyleme/yazma	
Amaç 5: Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel ilkelerin belirgin özelliklerini kestirebilme	
Davranışlar	
1. Temel haklar bilgisinin eksikliğinde ne gibi sorunların ortaya çıkabileceğini açıklayarak yarak söyleme/yazma.	
2. Temel haklar korunmadığında ne gibi sorunların ortaya çıkabileceğini açıklayarak yazma/söyleme.	
Amaç 6. Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel ilkeleri yeni durumlarda kullanabilme.	
Davranışlar	
1. Günlük yaşamda bir temel hakkı koruyan yeni bir eylem örneği söyleme/yazma	
2. Günlük yaşamda bir temel hakkı göz ardı eden yeni bir örneği söyleme/yazma	
3. Bir insan hakkını korumak amacıyla yapılan ama bilgi eksikliğinden amacına ulaşamayan yeni bir eylem örneği söyleme/yazma	
4. Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili verilen yeni bir durumda uyulan veya uyulmayan ilkeleri söyleme/yazma	
5. Temel kişilik hakları ihlâl edildiğinde ilgili kişi veya kişilere dilekçe yazma	
Amaç 7: Atatürk'ün insan hak ve özgürlüklerine önem verdiğini kavrayabilme	
Davranışlar	
1. Atatürk'ün önderliğinde kurulan cumhuriyet yönetimiyle Türk milletinin kazandığı ve özgürlüklerin neler olduğunu söyleme	
2. Atatürk'ün insan hak ve özgürlüklerine verdiği önemi gösteren görüşlerinden örnekler verme	

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Nihat UYANGÖR
Doğum Yeri ve Tarihi : Balıkesir / 1971

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi :Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi
Yüksek Lisans Öğrenimi :Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü
Bildiği Yabancı Diller :İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar :
Projeler :
Çalıştığı Kurumlar :
Balıkesir Üniv. Necatibey Eğitim Fakültesi,
Eğitim Bil.Böl. Arş. Gör. 1995-2000
Hacettepe Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arş.
Gör. 2000-

İletişim

E-Posta Adresi :nuyangor@hacettepe.edu.tr

Tarih :26/10/2007